

מרדכי מייזאניק

בערכות ארגונינה

סיפורים ורשימות

בהוצאת ההסתדרות
העברית בארגונינה

באנוס-איירס תש"ח (1948)

תתוכן

9	בתי זקונים
15	אחרי הקציר
21	רוח רעה
25	קנס
33	בעלי הפרווה
45	ההסכמה
51	אספינדולה
57	הציץ ונפגע
64	זכה בפדס
71	ה"אנסדדיאנו"
76	על יד המהרשה...
81	החל עבד על נדחיו
88	נתרוקן הקן
92	ה"זאטוס"
98	שעיהדוד
104	ארוץ הבגדים הישן
108	טעות בשם...
114	אם ובתה
121	טעות
125	דווק לבל ימי חיו
133	סתם פטפטן
141	ידה בכול
148	צער בעלי חיים

PRINTED IN ARGENTINE

IMPRESO EN LA ARGENTINA

Queda hecho el depósito que marca la ley

נדפס בדפוס כוליו קויפמן, בואנוס-איירס

מרדכי מיידאניק / בערבות ארגנטינה

151	בחורה לבית אמא
156	ביום קיץ
161	הש"ס הווילנאי
167	"טריבול" בן ארבעה עלים
174	הרומא החולה
179	דגל אדום
183	אל היס המכורה
183	בקירוב כך
195	אינני כדאי...
197	חג התדיש
203	ביאורי מלים

11	סיפורים
12	היצחק יחזק
13	השם הדי
14	השם
15	השם
16	השם
17	השם
18	השם
19	השם
20	השם
21	השם
22	השם
23	השם
24	השם
25	השם
26	השם
27	השם
28	השם
29	השם
30	השם
31	השם
32	השם
33	השם
34	השם
35	השם
36	השם
37	השם
38	השם
39	השם
40	השם
41	השם
42	השם
43	השם
44	השם
45	השם
46	השם
47	השם
48	השם
49	השם
50	השם
51	השם
52	השם
53	השם
54	השם
55	השם
56	השם
57	השם
58	השם
59	השם
60	השם
61	השם
62	השם
63	השם
64	השם
65	השם
66	השם
67	השם
68	השם
69	השם
70	השם
71	השם
72	השם
73	השם
74	השם
75	השם
76	השם
77	השם
78	השם
79	השם
80	השם
81	השם
82	השם
83	השם
84	השם
85	השם
86	השם
87	השם
88	השם
89	השם
90	השם
91	השם
92	השם
93	השם
94	השם
95	השם
96	השם
97	השם
98	השם
99	השם
100	השם

בת-זקונים

א.

מי פילץ ומי מילץ, כי ניטל אשת ר' אליהו וולטמאן חלד לו בת לעת זקנתם, לאחר שהשיאו כבר את רוב בניהם, אבל מביוון שגולדה בתם טייבלה קיבלה בזרועות פתוחות והיתה השמחה במעונם. ר' אליהו עלה לתורה בשבת הראשונה והזמין את המתפללים לקידוש ואשתו נימל השליכה את הבושה אחרי גווה והעלתה בזכרונה את תורת הטיפול ברבים גורים לכל פרטיה ודיקדוקיה.

אמנם, בימים הראשונים להולדת טייבלה התלוצצו במושבה על הש"בונם, אבל עד מהרה התדגלו אל המציאות ולא עוד אלא נמצאו גם באלה שבמעמקי לבם התקנאו בהם:

— בת בסוף עדיף לפעמים מבת תחילה...

ב.

אפשר ששכתו ההורים ואולי באמת עלתה טייבלה על כל יתר בניהם: עם הולדתה נתמלא הבית אורה ושמחה שכמותן לא ידעו, ולא עברו ימים מועטים והיה למרכז כל אשר מסביבה: "טייבלה בובה", "טייבלה צוחקת", "טייבלה חולה", "לטייבלה התחילו צומחות השיניים" — טייבלה וטייבלה. ולא רק אצל בני הבית, אלא גם אצל השכנים וכשעובר יום ולא רואים אותה נזכרים הגענועים עליה ומהפנים מכל עבודה וסרים לבית הוריה לראותה:

— טייבלה?

וטייבלה הולכת בינתיים הלוך והתפתח, הלוך ונרול מיום ליום. הנח צמחו לה כבר שתי שיניים, שלש, היא יושבת כבר כלי משען מסביבה, מנסה לעמוד על רגליה וביום בהיר אחד שמה נפשה בבפה וניסתה לעשות

ד.

שנה רודפת שנה. כלה חורף ואתה אביב, חולף קיץ וכא סתיו ובך חוזר הלילה. והנה מלאו כבר לטייבלה אחת-עשרה שנה ובאחד הימים, כעלעל המורה את פנסיהתלמידים נתקלו עיניו בשם טייבלה וולטמאן ורעיון חלף במוחו:

— בעור שנה וטייבלה תגמור את חוסי-למורה ותעזוב את בית-הספר...

עצבות מעיקה מלאה אה כל ישותו.

כמשך חמש השנים שטייבלה לומדת בבית-הספר היתה היא הנמורה המרכזית שבמבוכה יסוב הכול. מי מצטיין בבחינות? הווי אומד: טייבלה! כמקצלה — קולו של מי היפה והמתוק ביותר? — קולה של טייבלה. וכהצעות מי מצטיין? שוב טייבלה. היא המושלת בביפה לא רק בבית הוריה, אלא גם בבית-הספר; ואם יקר המורה וטייבלה מצטננת או גופלת למשכב, נעשה כל הבית כמרקחה ואין לב איש הולך אחרי כל עבודה. בימים אלה אין הברכה מצויה גם בלימוד שבבית-הספר ופג נעמם של המשחקים בשעת ההפסקות. הכל חרדים לשלומה של טייבלה וסרובי משפחה בשכנים, המורה כילדי בית-הספר מכירים אותה תכופות, שוהים בביתה ארוכות ומבדכים אותה בדפואה שליומה ובקרוב.

ה.

וגדלמה, כאילו ביום אתמול היה הדבר וטייבלה היתה עוד קטנטנה כל כך, והנה נמדה בכך את לימודה בבית-הספר ומגיעה כקומתה לשכמי האם.

מלכר קרואה וכתובה, חשבון גניאוגרפיה, היסטוריה וזמרה למדה טייבלה בבית-הספר גם תורת-התפירה והאריגה ועם הישארה בבית חילקה את העבודה בינה ובין אמה: את הפרות תחלובנה שתייהן. הטיפול כנגן-הפדחים, ניקוי הבית, התפירה והאריגה עליה, ועל האם הבישול והאפיוה, לא עבדו ימים מועטים וגן-הפדחים שלפני פתח ביתם היה היפה שכמושכה, בפנים הבית שדרו סדר וגקיון להפליא, ואשר לתפירה, לא רק שתפדה את הנחוץ בשביל בני הבית, אלא עזרה גם לאחיותיה הנשואה ולכל בנות המושכה שבאו לשאול עצה טפיה בכל הדבר הקשה.

ורבה היתה האהבה שהדאו לה קרובים וזרים, ורכה גם אהבתה אורם אבל יותר מכולם אהבה אה אבא ואמא. למרות מה שיצאה זה כבר מכלל

צער בלי עזרת איש. אמנם, מעשי-שטן אבדה מדוב שמחה את שיווי-המשקל וגפלה ועוד מעט ופדצה בבכי, אבל מרוכ העידוד מצד בני הכית שסבבוה באותו רגע חבלונה על רגשותיה ונשהקומה צעדה שנית ובהצלחה וכך למרה לא-טילאט ללכת.

ויפה היא טייבלה מאין כמוה: ראשה עטור תלתלי זהב, מצחה לבן כשלג הראשון ומתוכו מציצות עינים נדולות, טובלות ביום תכלת שלאחר נשם-ברכה, פיה קטן-קטן ושני טודי שיניים-פנינים יבצבים מתוכו ומבליי טים כלובנם את אודם שפתיה, ותייה ורודות, עם נומיחן באמצע וצהוסה — כקול פעמוני כסף כדמי הליל.

יפים הם וחיננים כל בני הוולטמאנים, אבל האמת ניהנה להיאמה, כי טייבלה עולה כיפיה ובחינה על בולם וכל רואיה אינם יכולים להניין בה את עיניהם:

— מראה כמדאה מלאך קטנטן שבאגדות בני-קדם.

ז.

והנה מלאו לטייבלה שש שנים והתחילה לכסד בכד בבית-הספר. מתחילה לא חשכו התורים אחרת: הכן הצעיר, מוטקה, ילווה אותה עם כוסד לבית הספר ולעת ערב יסע לקחתה הביתה, אבל כאן התעדרו בני השכנים:

— טייבלה תסע עמהם ונשבעים הם בכל הקדוש ויקר להם, כי ישי-מדה בכבת עינם ולא האונה לה כל דעה.

היססו התורים היססו, ובחורש ימים נסע עמה מוטקה, אבל לסוד לא יכלו לעמוד בפני הפצדות בני השכנים והסכימו.

בוקר-בוקר יוצאת טייבלה לבית הספר והבית כאילו מהרוקן בולו, ועד כמה שלא יהיו עסוקים בני הבית בעבודתם — לבם יוצא אל טייבלה ומחכים כקוצר רוח לשובה.

וטייבלה הלא טוב לה גם בביתה, אבל מינה טוב לה בבית הספר. הדברים שלומדת שם יפים הם ומושכים את לכה, המורה טוב וגוה לה וכשעת ההפסקות נעים כל כך לבלות עם החברות במשחקים השונים... וחברות יש לה, הוי, כמה חברות! לא רק בנות נלה, אלא כל ילדות בית הספר כרוכות אחריה ואינן זזות מלחבבה: רבסה מחליקה על תלתלי זהבה, חנה חובקת אותה ונושקתה וצפורה מציצה כחיכה לחוך עיניה התכולות, ואין לך משחק שטייבלה לא תשתתף בו.

ולדה, תרשה לעצמה תכופות מעשה נערות ושובבות עמהם: אמא שפועה כולה כאילו עבודה, והנה התנכח טייבלה מאהודיה וחובקתה וגושקתה שעה ארוכה ולפעמים אינה מסתפקת בזה גרירה ורועה רוקא שאמא הצא עמה כמחול, כאילו היתה אחת מתכרותיה. וכך גם עם אבא: הוא, ד' אליהו, יושב לו אל השולחן וקורא בעתון, או מעיין באיזה ספר והנה ספצה טייבלה כחתול ממחבוא, ישבה על ברכיו והתחילה משחקת כזקנו הארוך. לפעמים אינו עוצר האב ברוחו ומציה לה מוסר: — כושי, הלא נדולה את כשנים ולמשחק מה זו עושה? אבל טייבלה, לא רק שלא יודעת מכרכיו, אלא מכניסה את ראשו בין שתי זרועותיה בבצבת ומציצה אור בות בעיניו עד שנראה חיוך על שפתיו. כקושי משתחרר ד' אליהו מיד עותיה ורוחף אותה מעליו בחיבה, כי שפחיו ממללה:

— בתיוקונים שובכה שלי.

ומיכלה מלאה קפריוות כרימון, כך, למשל, התעקשה ותופרת את בנדי האם לפי האפנה האחרונה: — רוצה אני באמא יפה! — כך מוענת היא — ולאבא תקשור עניבה לצווארונך מדי נמעו לעיירה. כך רוצה היא ולשווא כל מתאותיו...

ו.

ושוב הסתובבו בכמענל סתווים ואכילים, חרפים וקיצים ומכלי משים היתה טייבלה לבת שבע עשרה שנה, משכמה ומעלה גכחה מאמה, ישרה כארו ונמישה כערבתינחל, והתכלת שבעיניה נעשתה עמוסה-עמוסה, וכולה פדי נחמד העומד בעצם בישולו.

כמו בבית-הספר אז, עמדה טייבלה במדכו הנוער של המושבה. הגל מקבלים מרצון את מרותה ואין דבר נעשה מכלי לשאול את פיה תחילה. טייבלה וטייבלה, וראה זה פלא: תחת לקנא בה, אוהבות אותה בחורות המושבה אהבתינפש ואשר להבחורים, כרובם חכריה מאתמול בבית-הספר, יבואו כנוכחותה במכובה ופניהם מלכונים ומסמקים תליפות, ושלא בפניהם הם חולמים עליה והזוים ברמיונות, שאין הלב מגלה אל הפה...

ז.

ולפתע מדברים בטייבלה נככרות... מספר המדברים הולך וגדול, והולך וגדול גם מספר הבחורים המגלים בפניה את אשר בלכם, במישרין, אבל אין טייבלה שמה לזה לב. אמנם,

בשעת-מעשה מגרירה היא את עיניה, אבל כן-דנע תשתלמ על עצמה. אם המדובר אחר מכהורי המושבה, רואה היא את הרבר בהלצה יפה: זה אתמול למדו ביחד בכיתה אחת ושיחקו יחד והנה פתאום לפתע חתן-כלה... ואם מן הנכר הוא, אוטמת היא סתם אזניה ואינה רוצה לשמוע: — האם יצאתי מדעתי, לעזוב את אבא ואת אמא וללכת אחרי אדם מרתוק בא? אבא ואמא, כשהם לעצמם, רוצים אמנם לדאות נחת בבתי-הזקונים שלהם, אבל עם הרעיון כי טייבלה תינשא לאיש ותלך אחריו אולי לעור רחוקה-רחוקה, רותים הם את הרבר: — כל הבהלה למה? מובטח להם כי בן זוגה לא יכרת וימתין לה עד אשר תגיע שעתה.

ח.

טייבלה נארשה למול.

הדבר נעשה במהירות הבזק, מכלי אישד גם הוא וגם הוריה הספיקו לעשות חשבון לעצמם. באחת הההונות שבמוטבה נפנשה טייבלה עם כחור ממוטבה דחוקה שררד עמה כל הלילה ולא הרפה ממנה אף לשעת קלה. אחד כך ביקר בכיתה בשבת אחת ובשניה ושניהם דבקו זה בזה ותחליפו מכתבים, ולאחת השבתות באו גם הורי הבחור וכתבו, "תנאים".

שנה תמימה עכדה מיום האירושין עד הנשואין, אבל חלפה כיום אחד בין ביקורים והכנות לחתונה, ובאחד הימים, בשעצי השזופים עמדו בהחילת ליבלובם המעינו את הפצי טייבלה על עגלה נדולה ואחרי נשיות ארובות ולחיצות-יד וכביות, דפק הדופק כסופים והעגלה זזה ממקומה ונעלמה בין עצי חורשה האקליפטוס, שבאופק המזרחי.

לא עבר יום תמים מאז יצאה טייבלה את הבית ור' אליהו כאשתו ניטל, שניהם גם יחד לא מצאו להם מקום. אמנם הוא התאמץ להסתיר את נענועיו מפני אשתו והיא התאמצה להסתיר את נענועיה מפניו, אבל האנהוה שההפדצו תכופות מלכם ופיוור-נפשם נילו את האמת. לסוף לא עצרו ברוחם:

— מה שלום טייבלה שלנו?

— האם מתנענעה גם היא?

לשווא אמרו, להתגבר על נענועיהם בביקור בבתי הבנים והבנות הנשואים שבמוטבה ובמשחק עם הנכדים. שנתם נדרה בלילות ותאיכונם כיום הלך ופחת, ולא עברו שבועים וביום ישיי אחר כבוקר אפר מוטקה

את האסרה עם עלות השחר ור' אליהו וגיטל אשתו יצאו לדרך, לשבות בבית בת־הזקנים.

ט.

התחילו הכיפורים. לשבת אחת נוסעים הם לבית טייכלה ולשבת השניה כאה טייכלה וכעלה לביהם. אבל יש ומן השמים מעכבים. כימות הגשמים, למשל, כשהרבים משובשות ומכנה לצאת לדרך רחוקה, או כשגופל למשכך ר' אליהו או גיטל אשתו, תוספים אותם הגעגועים על כתר הזקנים ושניהם אינם מוצאים להם מנוח.

רואים הכנים והכנות כצער ההורים ומצטערים גם הם. אבל כיחר עם זה מהעוררת קנאה כלבם:

— אמנם, טייכלה כת טובה לבם ואחות יקרה לכולנו, אבל הלא גם אנו כנים ולמה תבכרוה עלינו?

על פי רוב נזהרים הבנים שלא להראות את קנאתם לטייכלה גלוי לעיני האב. אבל יש ותרעומותיהם מגיעות לאוזני והוא גותן עליהם כסולן:

— כלפי מה נאמרו הרבדים?

לא כן האם. ככרי למנוע מקנאה בין הבנים מנסה היא להצדיק את געגועיה על כתה הסטנה:

— כל בני יקרים לי, מהיי, אבל טייכלה הלא סוֹרֶסֶת בת זקוני היא.

רכרי השירורל אינם מתקבלים על לב הבנים. הם משלחם:

— הליילָה להם להורים להבדיל כאהבתם לבניהם.

שומעת האם את מופך הבנים וחיוך קל נראה על שפתיה, אבל לפהע

נעשות פניה רצינית־דעינית והיא עונה להם קצרות:

— למה אשחית את רכרי על אזנים לא שומעות? כשתזכו, אם ירצה

השם, לחשיא את כתר־הזקנים שלכם, אז רק אז תכינו לי...

אחרי הקציר

עם הזין החמה.

הנה האיר המזרח. השמש עוד טרם שלחה את קרניה הראשונות לבשר בוא היום החרש, כשאנשי הכית למקטון ועד גדול נעודו כבר משנתם ומהזקנים לצאת לעבודתם.

האב בותח ראשון את דלת המסדרון ולמראה המון העופות המכבים לו בקוצר־רוח לוקח הוא את פת הנפט הדיק, נכנס אל הממנודה ושוהה שם מעט ויוצא ומוריק על ראשיהם מכול של פסולי חטה. העופות מתפזרים לכל רוח וברגע הם שבים ומתנפלים על הזרעונים ומלקטים אותם חיש־חיש כמסוריהם. האם והכנים הנדולים מטפלים בחליכת הפרות. העגלים מוצאים אחד אחר מהמבלאה, רצים אל הפרות־האמות ויונקים כצמא מהעטינים המלאים ומיד הם מודחקים כזרוע וירי נשים מנוסות חולבות כטהירות נפלאה לתוך כלי. הכלים המלאים מורקים לתוך הרלי, מתמלאים ומורקים וכך חוזר עד אשר יתמלא הרלי ואז מסיעים אותו הצרה ומצינים אחר במקומו. אחד הכנים יושב על סוסו ומחכה לתום החליבה, ככרי לנהל את הפרות וענלותיהן אל המרעה.

חבוייה כצל הממנודה עומדת מכונת־הרישה ומציצה אל חשדות הצהור בות, הנוצצות לאור קרני השמש כאנלי טל כאבני־חן. הצפרים הפסיקו את שירת־הבוקר, ספצו מעל ענפי העצים והתערבו בין העופות ומנסרות גם הן את שירי הזרעונים וליר השוקת הריקה עמדו הפרות החלובות ולקסו בצמאון רב את מיפות המים האחרונות.

נמדו את החליבה סרים אנשי הכית המסדרונה, יושבים אל השולחן וכועדים את לבם פת שחרית ושכים לעבודתם. האם והבת הנדולה לשאת את הבצל. האב שהבוא בינתיים עצים להסקה מצווה את בנו להכיא את

הסוסים ועומד להתפלל תפלת-הבוקר ושלושת הילדים הקטנים — שני ילדים תאומים וילדה — הולכים אל המסכה להביא אכילתים וקישואים לכבוד השבת.

האחר שעומד ומשתעם הוא הבן המתלמד, היוור-הפנים, שחור הכיתה לימי החופש. רוצה הוא ככל לכו לעזור במשהו: להוציא את האסרה, להביא את הסוסים מן השרה ולכלוא את העגלים, אבל מפריעים אותו:

— האם נטרפה רעתם של שונאי ישראל? הלא להינפש בא ולא לעבד!
רואה המתלמד כי עמלו לשווא, לופח הוא את הספר הראשון הבא לידו ויושב תחת העץ. אבל אין לכו הולך אחרי הקריאה וגם העינים אינן נענות לו.

פתאום נשמע לאזניו קול נחרה ובנשאו את עיניו ראה את הסוסים רצים אל השוקות ובמצאם אותה ריקה התחילו כועטים בה כפרסותיהם ומעפרים בעפר. כאן מצא לו שעת-בושד לעזור במה, השליך את ספרו ארצה, לקח את השוט ודין כל עוד בוחו בו לגרשם.

— נאסור את העגלה ונסענה חמה — שאל הבן הגדול את האב שעמד בגמירת התפלה?

הלה נמלך רגע כדעתו והשיב:

— נדחה את הדבר ליום הראשון הבא, כי אחרי הצהריים תצטרך לנסוע אל התחנה להביא את האורחים.

— הצדק אחר — מסכים הבן והולך לאסור את האסרה.

בשבת האב כבר באסרה, ראה את הבן המתלמד עומד עם השום בידו ומשתעם ונבמרו רחמיו עליו:

— רצונך אולי לנסוע אתי אל התחנה? מהר, איפוא, והחלה את בנדיך. כי עוד רבה העבודה לפני היום.

ראו הילדים את האסרה וזה ממסומה ושכחו כמו את סטרת בואם אל המסכה, אחזו איש ביד אחיו ויצאו כמחול:

שמעו אחים, שמענה אחיות,
אורחים יבואו, אורחים חביבים;
יביאו צעצועים וגם מגדנות —
האורחים הטובים, האורחים הנעימים.

צהריים.

טוצה כולו בזהר קרני השמש הסופות עומד בית האכר וסחייך לממנורה שמנגד, המלאה עד התפרה שקי חטה, שעורה ופשתה — ברכת שמים מעל חלה שנת עבודה קשה, שנה של יגיעת-יכפים וזיעת האף.

כל מקום סצל סלא עופות העומדים בעינים עצומות למחצה ושואפים רוח. אפילו הברווזים הרעבתנים ויתרו הפעם על חלק השיריים של האדר חה, השקיעו חצי גופם כהביצה שמסביב לברד-המים והסתירו את ראשם מתחת לבנפיהם, ספק נמים, ספק ערים, והכלכלב המנומר רץ אנה ואנה כמטורף ואינו מוצא לו מקום-מחבא מהחום הלוהט, ופתאום נדחה מתחת לשולחן שבמסדרון ושופך את כל חמתו על הזכוכים העוקצים, בולע אותם חיים, כאילו היו הם האשמים בכול.

על הרצפות שליד הדלתות והחלונות שוכבים אנשי הבית, יחפים ועדומים למחצה ומנסים לעצום את העינים ולהדרס, אבל לשווא. החום מחניק וחסר ממש אוויר לנשימה. הבן המתלמד מצא לו עבודה: חבש על ראשו מגבעת-קש גדולה והולך תכופות לטחנת המים ומביא משם צור ננים לשתיה.

השמש כאילו עשתה פתאום אח חשבונה והתחרטה על שפע האש שהוציאה לבטלה, ונסהה לצד מערב. רוח קריר נשב מצד הנהר והולך וחזק סרנע לדנע, חודר אל תוך הבית ומתגנב מתחת למטפחת האם. עינים מתעצמות במו לישון, אבל מתגברת היא על עצמה ומכיטה אל השעון וראתה לתסהונה, כי כבר הגיעה שעת השלש.

— עת לקום! — קראה האם בקול ולבשה את הסינר, רחצה את פניה בצוננים והסיקה את התנור.

כראותה, כי עבר רבע שעה ואיש לא קם, נעשו פני האם רציניות והתחילה להעיר את הישנים:

— עת לנסוע אל התחנה ולהביא את האורחים!

הראשון קם האב והתחיל להאיץ בישנים גם הוא:

— עצלים, מהר תישנו כנפשכם, אבל היום יש עבודה למכביר לבולנו.

בעצלתיים קמו גם הבנים אחד-אחד, אבל עם היוברם באורחים הת- אוששו והתחילו למהר: הבן הגדול אסר את העגלה ונסע אל התחנה, השני הלך להביא את הפרות מן השרה והילדים הקטנים מיהרו לאסור את הביצים.

בנמות היום.

השמש עמר בשיפוע בסמוך לאופק ועדמהרה הוצבעו שולי הרקיע ארגמן. טחנת המים מסתובבת בקצב מהיר ומעלה זרמי מים חיים מתהר בזות הארמה והשוקת הומה מבקר וסוסים, שהתנפלו עליה בצימאון של יום ארוך וגמאו את המים הצוננים והזכים.

מרוחצים ומסורקים ולבושים בבגדי שבתם עמדו שלושת הילדים הקטנים על יד הדרך והכיטו בעינים כוחנות לצד התחנה. למראה אבק מיתמר כאופק, פעם לבם כחזקה ורצו לבשר בקול:

— הנה הם באים.

הכת הגדולה יוצאת ראשונה מהכית, עולה על תבתי הנפט ומביטה בספרנות רבה לכיוון ההוא, אחריה יצאו גם האב וגם האם, אבל עם התקרב העגלה מתגלה הטעות וישבו על עקבותיהם, והקטנים נשארים עומדים כחשופים במקומם וקוצר-רוחם הולך וגדל מרגע לרגע.

הטעות הלכה ונשתנה ועם היראות סוף סוף העגלה עם האורחים, לא האמינו הילדים למראה עיניהם עד אשר התכלטו פני האחות הנשואה, כשהיא אוחזת את התינוק כזרועותיה והריעו במנצחים:

— הנה הנם!

— הצעקה למה? — גוער בהם האב, אבל בתוך כרו דיבור משתפכת על פניו בת צחוק אבהית, ויוצא כלויות אשתו לקבל את פני האורחים: — ברוכים הבאים!

העגלה סרה אל החצר ועמדה, וכרגע הקיפו אותה מכל עבריה:

— איך עברה הנסיעה? עיפים אתם?

הכת שונה על השאלות, אבל שומע אין לה. עיני הכול נעוצות כתינוק עם עיניו התכולות וגומיהחן שכשתי לחייו הוורדות. הסב לוקח אותו על זרועותיו ומעביר לו נשיקות. אחר כך לוקחת אותו הסבה וכך הוא עובר מיד ליד. נשיקות וחבוק, שוב נשיקות ושוב חיבוק.

מרושם מסכלת הפנים פורץ הילד בכבי, ומתנפל לזרועות האם.

— נשמתי, בבת עיני ומחמר נפשי — משדלת אותו האם בדרבים — הלא תכוש? הנה הסב והנה הסבה ואלה הם הדודים והדורות. דברו האם לא החטיאו את המטרה. התינוק נזכר כאילו כרברמה ומוחה את עיניו במכויש ומצטחק בקול.

— למה זה אני עומרים באמצע החצר? — שאלה האם והזמינה את האורחים הביתה.

הבת האורחת הצינה את כף רגלה על מפתן הבית, בו בילתה שמונה עשר איכבים, והנה קפצה עליה שמחת הנעורים הנעימים. מבלי לחשוב הרבה חתפשטה את בגדי הדרך, רחצה את פניה ולבשה שמלת כר קלה, נעלה סנדלים לדגליה והרגישה את עצמה אותה כת הטבע שמלפני נשואיה.

שלושת הילדים הקטנים שיחקו עם התינוק וביחר עם זה הביטו בספרנות רבה אל המזורה. כל אחד בפני עצמו ניחש כלכו מה טמון לו בה. סוף-סוף הגיע תור פתיחתה והאחות-האורחת חילקה ביניהם שוקולדה ושתנות ובעוד רגע הסכו כל אנשי הבית אל השולחן מתחת לאקליפטוס ומיטיבים את לבם.

עם שקיעת החמה.

לאטילאט כבה והולכת האש שהשמש השוקעת הציתה במערב המא-רים, באוויר נשמעה נעיה מלאת-נענועים של פרה מכבירה לעגלה הרך שנבלה היום בפעם הראשונה ושני התרנגולים שנלחמו בשל תרנגולת אחת נבהלו כמו למראה החשכה המתקרבת והרפו זה מזה, ועלו על אחד העצים ללינת לילה.

שלושת-שבת נעימה ירדה משמי מעל ועצפה את כל היקום. על השולחן הגדול הפרוש מפה לבנה, רילקים הגדות בגרשתיהנחושח לנוכה החלות המכוסות ומפיעים אוד בהיר בכל החדר. מכין ענפי התפוח בחוץ השמיע הצרצר את קולו, בני מינו ענו לו ובדגנע מילא צירצורם את כל האוויר ניסכים.

כחוצץ, על יד החלון הפתוח ישבו בני הכית ושוחחים עם האורחת ובחדרה-האובל-בגמלה, מטייל האב אנה ואנה ומיפום בקול את מזמור קבלת שבת. מזמן לזמן יתקרב אל החלון, מוציא את ראשו ומאזין לשיתה. יטב לתפלתו.

הביתה-האדומה מתאווה לרעת מכל וכל שהתרחש במושב מוא צאתה לעיר, ומספרת גם מחייה שם, ולפתע נשמע קול התינוק בוכה. הכול קמים מכסאותיהם וממהרים לכיוון הילדים. אבל עד שהגיעו לשם נשתתק. מעשה ויתקל בדבר מה וגפל ופרץ בכבי.

עם שובם הביתה יוצא האב לקראתם ומברכם ב"שבת-שלום" ושואל לבינת כבי נברו. הילדים מתנצלים והאם מזמינה אל השולחן. האב קידש על היין, שחה דוב הכום וכיבר גם את התינוק. בתחילה מרב, אבל נמלך ומעם ועקם את פניו עד לירי דמעות. קידשו גם הבחורים, אחר כך נמלו את הידים והסבו אל השולחן. אכלו ושחו והיטיבו את לבם. בין מאכל הדגים והמרק זימר האב כזמירות חשבת, והתינוק לא פסק מלבקש "עוד יין", "עוד יין", לצחוקם הרב של המסובים.

אחרי האכילה הוציאו בסאות וישבו בחוץ. הילדים הזמינו את האורת הקטן למשחק ולא הסכים, ותחת זה עלה וישב על ברבי הסב והתחיל לשחק עם זקנו המכוסף. שעה קלה ישב כך, אבל עד מהרה עבר לזרועות האם, הביא את ידו בחיקה וישן שנת מתוקה. הלילה יפה להפליא. הרמיש הסהר טבל ביום תבלת של שמי קיץ ושחה בין אלפי כוכבים נוצצים והאוויר צח וקל וצר היה להיכנס הביתה. שעה קלה ישבה משמחת האבר ושוחחה על דא ועל הא ופתאום נרדם האב ואחריו האם וכך בולם.

איישם במרחק של כמה פרסאות עבדה רכבת, מאדוכת הקטר נפלס גוין ונפל בערמת תבן ובנירגע האירה רליקה את כל האופק. הכלכלב המנומר עמד ראשון על פאת הרקיע המאדימה והולכת והתחיל גובה בקול אינם. הצרצר עמד מלצרצר והתינוק שבזרועות האם פרץ בבכי...

רוח רעה

במרחק של 30 פרסא מהמושבה קלרה, על אם הדרך המתפתל ועולה לעיר הספר הטובלת בים של גנים ופרדסים, עומד לו בודד, גדול ופרוש מן העולם, אחד "ראנצ'ו", שבמראהו החיצוני אינו שונה במאומה מכל אלפי ה"ראנצ'ות" הפזורים פה ושם במרחב האינסוף של ערבות הארץ. קירותיו חומר, גגו קנה וסוף והחור שבכתליו הצפוני משמש חלון לגריו. ליד התנור המקומד עומדת אה כוערת מהניו החמה עד שעה מאוחרת בלילה ועליה קומקום מים לשתיית ה"מאמה" לגריו ולאורחים לכל עת מצוא, ועל התיל הסמוך מחרוזות של נתחי בשר מתיבשים.

מה שמפנה אליו את חשומת לבו של העובר בפעם הראשונה הוא, מראה האשה עם עיני התכלת ושערותיה הזהבהבות, המטפלת ליד התנור, או כוכמת לבנים, והילדים עם פניהם הזרועות נמושים, המשתובבים והור מים, בשהם ערומים ויחפים למחצה, ורעיון חולף במוחו, כי גרי ה"ראנצ'ו" הזה לאו מנוע "גאוצ'ים" מהור הם.

עובדי אורה, שלא מבני-בדית, מתעככים שם מדי עברם ומראים מתוך גאון: הגה הנו ה"ראנצ'ו" של ה"גאוצ'ה" היהודית, שהלכה אחרי מעגכה ה"גאון" והיתה לאחת משלהם. לא בן יהודי הסביבה. הללו בוחרים בדרך ארוכה ובלבד שלא לעבור על ידו ולא להתעצב אל לבם. אולם, בשעת הדחק, כשהררכים משובשות, או בלילות אפלים, בהיותם נאלצים לעבור דרך אותו ה"ראנצ'ו", לבם מבה בחוסה והעינים מתמלאות דמעות: — אוי ואבוי לה! עברה את חיי הוריה ואיברה את כל עולמה בשעה אחת.

ואנחות בברות-כבוד מהפרצות מלכות יהורים ואובדות בחלל.

:: :: ::

אבדי המושבה מתאמצים להשכיח מלבם את המסרה המעציב ושלא לדבר עליו, פרט במקרים נדירים, כשמודמן להם אורח חשוב, שהגיע לאזנו שמץ מנהו ומתחקה על שרשו.

והנה מה שמספרים עליו:

הדבר היה עם עלות אחרוני האכרים על ארצותם. בין הבאים היה גם אבי האומללה ובני ביתו. זה היה יתורי בעל צורה ויודע ספר, שחיסל את כל עסקיו בעיר והתקדש לעבודת האדמה. ולאיש רעיה עדינה בת טובים וארבעה בנים: שני בנים ושתי בנות. הכנים הלכו כדרכי האב והתמסדו לכל עבודה בכית ושרה. גם הבת הגדולה היתה עסוקה כל הימים: ארנה, טוותה, סרגה ותפרה ועזרה לאמה בכל אשר היה לאל ידה. ויהיו האנשים נוחים לבריות ונשאו חן ותסד כעניי שכניהם ומכיריהם. ביתם היה כית-ועד ובערבים וכימי שבת וחג המה מארס. ה"מנין" היה שם וכבוא אורח השוכ אל המושבה ההאבסן אצלם.

האחת שנתברלה מאנשי הכית כתבונתה היתה הבת הצעירה, עלמה בבת שבע-עשרה שנה, עצבנית מטבעה, שלא התרועעה עם כנות המושבה שרפקו על דלתות ביתם וכיקשו את קורבתה, ומאסה גם בכל עבודה. שעות שלימות ישבה כמטבח ליד ה"צ'ינה" המשרתת, או ליד ה"ראנצ'ו" טבחצר ביתם והקשיבה לסיפורי ה"גאוצ'ים".

אין זאת ורוח רעה עברה עליה או סתם מעשיריכשפים. ביום שהבידה את ילירי הארץ, הלך לבת אחריהם שבי. חיהם מחוכדי כל ראגת המחר, מנהניהם הפרימיטיביים, שיריהם ספוגי הערגון והצעד ומחולקיהם הפראיים משכו אותה כבחבלי קסם ועם עדוכ היום, בהישמע מה"ראנצ'ו" קול הניבארה מיהרה לשם ועד שעה מאוחרת בלילה עמדה ליד האה הכוערת ובלעה כצמאון דב את ניגוניהם העצובים ולא יכלה להסיר עין מזוגות המחוללים שהתפתלו לאור הפנס הכהה כנחשים מוקסמים.

למראה קורבתה היתירה של בתם הצעירה ל"גאוצ'ים" החננב השד אל לב ההורים, שהוליר את הראנה לגורלה. ניסו להרחיקה מהם בדרכים כבושים — וללא הועיל. נערו בה בנויפה — ולשווא וכשהרגישו השכנים בדבר והתחילו מרגנים אחריה, נמלכו ההורים ופיטרו את פועלם ה"גאוצ'י" ושלחו אותו ואת משפחתו מעל פניהם.

אבל את אשר יגורו כא להם: בבקר אחר, בקום אנשי הכית לעבודת היום, מצאו את מטתה ריקה.

חיפשו אותה כאסם ובשרה. גם השכנים באו לעזרתם — וללא תוי

צאות. הבהילו את המשרטה של העיירה הקרובה ודק למחדתו מצאו אותה ב"ראנצ'ו" נעוב, ביחד עם אחד "גאוצ'י" צעיר, שהיה יוצא ונכנס בבית פועלם המפוטד.

הביאו אותה אסורה בחבלים לביתם וכילאוה בחדר ושלישה ימים רצופים לא קיבלה כל אוכל לפיה, וקולותיה נשמעו למרחוק:

— תנוני ללכת לאחוב-נפשי, כי בלעדיו חיי אינם חיים.

כל המושבה היתה כמדקחה. דיברו על המסרה מפה לאוזן ובקול רם וחבל גרו, נעו להורים האומללים, שבך עלתה להם, ובכיתם — כתשעה באב לכל דבר: איש לא נעם טעם אוכל. האם מרדה בבכי, שער האב הפך לבן והבנים כבישו את פניהם בקרקע והתכנישו להיראות בחוץ.

ביום הרביעי נתהווה שינוי ניכר בבת הצעירה: רחצה את פניה וכיקשה אוכל ולמחדתו התחילה קוראה כספרים וגם עזרה לאחותה כעבו-דתה. מיס ליום גבר הרושם באילו התחרטה על הנעשה ואומרת לחזור למוטב.

בעת הראשונה עקבו אנשי הבית אחרי כל תנועה מתנועותיה, אבל כראותם את השלווה הנסוכה על פניה ורצונה לקרוא ספרים ולעבוד — נפתח לבם להאמין, כי המעשה הרע הולך וגשבה מלבה ולא תשוב לעוותותה ולא שמרו עליה יותר.

ופתאום, בליל שבת אחר לאחר הסעודה, כשאנשי הכית אמרו לשכב ולנוח מעמל היום, נעלמה שנית וכשהרגישו בהעדרה, חיללו עליה את קדושת היום ויצאו לבקשה באסדות וכסוסים. למחדת מצאוה כעיר המחור, אבל באיחור זמן. בו בבוקר נישאה לאותו ה"גאוצ'י" באופן חוקי ובעל-אחוזה ידוע היה אהר משושביניה...

ההורים לא יכלו נשוא את בוכד הצער והעלבון ומתו זה אחר זה במשך של זמן קצר, והבנים מכרו את רכושם בחצי המחיר והלכו באשר הלכו והיא הבוגדת חיה עד היום ב"ראנצ'ו", מטופלת בכנים וה"גאוצ'י" שלה מעבירה בפרך ומכה אותה מכות רצה.

והמספר מסיום:

— הלואי ויהיה גורלה גורל כל נשי מנדינו ומשנאינו כנפש...

:: :: ::

על אם הדרך העולה ומתפתל לעיר-הספר, המוכלת בים של גנים ופר-
דסים עומד לו ה"ראנצ'ו" הנודע בכל רוחב הסביבה בשם ה"ראנצ'ו של
הנאוצ'ה היהודית". עובדי אורח שלא מבני-בית אינם מתמצים כל
הזרמנות הכאה לידם ועובדים דרכו ואינם יכולים להזין בו את עיניהם.
אבל יהודי המושבה מותרים על הדרך הקצרה ונוסעים סחור סחור בכוונה
לפסוח עליו. אבל בלית ברירה, כלומר, כשהדרכים משוכשות, או כלילות
אפלים וגשמיות, בהיותם נאלצים לעבור דרכו, נזכרים הם מיד באמון
שקרה לאחר מהם ונאנחים מר:

— חבל, חבל!

ואחד האכרים הזקנים, שהיה ער-ראיה למסרה המעצב, מוסר מאוזן
לאוזן, כי בעברו בפעם הראשונה, באישון לילה, על יד אותו "ראנצ'ו", שמע
מהיער הסמך כבי עצור תודר ונוקב, וקולו כקול כבי האם...

ק נ כ

א.

הבול במושבה ידעו את ר' אשר רוזנקוויט כליםאי קסצן מאין כסוה...
כמו כן לא נעלם מהם, כי סאו צאתו של בנו לחוץ-לארץ לחתרפא, גרלך
קסצנותו כפליים: עישן חצאי סיגרות, הוא ואשתו לבשו בלויי מחבות ובל
אכילתם במישך ימות השבוע היתה פתי-קיבר טבול בקום. מאכלי בשר
מעמו רק כימי שבת והג ומשום הכי גרל תמהונם של האנשים שראו אח
ר' אשר ביום הרביעי לשבוע בעיירה, בשחוא נושא מתחת לבית שחיו כשר
ודגל עגל ביד, וחוזר אחרי עגלה לשוב הביתה.

הראשון שלא משל ברוחו והביע את תמהונו זה בפניו, היה הטבח.
כראותו את ר' אשר גכנס לאמליוו שמח לקראתו וקידםהו בשלום כדרכו.
ותבך לזה שאלהו שאלת-תם:

— מה יום מיומים?

ויורל גולדפלד שנוכח בשעת מעשה, מצא לו שעת-הבושר לגלות את
אזנו למוסר:

— בקמצנותך הנפרזה, ר' אשר, עובר אתה משום בל תשחית.
מצנך החמרי כלי עין-הרע טוב הוא. בניך הרבים, בכיבול, גם הם, אינם
למשא על-יד ולמה, איפוא, תסנע את הסוב מנופך השבור והרצוצ ולא
תאכל בשר פעמיים בכל יום?

— בער עגלה משולשת — החרה החזיק הטבח אחריו — מוכן אני
ומזומן להאכילך כשר, ר' אשר, מרי יום כיומו, במשך של ששה ירחים
רצופים!

לא בלי התמרמדות ומכלי היפנש במבטים התנצל ר' אשר, כשהוא
עוסק ורוקד ברבריו, כדרכו, על ימין ועל שמאל:

פסח דנע אם לדרת נם הוא ולשתות מים קרים, אבל נזכר פתאום כי דבר לו לנשיא הקופרטיב בשיוכות להכחידות חקרכות ודפס בסוסים ובקול המולה רבה נעמטה הענה בחשכת הלילה.

כביתו של ר' אשר עוד טרם הורלטה העשייתו, דבר שחזק עוד יותר את השערותו, כי העגלים לא נבלאו. נבס ועזב את הבשר על השולחן, סגר אחריו את הדלת ויצא לבקש את אשתו.

במבלאה לא ראה אף ענל אחר, נם הנדרה חיתה ריקה מכסר, מפאת שרהו המזרחית הגיעה לאזנו נביחת ב בים עזה וריצת בשר, ר' אשר חגר את שארית כוחותיו ורץ לשם, בקללו נמרצות את אשתו:

— נבלה, יקחנה אופל: סצרו. צהריים קהביא את הבקר ולבלאו את העגלים, כל היום דם היא זוללה וסוכאת ולא תצלה לכל עבודה.

ער שעה מאוחרת דדפו ר' אשר ואשתו אחרי הבקר, גרונם ניהר מצעקה, הכוס במקלות שבידיהם, שיסו בהם את הכלבים ובקושי רב הבניסו שלשה עגלים וכל השאר נשמטו אחד אחד וברחו אל השרה כיהר עם אמותיהם.

שעה ארוכה עמד ר' אשר וקשר את חוטי הברזל הקדועים, סגר את שערי המבלאה וחלך נכיתו, הוא עוד טרם הציג את בף דגלו על המפתן ושקול למטרפסיה מאשתו:

— וקן אשמאי, כה הצהריים דך וסבב שם בעיירה ועלי לכתת את דגלי הנפוחות והבואבות ולדוץ אחרי בקרו, בשפחה נחשכתי לו, לרשע מרושע זה.

— כבר פתחה את פיה הקרוש — נוף כה ר' אשר ונפל אין-אונים על אחד הספסלים — כאילו צדקה היא.

לשמע תוכחתו בעד כה אפה כאש ושפכה עליו את כל חמתה, נדרפה וחרפה אורו ככל העיה ע, ית. שר ודק עתה מבט זעף ולא ענה לה דבר, כנוחו קצת, קם ונטל את ידיו ועמד להתפלל תפילת מעריב.

למרות עיפותו הרבה ההפך ר' אשר שעה ארוכה על מטתו ושנתו נדרה מעיניו, במוחו התרוצצו דעיונות ומחשבות לעשרות: על בנו שביזבז הון רב על ידו השבורה ולאין מרפא וצאתו לחוץ לארץ, על ה"אדורה" שיהן, זו אשהו וזשניה הממדרת את חייו ועל הכת ה"שלומיאלית" שילדה לו לעז וזנחתו וא נה נוחנה ל יתח האדובים התכופים ובאיומיה, שאם לא ישלח לה עזרה בצר לה תקח את ילדיה ומטלמיה ותבוא אליי.

— לא פעם ושתים הטעמתי בדבוס, כי הבקר שבשרי הוא דכושו הפרטי של בני החולה ואני אינני כעליו, בנוגע לאבילת בשר בכל יום — אין לבדואותי כל צורך כן.

היטב חרה ליודל נולדפלד על ר' אשר והתנצלותו העדמומית, אבל בעוד והוא מתכוון להניד לו את כל אשר בלבו, האיץ הלה בטבה להוציא לו משטר חפיות שהושיט לו כידים רועדות ומבלי דבר דבר יצא בחיפזון את האטליו והלך לחפוש את האכר שבענלתו בא לעיירה.

כשעה ומחצה ארך החיפוש ולשווא, לא מצא אותו לא בבירהדואר ולא בקואפרטיב, עיף וינע עמד ר' אשר ליד אחת הסימטאות, כשהוא מזיע בולו וחנה עבר אחד ממביריו ומפיו נודע לו, כי אותו אכר נסע עם איטלקי אחד לאחוזתו לקנות פדות חולכות וישוב עם חשכה.

ר' אשר תלש את שערות ראשו מכעס:

— קליפה שכמותה, יקחנה השר! באשמתה לא אסרתי אתי אסרתי ועד שאשוב וחשך היום ולא אפסיק לבלאו את העגלים ונישאד בלי טיפת חלב.

שעה ארוכה עמד בכ וסילל את אשתו ולפתע נישמע לאזניו שישיטוק עגלה ריקה וחריקת גלגלים בלתי משוחים, ר' אשר נעשה בולו סקרנות ולשמחתו הנדולה נגלתה לפניו מענין-האבק ענלתו של איידמן, או כמו שקראוהו בשמו הלוואי ת, "עברקן", בשל זמנו המגורל והמסוכך, שמעולם לא עבר עליו מסרק.

ר' אשר רמו לו בורו לאות עמידה, אבל זה היה למותר, העבדקן שהשניח בו מרחוק עצר את הסוסים והזמינו לעגלתו.

לשווא ניסה העבדקן להיוודע דבר מפיו איש-לזויתו על בנו שיצא למרינת-הים, ואנב אורחא, אם אין ברצונו למכור לו אחת מפרותיו החול-בות, הנלגלים שיקשקו ורעשו עד כדי חרישת אונים ור' אשר לא שמע דבר ולא ענהו על שאלותיו, משראה את השמש יורד לפאת המערב ועוד מעט ויעלם, שיפשה ביריו ברופן הענלה והתפלל תפלת-מנחה.

ב.

כשעמדה הענלה על יד ביתו חשך כבר היום ויהי לילה, ר' אשר שלא הרגיש את איכריו מרוב טילטול ירד בקושי, הוציא את הבשר משק העבדקן והפליט מפיו "וישר-כוח" ו"ליל טוב" והתקרב אל ביתו, העבדקן

ובהינברו לפתע במוסרו של יודל' נולדלר שם באטלין, חרס שן מחימה כבושה:
— רשעים, מושבה מלאה רשעים וצרי עין, מקנאים הם במעמ הכסר שלי, הלוואי ותימסנה עיניהם של כל רודשי דעתי, אב מוב ורחמן.

ג.

למחרת השכים ר' אשר עם עלות השחר, חלב את הפרות, מילא את הרהיטים מים ועם שובו הביתה מצא את אשתו כשהיא עומדת ולשה את הבצק.

— אשר, היודע אתה כי אין עצים לאפיית הלחם ולטמון את החמין? את דבריה אלה ביטאה האשה מבלי חבם לצידו ובראותה, כי לא בא עליהם כל מענה, הדימה את קולה:

— הלא מרבדים אליך, אשר. מדוע תסיח את דעתך מצדכי ביתך הכי נחוצים, בעצים להסקה, למשל?

— בכד התחילה מבעד בוקר — ענה ר' אשר — באילו סדר לה כל היום לחרפותיה ולגידותיה. עכדי את עבודתך, קליפה, ואל תבלבלי את דעיונותי בדברים של מה בכך.

— מה תפטם שם? — נתנה עליו בקולה.

ר' אשר התגדר בקרחתו ובפרחתו:

— אין אני אומד כלום. אנמור את התפילה ואביא לך עצים רייך.

האשה חיקתה את קולו הצרור:

— „ואביא לך עצים רייך“... בן, בן. מוכמני שתביא עצים כאלה שהבאת ביום הששי שעבר ואחר כך תבוא עלי בטענות במשך כל השבוע על הלחם שלא נאפה בחוגן ועל החמים המקולקלים.

נוכה ר' אשר, כי לא יצא גם הפעם זכאי כריכו עם אשתו, עזבה לנפשה ועמד להתפלל.

את שיעור הנמרא שלאחר תפילת שחרית, ששם לו לחוק מאז בואו לארץ, דחה ותבא לגמרו את התפלה הלך אל השרה להביא את שני עצי הסדק שברון לפני בחדשיו ושלישי השערתו יבשו לבד בלי ספק ריים.

— אשר — נשמע פתאום קול אשתו — שתה בוס חלב, הלא תצמא ותדעב!

— ראה נא דאה את מסירותה של זו לאהוב-נפשה ומחמד-עינה — התלוצץ בה ר' אשר שלא בפניה והלך לדרבן.

מלכתחילה שם ר' אשר את פניו לקני-הנמלים הנדול, מפני שנדמה לו, כי שם הניח את העצים הכרותים, אבל נזכר תבא בסימן ענתן בו במקום, שב על עקביו והלך אל קצה השרה השני, מקום שם הפילה הפרה האפורה. מהעצים שמצא יבשים, חטב לנורים וחביאם הביתה וערך כמה מהם בתנור. בשבת ר' אשר אחד כך אל השולחן ללמוד את שיעורו, לא יכול כרענים הראשונים לדרת לענינה של הסוגיא „חוקת הבתים“ שעמד בה, כל כך טרוד היה במחשבותיו הנונות, אבל לא-מילא אחו בפתיל ושוב לא הרפה ממנו. טבל ונסתפן, טבל ונסתפן ופתאום התחיל לשחות באין סוף של ים-התלמוד, בבימי בתרותו שם ביושבת כלו, שכלימא מולדתו. כרנע שבח את בנו החולה עם ידו השבורה, את הבת עם בעלה המחכים למותו על מנת לרשתו, את אשתו שפיה אלה מלא כל היום, את כל העולם ומלואו, לרבות את השבנים המקנאים וצריהעין.

בגמרו את שיעורו יצא החוצה לשאוף רוח ונתפל באשתו, בשפניה נוהרות מניל.

— אשר, ראוי אתה לפרס בעד העצים.

— מה את שתה? — לא ירד לסוף דעתה.

— אומרת אני, כי החלה תיאפה היום כהונן וגם מרס-הרגל טעים

עד מאד.

— גם זו לטובה, שאני דואה אותך שבעת-דצון ולו בפעם הראשונה

בחיך — חיך ר' אשר לתוך עפמו והלך ליטול את ידיו לארוחת-הצהריים.

ד.

במנהגו מאז בעדכי שבתות לא הלך ר' אשר גם הפעם לר' ישראל,

זה החסיד הנלהב שהיה מתקוטט בו תמיד על העריצו את ספר הזוהר ואמונתו העיוורת בצדיקים, אלא הלך אל השרה להביא את הכסר ובעובו מילא את הרהיטים מים ועזר לאשתו לממן את החמין.

השמים היו מעוננים והשמש לא נראח מאז הבוקר. מבלתי יכולת לשער את השקיעה בזמנה, ציווה ר' אשר לאשתו לברך על הנרות לפני השעה המסומנה בלוח, וכולו מרוחץ ולבוש בבגדי שבתו עמד להתפלל.

אך כילה ר' אשר לקדש על החלות ואמר לימול את הידים ולימול אל השולחן, והנה נשמעה לאזניו רפיסה בשער ונביחת כלבים הזקה.

— מי זה בא להשכית את מנוחת שבת? — רטן ויצא המוצה — ערבא נבא לך, ר' אשר — נשמע קול ידוע — זה כיוכל שנים שלא ראיתך.

— הקול קול שמחה קוטשוק — דיבר ר' אשר כלעצמו ובכדו להימנע מטעות, שאל:

— מי זה המרבר אלי?

— אני — ענה הבא — אני שמחה קוטשוק, הלא תכירני?

ברברו הצית את הסיגרה שבירו.

ר' אשר לא עצד בדוחו והתחיל צוות בשצף קצף:

— מומד לחבעים, ייבנס הרוח באביך ובאבי אביך, איך גועזת לבוא בעגלה אל ביתי עם התקדש השבת וגם לעשון בפדהסיא? מוד כרגע ואם לא ארוצין את נולגלך.

כחלום ידעם עמד הבא, ירדו מאז, ולא האמין למשמע אזניו ופתאום הוחזר לו הרבר. מבעד התרים הפתוח הציצו נרות-שבת דולקים, והתחיל לצחוק בבל בוחו.

— מה שחלמתי היללה ולילות כל חשנה יחול על ראש שונאינו ומנדינו! אלוקים עמך ר' אשר. כפי הנראה אינך מתפלל בכל יום ובאת ליורי טעות גסה. לא ערב שבת היום, כי אם ערב יום הששי לבריאת העולם. בעמו של ר' אשר נבד עד יותר:

— לא די שהנך מחלל שבת בפרהסיא, תשימני גם למטורה?

לשווא נשבע לו הלה והוסיף ונשבע, כי אין זה וטעה, אבל בדאותו כי הוא עומד על דעתו דפק בסוסים ונמץ לו לדבר.

ר' אשר שב הביתה ופתאום עמד באמצע הדרך ושאלה התחילה מנקרת במוחו:

— אולי מעיתי באמת?

הספק התגנב אל לבו:

— אמנם, הוא, שמחה קוטשוק, אינו צם הפסקות וחשוד בקלות,

אבל מעולם לא חילל את השבת בפרהסיא, ועוד — למה השתוממו הטבח

ויורל נולדלר בראותם אותו נבנס אתמול אל האטליז?

מבוכתו נברה מרגע לרגע:

— ערב שבת היום, או אולי ערב יום הששי?

כשלעצמו היה ר' אשר מוותר על הצחוק והחרפה ומר אל אחד השבנים להיוודע מפיהם, אבל דא עקא שעם אחד מהם רב בחזקה לפניו יומיים, והשני יהורי הוא ולא יהורי: עושה שבתו חול ורש את כל התרי"ג מצוות בעקביו.

פתאום ניצני רעיון במוחו:

— ומדוע לא אסוד לבית ר' ישראל? אמנם חסיד שוטח האיש, אבל יהורי בשד ושומר דת.

לאחר שעה קלה עמד ר' אשר על יד חדרו של ר' ישראל, פתח את הדלת ועמד על המפתח כשהוא רועד בולו. ר' ישראל שישב לפני ספר פתוח הרים את עיניו ונשאד יושב בקפוא על מקומו. זמנו ופאותיו של ר' אשר היו פזורים לרוח ועיניו בערו בבקדחת.

— בשם אלוהי ישראל, מה קרה, ר' אשר?

— הנידה נא לי בבקשה ר' ישראל, ערב יום הששי היום, או ערב שבת — שאל ר' אשר בנשימה אחת.

— ובי לא התפללת היום? — שאל ר' ישראל בתמיהה. היום יום חמישי בשבוע.

— וי, וי, — גאנת ר' אשר — ביוון שבאתי לכלל מעות באתי גם לכלל כעם, ונופתי קשה בארס על לא-עוול בבפן.

ר' ישראל פנד את ספרו וניגש לר' אשר ואחזו בשתי יריו.

— שב וספר לי, מה קרה.

ר' אשר סרב לשבת וסיפר בעמירה על טעותו שטעה והנויפה שנוף בשמחה קוטשוק, ור' ישראל עשה את אזנו באפרכמת ובסתר לבו ראה בו נקם וגם מצא שעת הבושר להטיף לו מוסר:

— כל זה בא לך בשל ההגדרותך לצדיקים.

ר' אשר שימעו בדברים:

— הייתי מוחל על הוצאת הנרות והבשר, אבל מה אעשה לבכודו של ירדיר ותלמיד חכם שחיללתי?

— איעצה לך עצה — חייך ר' ישראל — אבל בהנאי שתבטיחני, כי תמלא אותה.

ר' אשר אהז אותו בדשי קפוטתו:

— ארדבא, הגר.

— מחר, אם ירצה השם, תבא לאתר התפילה תאסור את אסרתך ותסע לעיירה לקנות בשר לכבוד השבת ולא תשכח גם להביא רכע ליטרה יי"ש, וביום השבת אחר התפילה אסור לכיתך ביחד עם שמחה קוטשוק לקדש עליו. התמכים לקנא זה?
— מסכים, ממכים — קפץ ר' אשר משמחה ונמרד מד' ישראל כשפניו נוהדות מגיל...

בעל-הפרווה

א.

לקול נביתת הכלבים תיקנה בעלת-הבית את השער מתחת למטפתה ומיהרה אל הפתח. לפניו עמד איש זקן לבוש פרוות עור ככשים מעוכה ומלואה, עם תבילה קטנה מתחת לבית שחיו. היתה שעת בוקר מוקדמת. מבעד לענפי ה"אומכו" נשקפו ראשוני קרני השמש.
— צפרא מבא לך, סבא — הסבירה לו האשה פנים — רצונך רבר מה?

הזקן זקף את גבותיו הארובות וחייך בעיניו השקריות, הגרולות:
— צפרא טבא, את אומרת, שנה טובה לך בתי. הנירי נא בטובך, ביתו של השותט רחוק מכאן?
— לא, לא רחוק — ענתה כענוותית, — משהו פחות מפרסא וחצי. האשה אמרה להתפנות לעבודתה, אבל נמלבה רגע ברעתה והזמינה אותו הביתה.

— אמנם, ערב ראש השנה לנו היום, אבל משערת אני בנפשי, בי היום עוד לא בא אוכל אל פיד. לפחות אכסרך ככום חמין.
הזקן לא סרב ונדהף דרך הפושפש, ברברו במו לעצמו:
— מהיכא תיתא, נשתה בום חמין ואנב אורחא נתפלל גם את תפלת הבוקר.

האשה הראתה לו בידה על הספסל שבמסדרון, ובעצמה נחפה אל המטבח והביאה משם סיר חלב רותח.
— הגה לך סבא, חלב, והנה סוכר. התכבד בנפשך שבעך ואני אלך לעבודתי הרבה לפני היום.
הזקן מזג לו בום חלב, שם בה סוכר וכפתה נראו שוב פני האשה.

— פבא, תסערד אולי את לכך פת לחם כחמאח?

הוא חייך אליה:

— את מי תשאלי כתי, אותי? לא, לא אוכל דבר. אשתה מעם חלב ואחר כך אתפלל.

הזקן שתה את כוס החלב ומזג לו כוס שניה ואחר כך הוציא מחבלי-תן את הטלית והתפלין ועמד להתפלל.

כינתיים שבו בני האכר הקטנים מהשרה ובראותם לפניהם את האיש הזר יושב ושפתיו נעות, עמדו מרחוק ולא הרהיכו להיכנס המסדרונה.

הזקן השגיח בהם ורמז להם באצבעו:

— קרכו אליו ילדים, קרבו, אל תתיראו. בלי ספק שהנכם בני בית זה.

מבטי הילדים נפגשו חליפות, אבל לא זזו ממקומם.

כראותו את מבוכתם התחיל לחפש בשיטת פרוותו והוציא מאחד מהם כפתור ניצני.

— הא לכם ילדים כפתור זה במתנה ותשחקו בו. חכל-חבל שאין לו כשבילכם סוכריות.

הילדים התאוששו וניגשו אליו:

— כך נאה וכך יאה — לחין את ידיהם כחיבה — שאלו כשלום

הרוד וספרו לו, אם מבקרים אתם כבר בחדר ומה למדתם עד היום.

ב.

בעלת-הבית ואישה, ששם בינתיים מהעוירה, ניסו לעכב את הזקן בכיתם לימי החג ולשווא. הוא עמד על דעתו:

— אחוג בכית השוחט. המנין שם וכלי ספק יומצא גם ספר לעיון בו.

קושי רב הסכים לסעוד אצלם את ארוחת-הצהרים ותכף לברכת המזון איחל להם שנה טובה וחלף לבית השוחט.

הראשון שראה אותו היה השוחט בעצמו. זה היה איש כבן ארבעים שנה, גבוה וכחוש וחולני ועם הרעיון, כי אורח לא-קרא מכלי-קודש או סתם עני המחזיר על הפתחים בא לחוג אתו את החג, קרא אליו את כנו חבכור ופקד עליו לקדם את פני הקצין ולהניד לו, כי אין השוחט בכיתו.

הזקן ערק אל הכית, נדחף בין חוטי הכרזל ושאל את הנער הכא לקראתו:

— אבא בכית?

— לא! — ענהו הלה מכלי להדים את עיניו.

— מה אתה סח? — שאל הזקן כתמיהה.

דנע עמד הנער כמבוכה, אכל חבך התאושש:

— סר לכית השכן.

— ובכן, מה רעש? — הכוע הזקן את שמחתו — בוודאי ישוב חבך.

הנער ניגש אל הבאר והתחיל לטפל בחבל שעליה, והזקן נכנס המסדרונה, העמיד כעשה כן-כית את מקלו בפינה, שם את החבילה על אחד הכסאות וישב אל השולחן.

כשעה וחצי ישב לו כבה ופיזם גיגון חסידו חבד"י. הוא, השוחט, לא נראה כל הזמן בחוץ ואך מבעד מסך החלון הציצו חליפות בעלת-הבית או אחד הילדים ונעלמו, כשפיהם מלא צחוק.

נוכח השוחט כי הזקן אומד להישאר, השלים בלית כרירה עם המצי-אות ובא מאחורי הכית נתן לו שלום ושאלהו לפניו: „מאין יהודי?“ וכלי לחכות. לחשובתו ציווה לאשתו לבכרו כחה.

ג.

למראה פנים חדשות במנין הקיפוחו המתפללים, נהנו לו שלום ושאלהו למקומו.

— מאין יהודי בא?

הזקן חייך כפנים מאירות:

— מאי נפסא מינה, אם מאושא או מפומבריתא? יהודי ככל היהודים, הבא מעולמו הנדול והרחב והיפה של הקדוש ברוך הוא.

— בוודאי מעולמו הוא יתכדך, ולא חליפה של מישהו אחר. אבל מאין, בלומד, מעיר או ממושכח? — חקרו ודרשו השואלים.

הלה השתמט מלענותם תשובה מספקת:

— בריאים ושלמים תהיו לי, יהודי החביכים. מה תרזיחו, למשל, אם אנידכם?

— כעל-משפחה אתה ואיפה משפחתך: בארץ או אולי מעבר לים? — הוסיפו ושאלו.

— „כעל-משפחה אתה ואיפה היא משפחתך: בארץ או אולי מעבר לים?“ — חזר על שאלתם האחרונה מלה במלת ועצם דנע את עיניו, אכל

תכף פקח אותן שוב וענה: — לחלכה הלא אחת היא לכם.

דאו המתפללים, כי לשווא עמלם ולא יוציאו דבר מפיו ונימנו ונמרו:

— ליטאי, ראש-צלם!

חזקן שמע את העוסין החד על חשבוננו ולא הניב, הריח מקופסת הטבק שעל השולחן והלך וישב במזרח ליד ארון-הקודש. לאחר התפלגה ברבו האברים איש את דעהו בבתיה וחתומה טובה. חזקן האריך בתפלתו, אבל טוה"סוף נמר וכדכו נט אותו והוא ענה לכל "נם אתם, נם אתם" ומתוך שיחה על דא ועל הא הלכו איש לביתו.

ד.

סעודת-החג הראשונה הפכה בבית השוחט לחדרה. עט שוכו הביתה מהמנין בלויות חזקן ושני נעדין, העמיד פניט שמחות באילו לא אידע דבר וכרך את אשתו ובתו היהידה בשנה טובה, קידש על היין וכיכר גם את חזקן ותכף לזה נטלו את הידים והטבו אל השולחן. אבל שלוות-רוחו לא ארכה. בראותו את חזקן שלא פשט מעליו את הפרוזה נשען בשתי ידיו על המפה הלכנה, מיד נשתנו פניו והתחיל לחפש מוטים בכל אשר מטכר ביו: "הנרות עשנים" ... "צעצוע-הנייר שמעל לסנודה פוגמים את אודה" ו"מאין באה רוח התזוית שבתדר?" אבל את כל חמתו כילה בכנו בכורו. חלה החאמץ בכל כוחו שלא להביט לעבר חזקן בכדי שלא להצטחק. אבל מעשי-שטן ראהו פחאוט אוהו בעצה המפה ומחט בו את חממו ופרץ בצחוק וקיבל מיד ימינו של אביו טטירת-לחי, שהידידה בכל מלוא החדר. האבילה עברה במעבירות מדוכא. חזקן פרש לסרן-זווית וטורר בבכי ובאנשי הבית ישבו באבליט, אבלו ולא אבלו ולא הביטו איש בפני דעהו, פרט לזקן שאכל לתיאבון כל מה שהגישו לו, באילו לא היה הוא סיבת בעסו של השוחט ונם האריך בכדבת המזון.

כלי דבר דבר הלכו אנשי הבית לישון. לו, לזקן, הציעו מטה בחדר האוכל, אבל הוא לא שכב תכף, כי אט ישב שעה ארוכה ולמד במטכאה ראש-השנה, ובששכב וישן השמיע מחממו נחירות ושריקות, שמלאו את כל החדרים והפריעו את שנת השוחט וכני ביתו.

ו.

למחרתו ערבו שולחן לזקן לבדו ונט את הכר והכסתות שעליהם שכב והפרידו מכל השאר.

את הפרוזה לא פשט אף לרנע ולמרות מה שכל בני הבית התרחקו

ממנו ולא אבו לעמוד במחיצתו, ננדר אחריהם, וכיחוד אחרי השוחט והמרידו בשאלותיו:

— מה דעתו על עתיר המושבה? והאמססת מה תהא עליה? היפה לה הקרקע או לא? ומה הט הטיכוייט למטחר-הבקד?

השוחט דטן והשיב לו חצאי מלין. אבל חזקן לא דס שלא התעלב, אלא הוסיף והמרידו בשאלות חדשות, הנוגעות לו לשוחט ולאומנותו:

— את אומנות-השחיטה למדת בעבר לים או באן?

— העברת על כל הש"ס ונושאי כליו, או אולי למדת בדרך בני פור

רוליה ובטרכית, כלומר, דס את המסיכתא חולין ושולחן ערוך?

השוחט נימנם כלשונו ולא ענהו ברורות. ראה חזקן כי חלה משתמט מלענותו, התחיל להראותו את רב כוחו הוא כלומר, בקיאות וחריפות באחת, נט בש"ס ונט כפוטקים.

— משלחת בזו! — רטן השוחט.

— את כל ביתנו יור"ע בניס בפרוותו — החרתה החזיקה אחיו אשתו.

ז.

אך האר האיר יום צוט נדליהו, התלכש השוחט, יצא ואמר את אטרתו ונכנס להעיד את חזקן משנתו:

— מהר וקוט ותטע עמי העירתה.

חלה ישב על המטה, נטל את ידיו והעמיד פני תס:

— מה אתה שח? — העמיד עליו עינים בוחנות, באילו לא ירד לטוף דעתו.

— שוטה אתה או משתטה? — נתן עליו השוחט בקולו — מהר ושימ

עליך את פרוותך המזוהמה ולך באשר תלך, ואם לא, אנרשך בהרפה.

— פני חזקן נעטו טיטן-שאלה נדול:

— כה כל הבהלה? וחזי לזה, הן לא אמרתי לך לאן פני מערות.

— כאן פסקה סבלנותו של השוחט:

— מחבה אתה בוודאי לנדבה, הא לך, אבל בתנאי שתעווב כדגע

את ביתי!

בדבריו הוציא מכיסו שטר בן פיזה והושיט לו.

חזקן אחז בירו את השטר, הנישו לעיניו, הפך אותו על צידו השני והתזירו לבעליו.

— ברוך השם. איני נזקק חלילה, לנדבות. ואשר להצעתך לנטוע

אתך אל העיירה, סע לשלום ואני אניע למחוז חפצי בלי עזרתך.
 על מפתן החדר נראו פתאום פני הכת, שעמדה ערומה למחצה,
 כשהיא רועדת בולת מפחד:
 — אבא, מה קרה?
 בדיעבד, שמח השוחט לקראתה:
 — ברוכה תהיי לי כתי, עצרתיני מלאחוז בו ולהשליכו לכל הרוחות
 שבעולם.
 — את מי? — שאלה כבהלה.
 — את בעל-הפרווה הזה — הראה באצבעו לצר חוסן ועוז ביחד
 עם בתו את חדר-האוכל.

ז.

לעת הצהריים שכ השוחט מהעיירה ועוד טרם יורד מעל האסדה, קיד-
 מהו בנו הקטן ובשורה בפיו.
 — אבא, בעל-הפרווה הלך לו.
 — לאן? — לא האמין השוחט למשמע אוניו.
 — לצר ימין הלך.
 — ברוך שפטרנו! — הרים הלה את ידיו לשמים — ואני חשבתי,
 כי לא ניפטר ממנו לעולם.
 אייחסדר בבית עשה את הרושם לא של צופי-נדרליהו, אלא של ערב
 פסח. פתחו את הדלתות והחלונות, הוציאו החוצה את הכרים והכסתות
 והאם ובתה שטפו את רצפות הבית ואת השולחן והכסאות.
 הוא, השוחט, הית, שלא מטבעו, כמעב רוח מרומם והקיף את אשתו
 בשאלות:
 — ובכן הלך לו? לא יאומן כי יסופר! לא דיבר על מטרת כוא?
 לאן הלך?
 — ובלבד שהלך.
 השוחט שיסעה כדברים:
 — ובכל זאת מעניין לדעת, כי לא ייבצר גם שיהיה בעל-כסף.
 אשת השוחט ובתם הקרו ודרשו מפי כל באי ביתם, אם לא ראו
 את בעל-הפרווה — כשם זה קראו לו מעבשיו — וסיכלו תשובות:
 — בעל-הפרווה לן לילה אחד בביתנו והכנים בו מבני בניה של
 המכה השלישית של המצרים...

— בעל-הפרווה שתה אצלנו כוס תה ומאו אנו הולכים ומתחככים בלי
 הרף...
 — בעל-הפרווה טרן הוא מאין כמוהו. מתאוה הוא לרעת הבול...
 מה עתמיה ביותר, שא נו מבקי נדבות וכבתים שהציעו לו מעצמם
 סרב לקבל...

ח.

השערת השוחט, כי בעל-הפרווה הוא בעל-כסף נתאמתה. לא עברו
 ימים כוענים וביל דהב... פשטה שמעה, כי חבר את השדר
 שליד פקידות היק"א וגם שכר לו חדר בקרבתה ועומד לסחור במסח.
 הבקר.
 לפהע עלה עדכו בעיני כל יודעיו ומכל צד נהרו לביתו בהצעות
 לעשות אתו שותפות. בין הבאים היו גם כאלה שלפני יום ויומיים לא
 רצו לעמוד במחיצתו ועתה החניפו לו. גם השוחט ישסחר מזמן לזמן, בא
 לבקרו ולבקש סליחתו על התנהגותו המזורה עמו ורמז לו, אנב אורחא, כי
 יסכים לסחור אחר.
 בעל-הפרווה הקשיב בכובד ראש לכל ההצעות הרבות וענה קצרות:
 — טוב, נעיון ברכר
 בעל-הפרווה היה לשיחת-היום במושבה והבול ניסו לנחש, במי יכתר
 לשותף ולהתחונם בחר במושבה'לה. נאנין", שהוחק לרמאי ונוכל. ומעורר
 השותפות התקיים כך:
 לפנות ערב אחר ישה מושבה'לה תחת העין שעל יד ה"ראנצ'ו" שלו ונמא
 "מאטה". פתאום נח מבטו על "ה"ר צ'ו" ירייד ושקע ברעיונותיו, היא
 חשב על ה"צינה" שלו, שברחה לפני יומיים עם פועל השכן ולקחה א. ה.
 את כל אשר היה בביתו; ע. שגושים טנותיו שעברו עליו בענבים, מעשה
 פרחים ושיבכות, ועל אבוחיו שבמוטבה הרחוקה המתביישים בו ואינם
 רוצים להזכיר את שמו יעב הששו "יחילו" אם יתווד בתשובה לא תאור
 כת ישראל להינשא לו, ח'ף דעיון במוחו:
 — אולי באמת כדאי לעזוב את המושבה וללכת למקום שאין מכירין
 אותו?

מרב טירדה לא הרניי בשופרת שנשמטה מידו ונפלה לאדן,
 וכשעמד על זה ואמר להרימה, ראה לפתע יהודי זקן עומד ליד הפישפש

ורמוז לו בידו. לפי בגריו הכיר בו את בעל-הפרווה, שהתבונן לסוד אליו באתר הימים הקרובים ולהציע לו לקנות את הפרות שראה לפני יומיים אצל בעל-האחוזה, דון ז'אניס, וקם ורץ אל חדרו ולבש את מקטרו ויצא לקדם את פניו.

— בדרך בואך, למה עמדת בחוץ?

הלה העמיד עליו עינים בוחנות:

— יהודי? ואני תשרתי כך כי אינך מבני בריתנו.

— לא סתם יהודי, אלא יהודי כהלכה — ענה מושקה'לה בנעימות

מיוחדת — סור לביתי והינפש קצת.

— "יהודי כהלכה?" — הושיט לו בעל-הפרווה את ידו — אם כן הראה לי, במטותא ממך, את הדרך לפקידות היס"א, בי תעיתי.

— ביוון שפרה המכרה ותעית — אמר מושקה'לה, — לא אניחך עד שתסור לביתי ואכבדך במשהו ואחר כך אראה לך את הדרך לשם.

בעל-הפרווה לא זו ממוסר.

— היבנס ואל תתעקש — הפציר בו מושקה'לה — ליל-לבנה הלילה ובשתרצה אאסור את אסדתי ואביאך בשלום אל ביתך.

הלה היסס רגע וגכנס אל החצר.

מושקה'לה הלך לפניו ופתח את דלת ה"רנציו". אבל בעל-הפרווה עמד פתאום וישב על הספסל.

— אשב קצת ואפוש — אמר כמו לעצמו.

מושקה'לה חוסיף ענפים יבשים על האת ושאל את אודתו:

— שותה אתה, מאטה?" — אם לא ואכבדך בכוס תה.

— לאמיתו של דבר אינני צמא כלל — ענה בעל-הפרווה, אבל חוסה, שבוס תה אינה מזקת לעולם.

בשעת השתיה שוחחו על דא ועל הא, והשיחה נסבה כמו מאלה למסחר-הבקר, ומושקה'לה הציע לו את מאה הפרות העומדות להימכר בליל-הזול. הלה חשב רגע וניבנו ונמרן, שמושקה'לה יאסור את אסדתו ויסע אתו לביתו ולמחרת, עם אור הבוקר, יצאו, בלי נדר, לאחוזתו של דון ז'אניס.

ט.

במחירות הבוס נתפשטה השמועה בכל רחבי המושבה, כי בעל-הפרווה לקח לו לשותף את מושקה'לה "גאווין" והיתה לשיחה היום. הפכו

והפכו בה. ממש לא האמינו למשמע האזנים.

היה מי שנד לבעל-הפרווה: "הלוואי ואתברו: מושקה'לה זה יציגהו בלי דיק!" אבל הרוב ראה בו נקם על אשר השיב דיקס פני רבים ומוכים. האתר שנד למושקה'לה היה השוחט:

— הלוואי ולא יצא מושקה'לה "גאווין" משותפות זאת וידיו על ראשו!

דבר-השותפות התקיים כך: מאה הפרות שהציע מושקה'לה נקנו אצל בעל-האחוזה במסח השווה ונתחלקו דעותיהם אשר לשער-הסרסרות. ובעוד הם מתווכחים, ניצנץ דעיון במוחו של מושקה'לה ויצא בהצעה בזו:

— שמע נא סבא, מוותר אני על דמי הסרסרות בתנאי שתשתפני במסחר.

— לשתפך במסחר? — תמה הלה, — וכמה בסף למשל, תשקיע מצדך אתה?

מושקה'לה התנדר בפרחתו:

— למה לי לשקד? בסף אין לי בשעה זו. אבל תחת זה אשקיע את בקיאותי הרבה במסחר-הבקר, וגם תוכל להיות בטוח, כי לא תחסר לך אף פרסה. איש לרוותים סומך אני על ישרתך.

— אולי כדאי באמת להעמיד את הנגב על יד הפתח? — נמלך בדעתו בעל-הפרווה והסכים.

י.

המסחר התפתח יפה. מחיר הבקר עלה מיום ליום והסוחרים דברו בינם לבין עצמם, כי בעל-הפרווה ומושקה'לה מרוויחים הון רב. יומם ולילה היו בדרך ודי היה שיוודע להם, כי במרחק של מאות קילומטר ישנם סיר בוים לקנות בקר, שלא יתעצלו ויגיעו לשם. וכך קנו ומכרו, קנו ומכרו ולא נרתעו לאחור גם מפני כמיות גדולות. בכל מקרה של קנייה התבודד בעל-הפרווה עם פרוותו, התיר אחד מכיסיה הנסתרים והוציא משם את הסכום הדרוש.

מסכים לפרווה התחילו להתרעם אגדות והיתה לנושא לקנאה.

— לו הייתי בעל לפרווה זו, — אמר האחד — הייתי משלם בעד שרי ולא הצטרפתי לשלם רבית ורבית דרבית.

— ואני — אמר השני, — הייתי קונה בשביל בני הנשוי את שרה הגוי השכן, ומונע דוב מכין הנשים.

ומיבסוך גורד סיכסוך. מושקה'לה לא הסכים לדעת בעל-הפרווה להימנע מקניות חדשות עד אשר יתברר המצב והניעו הדברים לירי כך שהלה אמר לסלק לו את חלקו ברווחים ולפרק את השותפות. מושקה'לה שראה פתאום את תקוותיו מתנדפות כעשן, ביטל גם הפעם את רצונו מפני רצון בעל-הפרווה, אבל לא לאורך ימים.

לא עברו ימים מרוכים ומושקה'לה התחיל להציק שוב לבעל-הפרווה לחדש את המסחר והלה אטם את אוזניו מטמוע, ובאחד הימים, כשהציק לו מאוד וגם איום עליו להביא את הדבר בערכאות, הציץ לעיניו ונבהל. רגע נמלך ברעתו וענהו:

— טוב, מחר, אם ירצה השם, נצא באסדתך על פני הסביבה.

יג

עם אור השחר עמד מושקה'לה באסדתו ליר חדר שותפן, והוציא שריקה מפיו בהרגלו מאן, לאות בואו.

חיבה חמשה דקים, עשרה ואיש לא ענה לו. אז ירד מעל האסדה וניגש לחלון החדר ודפק בו — ואין סול ואין קשב.

— הצפור נמלטה מן הפח — חלף דעיון במוחו ובמעט שלא צעק מרוב כאב.

לשמע הרפיקות יצא בעל-הבית נרעש בולו ובהוודע לו מפני מושקה'לה סיבת הדבר, דפק גם הוא ברלת שבגו פעם ופעמיים וללא תשובה. הבהילו את המשטרה. הקומיסר ושני שוטריו שיברו את הדלת ונכנסו החדרה, אבל לא מצאו בו איש.

— וי, את כל בספי ננכ ממני! — צעק מושקה'לה כיאוש מה אל הקומיסר ושוטריו נילוו גם מושקה'לה וחבריו, שיצאו לבקשו בביר וונים שונים ולשווא.

לאחר שלשה ימים נודע להם מפני „נאוץ" עובר אורח, כי ראוהו לפני יום בבית ה„דוסו" העבדקן, שבקצה המושבה. המשטרה מיהרה לשם ואמנם, אמת דיבר ה„נאוץ". העבדקן העיר כי בעל-הפרווה סעד בביתו ארוחת הצהרים והלך לו ואשתו הוסיפה לתומה, כי עזב גם את פרוותו ואמר לשוב לעת ערב, לקחתה ולא שב.

הקומיסר קפץ על הפרווה, כרס ככל ביסיה, אבל לא מצא בהם דבר.

— ואני, — אמר השלישי — הייתי מביא לבאן מקרובי שנשארו מעבר לים וסובלים שם מחסור נורא.

חבריו וירידי של מושקה'לה, התרו בו וחזרו והתרו:

— היוהר והיוהר שלא תימלט הצפור מהפח שיקשת לה!

דעתו של מושקה'לה לא היתה נוחה מהתראתם זו ונזף בהם:

— לי אל תראנו. יורע אני את הדרך אשר לפני.

יא.

מאז נעשה מושקה'לה לשותפו של בעל-הפרווה הפך כמו לאחר. לא רק שלא הבנים יותר „צ'ינה" לביתו, אלא לא ענב, כפרהסיה, לפחות, על נשים ולא הוציא מרווחיו יותר מכדי הוצאותיו ההברחיות. את המותר הפקיד בידי השותף.

השינוי לטובה שנהווה בו הסב אליו את תשומת-לב האכרים, אבל נתחלקו הרעות. רבים ניבאו לו, כי לא יארבו הימים וישוב לסורו: אין הבושי הופך עורו! אבל היו גם באלה שהאמינו בתשובתו וחשבו להשיאו אשה ויהיה יתורו בין יהודים.

אשר לו למושקה'לה, — מי נבוא וירע את אשר התרחש בלבו? אפשר מאוד שהתחסר דק למראית עין, כבדי לישא חן בעיני השותף ולרבוש את אמונו, ובבוסר לא עבות אחר יגוול מאתו כל בספו וייעלם. וייתכן מאוד, שחלקיט בלבב שלם להפוך לאיש אחר: לישא אשה ברת משה וישדאל ואולי יזכה גם לרשת את בעל-הפרווה אחדי מותו. הלא זקן האיש ובפי הנראה יחידו הוא כעולמן, בלי שאר וקרוב.

מושקה'לה הסתיר את הדבר כלבו ולא נילחו לאיש.

יב.

נבואת השוחט באה.

מחיר הבהמות עלה למרום שיאו ולפתע התחיל לרדת.

עם השינוי לרעה שנתהווה פרץ הסכסוך הראשון בין שני השותפים. מושקה'לה התעקש שלא למהר במשידת הכסר, ובעל-הפרווה לא ציית לו ומכרם בחסר רב. הוא, מושקה'לה, במעט שלא שלט בדוחו ולא בא אתו לירי התנגשות נלוות, אבל בעבוד זמן-מה חורה כמו פיו, כי הצדק היה עם שותפו. המחירים ירדו והלכו.

יד.

בעבור שבוע נתקבל ע"י הרואר מכתב כאחריות על שם השוחט ובו
חשבון מפורט עם כמה שטרות כסף בשביל מושקה'לה. אבל הלה לא היה
כבר כמושבה. מרוב בושה נעלם ועקבותיו לא נורעו.
המושבה היתה כמרקחת והבל צחקו לעצבתו של מושקה'לה:
— נשאר עם הפרווה וכיכיה הריקים...

ההסכמה

א.

ברבת שמים יורדת על כל הד וניא. לכל מלוא המרחב משתרעים
שדות-כר מוריקים. זקופות עומדות להן שבלי החטה המופזה, בענוותיהן
מרכינים את ראשיהם נבעולי הפיתה ומתלחשים והשעורה הבשלה מת-
רפסת על האוויר הזך והשקוף. השמש שולחת בשפע את קרניה אל הארץ
ומלואה ומחישה את ביטול הקציר ועמו יחד גדולה והולכת התקווה בלבות
האברים לאחד שלוש שנות הבצורת:

— אם לא תארע תקלה, חלילה, יספיק היכול לפרעון החובות ולה: —
צאות כל השנה, וגם להשיא את אחד הבנים הבוגרים.

מכונת-דישה מוצעת מחדש הוציאה שריקה באוויר, אות לזריזים
להחיש את ההכנות, כי אם לא ירד נשם בינתיים יתחיל קצירה-שעורה
בעוד כשלשה-ארבעה ימים. כל המושבה כסיר רותת. גדול וקטן עסוקים
למעלה ראש: בודקים ופחיתים את איברי מכונת-הדישה, סופרים ומונים
את השקים הריקים והדרך לעיירה מלאה תנועה. האברים נוסעים הלך
ושוב להביא את החסד.

ובעיירה הסמוכה המולה גדולה. התנויות מלאות מפה לפה. הסוחרים
מתרפסים ממש לפני האברים שיפנו מה שלבם הפץ ובנוגע לכסף אין
מעצור. הקציר יכסה הכול. ביחוד הומה מאד חנות-הסופרטיב ובין קנייה
לקנייה משוחחום האברים על הסיכויים הטובים של הקציר הבא ונפרדים
בכל שמח איש-איש לכיתו.

ב.

אתרי ארוחת-הצהרים אין איש במושבה שוכב לנות. חבל על כל רגע
מהזמן הדחוק היוצא לבמלה.

על יד החלון חשקה אל גינת-הפרחים יושבת רחל, עלמה בת שבעה עשר איבים, לבושה שמלה קלה וכולה קוצר-דוד. שתי צמותיה נופלות לשני עברי צווארה ובעיניה החזקות, הגדולות, משתקפת בבראי מערה נפשה הנדולה.

כל הכוסר עברה לצד אמה כמליאת השקים וברצון היתה משיבה בה גם עבשיו, אבל אין היא יכולה לעמוד בפני מבטה הסקרני. בטוחה היתה, כי האם עמרה על המתרחש בלבה.

רחל רוצה להשתחרר רגע ממחשבותיה ומנסה לקרא כספר הפיתוח שלפניה — ולשווא. רובה ככולה נתונה לנסודה אחת ששמה שלומקה.

— היום יום דינה. היום יגסה בחיר-לבה לרבר עם אביה. הלא לשם זה נסע אתו אל העיריה.

עיניה הנדולות מתפקדות ועל מצחה הלבן מתבלט כמט עמוק: מכירה היא את אביה, היהודי חיפה והמכובד בכל הסביבה ואת אהבתו אותה ללא נבול, ומשערת בנפשה עד כמה יבאב לו כהיוודעו לפתע, כי היא, בת יחירתו, הבטיחה לשלומקה להינשא לו מבלי לשאול תחילה את פיו ואת פי האם...

אמנם, לא נעלם מעיניה הרושם הטוב שעושה שלומקה על כל אנשי ביתה. פעמים אין מספר שמעה באזניה את אביה מספר בשכחו: "שלומקה בחור מצוין הוא בכל המוכנים". בכל זאת הולכת סערת רוחה הלך, וחזוק: תכופות שמעה את הוריה קובלים על החיים האפורים במושבה וגורלו הקשה של עובדי-הארמה ומתנחמים, שאת בתם יתירתם לא יתנו לאבר, והוא, שלומקה, הלא אינו סתם אבר, אלא מסור בכל לכו אל חיי הכבוד והטבע.

פתאים הנישוא מנעיד במצחה ורעד עבר בכל נופת.

— שקועה את כל כך כרעיונותיך — ראתה את האם עומדת מאחורי ריה ומחייבה — שלא הנשית בנשתי אליך.

— מי, אני? — ניסתה רחל להסיח את דעת האם מהמתרחש בקרבה והעמידה פנים שמחות.

— כן, את, בתי — החליקה האם על שערותיה. — מאז הבוקר ראיתי כך שינוי ניכר, את האם אי אפשר לרמות. ספרי נא איפוא, ואל תסתירי ממני דבר.

ברגע זה תקף את רחל חפץ עז לפתוח לפני אמה את כל לבה, אבל המלים הראשונות עמדו בגרונה וקמה והתחילה לנשקה כחום. — אשכב ואנח קצת.

האם מיששה כרופקה ובמצחה ולא מצאה דבר.

— נערה בניל זה — הידהרה בלבה ויצאה מן החדר — ררבה לחלום בהקטין. לנד החנוכה הראשון תמלאינה לה, בשעה טובה, שמונה עשרה שנה ולוואי וישולח לה בקרוב מן השמים זיוונה הטוב ונשיאנה.

עם הישארה לבדה בחדר נשמה רחל לרווחה, השתמחה על ממתח ומעיניה התחילו נוזלות דמעות בפנינים. לבה היה מלא על כל נדויותיו ועם כל דמעה שנשרה הרגישה, כי הולך ורוות לה ובעבור דגעים מספר שבה לשלוותה הרגילה.

נ.

בכל רוחב הסביבה ידוע שלומקה לעובד חרוץ ואיריאליסטן. הטובים כבחורדי המושבה ביקשו את אהבתה, אבל איש מהם לא קנה את לבה רק לאחר היתה מוכנה למסרו, לשלומקה, ולו מסירתו, לו, שהכל בו טבעי, כמו שמכעית היא אהבתו לאמת ולעבודת הארמה.

שניהם בני מושבה אחת הם, ולמרות מה שהיא צעירה ממנו לימים, בכל זאת הכירה אותו ועמדה על טיבו עוד כבית הספר. כבר כתור תלמיד הצטיין מכל הילדים מבני נילו במלחמתו בער האמת ועבודה עצמית. זוכרת היא היטב: בכל פעם שאחד הילדים, יהיה מי שיהיה ואחיו בכלל, עשה עוול לחברו, עמד שלומקה תמיד לצד הנתקף ומעולם לא הרז ציא דבר שקר מפיו. ואשר לאהבתו את עבודת הארמה עומד לעיניה כמו חי מחזה אפייני אחר בחצר בית הספר. הדבר היה לאחר השעור בעבודת הארמה. המורה שאל את תלמידיו למגמת כל אחר בעתיד.

— אני אלמד תורת-הרפואה — אמר האחד.

— ואני אהיה רוקח — אמר השני.

— ואני עורך-דין — קרא השלישי.

— ואתה? — פנה המורה לשלומקה.

— אני אחיה אכר!

מפי התלמידים פרץ צחוק מחרושי-אזנים. אבל שלומקה לא אבר דגע את שלוות-דוחו וענה בנאון:

— כן, אני אחיה אכר.

תחת מבטו מלאי-הביטול פסקו התלמידים מצחוק והורידו את ראיהם ארצה.

והוא עמד בריבורו. היה לעובר-ארמה, וביחד עם זה מנהל הוא את הנוער במושבה והכול מבכרים ומחבבים אותו. הספריה לילדים שיסד בעת למדו בבית הספר, גרלה והיתה למרכז תרבותי חשוב בכל המכיבה כולה. גם היא, רחל, נמנית על חברי המרכז ואינה פוסחת אפילו על הקראה או הרצאה אחת ומשתתפת גם בוויכוחים. בו במרכז היתה לה ההזדמנות לחביר את שלומקה מקרוב ולעמוד על אפיו, ומיום ליום התקשרה אליו וגם הוא הראה לה התענינות מרובה... ובכל זאת באה לה התנלות לבו באופן כל כך פתאומי, כל כך מפתיע...

ה.

רחל מתקנת את הכר מתחת למראשותיה ולכה מתחיל לחלום בחזקה. לפני חמישה ימים היה הרבר ובכל זאת גראה לה באילו אירע מלפני שנים ויובלות.

לאחר הרצאתו של שלומקה על החטא לעזוב את המושבה ולעבור לעיר להיעשות שם רובל מחזר על הפתחים, התחילו ויכוחים סוערים. אלה ניסו ללמד זכות על הנסים מן המערכה, ואלה האשימו אותם ברדיפה אחרי הון. שלומקה הרחיק לבת וגינה את הניסה ברברים קשים, והיא, רחל, היתה על צירו.

עם תום חוויכוחים יצאו הבחורים והבחורות לטיול לאור הירח, משהתרחקו המטיילים והיא ושלומקה עמדו פנים אל פנים, פנה אליה בשאלה:

— הגירי נא לי רחל: החשבה פעם על עתידך בחיים?

— למה אתה מתכוון? — לא ידעה לסוף רעתו.

— הגירי ולא תכוש: המוכנה את להיות לי לעזר בדרך חיי ולחלק אתי את נדלתי? — שאל ופניו הסמיכו.

השאלה חבלתי-מחוכה הפתיעה אותה. דנע חשבה ברבר וענתה:

— מובנה אני ומוזמנה. העיקר שלא תחמור לך לצון...

— "לצון"? — חיקה את רבריה — לעולם לא חמרתי לצון עם איש,

ואשר להסבמתך התכופה האם שמעו אזניך מה שהוצאת מפיד?

— כן, שמעו.

— ואם יתנגדו לך חוריק? — חקר ודרש.

— מוכנה אני לכול — ענתה בהחלט.

שלומקה לחץ אותה אל לבו ונשקה על פיה:

— משמע שלא טעיתי כך.

שניהם נימנו ונמרו, שהוא, שלומקה, ינסה דבר אל אביה, ובנוגע לאמה ידעה רחל, כי לא תתנגד ותסכים.

— ואם יתנגדו ההורים, — חלף פתאום רעיון במוחה — האם יהיה בי די אומיידות למלא את מוצא-פי?

— כן, — באה תשובה בלי שחזת — את מוצא-פי לא אחלל.

רחל שמעה פתאום את קולה הרך של אמה:

— איך תרגישי את עצמך, בתי? ההומב לך?

— גם קורם לבן לא הרגשתי כל כאב — ענתה רחל. מיר אני קמה.

רחל קפצה מעל מטתה, יצאה ורחצה את פניה במים קרים והלכה להשקות את פרחיה.

ג.

השמש רד לפאת מערב. רוח דרומית-מערבית נשבה וציננה את חום היום, ובנפי מחנתי-המים הפכו לצר צפון. האכרים הכימו אל השמים וניחשו:

— מחר יהיה יום יפה.

רחל הלכה מתלם לתלם והשקתה את פרחיה. פתאום הניעו לאזניה שעמית-סוס ובנשאה את עיניה ראתה אסדה מחקרכת ובה אביה ושלומקה. לכה התחיל לפעום בחזקה, אבל התאמצה להסתיר את מצב רוחה הסוער ונמרה את ההשקאה. אחר כך קטפה פרחים ונכנסה הביתה. בחרד האובל ישב שלומקה על בסא ועיין בעתון.

— הוא יושב יחירי, וחורי אים?

— מדברת את אלי בגוף שלישי? — העמיד עליה פנים מתמיהות.

בינתיים בא במרוצה אחיה הצעיד ובראותו אותה עומדת ומרברת עם שלומקה קרא בקול:

— ראי גם ראי, את באן? ואני חיפשתיך בנן ולא מצאתיך. בואי

רחל, אמה רוצה לדבר אליך.

רחל יצאה ובעבוד רגעים מספר שבה נרגשה בולה ובפנים קורנות מאושר. שלומקה הבין כי חבל הולך למישרין ולבו במעט שהתפרץ מרוב שמחה.

פתאום נכנסה האם וגינשה להרליק את העששית. אחריה נכנס האב וישב אל השולחן. פניו הביעו התרגשות רבה.

— בריעכר, שבעירצון אני שהרכר נגמר כך — הביע כרסט בקולו
והנני נותן לכם את כרבתני בכל לבי.
גם אני! — ענתה האם אחריו.
רחל נפלה על צוואדי האם ונשקה לה ואחר כך נשקה גם לאביה והאם
נשקה חליפות לבתה ולשלומקה, כששפתותיה מדוככות:
— לב האם הרניש... הרניש...
— פרסאות לאלפים נסענו בכרי לחדול מן המסחר — שקע האב
כמהשבות.
מבער לחלון הפתוח נשקה חרמש הסהר והכסיף את פני המאור
שרים...

א ס פ י נ ד ו ל א

א.

מצפון ליערות לוקאס העבותים וער דרומם נזכר שם אספינדולה ער
היום באהבה ובגעגועים, ומדי נותן אחד ה"נאוצי'ים" את קולו בשיר עולים
בזכרוננו מאלהם זה אחד זה שיריו הנוגים-הנוגעים עד הלב: "ברירות",
"בליל ירח", "געגועים", "בנידה" ועוד עשרות שירים אחרים המושרים
בכל רוחב הסביבה בימי חג ומועד ובררכי אין-סוף הכודרים בלילות ירח.
מי הוא אספינדולה זה ומוצאו מה?
בין גרי ה"ראנצ'ו" מתהלכות ע'יז שהי אגרות. אחת מהן מסופרת
כך:

לאחוזת "לה פאלומה" בא באחד הימים אורח חשוב מגזע אצילים
עם בנור-פלא מתחת לבית-שחיו ומוצאו ספק פורטוגלי, ספק ספרדי. למנהל
האחוזת היתה בת-זמנים, סיניוריטה יפה, פרח בפרחי הגן, האורח עשה
אתה היכרות במחול שערך בעל האחוזת לכבוד חג הולדתו של חותנו הקר
לונל, ובמנעו הראשון בה נמשך לכו אחריה כבצבתות. מה עשה? עמר
והחליף תלבשתו כשל "גאויץ" והיה לאחר מהם והלך לגור עמו באחת
ה"ראנצ'ות". האחר שלא נפרד ממנו היה בנורו, ובכל יום ויום, עם שעת בין
השמשות, התבודד עמו מתחת ל"אומבו" ופרמ עליו מנגינות לאו מעלמא
הדיון, שלשמעו עמדו הצפרים מלשיר והתעכבו כל עוברי דרך והקשיבו
להן רב קשב ולא יכלו לזוז ממקומם; והוא, אספינדולה, פרי אהבה זו...
ואגרה שנית מסופרת בנוסחא אחרת לגמרי. לא ב"לה-פאלומה" קרה
הדבר, כי אם ב"לה אספראנסה", ולא בבן חוץ-לארץ, כי אם בבת חוץ-
לארץ, ומעשה שהיה כך היה:

בבוקר אביב אחד, עת עמדה הפשתה במלוא ליכלוכה באה אורחת
חשוכה לבעלת האחוזת האלמנה, עלמה איטלקית מנאפולי העיר, ולאייטלי-

קית מנים לבנים כלובן שושנת מאי, וגוף נמיש בערכת נחל וכולה תנועה באחת הפרפרות. וקול ננינה היה לעלמה זו, שכיוון ופתחה את פיה לשיר נשתתק הזמיר. בערוך יום הראשון לבואה, יצאה במרבכה עם בעלת-האחוזה לראות כיפי הנוף. הן לא הרחיקו מהכית חמש פרסאות והנה רוהר לקראתם, „נאוץ“ עול ימים עם דרבנות-כסף על מנפיו הצהובים, „צי-ריפה“ מסביב למתניו, תנורה כתנורת-עור אדומה וממנה הובלמה ידיה פניון מכוסה. ועיני ה„נאוץ“ שתי רצפות אש בליל אפל וגם הסום שמתחתיו כולו אש לוהט. רגע קט עצר הרובב כסום, נענע כראשו לאות שלום ונתן עיניו בעלמה, ומבלי רבר נעלם. ובו כלילה, כשעה שתרגנולי המקום קראו בפעם השניה, נשמעה פתאום נביחת-בלבים איומה, הינשופים עפו מעז לעז במטורפים והחרישו את דמי הליל כצריחותיהם: בשביל העולה לדרך-המלך הירדו דהירות מוס ועל הסום ישכה צמורה אל ה„נאוץ“ ומתעלפת למחצה, אותה האיטלקית היפה והוא, אספינדולה, סרי אהבה זו...

לן, לאספינדולה, לא איכפת כלל, אם ממוצא זה הוא, או מאחר.

— אביך היה „גריננו“?

— כן, „גריננו“!

— אמך היתה „גריננה“?

— אפשר ואפשר!

ובמו כן אי אפשר היה להוציא מפיו רבר ולא חצי דבר על מוצא

הגיטארה שלו:

— באה לך במתנה מכעלת-אוב?

— כן.

— גאות הנחל העלתה אותה?

— אפשר ואפשר.

ב.

מכל זקני הסביבה, שירעו את אספינדולה פנים אל פנים. איז איש יכול להיזכר בו בלי הגיטארה מתחת לבית-שחי, שניהם היו קשורים זה לזו ללא-הפרד, ונימי הגיטארה נשתתקו כיחד עם לב בעלית. ממעט כרבור מאין כמוהו, שלא נשא סימיו את עיניו ולא הקשוב לשיחות הבריות, ומה מאר ידע את האנשים על כל הולשותיהם וחרר אל

מסתרי המבע על קסמו ויפיו ועל כל פראותו! הנה זה בא אספינדולה אל אחד המקומות וגרי ה„ראנצ'ות“ שמחים לקראתו ואומרים לבכדו ב„מאמה“, וביחד עם זה להיוורע מפיו חרשות היום. אבל ער שפנו בה וכה והנה הוא נשען כבר תחת אחד השיחים, מטה את ראשו לצרו השמאלי, כורס את הגיטארה ומיר פותח את פיו, אצבעותיו נוגעות בנימים ולפתע מזנקות כאוויר תלונות על אחר רע כתכלית, שלשמען מתמלאות עיני השומעים רם ואגרופיהם מתעצמים מאליהם, ערובים כמו לקרב.

רגע נשתקק, ספק ער, ספק גם ולפתע הכה באצבעותיו על הנימין ונתן קולו בשיר, ולעיני השומעים מהיצבת שקיעת החמה ביערות-לוקאם: זה אך ררך „טירומירו“ אחרי ארנבת נמלטה על נמשה ולפתע, באילו שבת את כרפו עמד על ענף עץ, הסתיר את רגלו מתחת לבנפו השמאלית והציץ כסקרנות דכה בקערת השמש המארימה, שצנחה לחוך ים דיגור. איי-שם נלשו עדרי סיחים בזנבות מורמים אל הנחל השוטף במורד לשכור את צמאם והכהילו את הכרוזים שעלו מן הרחצה, ובמרחק של מאות מטרים אץ „נאוץ“ על מוסו לתנות אהבים עם אשת אויבו בנפש, שיצא לדרך רחוקה.

כאוויר עורניה מנסרים הצלילים הרבים והנונים ואספינדולה כמו נעור משנת, ובעוד רגע קט ומרגנו התפרץ שיר חרש, נימי הגיטארה נענו לו ולעיני השומעים מתגלים צהריים יפים של שלהי דקיטא: במורד, בין עצי השלכת זורמים להם המים בנחל לקצב היום, זורמים ואצים איי-שם ללינת-לילה. עכים קלילים מחליקים על פני תבלת השמים, רגע יתגברו על השמש ומכסים אותה ורגע מתגברת היא ונשקפה מביניהם אל הארץ. לפתע העלו מי הנחל אבעבועות: זאב-המים הוציא את נכו הנוצץ בנחושת קלל ובפה מעור בלע במה מקוויה הלומפים, החמים...

ג.

לא בכרי יצא לב גרי ה„ראנצ'ות“ אל אספינדולה. הופעתו השרתה תמיד עליהם רוח של חג, ומרי עלתה על רעת אחר מהם לערוך חיננא או הילולא, עלה גם זכרו של אספינדולה וכל עמל לא יקר לו וכלבר לבוא על עקביו ולהביאו.

— אמו מילתא זוטרתא היא, חנינה עם אספינדולה!

אבל דא עקא שלא בנקל עלה למצוא אותו. דירת-קבע לא היתה לו מעולם. היום היה כאן ומחר במרחק של עשרות פרסאות ולא הרי המציאה

כחדי הזכיה בו — כל כך רבו הקופצים עליו. הוא, אספינדולה, לא ידע צודת מטבע ולא הבריל בין מומין בעלכספה למומין עני. עם הידיעה, כי לא יחסרו לרעבוננו נתח בשר ופת לחם לא השיב דיקם מעולם את פני ארם והלך לאשר נקרא. ניגש אליו „גאון“ ושאלהו: תסע עמדי? אספיר רולה לא פסח דגע וענהו בחיוב: כן, אסע. ה„גאון“ הפנה את ראשו הצירה והנה טרב לאספינדולה „גאון“ אחר: — תסע עמדי? אספינדולה שכח את הבטחתו לקורם וענה גם להלה בחיוב: — אם רצונך בכך אסע עמך. בשל, כשל אספינדולה, פרצו תכופות קטטות בין ה„גאונים“, שנגמרו לא פעם בקרבות רם. בכל זאת לא נתן לב „גאון“ לנגוע בו לרעה, מרעהו. כי לא מדוע לב עושה הוא מה שעושה.

ד.

הכר הולך אל המכוע ער אשר יישבר, ומקרה אחר מעין זה הית כעוכרי אספינדולה, אבל האמת ניתנה להיאמר, כי כשונג פנע בו פניון הרועה ולא ככונגה תחילה. ומעשה שהיה כך היה: שתי חנינות נערכו בערב אחר: אחת אצל „אדוכיריהדים“ ליום גמרם לברות 25 הקטרים יער, והשניה אצל ה„פוזלים“, לשוכו של פילפ מעבר רתו בצבא, עם אות הצטיינות על חזהו. בין שתי המשפחות שדרה איכה גושנה כשל סכסוכי נשים ועבודה, וכל אחת מהן תהאמצה שחניגתה היא תעלה על זו של אויבתה במאכל וכמשתה, וביחור — לזכות הראשונה בו, באספינדולה. שתיהן הזדרו ושלחו בעוד מועד גם נוסעים באסדה וגם רוכבים על סוסים למצוא את אספינדולה ולהביאו, אבל שתקה השעה ל„פוזלים“, שמצאוהו כלי הדכה יגיעה וטורה ו„אדוכיריהדים“ בקשו אותו, לשווא, בכל המקומות ולא מצאוהו ושבו בפחי נפש, ולמדות מה שהוריעו זה מומן על חנינתם, פסחו עוד בו בכוסד אם לרחותה. אבל בכרי שלא יחזו כהם שונאיהם נקם, שלחו והביאו את טורכיו הסומא עם הניטאדה שלו — ולא דחיה.

שתי המשפחות היריבות הזמינו את כל ה„גאונים“ שבסביבה, אבל עם הידיעה כי אספינדולה ינגן אצל ה„פוזלים“ נהרו רובם לביתם. אפילו מירידיהם הכי קרובים של „אדוכיריהדים“ חיכו ער חשכה, כדי שלא ירגישו בהם והלכו לבית הפוזלים. אל „אדוכיריהדים“ באו רק הכורתיים ביער ומאויביהם של האחרים. כדי לכסות על מכותם הרבה טבחו „אדוכיריהדים“ את שלשת

הככשים שהכינו, פתחו את כקבוקי היין ועודדו את האורחים: — אבלו ושתו והיטיבו את לבבם, כיבדו כין ובצלי גם את טורכיו הסומא ועודדו את רוחו:

— היום ייקרא שמך אספינדולה, התזכור?

אבל כל עמלם היה לשווא. התיאבון לא בא הפעם ביחד עם האכילה. עם הרעיון שאצל ה„פוזלים“ הומה החצר מארם ואספינדולה שם, עמרה האכילה כנרון לא לכלוע ולא לחקיא. ואשר לטורכיו — אוי לאותה כושה! שעות שלימות ישב, כשהוא גושם ומזיע ומתקן נימה אחר נימה, וכשגדמה לו כי הכל כבר כסדר והנה פקעה נימה חדשה.

ובכית ה„פוזלים“ היתה שמחה וישון, לחנינתם באו „גאונים“ ממרחק של עשרות פרסאות. האורח פילפ משך כבצבתות. אבל ביחור משך הוא, אספינדולה. האורחים הרבים אבלו ושתו והיטיבו את לבם ורסדו והתענגו ואחרי כל מחול ומחול הקיפו את אספינדולה והעתיירו עליו מחמאות: — הירד אספינדולה, הירד!

עוד טרם הגיעה חצות הלילה נגמרה החניגה אצל „אדוכיריהדים“. טורכיו הסומא תיקן את הניטאדה והוסיף ותיקן, ובמו להכעים פקעה נימה אחר נימה, עד אשר בחלה בו נפש הבעלים וגרשוהו בחרפה, ובלי מגנן וכמספר מצומצם של „צ'ינות“ לא נענו גלוי האורחים המעמים לצאת במחולות ולסוף השאירו אחריהם דוב הבשר והיין ונשטטו אחד-אחד, מי לבית ה„פוזלים“, ומי לביתו הוא.

המארחים הרגישו את עצמם כנוזפים ושכבו לישון. האחד מהם שנשארו ער, היה פידוקו הנזין, שישב לארץ, חיבק את כרביו והציץ לתוך חשכת הלילה. חפיו משונה תפף אותו לבבות ולצחוק כאחת, ולפתע הרפה מבדכיו והתהיל לתלוש את שערו דאשו וכמה שלא כאב לו, תלשן יותר. מתלישת השער עבר לנשך את אצבעות ידיו ער זוכ דם. עם הרעיון, כי האויבים ישמחו על משבתם הרגיש כאב מהול עלבון דוקר וצוכט את הלב.

בתאום קם והחלטה בלב. לקח את פניו ורץ כל עוד רוחו בו אל בית ה„פוזלים“.

הבית והחצר היו מלאים חונגים וחוללים ואיש לא הרגיש בהיכנסו, ער שנדחף למקום אספינדולה ופער עליו בקול מצווה:

— חרל מלנגן וכרנע!

קם שאון ופיליפ המארח נמל רשות מה "ראמה" שלו, התסרכ לאסר פינדולה ולתמהונו הגדול דאה את עצמו עומד פנים אל פנים עם אויכו מאז, עם פירוקו הגון. רגע סט עמד על מקומו כנדהם למראה עיניו, אבל הלה לא נתן לו שהות והראה לו בירו לעבד האורחים.

— כא ונערוך דו-סרכ, אם אינד פחדן ככל בני משפחתך הנכזה!
כרגע נתחוויר לפיליפ כל הענין ומכלי חשוכ ארוכות, ענהו כקוררוח:
— נצא מיר ואראך מי המ הפחדנים.
כינתיים הלך השאון ונכר ומכל עבד נדחפו למקום היריכים וחםמו כערם את הדרך.

כאן פסקה סכלנותו של פירוקו:

— השחיות הללו למה?

— שלא כאשמתי, — ענה פיליפ והתחיל לחצות לו דרך בין הספרנים, אבל פתאום נתקל באם פינדולה והפיל את הנימארה מירו. הוא נחן להרימה, ופיריקו שחשך כן, כי כרצונו להשתמם, הוציא פניונו והכה כו לצד פיליפ, מיששו רחף את ידו כמרפקו והפניון נחשק בלכ אספינדולה...

ה.

אספינדולה מת זה ככר ועמו נדמו לעולמים גם נימי הנימארה שלו, אבל שמו נזכר עד היום כאהבה וכנענועים, ושיריו הגונים-הנוגעים עד הלב מושרים בכל רוחם המביכה, מצפון, ליערות לוקאם עד דרומם.

הציץ ונפגע...

א.

אלמלי העז אדם מישראל לנבא לר' אפרים קודם לכן, כי כנו חיים יגדל את שערו פרא וייעלם מביתו לימים ולילות, וכיחוד, כי דגליו תדרוכנה על מפתן בית זילברברג האפיקורוס, היה גותן בשכזה את עיניו הפוולות ועושה אותו גל של עצמות: — האם בינתך נטרפה עליך, או מוכה-ידך אתה? אבל לאחר שקרה מה שקרה, מחריש ר' אפרים ומדי חומד מיששו לעצמו, כי בנו חיים הפך ל"אחר" ובאפיקורסות אינו נופל מזילברברג כעצמו, מודיד הוא את עיניו ולא מוציא הגה מפיו, או פונה לו הצידה ומניש את ממחטתו למצחו, כאילו אמר למחות את הזיעה מעליו, אבל לאמיתו של דבר גונב הוא רמעה שגשרה:

— עד היכן הגיעו הדברים — גונח הוא כמר נפשו, ורא עקא, שכירי אני איכרתיו, בירי אני...

ולא רק ר' אפרים, כי אם כל אנשי המושבה אינם מאמינים למראה עיניהם, וכשרואים את חיים עם שערותיו הארוכות והפרועות, בשהוא מטייל לו בשדה עם חבילה של ספרים וכתבים מתחת לבית שחיו, או יוצא ונכנס בכית זילברברג, הופכות כל פנים מימן שאלה:
— מה אומד עכשיו, ר' אפרים?

ב.

מלכר שם של עובר חרוץ יצא לחיים גם שם למרן. עמדה לו זכות חמש עשרה שנותיו שהכיא מאוקראינה מולדתו, והיה בקיא בתנ"ך וידע גם ללמוד בעצמו דף גמרא וקריאתו בתורה בימי שבת וחג — הפליאה ממש

את כל שומעיו. מבאן החיבה היתירה שנודעה לו ביחוד מצד זקני האכרים והתהילות שפוזרו לו.

אביו לא נלאה לספר בשכחו בכל מקרה והזדמנות:

"חיים שלי הוא חכם מחובם", "חיים שלי מושלם בכל המעלות", "חיים שלי — לא יסולא בפז".

יתרונותיו אלה של חיים עודדו את קנאתם של בחורי המושבה והם ניסו לבטלו בלינלוג:

"— בעורקיו של זה לא נולד דם חם מעולם. הוא נולד זקן וברוך אהרי זקנים.

חיים, לא רק שלא ראה את עצמו נעלב מעשיצתם, אלא בזה להם בלבו ונהג בדבדבו: בעתות הפנאי עיין בספר או סר לבית השכן ר' אשר רוזנר קוויט, יהודי ליטאי ומלמד-מגדא לשעבר, ובילה אתו שעות רצופות. אבל לא בן אביו. הלה, עם כל אדיקותו היה מהדרר בלבוש, סורק את זקנו ומצחצח את נעליו והעמיד פנים של אדם מורדני, ומאוד-מאוד באב לו יחס-הביטול מצד נועד המושבה בלפני בנו.

ג.

והנה היה מעשה: ר' אפרים עבר במקרה על יד ספרית המושבה, ולאזניו הגיעה משם שיחה נלכבה מהולה צחוק בריא. חפץ עז תקף אותו להיכנס פנימה.

— בראי לסור פעם ולראות, מה מעשיהם של הללו ועל מה נאוותם. אמר ועשה.

מופתעים מהביקור הבלתי מחוכה נפסקה השיחה וכל הנוכחים נשארו יושבים על מקומם בפיות פעורים והסתכלו בו בסקרנות מדובה.

— המשיכו ילדים בפטיפוטיכם — צחק ר' אפרים לתוך שפמו — סרחי לשים סקרנות בעלמא.

הספרן הגיש לו כסא לשבת והמשיך בחליפה ספרים. אבל ר' אפרים לא ישב. הוא הדביב אה משקפיו על חטמו והלך מארון לארון וקרא בקול את שמות הספרים.

בהישארו יחידיו עם הספרן, נבנם אתו בשיחה ומענין לענין נסבה השיחה על חיים. ברדבו התחיל ר' אפרים להרבות בשבח בנו ולהטעים את יתרונותיו. אבל הלה הפסיקו באמצע:

— היא הנותנת, שאסור להחזיקו כלוא בבית ולא לתיתו לבוא בין

הנוער. חיים אנו בעולם חדש ובמאת העשרים ואין מקום לבמלנים. וחיים שלך במעבד היום, סוד-סוד בטלן הוא.

ר' אפרים התחיל להתנצל:

— ראשית-כל לא יחסרו לחיים שלי ספרים נם בביתי. עשרה פור,

לא פחות ואולי יותר, הבאתי אתי מאוקראינה, ירושה מחותני הרב, מנוחתו ערן, ובנוגע לשאר — אין כל מניעה מצדי שיתרועע עם הנוער ויידשם אפילו בתור חבר לכפדיתבם.

לאות, כי פיו ולבו שווים, שילם ר' אפרים לספרן את מס-הבניה וביקש מאתו לשלוח בשביל חיים ספר לקריאה.

ד.

ר' אפרים, לא רק שלא ראה עולל בזה שבנו התחיל לעיין נם בספרי חול, אלא שמח על הדבר מאוד.

— כלום יפסיד אם יאחזו גם בהם? העיקר שלא יניח את ידו מספרי קודש.

האחת שרעתו לא היתה נוחה ממנה בימים הראשונים, שחיים נשאר יושב אוהל במקודם ושלח את אחיו הצעיר להחליף לו את הספרים, ובאחד הימים גם העיר לו על זה:

— הלא יחשבון בצדק כי בורח אתה מפני האנשים.

חיים הודיר את עיניו וענה בהתרעמות מה:

— מה איכפת לי אם יחשבו?

ה.

באחד הערבים ישב חיים שקוע בספר שלפניו. פתאום נראתה האם על מפתן חדרו והוריעה לו בנשימה אחת:

— באו אנשים הרוצים לדבר אחר.

— מי בא? — שאל לבלי להדים את עיניו מתוך הספד והמשיך בקריאה.

האם נעלמה וכרנע שבה בלווית בחור ובחורה.

— הנהו, התכשיט שלי — רמזה עליו האם לא בלי התגנדרות.

ובאילו החסירה דבר-מה הוסיפה:

— למן היום שהתחיל לקרוא בספרים החרשים שקע בהם כל כך, עד שאינו שומע לפעמים מה שמרבים אליו.

פני חיים הממיקו ועיניו התחילו תועות בחלל החדר.

למראה מכובתו הרבה ניגשה העלמה והושימה לו את ידה:

— נעים מאד, ליוזה זילברברג.

— ואנו הלא מבירים זה את זה מכבר — לחץ את ידו גם בן-לווייתה.

האם יצאה להביא כסאות כשכיל האורחים, אבל הם לא חיבו לה וישבו על הספסל הארוך. רגעיקם ישבו דום ופתאום פנתה העלמה לחיים בהציעה ישר לתוך עיניו:

— החדע מטרת בואנו?

— אדרכא. נטה את אזנו כאפרכמת וגשמע — ענה חיים בלשון

רכים ובניגון.

חיוך קל נראה על פני העלמה.

— ממרו לנו, בי סול ערב לך ובאנו להזמין להיכנס למקהלתנו.

ברכי חיים רעדו ומרוכ התרגשות התחיל לנמנם בלשונו:

— אין וז-זאת ומישהו חמד לו ל-יצון על חשבוננו, כי לאמיתו של

רבר אין זה מתאים אל המציאות.

העלמה שירתה עליו כל הזמן ויקי אש מעיניה הירקרקות, הערות,

העמידה פנים רציניות:

— שקר אתה עונה כך, כמחילה מכבודך. מלכד מה שממרו לי על

סולך, שמעתיד נם באזני אני מומר כבית-הכנסת בלי שמתתורה של

אשתקד.

עם הרעיון, כי דורשים מאתו לומר בקהל, התחיל לבו מכה כבקורנום:

— מן הנמנע הוא לי, לצערי הגדול.

— אם לא בתמירות, השתתף לפחות כנשא שאנו עורכים כקרב

למכות משפחה עניה — התחננה אליו העלמה.

— מן הנמנע הוא לי — הטעים חיים שנית.

למראה התעקשותו רמו הבהור לעלמה שתהדרל ממנו כי לא תצליח.

אבל היא לא זזה ממקומה.

— את פניה לא השיב אדם ריקם מעולמ!

כינתיים שב ר' אפרים מתפילה הערב. אשתו מיפרה לו על האורחים

והוא נכנס לכרכם. העלמה ענתה בכרכה על ברבתו והעמידה פני נעלבה:

— כנך השיב את פני דיקם!

— כמה אתם רנימ? — חקר ודרש ר' אפרים.

העלמה ממרה לו את ממדת בואה.

ר' אפרים מרק באצבעותיו את זקנו הארוך.

— אם רצונו להשתתף בנשא — אין לי רבר נגד זה.

— רא עקא, שממרב הוא — קפצה העלמה ממקומה — וגם מצא לו

אמתלה, כי אינו יורע לזמר.

— זה כלל לא נכון! — חייך ר' אפרים לצד בנו.

בראות חיים כי שוב לא יתחמק, ניסה בכלי זינו האחרון:

— מתרה אני כך, כי תתחרמי אחר כך!

— זה מעניני אני — קראה העלמה במנצחת — ועלי האחריות.

ו.

מלבד המהומה הקטנה בשל "גאון" שבוא אחר, שרצה להציץ מאחורי

הפרגוד ושקיל למטרפסיה מידי אחר הבחורים המשחקים, עבר הנשא

בהצלחה ובנוגע לחיים — הפתיע ממש את קהל שומעיו.

ר' אפרים שמח על הצלחת בנו שהתהלכה מפה לפה, אבל ביהר עם

זה הכהו לבו שגרמה להתידדות עם בית זילברברג, וזקני המושבה גם הם

העירו לו על זה וניבאו לו שחורות:

— ר' אפרים שפיקה אתה. מה ראית לשטות זו? הלוואי ולא תתחרט

ולא תצטרך להכות אחר כך "על חטא" על לכך.

— "על חטא" — בשלמה? — נימה ר' אפרים להחליש את רושם

דבריהם.

— הלוואי ונהבדה — עמרו הזקנים על דעתם.

ואמנם, מאז הנשא ראה ר' אפרים שינוי ניכר בבנו, הלך התחיל

פתאום לגדל את שער ויוצא ונבנם כבית הספריה, ומזמן לזמן ביקר גם

כבית זילברברג, אבל כל עוד והשינוי לא הרחיק לכת, בטלו בעפרא דארעא:

— עט!

ו.

השינוי בבנו הלך הלך וגדול, הלך והתבלט. קמעה-קמה פינו

הספרים הקדושים את מקומם לספרי החול. חיים פסק ללכת עם אביו כימי

שבת וחג ל"מנין" המושבה והתרשל בעבורתו בבית וכשרה. הוא, חיים, או

שהיה יושב עד בוש על מפריו החדשים ורשם רבר מה במחברת, או ממיל

לו ארובות כשרה, או נעלם מביתו ללילות שלימים. עם ערב יצא ועם בוקר שב.

חיים נעשה, מבלי משים, לנושא השיחות כמושכה. דיברו בו בגלוי ונם בלחישות, כי הציץ ונפגע וכנראה יילכד סוד-סוד במצורתה של כת וילברכרנ הצעירה, שהחזירה כבר את התנאים נם לחתונה החדש... הניע הדבר לאוני האם, אחת השכנות נילתה לה את הסוד. ככתה האם במסתרים:

— אכיה הרב לא יוכל לנוח שם בשלום על משכבו!

גם לאוני ר' אפרים הגיע ועד כמה שלא הכאיב לו, ניסה לכמלו וניהם גם את אשתו, כי שקר כפי המדברים. אבל הניחומים לא מצאו להם הר כלבה ומררה בבבי וגם הוא לא ירע-שלו בנפשו.

התחיל ר' אפרים להתחקות על עקבות בנו. הנה זה יצא חיים את הבית, נבנם הוא וחייטט בכתביו וגם שלח אחריו מזמן לזמן את בנו הצעיר לדעת את מקומו והיכן הוא מבלה את זמנו. כהיוודע לו כי חיים נעשה לבן-בית אצל זילברברג, חרה לו מאוד והעיר לו על זה:

— הלא תבוש ותיכלם!

חיים שמע את חרפתו ולא ענה רכר ושתיקתו זו הרגיזה עוד יותר את אביו ואמר לשפוך עליו את כל חמתו. אבל עם פתחו את פיו העמיד עליו הלה את עיניו השחורות, הנדולות, וכא כמכוכה והדברים נתחלפו כפיו:

— סופך להרוג את כל סוסי ועור מעמ ולא יהיה כמה לעבוד.

הסיק חיים מסקנא ותחת לחכוש את הסום התחיל ללכת דגלי...

ח.

ראה ר' אפרים את פני בנו הכחושות והחיוורות, בלי נטף דם ועצמותיו הכולטות ונחפך לבו כדרכו, ואמר לתקן את אשר הסכ כבעמו:

— בריאותך יסדה לי מבל ולמה תכתת את רנליך ותלך רנלי?

שמע חיים את דברי אביו ועשה את עצמו כלא שומע והמשיך כשלו: בערב יצא כדגל מכיתו וכבוקר שב, כשכולו רצון ושבור.

כא ר' אפרים במענות על אשתו:

— הלא אם אתה לכנך, ומדוע לא תנסי לפעול עליו למוכ לו?

ככתה האם והתנצלה, כי ניסתה כבר לא פעם, אבל אין דבריה נכנסים אל לבו.

מיכמו שניהם עצה:

— אולי להשיאו אשה?

הוסכם ביניהם להוסיף חרד לביתם ועד שירחיב ר' יורו יחד. בנוגע לשירדך הנזן בשבילו, אין מעצור. המוכה כבנות המושכה תסבים להינשא לו. אבל נחלקו הדעות: מי ומי יהיה המדבר? לדברי ר' אפרים, מחובת האם היא, כהיותה קרובה יותר לבניה ואשתו — כשללה: עליו לנסות דבר לחיים, כי הלא אב הוא ודבריו נשמעים יותר...

ט.

התכונן ר' אפרים לנסות דבר אל בנו ונס עיכר תכנית איך וביצר לנשת אל הענין, ובהיכנסו אתו באחד הימים כשיחה, הפסיקו חיים באמצע ולא נתן לו לנמור את דבריו.

— הנה לי, במטותא ממך!

התחנן ר' אפרים אליו בדמעות שליש ממש:

— הכול כמושבה מדגנים אחרך, ומה יהיה בסופך?

רנע חלף רעיון כמותו של חיים לענותו כי אין את נפשו לחשוב על הסוף, אבל התנבר על עצמו ולא ענהו דבר.

שלח אליו ר' אפרים מתווכים: את השבן הליטאי ואת בן עירו ר' שמחה, וכיקשם לדבר על לבו, כי יעזוב את דרכו הרעה וישא אשה כרת משה וישראל ויהיה איש בין האנשים, הלכו ושכו כפחי נפש. הוא, חיים, לא אבה ליטמוע מה שבפיהם. אז ניסה ר' אפרים באמצעי האחרון:

— אנרשך מביתו!

לא חיכה חיים עד שימלא האכ את איומו, ועזב כרנע את הבית ולא שב עד בוקר, ונס לארוחת הצהרים לא כא. שלחו החללים את כנס הצעיר לכקשו ושב וכשורה בפיו:

— מצאתיו בבית זילברברג, אכל מסריב הוא לשוב. הכיתה.

התנחמה האם שלפחות כחיים הוא. אבל ר' אפרים לא יכול להתנחם, טפח בשתי ידיו על ראשו וצעק מנהמת לבו:

— וי לאותה בושה, וי לאותה כלימה! — כידי אני איכרתיו, כידי אני...

שמתחתיו והתעמק בזכרונותיו, שנשאורו תרחק-הרחק, עד עיר מולדתו הקמנה, החכיכה שמעבר לים.

פתאום ראה את עצמו כחור הישיבה בן שבע עשרה שנה, מוכתר כתואר עליו וראוי להוראה. שמעו הולך למרחוק, אבל אין את נפשו להי-ספק. לא מועילות ההפצרות מצד הוריו וקרוביו, לשווא כל השירולים בדרכים מצד החברים והירידים הרבים. הוא כאחת:

— אי אפשר לעשותה קרום להפור בה...

כעבור שנה מדברים בו נכבדות והוא מארש לו בת מוכים. אחרי הנשואין. ההותן וההותנת מזמינים אותו ליסב על שולחנם עם אשתו ולקרש את עתותיו ללימוד התורה, אבל הוא מסרב. אינו רוצה כלום חסד. כספ הנדוניה הוא פותח לו חנות של ארג וההצלחה מאירה לו פנים. כנייבדית ושלא מבני-בדית מתיחסים אליו כאמין רב. אשתו, בת ישראל כשרה היא ואשת חיל כהלכה, עור ממש, והוא רואה עמה חיי אושר ומוכה. נולד לו בן למול, ראשית האון, ולתקופת חשנה נולד בן שני. נכבר הוא בעיר והכול חולקים לו כבוד. עם צמיחת זקנו הדאשונה קוראים לו בפניו ושלא בפניו בשם רב, "דכ אברמיל" ומרי פורץ סיבסוך בין שבנים או דין ודברים בין סוחרים או תנוונים, מזמינים אותו בתור בורד ולפעמים גם בתור שלישי. גם רב העיר שואל לעתים קרובות בעצתו...

הכל הולך למישרין, אבל רב-רסה אינו נותן לו מנוחה ונוול את שנתו מעיניו בליחות: המסחר. אין בו משום יגיעת-כפיים ממש, ועד כמה ילא יתאמץ הסוחר לישא וליתן באמונה ולא לרמות את הבריות, יש ובעל כרחו הוא מרמה ועל אפו ועל חמתו אומר הוא לרע מוכ. רוצה הוא ליהנות מיניע בפיו ולא לחיות על חשבון הזולת.

2.

שלא כמתכוון צף ועלה בזכרוננו אותו היום המאושר בחייו, בו נרשם בין המועדים להתישבות בארגנטינה. צמדמורת עברה על בשרו וכאילו אתמול היה הדבר. בוקר קיץ יפה עמר אז כחוצ. בין קונה לקונה מסייל הוא לאורך החנות ואומר קמורת. פתאום נבנס ההנווני השכן ושח לפי זומו את החדשה שנתהוותה בעיירה: אדון יהודי ופיינכרנ שמו, בא כשליח חות הברון הידש מפריז לעשות נפשות לרעיון ההתיישבות בארגנטינה על

זכה בפרם

א.

בפנים קורנות מאושר יצא ר' אברהם דפופורט מבי-הרואר ועמד רגע נמלך כדעתו: לסור אל התיים ולהומין אצלו חליפה לכבוד החג הממשמש יבא, או לשוב הביתה? פתאום נזכר, כי בין כך וכך עליו לנסוע למחרת לעיירה בענין המחרשה ועלה וישב בעגלה, הצליף כשום באוויר ושני הסו-כים עסרו ממקומם ונמו אל הדרך העולה אל המושבה היהודית. הוא מיהר לבשר לאשתו ולבניו, כי חזימה נמכרה במחיר טוב והעיקר, כי בעד הפשתה נתכבר כתערובה בפרם הראשון, — כמדליה של זהב.

העגלה רצה בקלות כדרך-המלך, ור' אברהם לא יכול להתגבר על יצרו והוציא את הקופסא הכהולה מתוך בים הזיתו ופתח אותה, ועיניו לא שכעו באותיות המזהירות: "מיניסטריון לחסלאות, כער הפשתה המשוכחה ביותר כשנת..."

הוא חייך לתוך זקנו המכוסה:

— צדק הוא, משה'ל שלי, שעוררני לשלוח מהפשתה דהשתא לתערובה שבעיר הבירה.

העגלה עברה על פני שרות אברים ובתיהם. כל חלקה וכל משעול היו נהירין לו. לעיניו צפו ונעלמו שרות מכוסים רשא ובהם דועים בקר וצאן, בתים טובלים בסכך עצים, תדנגולים וכרוזים מנקרים בארמה, מחרשות ומשרדות, טחנות-מים ומכונות-דישה וקצירה ולכו הלך ורחב: מראשוני האברים הוא ולעיניו הפך אותו המרכב השמם שמלפני המשים שנה לנן ערן פורת ונהדר.

ב.

האוויר שאחרי הנשם היה צח ונעים. האדמה הוציאה מתוכה ריח של אביב מקדים והעגלה נישאה בקלות. ר' אברהם תיקן את כדריהצמד

— היתכן, הנשמע כזאת, להחריב מעמד סדנמה, לעזוב את כל הכשפה ולנרוד למרחקים על מנת להיעשות שם לעוכרי אדמה משומים. "מוזיקים"? ובשנודע הרבר לחותן ולחותנת, נמלו דחוסים ומבוהלים לביתו, והרי מו סול-זוועות:

— האם נמדה דעתם של שונאי ישראל? גימו לשדלו בדברים — אך ללא חועיל, נעדו עליו בנוסח — ולשווא. הוא לא המה אוזן קשבת גם לכל עצותיהם המחוכמות של חבריו וירידיו הריבים ועמד על דעתו בכל תוסף:

— אין כוח בעולם שימנעני מלבצע את החלמתי. הגיעו הדברים עד לידי כך, שאימו עליו בספר-כריתות, אבל אשתו שנפשה היתה קשורה בנפשו, נמלכה בדעתה והסכימה סוף-סוף. הורי שניהם הרעישו עולמות ולסוף התנחמו:

— בלעומת שיסעו כך ישוכו. אדרכא, ינסו ויווכחו. — חבל-חבל, — חלף דעיון במוחו — שההורים שכחו בינתיים חיים לכל חי, ולא זכו לראות בעיניהם באכזבת נבואתם... — ומה היה אומר, למשל, האדון פיינברג — צף ועלה דעיון שני במוחו — אלמלי היה חי אלתו כיום ורואה בעיניו איך הסתדר יסם בעל הסחרומכר ההוא, והתדגל לעבודת-האדמה — באכזר מבטן ומליריה?

ה.

הסומים רצו בדרך המלך וניכר היה, כי משאה של העגלה באין וכאסם להם. ר' אברהם ענה שלום לאחר ממכיריו שעבד במדוצה באסרתו, ונתפנה שוב לזכרונותיו הנעימים, שצמו ועלו במוחו זה אחר זה. כחלום לייח עברו וחלפו לעיניו מכירת המטלמלין, הסרירה מהקרוכים והרחוקים, העכרת הנכול, הנסיעה באניה, הפנישה בנמל והיציאה בלוית פקיד הכרון הירש אל המושבות היהודיות.

המחזה הנהדר של השרות היהודים המכסיפים ומזהיכים, שעמד לאור שקיעת החמה, הזכירהו, מבלי משים, את התמונה שנגלתה לעיניו ביום הראשון להתנחלותו על האדמה. מביטם יצאו תבא לאחר החנוכה ואחרי ששה שבועות של מילטולים והרפתקאות באו סוף-סוף למחוז חפצם. בעצם החורף הארננמיני היה הרכב. היום היה חם מאוד. השמש בער בכבשן

הוצאותיו הוא, ובאילו הזילו עליו מל של תחיה. לא שהה רגע, נעל את החנות וחלף לבית הנכיר דמתא, בו התאכמן האדון פיינברג. מסכיב לבית נדחקו והצטופפו בעלי מלאכה ויהודים עניים והחצר גם היא היתה מלאה אנשים. אחר-אחר הונמנו הכאים אל הכית פנימה, שהו שם אדובות וקצרות ויצאו. מהם בפנים גוהרות מגיל, סימן טוב כי נתקבלו, והרוב כשסיהם מלא אלה. בוודאי נסמלו.

הוא נכנס אחרון. האדון פיינברג הציץ בו מתוך סקרנות מיוחדת ותבא לזה העמידו על המבחן:

— כמה עומס יהודי במוך? — במסחר — ענהו וחוריד עיניו אדצה מכושח. — אני בעל-חנות של ארג.

— נשוי או רווק? — נשוי וגם זיכני ד' בשני בנים זכרים — באה תשוכתו מתוך נאון-מה.

— מה מניעך יהודי לנרוד למרחקים? — הוסיף פיינברג לחקור ולדרוש בהציצו ישר לתוך עיניו. — חיי הסחר-מכר היו עלי למעמסה והנני רוצה ליהנות מיגיע כפי. על פניו הרציניות של פיינברג נראתה כת-צחוק וציווה להראותו את ידיו. הוא הושיט לו שתי ידיים לבנות בשלג.

— ידיך מעידות עליך רחומאי, — אמר פיינברג מתוך צער בכוש — כי מעורר לא עסקת בעבודה גוסינית ועצתי היא שלא תנסה, שמא לא תצליח.

רגע עמד כהלום-דעם ומתאום התאושש והתחיל להתחנן אליו בעיניו מלאות דמעות:

— ארון רב חסד, אסע על הוצאותי אני. אנא, אל יפסלני. נשבע אני לו כי לא יתחרט.

ה.

...זכה ונרשמ. בקסיצת-הדרך ממש רץ הכיחה לבשר לאשתו, והנה אהה! לבתחילה לא ידרה לסוף דעתו וחשבה, כי אך לצון חסד לו, אבל כשעמדה על רצינות דבריו מדצה בכבי מר, חורר ונוסב:

האוויר היה מחניק ומלא אדי עשן. אחרי סדרם את החפצים בבית-החומר שחבינו בשבילם, יצאו לראות את הנוף החדש ולעיניהם השתמח מדחק אין סוף, מלא קמטונים ועשב-שומה יבש ומאובס: שמים וארץ, ארץ ושמים.

— לאן הובילנו רגליך, אברהם? — מררה אשתו בבכי, ולא הסירה עין משני הילדים שעמדו על ידה ויראו לווז ממנה אף שעל.
— סבלנות, אשתי — ניחמה הוא וריבד על לבת. — רואה את את השדות שמסביבנו? אוצרות קודת טמונים בחיקן וביניע כמים וזיעת האף בנקל נמצאם.

— הלוואי, — התפללה חרש — מי יתן ויתקיימו רבדיך!
ורמעות נדולות, גדולות נולו טעיניה היפות ונקלטו באדמה שהת- בקעה מיובש.

1.

ואחרי כן?

...החברה שנמנתה מטעם הברון הילכה לבד אחד מהמתישבים אדמה וכלי-עבודה. קשים היו הצעדים הראשונים. נאבקו עם הטבע וחסר גם נסיון. רבים לא עמדו בנסיון וברחו כל עוד נפשם בהם. הוא אברהם היה אחד מאלה שלא נרתעו לאחור והמשיך, עד שההצלחה התחילה להאיר פניה. בינתיים גדלו הילדים וחיו לעוד. החברה הוסיפה אדמה, רכשו נסיון בעבודה, קימצו במקום שאפשר היה לקמצ ולא ארבו הימים והמצב נשתנה לטוב. האברים בנו להם בתים חרשים ומדווחים ואסמים, הקימו טחנות מים. הבקר סרה ורבה. שנה אחר שנה. הנחלה עמדה לו למקנה. קרה המסרה והשכן הגוי מבר חלק מאחוזתו, לא סיקפק רגע וקנה אותו מידו. הילדים גדלו והיו לאנשים, השיא להם נשים והנחילים בחייו גם שדות וגם הלך מבקרו ומכלי העבודה.

עם זכר הבנים, התנדר ר' אברהם בקדקרו וגשם לרווחת. בשלהם פרץ ויבוה חרף בינו ובין אשתו. בגמרם את בית הספר משכם לעבודה. היא התנגדה: — צא וראה — טענה — עד היבן מגעת מסירותם של הורים לבנים? שום קרבן לא יוקר בעיניהם ובלבד להקנות להם השכלה ותרבות ולעשותם לאנשים. — ואני לא בן עמדי — ענה הוא במפניע. — אינני רוצה בבנים מדופלמים. בני יהיו עובדי אדמה באביהם, חיים ומתי-

פרנסים מיניע כפיהם. ובנונע להשכלה — מקווה אני, כי לא יסלו מהמדופל- מים שלך במאומה. — נשלח, לפחות, את אחד מבנינו לברך וימשיך שם את לימודיו — ספקה את בפיה ורמעות חנקו בגרונה — וכי אינך אומר די בשנים שיגדלו ללא תורה וללא דרך ארץ? ניצח הוא. שלשתם הם עובדי אדמה מנוסים, ותורה לאל — אין חלקם עם הבורים וההדיוטות, חלילה. בערבי החורף האדובים ובימי שבת ומועד הקנה להם סדק בתנ"ך ובמשנה ובמשך של כמה שנים רצופות נבנם מורה לביתו ולימדם גם ידיעות בלליות. — תורה לאל — חזר ר' אברהם מתוך קודת רוח רבה. — שלשת בני — השנים שהבאנו מעבר לים ואפילו משה'ל שנולד באן — בולם אברים בהלכה וחביבים על המקום ועל הבריות גם יחד.

2.

הסוסים הוציאו צהלה עליזה ותבף לה נשמעה נביחת כלבים. ר' אברהם כמו נעור פתאום משינה מתוסה וראה את עצמו ליר שדהו. בדרך חסון בארץ יצא לקראתו ופתח לו את השער.

ר' אברהם ירד מן העגלה ואמר לבנו: — התר את הסוסים ונהל אותם אל השעורה ואחר כך חסור לבית אחיך ותזמינם לביתנו. בשורה טובה לי בשבילכם.

הבן טיפל בסוסים ור' אברהם ניגש אל כרו המים ונטל את ידיו ונבנם הביתה ועמד להתפלל.

— מה זה מחדת לבוא היום! — קרמתו אשתו בחיך על שפתיה.
ר' אברהם הראה לה בידו על פיו, לאות כי אסור לו להפסיק והיא הדליקה את העששית והבניסה החדרה מיחם רותח.

בינתיים באו הבנים ונשיהם וילדיהם והבית המה משמחה. הקמנים שיחקו, צחקו, רדפו איש את אחיו, התקוטטו והתפייסו, בבו ובעבור רגע שיחקו שוב והגדולים ישבו מסביב לשולחן וחיבו בקוצר רוח שינמור אבא את תסילתו. ר' אברהם האריך בדרכו, אבל סוף-סוף נמר וישב אל השולחן גם הוא.

הסבתא כיבדה ראשונה את הנכדים במיני תרגימה ואחר כך מונה תה לנדולים וכשכולם ישבו והימיכו את לבם נזכר ר' אברהם במשהו, העמיר את הכוס על השולחן והוציא את הקופסא הבחולה מבים חזיתו:

— ראו נא ילדים מה שנתקבל היום בבית-הרואר!

כל המסובים הפנו את מבטם אל האב.

— מדליה של זהב! — קרא משה'ל בקול עליו.
חיים הכבוד אחז את המדליה, הסתכל בה וקרא בקול רם:
„המינים מדין לחקלאות, בעד הפשתה המשובחה”.
הוא לא האמין למראה עיניו.

— וכי לא אמרתי לכם, — קרא משה'ל כמנצח — כי הפשתה שלנו
ראויה השנה לפרס?

המדליה עברה מיד ליר. כל אחד הסתכל בה. הוכרתו גם לתת אותה
כירי הקמנים שזינו בה את עיניהם. באתרונה נינשה האם ואמרה
ברטט:

— בולכם דאיתם אותה כבר. עכשיו אראנה גם אני.
הושימו לה את המדליה והיא אחזה בה בדחילו ורחימו, הסתכלה
בה לאור העששית ופתאום התחילו הדמעות נוזלות מעיניה, נוזלות ונופי
לות על המדליה.

— למה תבכי, אמא? — שאלו אותה כל העומדים.
— דמעות-גיל הן, בני, שזכיתי לך — השיבה כשהיא מתאמצת
להבליג על רגשותיה.

— כזו היא דרכה של אשה מאז — העיר ד' אברהם בחיוך קל על
שפתיו ותבף נעטו פניו רציניות. מבטו עמד על תמונת הברון הירש
התלויה ליד השעון מימין וממנה עבר לתמונת ד"ר הרצל התלויה משמאלו,
ושקע במחשבותיו. ופתאום צנחה מעיניו דמעה גדולה כמדגלית ועמדה
על שערות הכסף של זקנו היפה.

— ומדוע בוכה אבא? — שאל משה'ל.

ד' אברהם התייפה:

— אלמלי ובינו כי או היו מוצאים דברי הרצל הר בלב הברון הירש
ותחת להשקיע את הונו באדגנטינה, היה משקיע אותו בארץ ישראל...
כל אנשי הכית עמדו בקפואים על מקומם, ובמלוא החרד שררה
דמתיקודש...

ה „אנמדריאנו”

א.

חיש מהר נתפשמה השמועה בין נרי ה „ראנצ'ות” שמסביב למושבה
היהודית החדשה, מ, כי ביחד עם אחר המתישבים בא גם „נאוי” מאנטרה-
דיום וכולם כאחד התאוו לראותו בעיניהם. גדולה אימתם של ילדי הפלך
ההוא על תושבי הפלכים השכנים ועד כמה שלא יהיה תר הפניון וחידים
מאומנות, עמדו במבוכה ובמעמ שנשבעו לנהוג בו והירות יתירה ושלא
להתגרות בו. לנפול בדורקרב לא נורא ל „נאוי” אולם מה שמפחידו הוא טבע
ה „נאוצ'ים” של אנטרה-דיום שלא להמית את המנוצה, כי אם להשאירו
בעל-מום לכל ימי חיו.

התקווה היחידה שנשארה לגרי ה „ראנצ'ות” קיננה בפיליפ, שהתמחה
בדורקרב: ששה „נאוצ'ים” המית וניצח פי כמה וכמה. סימני הפצעים שעל
פניו וידיו מעידים על עזו רוחו. ואמנם, פיליפ התנדר בפני כול, בי בלי
לנימח יין מראש מובן ומוזמן הוא להתגרות עם ה „אנמדריאנו” ולהדאותו,
כי גם הוא אין חלקו ברבי הלכב ובפחדנים, אבל פניו שהלבינו בשעת
מעשה היו בסתירה גלויה עם התגדרותו.

ברם, כל האימה נזה חיש ועפה עם ההיכרות הראשונה אתו. לעיניהם
עמד בר-נש גוף ובחוש, ואשר לפניונו שהיה תחוב לו מאחוריו, פני מבין
לו, עשוי מלכתחילה לקלוף בו תפוחי-אדמה...

ה „אנמדריאנו” נעשה לפתע נושא לצחוק כפי כל ה „נאוצ'ים” של
המקום:

— פניו פני טודקי, ואם כל ילדי פלכו כמוהו לא עולים הם במשהו
על ה „גרינגום” הפחדנים ומוני הלכ.

ב.

אם יחוסם לה, אנטרדיאנו" התבטא בעת הראשונה לבואו כביטול, הסך עם התקבלו לפועל כאמליו המושבה לשנאה נוקבת עד התהום. ה, אנטרדיאנו", לא ביקש את קירבתם של ה, נאוצ'ים, שחה את יינו ביחירות, ולא הקפיד על דברי הכוז והלעג שהמטירו עליו בפניו. האחר שלא ויתר עליו במלאנימה הוא, שלא הרשה לאיש מהם להתקרב יותר מראי למקום שחימת הבהמות. בניגוד להרנלם מאז להצטום למקטון ועד נרול מסביב ולזון את עיניהם בדם החם השוטף מצוואר השחווטה ולעזור לפשיטת העור, הודיע להם ברורות בכך ביום הראשון להיבנסו לעבודתו, שיתבכרו ויעמדו מרחוק ושלא להפריע ל, סורא". אשר לפשיטת העור אינו זקוק לעזרת איש מהם.

לשמע דבריו אלה עמדו ה, נאוצ'ים" במאובנים ובשההאוששו ונרמה להם כי אך לצון חמד לו ואמרו להתקרב דווקא, לא היסם רגע ואחו כירם והרחיקם אחר-אחר.

להנבה מידית על חוצפתו לא היה מקום, מאימת השומר הנוכה, והנעלבים ניסו להשקיט את סערת-רוחם בגודל-נפש מצדם כלפי המעליב: — אם רצונו בכך יוכל להשתמש לפשיטת העור באחד מפניוניהם הגרולים מסבינו, וחדים ממנו פירבמה.

אבל תחת לסייסם, השמיע הלה אוהרה חדשה וחמורה מהראשונה: — טוהיד אני בכם ומתרה, לבל יהיו ארם לזכות במשיבה, יהיה מה שיהיה, סרן או אפילו שעה אחת לא תקחו בלי דשות בעלים!

עלבונות באלה ודומים להם נישנו ונחזרו בכל סעם ופצעו קשה את אהבתם העצמית של ה, נאוצ'ים", אבל מעשה-ישמן כוששה ההורמנות להינקם ממנו על אחת שבע: בשעת השחיטה — מאימת השומר וכדרך אל האטליו או בחורה, עד כמה שלא ינכה אחר מהם להבעים — ובכדי.

מרי היפנשם אתו יתגרו בו: ה, צ'ינה" שלך מעגבת על זרים! "רובב אתה על סוסה!" "במוך ב, גרינגום" לפחדנות!" והוא כחרש לא ישמע הולך לו לדרבו.

ג.

אמנם, אחרה ההורמנות, אבל סוף-סוף באה. בצהרי יום ראשון לשבוע היה הרבר. מסיבת-מה עיכב השומר את

השחיטה עד בוש ובראות השוחמ כי השמש נוטה לערוב, סר לכיתה-מרות ועמד להתפלל תפילת מנחה.

סוף-סוף הושג הרשיון וה, אנטרדיאנו" הלך לקרא לשוחמ ומצא עשרות-עשרות סוכים קשורים לנדר והבית המה משיבדים. דנע עמד על-יד הדלת והיסם אם להיבנס או לא, אבל החלים ונבנסם ובלי הבט לאיש והוצא דבר מפיו, נדחף דרך הנוכחים לחררה-האובל והתחיל להאיץ בשוחמ, שעמד ליד הכותל והתנועע בכוונה:

— "סורא", נמוד את תפילתך ובוא, כי עוד מעט ויחשך היום. למראה היבנסם מעליכם ושנא נפשים, ואי שאלו בשלומם — כאילו פנ היין בדנע מה, נאוצ'ים", והתחילו להמיל בו מרה:

— ראו נא את הנוץ המחננר — הסלים האחר. — נוי, אתה אומר — החרה החוץ השני — טעית, במחילה מכוורך. לא נוי הוא, כי אם חתול מת.

— פרעוש ולא חתול — תיקן השלישי. ראה ה, אנטרדיאנו", כי רעה נגר פניו ואמר להשתמט בעור מועד. אבל פילפ חסם לו את הדרך:

— מעתה הבחירה בידך: לשתות אתי לאות התפייסות, או להסכים לדירקב.

ובכדי להראותו, כי לא חמד לו לצון והזטין סילים אצל המוגז שתי כוסות יין.

ד.

פילפ לקח הראשון את הכום כידו וחיכה שגם ה, אנטרדיאנו" יעשה כמותו, ולשווא. הלה עמד בלי-נוע, באילו אין הרבר נוגע אליו. ראו ה, נאוצ'ים" את סרובו להתפייס והסיקו, כי בחר הוא במלחמה והתחילו להאיץ בו:

— אם כן, ישיבתך למה? ה, אנטרדיאנו" ישב על אחד הספסילים ולא הוציא הנה מפיו. — הרבר חרה ל, נאוצ'ים" עד מוות והתחילו להתנרות בו:

— אין זאת ונסלה עליו חיתתו של סילפ! — משמע, שפחדן הוא ואם כן התנדרותו למה? — הוא אשר אמרת: לאו, נאוצ' הוא, אלא פרעוש מת. ה, אנטרדיאנו" ירס באלכסון ושתק.

— ואני מתערב כי לאו „אנטרדיאנו” הוא כל-עיקר! — קרא פילים במנצח.

לשמע הדברים האחרונים קפץ ה„אנטרדיאנו” ממקומו בנשוך נחש, עמד על רגליו והכה באגרופו על הזהו:

— שקר בפיד, יליד אנטרדיאנו אני וסובן למלחמה עם כל אהר מכם!

מכל העכרים נשמעו קולות:

— אני אצא להלחם אתו!

— אני!

— אני!

ה„אנטרדיאנו” שיסעם בדבריו:

— אלחם עם הנכור שבכם, עם פילים!

ה„אנטרדיאנו”, שזה לפני רגעים מספר לענו לו ובזוהו בלכם, נדל לפתע בעיני ה„נאוצ'ים” המבוסמים. ייגם כאילו פג מהם וכל אחד הציע לו את פניו, אבל הוא לא הסכים ועגם כנאון:

— יספיק לי סכיני אני!

ה.

כבודו נדל פתאום לא רק בעיני ה„נאוצ'ים”, כי אם גם בעיני פילים והביא מורד כלבו. אבל לא היה מקום לחרמה. בדרכים כושלות וכפנים תיוורות רמו לחבריו ללוותו החוצה ובעוד רגעים מספר עמד נגד יריכו, פנים אל פנים.

כלי הכנות מרוכות שלף ה„אנטרדיאנו” את סכיניו מתערו, הכה בו בארץ ועג חצי עונה והזמין גם את פילים לעשות כסוהו. הלה התאושש ושלף גם הוא את פניו, העיפו אנה ואנה בהתנגדות עשויה והורידו והכה בו בארץ גם הוא ועג חצי עונה.

המתקפה היה פילים. כפעם הראשונה החטיא פניו את המטרה והכה באוויר, כשניה נתקל בסכיניו של יריבו וכמעט שנפל מידו וכשלישית החטיא שוב את המטרה. אבל לפתע הפך הנתקף למתקיף וכולו תנועה הכה בסכיניו בזרועות פילים וכידיו ובפניו. לשווא ניסה פילים להגיב ולעסוד על גפשו. סכין ה„אנטרדיאנו” הכה כחזקה בפניו של פילים והפילו מידו ופילים כרע על ברכיו וגסל לארץ, כשהוא מתכוסס כרם.

1.

פילים יצא ממלחמתו זו בעל מום לכל ימי חייו וה„אנטרדיאנו” ישב במאסר עד המשפט שזיכהו. כל אויביו מאתמול, שנכחו בשעת מעשה העידו בו, כי הוא היה הנתקף ולא המתקיף.

ה„אנטרדיאנו” שב לעבודתו באטליו ולא שינה ממנהנו מאז עם ה„נאוצ'ים” של הסביבה. אבל הם לא רק שלא התלו בו יותר, אלא כיבדוהו מעתה כבוד גדול ועשו לו שם בכל רוחב הסביבה:

— „אנטרדיאנו” מבמן ומלירה!

בוועת אפי ואעבוד. לעבוד לעיירה ולהפוך ליושבי-קדנות וחולץ במל —
לזה לא אסכים לעולם.

ובדרכו מאז אחרי חילוף דברים מעין זה עם אנשי ביתו, הוסיף:
— בקשה אחת לי לבוא העולם, שאזכה למות עליך המחרשה...

ב.

דבורה לא אמרה די והתכוונה להוביח לבעלה את טעותו על פניו, אבל
הוא אטם את אזניו משמוע את דבריה. לשווא התמרמרה, בעסה וגם
התחננה. חייס-דוד השקיע את ראשו בתיבה הפתוחה שלפניו ולא השניח בה,
עד שפקעה מבלנותה ופרצה בכבי ונעלמה מן החרר. אחריה יצא גם הכן
וחייס-דוד נשאר יחיד. אבל מנוחתו גם הוא סרה ממנו ולא יכול מהתרגנות
להתאים את הבודד לירידת והשיב את התיבה למקומה.

ללכת לישון עוד היתה השעה מוקדמת. חייס-דוד נמלך רגע בדעתו
וניגש לארון-הספרים, הוציא את הספר הראשון שבא לידו וישב אל
השולחן לעיין בו. זו היתה הגמרא בדכות.

שעה קלה הפך בה והפך בה ולא יכול לרבו את מחשבותיו. לנגד עיניו
עמדה אשתו כמענתה הישנה-נושנה ובביתה. חייס-דוד אמר לסגור את
הגמרא ומבטו נתקל ברשימה בבת-כיר שעל הדף החלק. זו היתה רשימת
בניו וימי הולדתם.

חייס-דוד התחיל לפרוא בה:

„בני בכורי גרשון נ"י, נולד מ' ימים לחודש ויו, שנת..."

הוא ניסה להמשיך הלאה, אבל פתאום עמד מקרוא והתחיל לפרוק
את זקנו הארוך שזה מזמן הפך כולו בסף טהור:

— משמע, — הסיק, — אם בני גרשון נ"י בן ג"ט שנה, אני שהנני
זקן ממנו בתשע עשרה שנה, בן כמה היום?

רגע חשב והמשיך:

— כלתי צודקת לנמרי איננה הזקנה שלי. אם אמנם לא הגעתי עדיין
לשמונים, קרוב אני לגיל זה.

אנחה לא ידע פשרה פרצה מלבו ושקע במחשבות.

ג.

שלא מטבעו קשה היה לחייס-דוד לישון את שנתו. כמו מאליו צפו
ועלו מחשבות כמותו זו אחר זו וכולן הסתובבו על ימי חייהם של אביו

על יר המחרשה...

א.

משגמר חייס-דוד לאכול את ארוחת-הערב, נמל את ידיו וכרך בבוונה
מרוכה את בדכת המזון, ושם במטבח עמדה אשתו רבורה ושמטה את
הכלים וורסה כשעת מעשה בקול לצד חררה-אובל את טענתה מאז:

— קשה-ערה כמותו! כנילס הם ובמעמרם ההמרי הטוב, בלי עין-
הרע, מדוע זה יקשיח את לבו בחלמיש-צור ולא יסכים לרדישתה לעבוד
לעיירה הסמוכה ולכלות בה כ י י ה ו ר י ס — את שתי המלים
הללו הרגישה מאוד — את ימי חייהם האחרונים?

חייס-דוד התרגל כל כך לטענתה זו כמשך השנים האחרונות, עד
אשר לא עשתה עליו שוב כל דושם ולא ענה עליה ממנו ועד רע. הוא
המשיך בברכת המזון עד גמירא, אתר כך הרליק סיגרה וניגש לארון הישן
וחיפש בתיבותיו כודג לירית מכוונת הוכרה.

ראתה דבורה כי אין שומע לה והיטב תרה לה. רמעות נראו בעיניה.
אבל, תחת לפרוץ בכבי, עמדה על מפתן החרר וחרימה את קולא:
— הלא קרוב אתה בכד לשמונים ועד מתי, אדרכא, הנירה נא לי,
עד מתי אתה אומר לעבוד ולהעבידני גם אני כפרך? שמא תאמר כשכיל
בניך, יש להם, תורה לר', רב משלהם ואינם זקוקים לירושתך.

עור היא מרכבת את דבריה והנה נראה כפתח החרר מומטה בן-הזקו-
נים, והוא מילא אחריה:

— הלא אלה הם גם דברי אני מאז. אבא ואמא עברו בחייהם ריים!

חייס-דוד ענה להם מתוך בעם עצור, מבלי להרים עין:

— מפורים אתם את דבריכם לרוח, כי בנוע אלי יהא לכם מפור
ובמות, כי כל עוד וירי ורגלי נשמעות לי אשאר על נחלתי שרכשתי לי

ואמו, נשמתם עדן. שניהם מתו לא כרמי יסיהם, אבל לנילו הוא לא הניעו. אמו חיתה שבעים שנה פחות ששה חדשים, ושנותיו של אביו גם הן לא עלו על שבעים ושתיים. חייסדרור עילעל כמותו, עד כמה שזכרנו עמד לו. מי מאבות אבותיו האריך ימים יותר וכמו כחלום נדמה לו, כי שמע מפי אביו שאחת מוסגותיו מצד אמו הניעה כמעט למאה. כמו אכן בכרה נניחה מעל לבו.

כל זה ארך רק עד אשר אחוז עפעפו שונה, אבל כיוון שנם, ישן כמנוחה כל הלילה ולא שמע את שיעוליה של אשתו ולא את השכימה קום, כדרכה מאז, עם עלות השחר. חייסדרור לא הרגיש כמו כליל החורף הארוך וקם משנתו כולו מהורש כנחותיו ורענו, האכיל את העופות שצבאו על הכית עם צאתו, התפלל תפלת-שחרית, מער את לבו ויצא לאסור את המחרשה.

ראה בן-הזקנים, מוסקה, את אבא מטפל במחרשה, רץ לקראתו על סומו והעיר כהתמרמרות:

— למה כל החיפזון הלוה? האדמה לכה עדיין ונוסף לזה אין לי עבודה דחופה הכוסר ועם נמור חליכת הפרות אצא אני להורש.

חייסדרור זרק אליו מבט חר וחורר:

— כך בני לשלום לעבודתך ואל תפדיע אותי ממעשי.

כחוצ עמד כוסר של סוף החורף ככל הדרו. סרני השמש מכלו ברמיס המל שנוצצו כפנינים על הירק שמסביב ורוח-הרוסית ערירה נשבה לאימה וכישרה לחי ולצומח את כוא האביב וכני לויתו מאז ומעולם: פריחה ושינוש, הון-צפרים וחרדות החיים.

הסוסים פסעו בשורה מדורות, אבל כמותות והמחרשה פלחה את האדמה ומשכה אחריה פסי-פסים של רגבים שחורים-מוריקים, שהתפתלו דנע ונשארו מומלים כלי נוע לאור השמש המזהיב ומכסיה חליפות. אד הם כקע והלך מכמן האדמה הנחרשה והלים את הסוסים עם המחרשה ועם חייסדרור שישב עליה כנטע, כנחיריים פתוחות לרוחה ונושם מלוא חזהו ריח האדמה שמתחתיו.

הרגעים היו לרקסם וחרקים לשעות. בשלוש שעות חדש חייסדרור ולא הרגיש כהן, כל כך היה שקוע בעבודתו. פעם כפעם ירד מעל המחרשה לכרוק בריתמה ולנקות את המכין מהעפר שנדבק בו וישב שוב, וכרתו פעם וזרק מבט על השמה הנחרש הוציא את שעונו מכים חזיתו וכמעט שקפץ משמחה:

— השעה מוקדמת עדיין וגם את הסוסים לא דפקתי והנה נחרש בכד יותר מחצי הקמר...

מכלי משימ נזכר כמענה של אשתו וכעצת בניו וירידיו להחליף לעת זקנתו את חייו אלה כחיי איש העיירה וחיוך נראה על שפתיו. מכלי חשוב הרכה רחץ את כפיו במל שעל העשב וכרך כשם ומלכות:

— כדוך... שנתן את הלסי בין עובדי אדמה ולא בין אנשי העיירות והולכי במל.

ד.

למראה קלות ההרישה שלאחרי הנשם עלה רעיון במוחו:

— השנה, נחרוש את שלשת ההקמרים שמסביב לבית, למורע שכולת-שועל בשכיל הסוסים לימי הקציר.

חייסדרור אמר למשוך הלאה את פתיל רעיונו, אבל לפתע נותם. כמותו עלה זכרון אביו ואמו:

— הואיל ועבר, ברוך השם, על שנותיהם, משמע שהוא חולך כעסכות אותה הזקנה מצד אמו שהאריכה ימים.

דנע קם נשאר עומד על מקומו במתאמץ להיזכר בדבריהם ומיר נזכר:

— וכמה מתו שניהם, כלומר כמה מתו אביו ואמו?

— האם, אם זכרנו לא יטענו — רוכב חיים-דור כלעצמו — שכבה למשכב שני ימים, אבל האב, רכד זה הוא זוכר היטב, מת משכב הלכ...

כינתיים הלך החום ונכר וערת זבוכים רכמו כסוסים ונשכום עד זוכ רם. לשווא ניסו לנרשם כונכותיהם ואימו עליהם כפרסותיהם. מבלגות הכהמות קצרה מרגע לרגע וחייסדרור שהרגיש כה לפתע, נתמלא בעם על עצמו ועל המחשבות הנזונות המטרידות אותו מאז הערב. התכונן רנע בשמש ודאה אותה נכוהה וקרוכ לחצי היום ואמר לשוכ הכיתה לארוחת הצהרים.

חיים-דור ניסה להציג את כה דנלו על המחרשה ופתאום הרגיש ריגורו קל כחזהו. הוא העביר כידו כאוויר, כאילו חפץ לנרש זכוכ ממירד ונימה שנית לעלות, וחש דקירה כלב ותכף לה לחץ משונה. פניו נתעוותו מכאב וחשיש את ידו אל לבו, ולפתע אכד את שיווייהמשקל והתמתח מלוא קומתו על הארץ.

ה.

ראתה רכורה והנה השמש עומד בכר כחצי השמים ובעלה לא שכ, ותמחה מאור. דגע אמרה כלכה לשלוח את אחד הנכדים לקרוא לו, אבל נמלכה כדעתה ותלכה בעצמה ומצאה אותו שוכב פרסרן על יד המחרשה וידו על חזהו, מואר כולו כאור השמש.

כדגע הראשון נרמה לה כי בעלה ישן, כה שליוות היו פניו, וניסתה להעירו, אבל לשווא. חייב-דוד לא הניע יד ורגל. רכורה נכהלה והרימה קול זעקה וקראה לעזרה. כאו כמרוצה אנשי הכית והשכנים וניסו להקימו, לחצו את אצבעות ידיו, פתחו את פיו, אבל הוא לא הראה סימן חיים ורופא העיירה שהוכהל אליו כדקו שעה ארוכה ומצא כי מת משבץ הלב.

מותו היה זמן רב לנושא השיחה כמושבה:

— מת כבקשתו, על-יד המחרשה...

הנהל עבר על גדותיו

א.

אחרי שנת הצהרים עמד אינגנאציו, „נאוי“ צעיר ככן תשע עשרה שנה, על יד הנדר ותיקן חוט שנקרע וה„ניגרו“ כן העשר עור על יד אביו חורנו כעבודתו. פתאום הגיע לאזניו שאון-מה וכנשאו את עיניו ראה והנה מצד מזרח מיתמר ועולה עמוד אבק ההולך ומתקרב ומתוכו נתגלו שני רוכבים ומאחריהם עדר כני בקר. אינגנאציו ידק באלכסון וכיוון את מכטו לעדר הבא, שהיה כולו של שוורים משולשים, כני קומה אחת וצבע אחד. גם הם וגם הרוכבים נראו לו זרים ולא ידועים מתמול שלשום.

— באים ממרחקים, — נודקה אימרה מפיו ואמר להמשיך את עבודתו,

והנה התקרב אליו אחד הרוכבים, עצד בסוסו ודרש בשלומו:

— הנידה נא לי אחא, התדע מקום מגורו של דון אינגנאציו כניטו?

— הנני לשרתך, — ענה אינגנאציו בהרכנת ראשו.

הרוכב החליט כידו על שפמו השחור, שסימני שיבה נראו בו, והושיט

לו את ידו:

— וככן, יש לי הכבוד לרכב אתו, ככבודו וכעצמו?

— כן אדוני, אתו! — התמתח אינגנאציו מלוא קומתו ועמד בשכולו

סקרנות וקוצר-דוח.

הרוכב היסס דגע והשפיל את מכטו:

— שלחו להודיעך מ„קואטר-ראנצ'וס“, כי גבירתך אמך גוססת

ורנעיה ספורים.

אינגנאציו פקח את שתי עיניו הגדולות ועמד כנדהם למשמע אזניו.

הוא עור טרם הספיק להבליג על דגשותיו ולשאול אי-אלה פרטים, והנה

הצליל הרוכב כשוט שכירו כאוויר וכחץ מקשת נעלם מעיניו: שור כרה

מהערד ודרף אחריו להשיכו.

ב.

אינגאציו ציווה ל"ניגדו" לאסוף את כלי העבודה, וכולו חיוור בסיר שב ככרביים כושלות אל ה"ראנצ'ו".

ה"צ'ינה" שישבה על הדרגש והיניקה את ילדתה, נבהלה למראה פני בעלה המשוניות ולבואו הפתאומי:

— מה קרה, אינגאציו? — שאלה רתת וכהכנעה.

אינגאציו זרק לצירה מכב חד ודוקר:

— מעטי כשאלות והכיני לי מבלי ברש את כלי האוכל ובגדי החג שלי.

ה"צ'ינה" הוציאה את הדרג מפי התינוקת והשכיבה אותה על גל הסמרטוטים שכפינה ה"ראנצ'ו" והלכה לעשות את רצון בעלה.

— שלחי תכף את ה"ניגדו" להביא את השחוס מן השרה! — קרא

אחריה אינגאציו ועמד להתנלל.

לאחרי שעה קלה, כשכתו כבר על סוסו מנולה ומרוחץ למשעי ולבוש בכנרי החג שלו, הרהיבה ה"צ'ינה" עוז בנפשה ושאלה אותו בהתדפסות:

— הולך אתה באיזה שליחות רחוקה, אינגאציו?

— כן, ענח לה קצרות. — נתבשרתי רעות: אמה נוססת.

פני ה"צ'ינה" נתעוותו כבאב והוציאה צריחה איומה.

כלי ברכת הפרידה יצא אינגאציו את השער ונטה אל הדרך העולה

לסן אנטוניו. הוא במעלה הגבעה ולאזניו הניע פתאום קול קורא והפול קול ה"צ'ינה". מלא חימה ודוער כולו מכעס עצר את הסוס והפנה את ראשו לאחוריו.

— מה שוב, מנוולת?

ה"צ'ינה" רצה אחריו כל עוד נפשה בה.

— הלכתי בדרך בסף לדרך?

אינגאציו הקמיט את מצחו וחשב דגע וחיוך מר נראה על שפתיו:

— ראי גם ראי, מרוב חפזון שכחתי, בי אין בכיסי אף פרוטה

לפורטה.

ה"צ'ינה" נתנה לו אות בידה לחכות וכנשימה עצורה רצה אל ה"ראנצ'ו" וכרעע שבה והושיטה לו את ממפתחה עם שש הפיוות ועשרים סנט הצרודים בה.

מבלי לפתוח את המטפחת תחבה אינגאציו באחד מביסי מבנסיו, ובמו לפיים את אשתו על התנהגותו המעליבה עמה שמלפני רגעים מספר, נפרד ממנה כברכת "אסמא מאניאנא", רפס בסוס ונעלם כרהירה.

ג.

אינגאציו באילו שבח כי דרך רחוקה לפניו, ונתן לסוסו לדחור בכל כוחו. כולו היה תחת הרושם של הפרידה מה"צ'ינה" שלו. מסונעפציו. עם הושיטה לו את ממפתחה עם כל בספה ועמידתה בפניו מלאה הכנעה ומסור דות, עמדה דגע כמדכו מחשבותיו:

— אמנם נדולה היא ממנו בשנים וגם שני כנים הביאה לו מן החוץ, אבל עוכרת תרועה היא מאין כמוה, נכנעת ומסורה אליו בכל ישותה, עד... בן, עד כדי לשכות את עצמה.

הוא הרגיש את עצמו פתאום חומא ופושע בנברה:

— תבופות מוציא הוא את כל כספי שמרוויח בהילולים ובחיננאות ושב אחרי חצות הלילה אל ה"ראנצ'ו", מבוסס בולו ומכה אותה מכות רצח.

— ומדוע העלבתיה היום באופן גם ומחפיר? — ניסרה מחשבה במוחו ואודם ביסה את כל סניו.

ד.

ארנכת עברה על פניו.

— סימן רע לי! — חלף רעיון במוחו ולכו התחיל לפעוס כחוקה. כמו מאליו משך אינגאציו את המושכות לעצור את הסוס, וראה לתמהונו, כי כולו רטוב מזיעה.

הסוס ניסה להשתתדר מידי דוכבו ולהתנלל רנעיקם על הרשא שמצרי הדרך, שנידה גם את התיאבון, ואינגאציו נס הוא פסח בדעתו: לעמוד ולהינסש, או להמשיך בהליכה? הבריעה נחיצת ההליכה. ל"ארוור-גראנדה" חסרו בשני קילומטר ומשם עד "קואמרדאנצ'וס" היה עוד מהלך רב.

הם זזו ממקומם והנה בא כיעף "טיריטורו" ערפנים ומחוצף ובצרי-חות נחרישות אזנים ומחיריות לב עף אנה ואנה ועמד על אחד מעמודי המלנרה. אינגאציו ירק לנגדו בבעם והנה "מירטורו" שני חוצה את האויר ומרנע לרגע צונה הוא בכיוון אליו, ובמעם שננע במנבעתו. אינגאציו הצליח בשיטת "טיריטורו" אמנם התייחס, אבל לקול צריחותיו חשו מסתבאיהם להקות-להקות מבני מינו, עדובים למלחמה נגד אחד אויב החותר לו דרך לאפרוחיהם המסננים אישם באתח הכקעות הסמוכות.

ה.

מהמלחמה עם ה"טיר-מירום" יצא בשלום. הם נשארו מאתריו והוא המשיך את דרכו, ופתאום עבר על פניו ינשוף ועמד בלי נוע על אחד מעמודי הנדר.

— סימן שני דע לי — התפרצה אנתה בכרה מלכו — קורם הארנבת ועבשיו הינשוף האדור — ולאור היום!

כולו היה חרור רצון בביר: לעבור את ה"ראבון" בעוד מועד, ומשם לא איכפת לו אף אם יצטרך ללכת דגלי. פתאום צהל הסום בקול ולעיניו איננאציו נדאה ה"ארוז-נראנדה", ששרך את דרכו דגלי הסום במימי הנהר הזבים, האיט את פסיעותיו ועמד וניסח להשתחרר מהמוטבות ולרוות את צמאונגו. אך איננאציו התנגד ושידלו בדברים:

— חבה, רחמיאי. עוד מעט ונגיע אל ה"ראבון" ובשנעבור אותו בשלום, אניהך לשותות וגם לרעות בנפשך שבעך.

הם עוד טרם הסמיכו לעבור את הנחל ואיננאציו הרגיש פתאום בטיפה קרה שנפלח על צווארו. ברנע הראשון נדמה לו, כי נזרקה אליו ממי הנחל, אבל בהרגישו בטיפה שניה ושלישית, נשא את עיניו השמימה וראה בשהם מכוסים עננים בדברים ועוד מעט ויתך נשם.

נבהל עד לידי חדרה נזכר, כי לפני שלשה ימים בדיוק בישר ה"פיר-רינצ'ו" גשם והתחיל לרפוק בסום בכל כוחו, בכוונה להניע אל ה"ראבון" קורם שיימלא על גדותיו.

ו.

איננאציו לא הרתיק אף ברי קילומטר מה"ארוז-נראנדה" וגשם עז ניתך ארצות. רוח דרומית חזקה התחוללה והיתה לסערה והסערה נהמה בחית טרף ואיימה להתריב, להשמיד ולבלות את כל אשר יעמוד לה בדרכה. כל היקום באילו יצא במחול-פראים ובמערכות זו רבב "נאוי" צעיר ואיננאציו שמן, על סוסו השחום ומיהר ל"קואטר-דאנצ'ום" שבבקעת ה"ראבון", לראות בפעם האחרונה את אמו הגוססת...

איננאציו לא ראה את הדרך לפניו והסום נלחם עם הסערה, גמא מטר ארמה אחרי מטר ועשה בשלושים מטר, ולפתע הפך את פניו ועמד מאחורי הסערה מנוצח ונכנע בול.

רטוב עד לעצמות השתחרר הרובב מהדבונות, ירד מעל הסום ועמד.

ז.

שעה ארוכה עמד איננאציו על יד סוסו הרועד מקור והעמיד סנים כאילו מתבונן הוא לשמח המים הרץ אל אגן ה"ארוז-נראנדה". שניהם, הסום ואדוניו היו בשקועים במחשבות. הסום חשב אולי על העוול שנעשה לו מצד אדוניו כאשר לא נתן לו מחוסר זמן, לרוות את צמאונגו ממימי הזבים של ה"ארוז-נראנדה", ובין כך ובין כך עליהם לעמוד עבשיו ולחכות עד אשר יפסק הגשם. ואולי, אולי השתתף בצערו של איננאציו. מי זה יחדור לנפש הסום כרגעים באלה! ואיננאציו חשב על אמו הנועת שלא ראה אותה זה... כן, במה זמן עבר מאז שלא ראה את פניה?

לכסוף נזכר:

— כששה חרשים.

פניו נתארמו מבושה:

— איך זה אפשר, שהוא לא יבקר אצלה זמן רב כזה?

בחשבו על אמו החולה, שבה פתאום את מקומו ואת נילו, וראה את עצמו כד הווא מליא. עשרות-עשרות תמונות נשכחות קמו וניצבו כמו חיות לנגד עיניו, ומה לו הגשם ומה לו הקור? המימות נעימה ורמה ממלה פשוטה זו שאמא שמה, ונסבה שיקוי בכל עצמותיו. אמא! בכל מסדה של אסון או פגע רע עמדה זו המסכנה לצידו: פרה ננתה אותו בקרניה, נפל מן העץ ונשברה דגלו, או נאבק עם "נאוי" ונדקר איאלו דקירות בנופו — מדי פעם כסעם הופיעה האם וגנעה בירה בפצע ורווח לו והבאב תלה הלך — כלא היה. ובמה סטירות ומכות ספגה מאבירותורגו שלא יכול לסבול אותה, את איננאציו, ומדי הפצו לשפוך עליו את כל חמתו הננה האם בעדו ונתנה את גווה למכה!

ח.

מכלי משים עשה איננאציו הקבלה בין אמו ובין ה"צי'נה" שלו. גם היא, קונצמציון, מסורה ליצירה בכל נפשה ובאמו בשעתה, נותנת גם היא את גווה למכה בכל פעם שהוא, האב החורג, איננאציו, אומר לשפוך את כל חמתו על אחר מבניה.

עם זכרון השם, "אבי-חורג" הרגיש באילו צמרמורת אחזה את כל גופו: — משמע, שהוא איננאציו, אינו עולה אף במשהו על אביו תורגו, וכמוהו גם הוא מתנהג באכזריות רבה עם אשתו ובניה?...

הסום משך פתאום את הרסן והתחיל להרית בשלוליות המים שכימו כמעט את כל הדרך. איננאציו נעור כמו משנת וראה כי חרל הגשם ומכעד העננים הסתאדמים נשקפה השמש העומרת לשקוע.
קצרה היתה השעה להימלך הרבה ובא לידי החלמה:
— אם נאו ככר מימי ה"ראכון" או לא, העיסר הוא לעבור אותו מרם שיחשך היום.

ח.

למדות האיצו בסום הניע אל ה"ראכון" עם חשכה. כל הדרך היתה מבוסה מים ואי אפשר היה לרהור או לרוץ.

איננאציו שידע את כל הסכיכה על כל נחליה ויאודיה הנדולים עם הספנים, ראה מסקירה ראשונה, כי מימי הנחל הולכים ונאים ועוד מעט ויעלה על גדותיו, ורנע עלה על דעתו שלא להסתכן ולשוב על עקבותיו. אבל עם הזכרו, כי אמו נוססת ועליו לראותה לפני מותה, החלים להמשיך את דרכו הלאה ויחי מה, וידר מהסום, ברס את האוכף ותיסן מה שתיסן ועלה וישב עליו שוב, הצליף כשום על נבו ובשריקה מעוררת כא לתוך מי הנחל. אם מתוך עיפות או מהריתו בסכנה, פסיעותיו הראשונות של הסום היו כלתי כסוחות ואיננאציו שהרניש בדבר, משך את המשיכות ועירד את השחום לעסור כנסיון הקשה. מרנע לרנע עמקו המים. הנה הם מניעים עד כרכי הסום והנה עד קצות רגלי הרוכב, אבל אין איננאציו מן הפחדנים הנרתעים אהור כפני כל סכנה נשקפת. ביהוד התאכז שלא להסית מרעתו את שני הכורות העלולים להכשול את כל מי שאינו בקי כמוהו כמעבר הנחל. ואמנם, הסום כמעט שנכשל וברע על בדכיו, אבל הוא הספיס למשכו ברסן ולהמותו לצר ימין, ובכה נשאר אחד הכורות מאחוריו. מעתה עליו להיוהור אך ורק מפני הכור השני והכל ילך למישרים.

בינתיים הלכו המים הלך וגבור והליכה הסום נעשתה קשה יותר. פתאום השמיע נחרה מאפיו, כאילו נשממה הקדסע מתחת לרגליו והתחיל לשחות. לאיננאציו עמדה זהירותו ונאחו בשתי יריו כדעמתו שלא לנפול לאחוריו.

לשווא חיפש כעיניו את קצה הנחל. עד במה שהרחיקו ראות לא נראתה אדמה מסכיב וככדור-אש חלף רעיון צורב כמותו: הנחל עבר על גדותיו!

מ.

למראה הסכנה המתקרבת התחיל איננאציו לקרוא לעזרה, אבל קריא-תו אכרה בהמית הגלים השוטפים ולא הניעה לאוני ארם. בלית-ברירה ניסה לשחרר את רגליו מן הדרכות בכוונה להפיל את עצמו אל המים ולחתור לו דרך בשחייה לאיזה מקום-הצלה — ולשווא. רגליו לא נענו לו. לתמהונו הפך הסום את ראשו והתחיל לשחות לכיוון שכנגד וכעור הוא חושב להסותו לכיוון הנרצה, אכר הסום את שיווי-המשקל ונסחף עם הזרם.

שעה ארוכה נסחפו שניהם עם מימי הנהר השומף, וכשהרניש הסום פתאום כאפיסת כותו ועור מעט ויצלול תהומה, עשה את המאמצים האחר-רונים לעמוד רנע ולהביט מסכיבו, אולי ימצא דרך ליכשה ויינצל, ונסחף שוב. לעיני איננאציו חלפה הארנבת וכרנע נעלמה וכמקומה הופיע היגשוף. לפתע מכל הסום ודוכבו ועלו. לאיננאציו נדמה, כי אביו-חורגו הניח ממחבואו ומצליף על נבו בשום שכידו. הסום מכל שנית וכעבור רנעים מספר צף ועלה עם דוכבו. איננאציו ראה פתאום את אמו לבושה ככנדי החג שלה וקוראה לו ללוותה כדרכה למרחקים. הוא עוד מרם הספיס לענותה כי ימלא את רצונה ויבוא אחריה, והנה מכל הסום שלישית וידר לתהומות ביתר עם דוכבו.

מלכת הליל המשיכה את דרכה והשתקפה כמימי הנחל השומפים...

ב.

שמים כגורלם כילו שניהם את ערוכ חייהם, ושבע ביום ברכו את
החשנה המוכה עליהם שלא להיות למשא על הזולת.
כשעות הפנאי כבילי החורף הארוכים, ביוון שנעור חיים מורקין
משנתו, מיר נעורה גם רבקה אשתו ופתחו בשיחה שהמתובבה לרוב על
הבנים או על הנכרים. שניהם גם יחד לא הניחו פרט קטן מחיי צאצאיהם
שלא ידברו עליו, וביחוד שמרו בזכרונם את יום ההולדת של כל אחד מהם
וזרו את עצמם, שלא להחמיץ את ברכתם. שליחת הברכה במועדה היתה
מתפקידו וחזקתו של חיים, וימים אחרים קודם הרביב את משקמו על נבי
חסמו והעניק לבעל-החג כמכתב כתוב פנים ואחור, מכרכותיו וכרכות
אשתו:

— יזכו גם הם לחיים מוכים וארוכים, ולבנים ובני בנים!

נמרו לרבר על הבנים עברה השיחה בינו לבניה על מקרים ומעשים
שהעלו בזכרונם, ולא היה דבר שיחיה נראה בעיניהם למשעמם או בלתי
מעניין. כשיפרה רבקה נתן בה חיים את עינו ועל פניו נוסבה בשעת-
מעשה כת-צהוק של עונג וסודת רוח מרובה. ואותו הרבר כשיפר הוא.
רבקה עשתה את אזניה באפרכסת ובלעה בעימאון כל מלה ומלה שיצאה
מפיו.

חייהמשפחה של חיים ואשתו עברו עליהם כהרמוניה נפלאה
וביומא אריכתא, וכל מה שהזסינו נעשו סרובים יותר זה לזה ועיניהם לא
שבעו מלהסתכל איש בפני השני. הניעו הרברים עד לירי כך, שלא יכלו
לשחות שעה קלה שלא בחבורה, כאשר סרה, למשל, וחיים יצא אל החצר
למפל ככוורות או בלול-העופות, ונדמה לו פתאום, כי נערר יותר מראי
מביתו, הפסיק את עבודתו באמצע ורץ בכל כוחו לראות את שלום רבקה.
ואותו הרבר ברבקה אשתו. מרי סורה לבית אחת השכנות נזכרה פתאום
כבעלה ואצה לביתה כשהיא מתנצלת:

— חיים שלי נשאר יחירי בבית.

הרנישו כרכר השבנים וגם הבנים והתלוצצו בהם, בפניהם וגם שלא
בפניהם:

— אחכה שניה נתאהבו!

נתרוקן הקו

א.

עד שנתו השבעים לא ירע חיים מורקין מעם חוליו. לא בן רבקה אשתו.
עוד מרם הניעה לשנות זמנה היתה בכר שלר חי ועליו עור מצבע הקלף
עשוי חריצים חריצים, כקרקע חרושה זו שעברה עליה משרדה. ויותר מאשר
התהלכה ברנליה היתה ידועת חוליו ומומלת למשכב ללא-מעשה.
למיפולו החביב בבורת הרברים ועופות החצר נתווססה לחיים גם
עבודת הבית. תכופות לא ירדה אשתו ממסחה שבועות שלמים ואז היה
מטפל גם בכישול וגם שרת אותה. אבל מעולם לא קבל על מזלו והיה שמח
בחלקו.

פתאום נחפך עליהם הסדר. ביוון שמסע חיים על סף שנתו השבעים
היה מצטנן לכל רוח מצויה ולסה כקצרת, ונוסף לזה התחילה קומתו
מתנמכת, שבמו התעסק ולקו גם ראייתו וגם שמיעתו ותמיד היה אחוז
שינה. הנה זה עמד ויש עם אחר השבנים, ולפתע נעשו עיניו קמנות, הוציא
נחירה מחממו ונשאר עומד ספק ישן, ספק ער. ומעשי נמים: ביום שגם
חיים בפעם הראשונה למשבב, התנברה אשתו וירדה ממטתה ועברה את
עבודת הבית וגם שרתה את בעלה. והרבר נשנה מרי פעם וחיה חרושם,
כאילו הולכת היא ומחליסה כח, הולכת ומבריאה.

הוסנה שמפצה פתאום על חיים, לא עבכה בערו וכער אשתו מלהמי
שיך ולנהל את משק הבית שבשרה אחוזתם, ולהתקומם להפצרת הבנים
והבת היחידה לעבור לעת זמנאם לבית אחר מהם ושלא לעבור יותר.
— בתור אורחים — כזו היתה תשובתם היחידה — בתור אורחים
כן, יום אצל האחר ולית-לילה אצל השני, אבל בקבועות לא. קשורים היו
קשר כל-ינתק לאחוזתם שרבו להם בעמל רב, ובכל הזמנות והזמנות
המעימו את הרבר וחזרו והמעימו:

— את מינתם לא ימירו בארמנות מלכים.

ג.

חיים לא הרניש במו, אימתי ואיך אירע הדבר ואשתו עזבה אותו לעולמים. בפעם הזאת נמ חלה לא חלתה ונמ למשבב לא שבבה: בבוךר יום בחור, בהתפלל חיים בחדרהאובל עמדה רבקה במסכת על יד הביריים וקלפה תפוחי אדמה. פתאום נשטם הסכין מידה ונפל לארץ וניפץ לרסי-סים בקכוס ריק. לקול ההתנפצות נכנס חיים מכוהל ומצא את אשתו נשענה בשתי ידיה אל הקיר, עיניה עצומות למחצה ופניה חיוורות בסיר. — מה לך? — שאל נרעש כולו.

— לא בלום — פקחה את עיניה וענתה בקול רפה — ראשי עלי סחרחר.

חיים אחז בידה והובילה לחדרהמשבב ועזר לה לחלוץ את נעליה ולשבב והביא לה כוס מים קרים:

בעבור רנעים מספר שאל אותה ברוך.
— ואיך תרנישי את עצמך עבשיו?

— ברוך השם. רווח לי קצת. אבל השינה תוספת עלי.

— ישני קצת והחליפי כה — אמר חיים, ונינש לנעול את התריסים, ולהפנותו אליה שוב את פניו מצאה שוכבת כמנוחה בעינים עצומות. כתרנולת זו עם חשוך יום סתיו מעונן, כך ישנה את שנתה ולעולמים, סבלי להוציא אנחה קלה מפיה.

חיים לא חשד רכד ונכנס לחדרהאובל לנמור את תפלתו ואחת השכנות שנכנסה במקרה הביתה, הפנתה את תשומת לבו למה שקרה והבהילה בצעקותיה את כל השכנים.

במהומה הרבה שעורר מות רבקה במושכה ובסביבה בולה, לא ירד חיים לעומקו של האסון. נם כמשך ימי ה"שבעה" הסה הבית מאדם. התפללו, אמרו תהלים, באו לנחמו ורנע-ט לא נשאר יחיד. ביחוד הת-אמצו חבנים שלא לבכות בפניו ולחסות רעתו מהמציאות.

ד.

איש במושבה לא חשב אחרת, בי עם מות רבקה מן הנמנע שלא יעבור חיים לדור בכית אחד חבנים, והללו נם הציעו לו כל אחר את ביתו: — לאבא לא יחסר אצלי כלום ויבוכר בכל ביכור-אב הראוי.

אשר לבת-היחידה לא אבתה לוותר על זכותה המיוחדת אף במלא נימא:

— אצלה ירניש אבא את עצמו בביתו הוא בחיי האם. הלא סוף-סוף אין ככת למצוות כיבוד אב ואם.

התווכחו חבנים ביניהם ולסוף התפשרו להניח את הבחירה בידי האב. — יחלימ הוא ואת מוצא פיו ישמרו.

בהיוודע הדבר לחיים, העמיד רנע פנים מתהימות וענה בחלמ:

— אחת ריכד ולא ישנה: את פינתו לא יסיר!

עד כמה שלא היו נחפזים חבנים כל אחד לביתו, נשארו מי ליום ומי ליומיים ויותר ולא זו מלהפציר באביהם שיוותר על החלטתו. היא הבת נשארה לשבוע שלם ובכתה והתחננה אליו שלא לבייש את פניה בעיני יודעיהם ומביריהם ויסע עמה.

הרבה נאבק חיים עם עצמו. קשה היה עליו לראות ברמעות בתו, אבל קשה מהן שבעתיים להסכים לבקשה.

לסוף נשאר עומד על דעתו ולא הסכים.

ה.

אחראחד שבו חבנים לביתם וביחד עם זה הלך ונרד החלל בלבו של חיים. כיחוד הרניש בו עם צאת בתו. שלוש פעמים נפלה על צוואריו ולא יבלה להיפרד מעליו, ובשכחה לבר בענלה קפצה מעליה פתאום ונפלה שוב על צוואריו והעתירה לו נשיקות עד אשר ארמו פניו ובוסו זיעה. בשהתרחקה הענלה ונעלמה באופק, שב חיים לביתו.

בפתחו את הדלת ואמר להיבנס פנימה, נשאר רנע עומד על המפתן ופניו הפכו סימן שאלה נרד. הכל עמד על מקומו: השולחן, הכסאות והספה הנרולה וככל זאת היה הרושם, כי חסר רכד מה. מחדרהאובל נכנס אל המסבב. נם שם לא נשתנה דבר, ובכל זאת תעה מבטו כחלל כאילו לא מצא את מבוסשו. מהמסבב סר לחדר-המשבב ומתוך הרגל, כמעט שלא קרא בשם אשתו. אבל פתאום עמד מכסו על המטה האחת שעמדה בו והמציאות נתנלחה לפניו ערומה כמו שהיא.

חיים נפל בלי אונים על מטתו ונעה בבכי:

— נתדוקן הקן!

מפינת החדר הניהה עליו ההחול הנמרמה ונלחצה לרגליו ויללה

חדש...

שהו מכיתי, או אמכור את הנחלה ואעבור לעיירה.

אמו של זליג חשה תמיד לעזרת בנה:

— מה רוצה אתה מהתינוק? לכשיגדל ישכיל ויכין, כי על היהודי
ללמוד ולהיות יודע ספר.
— הלוואי ואתכרת! — עונה האב — ואמזם זה לא ידע אפילו
לקרוא פסוק בצורתו.

ב.

באיזומו למכור את הנחלה מתבונן האב רק להפחיד את בן זמנו,
אבל לאמיתו של דבר קשורה בה נפשו נס הוא ולא ימכרנה ככל הון
דעלמא. ואמנם, אין הוא מחמיא את המטרה. אמצעי ברוק ומנוסה הוא,
שהואמזם יבקר אחר כך ימים אחדים בבית-הספר שלא מאונם.

הביקור בבית-הספר מעיק מאוד על לבו של זליג ונפשו מרה לו:

— סרוע יכריחוהו לעשות דבר ולא רצונו? ובכלל, מה ראו הגדולים
לכלוא את הפעופים בין ארבעה כתלים צרים, בשעה שבהוץ הרור וגאה
כל בך?

את השיעורים שהמורה נותן לו לכיתו אינו מכין לעולם, וכשעה שחלה
מכאד או מספר דבר-מה לתלמידיו, מציץ זליג בעד החלון, וחושב על
הנעשה בכיתו:

— חוליו הוקן חורש, האם אוספת את הכיצים, והאב? אבא שב עתה
האסרה מן העיירה...

המורה הטיף לו מוסר בשנים הראשונות, הענישו בהעמדה כפינה
ונם שלח תכופות פיתקאות לאביו שישניח עליו יותר, כי איננו לומר כלום,
אבל כהיווכחו, כי לשווא כל עמלו, התיאש ממנו:

— כמה שייכנס לאוניו, ייבנס. את ראשו הוא, אין כיכלתו להרכיב
עליו.

הילדים מבני נילו של זליג, שהתחילו לבקר בבית-הספר ביחד עמו,
עברו מביתה לכיתה ונמרו את חוק לימודם, ואחרים באו כמקומם. אחד
הוא זליג שנשאר יושב בכיתה השניה ויריעותיו כמסומן עומדות.

עם הרעיון, כי שוב לא יעבור לביתה השלישית, נפלטה כאחר הימים
מפי המורה הלצה על חשבונו:

ה. "זאמוט"

א.

לזליג עוד מרס מלאו חמש שנים כשהוא יודע כבר לרכוב בלי אובא
על סוסונו שכא לו במתנה מדורו, מכנים מדי ערב כערכו את העגלים אל
מכלאם ואינו פוסק מלראוץ לחלק תשוב ממשק הבית: הדוגרת השחומה
אבלה שלוש ביצים, העגל הלבנבן נפצע בתיל עוקין וצריך למשות את
הפצע בכדי שלא יתליע ועוד ראנות מעין אלו. ביחוד הולך לכו מאז בקרו
בבית-הספר אל ימי הקציר. בימים אלה חי זליג כבעולם אחד לנמרי והנם
אצלו בחג אדוך אחר. אז הוא חפשי מכית ספרו ואינו צריך לבקש אמת-
לאות שונות בכדי לחלץ מלכוד בו ושלל להיות בלוא ככלוב, ככלל
משמשים לו ימות הקציר כוח מושך: משכים הוא כאחר הגדולים עם הנין
החמה, עוקב על סוסונו אחרי מכונת-הקציר, מכיא פעמיים ביום "מאמה"
מבושל כשכיל הקוצרים ונס הוא שותה כאחר מהם, ואחרון-אחרון
— ישן הוא בלילות אלה עם אבא בעגלה הגדולה תחת כיפת השמים.

אביו של זליג, שחנהו מטבעו כעל מזג טוב אבל נוח לבעוס, שמת
כלכו מאוד, שכן זמנו, או ה"זאמוט", כמו שהוא דגל לקרוא לו מתוך חיבה,
כרוך מילדותו אחרי עבודת האדמה ומתנחם, שמכל כניו שיוצאו לעיר,
יישאר הוא לפחות על נחלתו ולא תיהפך אחרי מותו לזרים. אבל התיבה
היתירה שהלה מראה לסוסים ושנאתו העזה לכית-הספר — מרניוות אותו
מאוד, ועם הרעיון שלא ידע אפילו לאמור קדיש אחריו לאחר מאה ועשרים
שנה, כועדת בו חמתו עד להשחית:

— אם תחפוש כנדות לא תמצא עורק יהודי בזאמוט הלזה! יומם
וליל כרוך הוא אחרי הפועלים והסוסים וסוף-סוף תתפקע-מכלנותי ואנר-

— זקנו של זה יצמח לו מתוך ישיבה בביתה השניה...

ההלצה נאמרה בקול נמוך שלא תניע לאזני תלמידיו, אבל מעשי-שמן הרגישו בה ומלחשה על האוזן עברה מאחד לשני, עד שהגיעה גם לאזני זליג:

— השמעת מה שאמר עליך המורה? זקנך יצמח לך בשאתה יושב בביתה השניה...

זליג שומע ועושה את עצמו כלא שומע ויושב בדרכו חולם ומשתעמם, אבל כאשר גרלה פעם חוצפתם של הילדים והדריכותו מנוחה, פסקה מכלנותו ורהף את אחד מהם בכוח והלה נפל ונפצע, ומאו התחילו לירוא מפניו ועוכוהו לגפשו.

הרגעים הטובים המעטים של זליג בבית-הספר הם אלה שכשעת השיר עוד לעבודת האדמה, הניתן פעמיים בשבוע. כצלצל הפעמון והפעול מוציא מהמחסן את כלי העבודה, מרגיש זליג את עצמו כדג זה שהחזיקוהו שעה ארוכה מחוץ לגהר ופתאום השליכוהו אליו שוכ. הוא שוכה אז את בית ספרו ואת השיעורים המשעממים ועובד ככל הדיצותו: חופר באדמה, זורע ומשדר ומנכש והורות לו עולה נן בית ספרו על כל נגי הסביבה.

ראה המורה, כי בחפלאות גדול כוח התלמיד מכוח הדרכ ומסר תחת השנחתו את הטיפול בנן-הירקות, ובהודמנו באחד הימים עם אביו והלה שאלהו לבנו, ענהו.

— למדן — מוחזק לו שלא יהיה, אבל תחת זה יהיה עובד האדמה מאין כמוהו.

ג.

לשנתו השתים-עשרה אין זליג יודע דבר מלכד מעם „עברי“ ולכתוב כשניאות ובהיווכה אביו, כי כנו הזאמזמ מאבד את זמנו בבית-הספר לבטלה, הוציאו משם והביאו כשכילו מהעירה הסמוכה יהודי כעל צורה ללמדו בערכים „עברי“ והלכות תפילין.

— רב לא יהיה, ידע לפחות לקרוא בסדר בימי שבת וחג.

זליג מרגיש את עצמו כגולד מחדש ומתמסר לעבודה ככל כוחו, ואין לך דבר שיבכר ממנו: חרישה, זריעה, שרירה, קצירה, האמנת סופים פראים לרכיבה ולריתמה ולערום עדימות, שכל דוח בלתי מצויה אינה יכולה להן.

פריקת עול בית-הספר והעבודה, משפיעות על התסתחותו הגופנית ולשנתו החמש-עשרה היה משכמו ומעלה נכוה מאכיו, בעל חזה מפותח וכתפיים רחבות ושרירים מוצקים כברזל ואינו יודע ליאות, אין הוא יושב בטל גם בימי נשם: מתקן את כלי הדיתמה, מטליא שקים קרועים, עובד עבודת נפה ומביא סדר במחסנים.

עם היבנסו של זליג לעבודה, סמה לתחיה חשרה שהיתה עזובה בשל זקנתו של אביו והמחסור בידים נאמנות.

שכנים כמכדים אינם מוצאים די-תשכחות כשכילו.

— גדול וחזק בארו וידי זהב לו.

גם אבא ואמא מתנאים בו כלכם, אבל מחשש עינא כישא מנסים הם להחליש את הרושם:

— כולי האי? — מסרזיזים אתם על המידה. ישנם כחורים כמושבה שאינם גופלים ממנו.

ד.

ברכות הימים נמסרה הנהלת המשש בידי זליג, ואין אבא ואמא עו- שים דבר מכלי להימלך בו תחילה. הוא קונה ומוכר, הוא שוכר פועלים ומפמדם, אם אינם עושים את עבודתם באמונה.

אמנם, בהעירו בפעם הראשונה לאחד ה„ג'אוצים“ על התרשלותו בעבודתו, כמעט שלא נדסר. אבל עמדה לו זריותו ונכורתו ולא רי שניצל מסכנת-מוות, אלא יצא וזר הנצחון על ראשו.

הדבר אירע באחד מופיות הקציר. זליג עמד וערם ערימה וארבעה „ג'אוצים“ הגישו לו אלומוות. פחאום המד לו אחד מהם לצון עם ה„פאט“ דינסימו, כמו שקראו לו לזליג. הוא בעצמו התרשל בעבודתו והפדיע גם את האחדים בבדיחותיו על האכרים היהודים „הנאחזים כאוכף כשעת רביבה ברי שלא לצנוח ארצה“, ה„יראים מפני הדס כירוא שדי שחת“ והראיה נוסעים הם לשם שחיטת עוף עשרות-עשרות פרסאות והעיקר, שאינם יודעים אפילו להשחיו סבין כרכעי. זליג חדק שן מכעס והעיר ל„ג'אוצי“ שיחדל מפומפומיו. בראות הלה כי היטב חרה ל„פאטרונסיטו“, חזר על דבריו במשנה-הוצפה. הנעיקם עמד זליג והביט עליו כקצף, ופתאום קפץ מעל העדימה וקרא בקול:

לו ואנב אורחא ישניח בשבע עינים על הנדר, אם לא נקדע בו איזה חוט, מתבונן אל הכרד והסוסים אם לא נפצע אחר מהם, בודק את עצי הפרי וישיב הביתה ויושב ומשתעמם עד שוב אבא מה, "מנין". אחרי סעודת הצהרים משתעמם הוא שוב. לישון אז אינו נוהג מעולם ואין לבו הולך אחרי קריאה בעתונים שנתקבלו במשך השבוע, מלבד מה שהוא קשה לו גם קשה. וכך הוא יושב ומפחם שעה ארוכה עד אשר תוסף אותו פתאום רצון עז לקפוץ ולרוץ ולהוציא את עורף הכוחות שנצטברו בסרכו במשך השעות הארוכות ללא עבודה.

בקוצר רוח מחכה זליג לבוא הערב ובדאותו את השמש נומה לשקוע, יוצא הוא אל המדשאה ואוחז את הארמוני שלו, שם עליו את האובל ועם הכובב הראשון הנראה בשמים נישא הוא בחץ מקשת על הדרך העולה אל יער-התמרים, נומא פרסא אחרי פרסא עד אשר יגיע לנהר המתפתל דרך הסלעים ואז עוצר הוא כסומו וקופץ מעליו ובדאותו את ההבל העולה מעורו הנוצץ, נבמרים רחמיו עליו, חובק את ראשו כורועותיו, בששפתיו דוככות בחיבה:

— ארמוני, ארמוני שלי!

שעה ארוכה עומד זליג ליד סוסו, נושם מלא חוהו אוויר צח ועיניו לא תשבענה בימי הנוף המשתרע מסביבו. פתאום הוא נזכר, כי מחר מתחילים ימי החול וסופו ועולה על סוסו ושב הביתה בשחור נרנע כולו, אובל לתיאבון את אדות הערב ושובב לישון את שנתו המתוקה.

— הנך מפומר!

ה, "נאוי" לא פסח רנע ואמר להוציא את פניונו, אבל זליג לא נתן לו שהות לכך: קפץ בחתול על טרפו והפילו לארץ, אחז בשתי ידיו והעיק עליו בגופו הכבד. בדמעות בעיניו ובקול הבנעה התרפס אליו ה, "נאוי" שירפה ממנו ויסלח לו על משוגתו. זליג, אמנם, הדפה ממנו, אבל זרק עליו מבט של בוז, שילם לו את המגיע ושילחו לנפשו. מעשה זה הנדיל את בכרד זליג בעיני ילירי הארץ ובכל רוחב הם- ביבה יצא לו שם בנבורים.

ה.

כשמלאו זליג שמונה עשרה שנה התחילו אבא ואמא מדברים, בינם לבין עצמם, על הצורך להשיאו אשה ויביא שמחה לביתם. אבל זליג בודד הוא מטבעו ואין לו שיה ושיג עם גוער המושבה. אמנם, במעמקי לבו מת-נענע הוא לחברה, אבל יודע הוא, יודע, שלא בפניו קוראים לו "חמוד למשא" ומרי היפגשו עם בחור או כחורה הולך וחוס אצלו הדושם, כי יצחקו וילעגו לו, והוא מתרחק מהם, מתרחק.

אבא ואמא מצטעדים מאד על כדירותו זו ותכופות יטיפו לו מוסר: — למה תכרח טפני אנשים ואינך מבלה את עתות-הפנאי שלך בחברת בני ובנות גילך?

ביחוד מטעימים הם את המלה "בבנות".

זליג שומע את דברי המוסר ולא עונה לרוב. אבל בשמיצים לו מאד, אז איננו מושל ברוחו ועונה שלא מטבעו בקצת עזות: — במטותא ילא לדאוג לי!

ג.

אם נתון זליג כולו לעבודתו בימות החול ואין לו צורך בחברותא, משתעמם הוא מאד בימי שבת וחג.

בימים אלה מתאמץ הוא לישון, נגד הרגלו, עד שעה מאוחרת, אבל לשינוא. משכים הוא בדרכו עם עלית השחר, שותה "מאמה" ומועד את לבו ויוצא אל השדה, אבל לא לעבוד. בכדי שלא לצער את אבא ואמא נזהר הוא שלא לחלל את השבתות והחגים. יציאה זו אל השדה מין מיוז היא

נפלא ויפה ומבלי משים נשאר אתה יושב על מקומך כנמוע ועד כמה שלא תצטרך להמשיך את דרכך, לא תהיה להפסיק את שעה-דוד באמצע. ולא עוד אלא גם עפ תום המעשיה תישאר ארוכות על מקומך, יושב ומחבת, יושב וממתין שתימשך ולא תגיע לעולם אל קצה.

מה שמעלה את סנדלרותו הן בפות ידיו היכליות והמזופתות, אבל הוא, שעה-דוד, לא רק שאינו מתאמץ להסתיר את מלאכתו, אלא להפך. הוא מתנאה בה ובכל מסרה הוא מדימה על גמ: — בעשר האצבעות וכמה שלא יזמין לי „הוא“, יהי שמו מבורך!

ב.

שתי נשים הוביל לסבורה ובשנת אלמן בפעם השניה פישפש במעשיו אולי בחטאו מתו ובמעט שלא קיבל עליו שלא לישא אשה יותר. אבל מחששא דעבירה, הלא סוף-סוף אינו אלא בשר ודם והם „ם, הוא השמן, אורב על כל צעד ושעל — התאווש ונשא את אשתו השלישית, תיכיל לחיים טובים וארוכים.

בנים יש לו כלא עין הרע מכולן, ומדרך המבע שיהיו שונים אחד מרעהו באפים ובנמיותיהם וראה זה פלא: לעתים נדירות מאור הם רבים ביניהם ועוד פחות מזה מביא הריב לידי מכות-יד. מכמו בלבד של האב מספיק לשבך את האף והחמה ושייפרדו בשלום. והוא הדין כאם החודנת. יש ורע עליה מעשהו של בן-חורג, או אפילו של בן-בטנה היא ומתבוננת לבלות בו את חמתה, אבל מתנכרת היא על יצרה שלא להדיף יד בפני בעלה וגם שלא לקלל בקול. שעה-דוד מסמיר הוא מאין במוהו שלא לענוש את בניו ענשי הגוף ושלא תישמע קוללת שפתו בתוך בתלי ביתו.

ג.

העתים משתנות. יש והפרנסה מצויה ברווח ויש ומורגש מחסור, אבל חוק עשה לו שעה-דוד וממנו לא סר: עד שנת השלש-עשרה החזיק את הבנים הזכרים בחדר. אבל ביוון שבך על הכן „ברכת שפמרני“ מסרו למחרת לבעל-מלאכה. ולמה לבעל-מלאכה דווקא ולא בתור משרת בחנות — מעמו ונימוקו עמו:

שעה-דוד

א.

כשרואים אותו בפעם הראשונה ברחוב או בבית חבנסת, לא יעלה על דעת אדם, כי יהודי בעל-מלאכה עומד לפניו. ולא סתם בעל-מלאכה, אלא סנדלר בן סנדלר, בן בנם של סנדלרים עד עמרא דרי. פניו פני רב, בעל קומה וצורה ובנריו נקיים תמיד ללא רבב. ולו זקן נאה ומגודל ששערותיו המשי מסורקות יסה, חומס נשרי, עיניו שקדיות גדולות ומצה נכוה ורחב מתחת למנכעת שחורה והקפומה שלו יודרת עד למטה מכרכיו. ואופן דיבורו גם הוא של רב, של תלמיד חכם, מתובל וממולת בדברי תורה ומדי הוכירו את השם כדחילו ורחימו הוא מזכירו ורק לאחר שיפשוף יד ביד ובעיניו מורמות בלמי מעלה. לרוב נזהר הוא שלא להזכיר את השם מפורש אלא ברמזה: „הוא“, „העליון“ או: „אותו שאיני כדאי את חסדיו הרבים“.

זהו שעה-דוד הסנדלר.

ומספר מעשיות הוא מאין במוהו, ולא סתם מעשיות כדרך הסנדלרים המזמינים, בננבים ונולנים, במכשפים ושוודי-ליל, אלא ברבנים וצדיקי עולם: על המהרש"א ותופפות יופ טוב, על אור החיים הקדוש ובעל-שם טוב ועשרות אישים אחרים גדולים ומפורסמים. ומה עשיר ויפה אופן סיפורו... שמן אפרסמון, שמן זך ומזוקק ולף מפיו, זולף כשקט ונחת, מפכה ונמשך, נמשך ושוטף בלי הפסק וממיל עליך שינה נעימה ומתוקה. העינים מתעצמות כמו מאליהן, אבל נזהר אהה שלא להפית דנע את הדעת ולאבד דבר או אפילו מלה בלשהי. והמעשיה הולכת בינתיים ונמשכת, נמשכת והולכת ורוקמת אותך ואת כל אשר מסביבך באיזה עולם

— אמנם, עושר ועוני שניהם באחד כידיו יתברך, אבל חז"ל אמרו בפירוש: „שב שני הוא בפנא ואבבא ראומנא לא חלף“.
לשווא כל הוויכוחים עמו. שעה-דור אומם את אזניו טשמוע, הוא בשלו:

— „גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה“ — אמרו חז"ל. ועוד אמרו: „לא מקומו של אדם מכבדו, אלא האדם מכבד את מקומו“.
ובשתרצה יביא לך ראיות חותכות מהחכמים רב יוחנן הסנדלר ורב יצחק נפתא:

— שניהם היו בעלי-מלאכה!
אדוק במצוות הוא שעה-דור ונוהד במצוה קלה בכחמורה, אבל אין חלקו עם המתחמדים. מן המפורסמות היא שאסור לחלל את השבת ולאכול מאכלות טריפות, אבל איש-איש עונו ישא. ולא רק עם אנשים מן החוץ הוא נוהג בכה אלא גם עם בניו הוא. כיוון שנעשה הבן ברעונשין שוב אינו מתערב בהתנהגותו. רואה ועושה עצמו בלא רואה, משום זה מכבדים אותו בכור רב פרוכים וגם רחוקים:
— מעטים הם התמימים בעולמו של הקדוש ברוך הוא, בשעה-דור.

ד.

לכתוב בזמן מן הזמנים ספר-כריתות לסדרות לא עלה מעולם על דעתו של שעה-דור, לא בארץ מולדתו וגם לא בארץ החרשה שהיגר אליה. ואם עזבה בכל זאת לזמן מה. אין זה אלא משום מעשה שהיה: בעירה שאליה נתלגל מצא מנדלר אחד וקשה היה לו להסתדר בה ונמלך ונעשה אבר באחת ממושבות היק"א החרשות.

אבל לא לאורך ימים. איתרע מולה של הסושבה ההיא. כל המכות הכתובות בתורה בהומן באו עליה: ארבה, שנות בצורת, ירסון ושרפון. ראו המתושבים כי כל עמלם להתנכר על המכשולים עולה בתוהו והתחילו לנזם מנוסת-חרב. לא נשאר מהם אלא החלק השלישי וכיניהם גם הוא, שעה-דור. למרות גילו הנכבד — הוא היה אז כבר בן ששים וחמש שנה — עבר כיחד עם בניו עבודת-פרך ממש. אבל סוף-סוף לא עמדו בנמיון גם הם. הראשונים יצאו הבנים והסתדרו באשר הסתדרו ותמכו באביהם מרחוק. ראה שעה-דור, כי היה למשא על בניו עמד ומבד את כל מסלוליו ויצא גם הוא. כל המתושבים היוצאים קכלו והדעישו עולמות: היק"א

רימתה אותם ובעטיה נשאדו בעידום ובתוסד כול ודדשו פיצויים. האחר שלא קבל ולא בא בטענות על אדם, היה הוא, שעה-דור ובהיפדרו מפקיד היק"א לחץ את ידיו בחיבה ורמז בידו כלפי מעלה:

— „הוא“ יודע ועד, כי איני אשם ברכר. כך היה רצונו...
הבנים הרנישו את עצמם אשמים כלפי האב הזקן. באשמתם החריב את-מעמדו בארץ מולדתו ונדר לעת זקנה לעבד לים ונימנו ונמרו שלא לתת לו לעבוד יותר והם ימציאו לו את סחיתו. בשנבנם הבן הכבוד למסור לו את החלטת האחים עשה שעה-דור את אזנו כאפרכסת ופתאום שיסע אותו באמצע, כשבולו רותת ורועד:
— הם וחלילה בני. יהי לכם אשר לכם ואני אפרנס את אשתי וכת-זקוני מיניע בפי.
אמר ועשה. קנה את המכשירים ולמחרתו הרכיק שלם על אחת הדלתות:
„סנרלדיה“.

ה.

בכר עברה עליו שנת השכעים ושעה-דור עוסק כמלאכתו בשקירה ומוצא את לחמו שלא בדוחק חלילה, ונוהג מנהג בעל בית חשוב לכל דבר. ולא רק שאינו נזקק לתמיכה בלשהי מצד בניו, אלא נותן הוא מלחמו לרף, וכיום הולדת אחד הנכדים הוא מהנה אותו במתנה יפה.
בימות החול אין דעתו נוחה אם בא מישהו ומפריע אותו מעבודתו בדברים של מה בכך, או בהפצרות שיספר לו מסעשיותיו. שקוע הוא אז ראשו ורובו בעבודתו וחם להפסיקה. ולא עוד אלא מדיר הנאה מעצמו ומתפלל שחדיט בביהו, כדי שלא להיכסל יותר מדאי. תפילות מנחה ומעריב שאני. בין כך וכך אינו עובד לאור הנד מפאת דאייתו הלכותיה והולך להתפלל לבית הבנסת. אבל כיוון שנגמרה התפילה אינו מתעבב דגע. הוא ממחר הביתה, סועד את לבו, קורא שמע ושוכב לישון.
— יום המחרת — מרגלא בפומיה — גם הוא יום שמו ואם יחייני „הוא“, צריך להשבים לעבודת-הבורא ולעבודתי אני, להחיות את נפשי ונפשות ביתי.

1.

ער כמח שלא תהיה עבודתו חביבה עליו, ביוון שהגיע ערב שבת או ערב יום-מוכ מתפנה הוא ממנה עם חצות היום. מוקד שבת וחג הוא שעה-דוד ומבכד ככשר ודנים ובבגדים נאים ודעתו זהה עליו ביום אלה: מתפלל כציוכר, מעין כספרים החכמים עליו וישן גם שנת-הצהריים. ומנהג ישן נושן נוהג הוא וממנו לא יפור: תכף לאחר שנת-הצהריים מתקצים אליו הכנים והנכדים לכדכו ככרכת היום ולדרוש בשלום, ושעה-דוד — מי ידמה לו ומי ישווה לו אז? הוא יושב כראש השולחן וקורא אליו אחר-אחד את הנכדים, מציץ דנע לתוך עיניו ושואל לשלום ואחר כך ניגשים הכנים ונותנים לו שלום והוא מחזיר להם שלום. הכנים אוהבים את האב אהבת-נפש ויותר מהם הנכדים. כולם מחכים אותו ונחנים מזיו פניו: „סבא יפה כל כך!“, „סבא נעים כל כך!“, לדידם היה מכלה בחכמה ער כוש, אבל שעה-דוד לא כן עמרו. הוא מחליק כחיכה על לחיו של האחר וצוכט את לחיו של השני ונפרד מהם ונחפו לכית-הכנסת, מקום שם מחכים לו ככר כקוצר-רוח המון חסידיו ואוהבי מעשיותיו.

2.

שעה-דוד עור טרם דרך על המפתן — והנה קירמוהו המחכים ככרכת היום. הוא נושק כרחילו ורחימו את המזוזה וכעור דנע יושב הוא ככר על מקומו וקהל שומעיו מסכיבו ומספר להם כניחותא מעשיה אחר מעשיה ער זמן תפילת-מנחה. כשעת הסעודה השלישית מתחיל שעה-דוד מספר מהדש ממעשיותיו. חרש-חרש מפכות הן ומקסימות את כל קהל השומעים ער שצלי הערב הולכים ומתדכים, הולכים ומתדכים ודוקמים ככרכם את כית-הכנסת, השולחן והספסלים עם המסובים לנוש אחד, וממנו מכצכז וקנו הכסף הלכן של שעה-דוד.

3.

יהודים מתושבי העיריה שהזקינו כלא עת וסתם אנשים מבני עירי שמעבר לים, הצעירים משעה-דוד וכערך אליו הם ככר שכרי-כלים, מקנאים בו ולפעמים אינם מושלים בדוחם ומנלים כפח מקנאתם זו כפניו:

— אם זכרנו לא ימעני, נרל אתה ממני כשנים, שעה-דוד?
— חלק בנעימים נפל לך, שעה-דוד, שאינך נזקק לחסדי בניך.
הוא, שעה-דוד, אין דעתו נוהה מדכדים כנון אלה, מלכר פה שחושש הוא לעין הרע. אבל לעולם לא יכעם ולא ינער כזולתו בניפה. כמקום תשוכה משפשף הוא יד כיד, כשעיניו מודמות כלפי מעלה:
— הלא זה דברי מאז, כי איני כדאי את החסדים הנדולים „שלו“ יתכרך!...

דכה ויחידה להודיה האמורים ואכיה התפנה ליום תמים מלימודו והלך עם הנגר אל היער ולא נח ולא שקט עד אשר מצא את מבוקשו: אלון חסון לאדון-בגדים בשבילה ליום התנוחה ושמחת לבה. והיום שבו נגמד, הפך למאורע חשוב בחיי העיירה. גדול וקמן נהרו לביתם לדאותו והיא, בתיה, מי דמה לה ומי שווה לה באותם הימים? היא הכיתה על עצמה בעל המר אושרה כבנות וחדרה על ארונה בעל אוצר נחמד.

ג.

בשלו, בשל הארון, פרץ סיכסוך בינה וכין בעלה. כשהגיעה שעתם לנווד למרחקים התנגד הוא בכל תוקף לרצונה לקחת את הארון לארץ הרהקה והקרובים היו על צדו: אטו מילתא זוטרתא משא במשא? אבל גיצחה היא, בתיה, תנאי ברור ומפורש התנתה: בלי הארון לא תזוז ממקומה. הבעל התמרמר ובעם, וסוף סוף ויתר, ורק לאחר זמן, כשהתישבו במסומם החדש הורה ולא בוש, כי הצדק היה עמה. בלי הארון היו נרסבים הבגדים היקרים שחביאו עמהם.

ולא רק בשנים הראשונות לבואם, אלא גם לאחר חמש ועשר שנים היה ביתה של בתיה היחיד כמושבה, שבו היו הבגדים נשמרים כרכעי. בכעירתה בלימא כך גם במסומה החדש, עד במה שלא היתה בתיה עסוקה בטיפול בכניה ובחינוכם ובמשק הבית והשדה, לא עבר עליה יום מכלי שתגער את האבק מעל ארונה, ובערכי שכתות וחג טיפלה בו טיפול משנה.

וארונה של בתיה היה תמיד נקי ויפה. אחריאחר בלע לתוכו ופלט את כגרי החתונה של הנדולים בכניה. בתיה היתה לסבתא והזקנה, ורשמי פניה היפים נמחו כליל. האחד שלא שלטה בו הזקנה היה הארון שלה, ובי יכול היה לעלות על דעתה, כי יבוא יום ויצטרך לפנות את מסומו לאחר, או שמסומו לא כהדר הראשי?

ד.

דור הולך ודור בא. הניע תורם של הזקנים לפנות מקום להכאים אחריהם. רבים מתו ואלה שנשארו מסרו כחייהם את הנחלות לבניהם ויצאו להעירות הסמוכות להתפלל בכל יום ב"מנין" ולהכין להם מעט

ארון-הבגדים הישן

א.

הזקנה כתיה שכנה בחייה רגנו מנחת. העסירה בשורש מארץ מולדתה, עני הנדורים, צער נידול כנים, דאגת הפרנסה ועל כולם — מות בעל-נעוריה, — כל אלה פעלו לרעה על בריאותה הרופפת בלאורחיה והזקנה בלא עת. עוד טרם מלאו לה ששים שנה וכבר הפך שעה לכן וכולה שבדי כל, אבל כמוהם באין לעומת אוהו הרגע המר והקשה שבו נפתח מסור דמעוניה: כל אנשי הבית שנוכחו בשעת מעשה, החל מבנה בכורה והחם בקטן נכדיה נכהלו למראה עיניהם. מעולם לא ראוה בוכה כל כך, אפילו בשעה שהיה אכא מוטל לארץ מכוסה שחורים והנדות למדאשותיו. הרבד אירע כשהטריחו את ארון-הבגדים הישן מנלותו האחרונה, מהמטבה, וסילי מלוהו ככלי אין הפיו כו לתוך החורבה שעלייר האסם, בין שבדי כלים ומכונות שחעלו חלודה.

ב.

כיוכל שנים עבר על הארון בכיתה של בתיה והיה קשור כה מאכוב ימיה. מאז היה לארון שרת אותה באמונה. עמה יחד גלה והתגלגל והיה עד אלה, עד ראייה ושמיעה לכל מה שעבר עליה, הטוב והרע כחייה, וכל כך התרגלה אליו, שמדי העיס איזה משא כבד על לבה, או תקפו עליה גענועים, נמלטה אליו וכל, אומר ודברים שפכה לפניו את כל לבה. לפעמים הסתפקה רק כמבט וכאילו נגול המשא כרגע והוטב לה, ודווח לה. ארון בארונה ובעידה בעיירתה שם בלימא, היה בעיני דכים לפני בחמישים שנה מעין מותרות, ומעמים זכו לשכמותו. אבל בתיה היחה

„על־סידהבא“. הילדים מאתמול היו לבעלי הכתים של היום. הניע גם תורם של הרהיטים הישנים לפנות מקום להדשים. למרות הקמצנות שהרכה מהבנים ירשו מאבותיהם, הושפעו כמידת־מה מרוח המקום והזמן והתחילו להחליף מעט־מעט את ענלתי־המשא הכבדה והישנה בחדשה ופלה־פה ושם נראו במושבה אסרות ודהיטים חדשים וארונה של בתיה אכר פתאום את חינו: פנה הורו, פנה זיוו, פנה הדרו. ולא זו בלכד, אלא היה גם במשך חזמן מטרה לחיז לכל מיני צחוק ועסיצות. מישהו רצה לעקץ את חברו ונוכר בארונה של בתיה. אחד קנה סוס בא כשנים, סרה זקנה או דהיט ישן והביאו לו ראיה מהארון: — שנות סוסך בשנות ארונה של בתיה ודהיטך בן גילו ממש...

ואף על פי שנוהדו שלא להתלוצץ בארון בפני בתיה, ככל זאת לא נעלם מעיניה כל אותו הצחוק ומאד כאב לה. אבל התנברה שלא להראות את כאבה זה לעיני חבריות. להפך — ככל מסרה כזה העמידה פנים כאילו לא איכפת לה הדבר כלל וכלל וכשהיא לעצמה מעדיסה היא את ארונה על עשרות־עשרות ארונות־חדשים, עם מראות ממראות שונים.

ח.

זהו לנבי דירה, לנבי בתיה. אבל לא בן העלמות התאומים. גם מבליעדי העסיצות על חשבון ארונה לא יכלו לעמוד כנסיון שלא להחליף את כל הרהיטים הישנים בחדשים, וכיחוד את הארון. האב כמעט שהסכים, אבל היא, בתיה, הקשתה את לבה בחלמיש: — לא איכפה לה כלל שיסנה ה„זקן“ שולחן וכסא חדשים, בדוחס תסכים גם שיסנה מזנון, חוץ מארון־בגדים. את ארונה לא יחליפו בחייה באחר.

ראו העלמות בי לא נקל תפעלנה על האם שתשנה מהחלטתה, וקפצו על דרכיה ביחס לשאר הרהיטים כעל מציאה, ולא ארכו הימים והכניסו מזנון ושולחן וכסאות חדשים, והארון נשאר עומד על מקומו כשעמה.

א.

כל עמלן של העלמות להמאים על אמן את ארונה היה לשווא, וכינתיים נאדרשו ויצאו לאנשים והניע תורו של אחד משני הבנים הצעירים לישא אשה. עמדה השאלה: להכניס את הזוג הצעיר הכיחה, או לכנות לו בית

בפני עצמו. פסחו ההורים והחליטו להכניסו לפי שעה, עד נשואיו של בן־הזקנים ואז יכנו בית לשניהם.

עמדו ומדרו את כל החדרים ונפל הנורל להוציא את הארון להדר־המשכב ולהעמיד במקומו את הרהיטים של הזוג הצעיר. העמידו תחילה את הארון בהדר־המשכב, אבל צר היה לו שם המקום ופינו לו מקום כמטבח.

ז.

מאז העבירו את הארון ממקומו, לא ידעה בתיה שליו בנפשה, ומדי־יוכינסה להדד הדאשי ולא מצאה אותו שם־התחילו דמעות חונקות כנרונה ונמלטה אל המטבח וישבה שם ארוכות ולא הורידה עין ממנו. אבל זה לא היה מקום גלוחו האחרון. בעלה של בתיה נפל פתאום למשכב וממנו לא ירד. מהלתו עלתה כחון רב וסוף־סוף מת. הניע גם תורו של בן־הזקן־גים לישא אשה. עמדו ומדרו שוב ונפל הנורל על הארון־לפנות את מקומו שיכמטבה. לא שהו ארוכות והטריחוהו ממקומו וטיילתוהו לחורבה הישנה שעל יד האסם הנדול.

כדי להסיה את דעת האם מהעומד להתרחש, נכנס אחד הבנים והפנה את תשומת לבה למעשה שהיה בעיירה וטיילטלו של הארון ארך דק דקים אחדים. אבל כהיה, כאילו הרנישה בחוש, כי משהו נורא עומד להתרחש, לא נטתה אוון לדבריו ורצה אל המטבח. ברנע הראשון לא עמדה על הנעשה ופתאום כאילו הוכרד לה הוציאה צווחה נוראה מגרונה ותכף לה נשמעה יללה נוקבת והודרת, שעבדה לשאר חדרי הבית ויצאה ונשמעה עד למרחוק. דחופים ומבוהלים נכנסו כל אנשי הבית אל המטבח ועמדו בנדהמים למראה עיניהם, והקטן שבנכדים גם הוא העמיד פנים רציניות וברנע פדץ כבכי...

ידידי-יורי!

הנסיון הראשון שעלה יפה, הפיק רצון מרן בירונימו, ובקש מהם לחזור ולשנות עליו פעמים אחדות, עד שיהיה שגור בפיחם.

הקולות והתרועות החדישו ממש את האזנים.

— „מוצי'אצ'ום", — הוסיף רון בירונימו את שם המועמד: רון איג-נאציו פיראלטה.

— יחי רון איגנאציו פיראלטה!

פני בעל-המשתה צהלו משמחה:

— ועכשיו חנוכה כולה: יחי רון איגנאציו פיראלטה, הנוכרנאמור הבא של הפלך, ידידי-יורי!

:: :: ::

עד כמה שלא היו ה„נאוצ'ים" מבוססים, יצאו כולם אל התחנה עם רון בירונימו, שרכב בראש על סוסו האמין.

לכוא הרכבת הבהה יכשעה ורון בירונימו השתמש בה והעמיד את ה„נאוצ'ים" בשורה והבינם לקראת תפקידם, שמיאלו לשמחת לבו בהונן: הריעו את ה„יחי" עם התקרב הרכבת, עם עמדה וידדת המועמד, בשהוא נדנש כולו מהבבור הרב שחולס לו, ולותץ בחיבה את ידו של רון בירונימו, ועם עלייתו לקרון והיעלם הרכבת.

לפני היפדרו מה„נאוצ'ים" הבטיח להם רון בירונימו להזמיןם לאחור זהו בקרוב למשתה חדש, שיעלה על הקודם בכמות היין והבשר, אבל בתנאי, שכל יתקשר איש מהם עם ידיבו רון בימנו ויצביעו כיום הבחירות בעד מועמדו, הוא הארון, שזה אך עבר ברכבת.

ה„נאוצ'ים", שבינתיים פג מאהם רוב היין ששתו, נתעלבו מדבריו רון בירונימו, ופאנצ'ו הית להם לפה:

— הליה לרון בירונימו לחשוד בכשרים שכמתם!

:: :: ::

ביום השלישי למשתה רון בירונימו, עמדו אותם ה„נאוצ'ים" בפני הפתעה חדשה: שני רוכבים אחרים עברו על בל הסכיבה והזמינו את הנבדים למשתה גדול באחוזה „סנטה-טיריסמה" ומסור מסרו להם כשם בעל-האחוזה רון בימנו, כי כמות היין והבשר שהבין בשבילם תספיק לאכול

טעות בשם...

באחד מבקרו בוף הקיץ הנעימים, טדם עלתה שבבת הטל מעל הארץ והשמש זה אך יצאה להאיר לעולם ומלואה, נפתחו ה„נאוצ'ים" של סכיבת ב. לקראת ההזמנה שבאה להם בהיסח-הרעת, לבוא אל המשתה הנערך לכבודם באחוזה „להפאלומה". שני רוכבים על סוסים עברו את המושבה לארכה ולרחבה והזמינו אליה כשם בעל האחוזה, רון בירונימו, את כל הנבדים, בלי יוצא מן הכלל, עם ובלי תעודות-אזרח, ומסור מסרו בשמו, כי יראה עלכון גדול לעצמו אם מישחו ישיב את פניו דיקם.

ברצון רב נענו הקרואים להזמנה ובאו, מי בדביכה ומי ברנל. אפילו פאנצ'ו החולה ברגליו לא נעדר שם. והאמת ניתנה להיאמר, כי איש מהם לא התחרט על טילטול הדרך. ארבע פרות עלות נטבתו לכבודם והיין בחביות המלאות והעונות הטדיות התחננו ממש בשפת אלם: — שתה רחימאי, ואכול בנפשך שבעך וייטב לך. ולא עוד אלא רון בירונימו בעצמו ובכבודו, לבוש בנדי „נאוצ'", עמד ושירת את המוזמנים ובין לנימה ולעיסה בידח את רעתם בהלצות שונות, שלשמען הריעו כולם מצחוק וטוב לב. מכירי-תורה לבעלי-המשתה בעד ענותנותו הרבה היו ה„נאוצ'ים" מובנים ומוזמנים לקפוץ על פקודתו אל המדרה. אבל רון בירונימו ביקש מהם, ביקש ולא דרש, כך אמר בפירוש, דבר קטן מאוד: ברכבת-הערב עובר דרך התחנה הקרובה המועמר של מפלגהו לנוכרנאמור, ובקשתו שטוחה לפניחם, שיצאו כולם לקראתו ויכבדוהו ב„יחי".

— זה ולא יותד? — התפללו ה„נאוצ'ים" ובמעט שלא פרצו בצחוק, ולאות נבונותם למלא את רצון מיטיבם ואיש חסדם, פתח פאנצ'ו ב„יחי" ובל יתר הכאים החרו-החזיקו אחדיו בקול אריר:

ולשתות ריים ולשים גם בכליהם...

ה„גאוצ'ים" שבחו בן-רגע את הבטחתם לדון כירונימו וקיכלו את ההומנה. ואמנם, שני הרוככים לא הפריזו רבר. גם בשריבקר וגם בשרי צאן היה לרוב ויין לבן ואדום בחביות ובבכוכוסים, ובעל האחוזה, דון כימנו וכנו, עמדו עליהם לבושים בגדי „גאוצ'ים" ואכלו ושתו כאחד מהם וגם בידחו את רעתם בהלצות ובפתגמיים שונים, ובין לנימה והלצה שייגנו להם את שם המועמד של מפלגתם לכחירות הבאות, ואת ה„יחי" שעליהם להריע לכבודו:

— יחי דון אנל זאבאלה, הנוברנאטור הבא של הפלך!

— י ח י — צהלז ה„גאוצ'ים" בקול.

אמנם, שנים מהם שהשתייכו זמן ידוע לסינדיקט הפועלים והתמשכלו במקצת, עמדו רגע כפוסחים, אבל עם הרעיון כי „גאוצ'ים" אחת היא מי שינצח בבחירות, נילוו גם הם על חבריהם והדיעו בקול:

— וחייווי!

והפתעה גוררת הפתעה. דון כימנו ביקש את ה„גאוצ'ים", שיעשו עמו חסר ויתדבזו ביום המחרת מסביב לבית מדוחו של דון סיניסו, שבתחנה הקרובה, ומשם ילכו בתהלוכה לקבל את פני המועמד של מפלגתו לנוברנאטור, שיעבור כרבבתי-הצהריים.

— במובן, — העיר דון כימנו, רדך אנב — שכל מה שיאכלו וישתו אצל דון סיניסו יהיה על חשבוננו הוא.

:: :: ::

ה„גאוצ'ים" הכתיחו לדון כימנו למלא את כקשתו וגם עמדו כדיבור דם: איש מהם לא הלך כיום ההוא לעבודתו ועם עלות השחר נהרו מכל צד לתחנה הקרובה, מי ברכיבה ומי כרגל, ועמדו על יר ביה מדוחו של דון סיניסו.

גם דון כימנו לא אחד לבוא. אמנם, יעוד יעד את אחד הסוחרים לבוא באותו בוקר לאחוזתו שב„להסקלאריטה" וגם אמר לגסוע לשם, אבל רעיון ניצנין כמוחו, כי להכעים את ידיבו דון כירונימו, טוב היה לעודך תהלוכה עם ה„גאוצ'ים" ברחובות העיירה ונמלך ושלח לאחוזתו את סוכן ביתו ובעצמו מיהר על סוסו השחום אל התחנה.

דון כימנו בדרך את ה„גאוצ'ים" וציווה לדון סיניסו למוזג לכל אחד מהם מה שיזמין.

הזמין האחד והשני וכן כולם; זה יין שרף, זה בירה וזה סתם יין, ודון סיניסו הקסצן וצריהעיו, שבכל ימות השנה אינו מוזג כוס „גאוצ'י" בלי תשלום למפרע, כאילו הפך לאחר. הוא עמד כפנים מאירות ועושה את רצון כל אחד ואחד.

פתאום פנה דון כימנו לאחר ה„גאוצ'ים" בשאלה:

— הוזכר אתה „מוצ'אצ'ו", לשם מה הזמנתיכם היום?

— כן, — ענה הנשאל — לקבל ב„יהי" את פני המועמד של דון כימנו לנוברנאטור.

דון כימנו נענע בראשו לאות הסכמה.

— ומה שם המועמד שלי? — פנה דון כימנו ל„גאוצ'י" שני.

הלה קרא בשם המועמד והוסיף:

— יחי דון אנכל זאבאלה, הנוברנאטור הבא של הפלך!

— יחי — החרו החזיקו אחדיו כל ה„גאוצ'ים" פה אחד.

דון כימנו זרק להם מחמאה:

— אם תריעו כך שם לידי הרבבת, אכיר לכם תורה.

— שם ניטיב להריע — הכטיחו ה„גאוצ'ים" וגפנו להזמין אצל דון סיניסו ממשקאותיו החדיפים.

:: :: ::

דון כימנו סר למספדיה להתגלח ושכח לצוות את דון סיניסו לכל מוזג ל„גאוצ'ים" יותר מראי פן יבוסמו, ומעשה-ישטן עליבכהו שם מכיר, עובר-אורח, ובהיובדו ורין אל בית-המרוח מצא את ה„גאוצ'ים" מוטלים בחלקם על הארץ וחלקם מתנועעים שיבודים על כוסותיהם ובקדן זויות התכוננו שנים מהם לרירקרב.

אפו של דון כימנו כער כו עד להשחית על דון סיניסו, על ה„גאור צ'ים" וביותר על עצמו, על אשר לא נזהר בדאוי וגרם למה שגרם עם שהותו במספדיה.

לבוא הרבבת חסר פחות מחצי שעה וצריך היה להציל מה שניתן עוד להציל. קורם כל נזף בסיניסו וציווה עליו שלא למוזג יותר ותבא לזה נתן בקול על ה„גאוצ'ים":

— האם לשם כך הזמנתיכם הנה? מנוולים, שיכורים!

למשמע קולו הרועם התעוררו כמו משנת ה„גאוצ'ים" שעמדו עוד על

הרגלים וגם מאלה ששכבו סרוחים על הרצפה כבית ועל המדרכה, וניסו לקום, וכדרכו מאז היה להם גם הפעם פאנצ'ו לפה:

— טעות בידי דון כימנו! מכוסמים קצת אולי, אבל לא שיכורים.
— לעמוד תכף על הרגלים! — נשמע קולו המפמד והמצווה של דון כימנו.

הטון החר והנוקב לא החטיא את המטרה. חיון משני ה"מתמשכלים", שישנו את שנתם ולא הניעו יד ורגל, עמדו כולם על רגליהם.
— לנער את הזכרים מהאבק ולעמוד כשורה! — פקד דון כימנו ועלה על סוסו.

:: :: ::

למראה פני ה"נאוצ'ים" המבוסמים עלתה מחשבה כלב דון כימנו לוותר על התהלכה כרחובות העוירה וללכת עמם ישר אל התחנה, אבל כן־דנע ניהם על מחשבתו זו ושם את פניו אל העוירה.

התהלכה לא הצליחה כיותר. ה"נאוצ'ים" לא הלכו כשורה ורכים מהם לא יכלו לעמוד על רגליהם ונפלו וקמו, נפלו וקמו אבל קולות ה"יחי" יצאו מפייהם כרכעי. וראה זה פלא: עד כמה שלא היתה צלולה רעת ה"נאוצ'ים", וכרו את שם המועמד של מפלגת דון כימנו ויצא מתוך גרונו ברור ומפורש:

— יחי דון אנכל זאבאלא, הנוכרנאטור הכא של הפלך!
מעשה־דרכ זה מצדם עודד את רוחו של דון כימנו, ועבד לדבר אליהם רכדים ככושים:

— אם לא תכזיבו את תקוותי ותקבלו כהוגן את פני מועמדנו ותצביעו בעדו כיום הבחירות, לא נשכח לכם את חסרכם זה כל הימים: שנינו, דון אנכל זאבאלא, כתור נוכרנאטור ואני כתור סינאטור, לא נהרל לראונ לכם ולא יחסר לכם מרגן־שמים ועד כשר מן המוכחד, ועד כוס יין.
— יחי דון אנכל זאבאלא, הנוכרנאטור הכא של הפלך! — הריעו ה"נאוצ'ים".
— יחי!!!

:: :: ::

אם היתה זאת פעולת רכדיו הטובים של דון כימנו, או של הרוח הקרירה שנשכה מצד דרומית־מערבית — היון כאילו פנ מראשי ה"גאור צ'ים" ועמידתם כשורה היתה כשל אישים חירעים את הדרך אשר לפניהם.

לסול צילצול הפעמון, שבישר את בוא הרכבת, מצא דון כימנו לנחיו לתת להם איראלו הוראות, וכשנראה כצד מורה עשן מתכתל באוויר, ציווה אותם להתחיל כפריאת ה"יחי" והוא היה המנצח:

— יחי דון אנכל זאבאלא, הנוכרנאטור הכא של הפלך — קראו ה"נאוצ'ים".

— שנו! — פקד עליהם דון כימנו.

— שלשו!

— יחי! — הריעו ה"נאוצ'ים" בכל כוחם.

הרכבת עמדה. דון כימנו מיחר לקרון המיוחד, נכנס אליו ושהה בו רגע ותכף לזה יצא ואחריו נגרד אדם נזין, בעל פנים שמנות ומחויכות, עם כני לויתו.

דון כימנו הציג את האדם הנזין לפני ה"נאוצ'ים" כתור ה"מועמד" והם הריעו לקראתו בקול מחדיש אזנים:

— יחי דון אנכל זאבאלא!

המועמד נענע להם כראשו לאות תורה, דבר שעורר את רוחם והריעו וחזרו והריעו, אבל מעשה־יטן טעה אחד כשם והטועה היה פאנצ'ו והשכית את שמחתו של דון כימנו. הלה בדך את שם מועמדו עם חניכת מועמדו של דון כירונימו ויצא:

— יחי דון אנכל פיראלטה, הנוכרנאטור הכא של הפלך!

— יחי דון אנכל פיראלטה! — החזיקו אחריו כל ה"נאוצ'ים".

דון כימנו ספין כנשור־נחש וניסה להעמידם על טעותם הנסה, ולשווא. מטעות אחת נפלו כטעות שניה, למננינת לכו של דון כימנו ולצחוקם הרב של הנוסעים ברכבת, שהוציאו את ראשם מכעד לחלונות ולא הסירו עין מהמחזה שלנדרם.

רגע עמד המועמד לנוכרנאטור והסתכל בפני ה"נאוצ'ים" המרעים עד כדי צריחה, וכמעט שלא פרץ כצחוק נם הוא. אבל פתאום נעלם החיוך מעל שפתיו וכעינים מורדות ארצה סר עם כני לויתו אל הקרון. נכנס גם דון כימנו ושהה שם עד שצילצל הפעמון והרכבת זוה ממסומה.

עד כמה שלא בערה כו חמתו על הכשלון שנגרם לו ע"י ה"נאוצ'ים", ניסה דון כימנו אליהם דבר, אבל שומע לא היה לו. הם המשיכו כקדיאו־תיהם ולא הטו אוזן לדבריו. בקושי רב חצה לו דרך בין המתהללים, ניגש אל סוסו ועלה עליו, ובדהירה יצא את העוירה ונטה אל הדרך העולה לאחוזתו...

אשתו השניה, הבת החינרת, נזהרה מאוד שלא להעלות את שם
אהובה על שפתיה, ועד כמה שלא ינסה משהו לחקור ולדרוש על יחוס
האהבה שביניהם, שמה היא מחסום למו פיה ואינה עונה דבר. במסגרת
תשובה מעמידה היא פני תמה, באילו זר ומזר היה לה: — פירנדרו?
לאיזה פירנדרו הם מתכוונים? אין היא מבידה שום פירנדרו בעולם!

בשלהם, בשל יחוסיה לפירנדרו, מתענה היא תבופות תחת ידי האם.
כל עוד ופירנדרו בבית, חוששת היא להתגרות בבתה צרתה, אבל מכיוון
שיצא לעבודתו, מתחילה פרשת העיניים. לא די שמעבירה אותה עבודת
פרד ממש, לא פרה אף פעם שתשבע רצון מעבודתה. על כל צער ושעל
תמטיד עליה מכול של קללות וחרפות ושל שמות לוואי: תמיד פותחת היא
ברכר אחד ומסיימת בפירנדרו:

— מנוולת ומשוקצת שכמותה! פירנדרו לא חשב עליה מעולם ואם
נכשל בכל זאת — באשמתה הוא, כי כל היום מדריכה היא אותו מנוחה.
מתישה ומתנדרת לפניו, באילו היתה לאמיתו של דבר יפהפיה מאין
במותה.

היא, החינרת, אלמלא יראה לנפשה, כי אז יש לה הרבה מה להשיב
לה. כך, למשל, יכולה היתה לנלות לפנייה את כל האמת: כואב מודף אורב
לה פירנדרו בענביו על כל צער ושעל, ולדריכה היה משלח זה כבר את האם
לנפשה והיא, היא המעכבת בדבר... אבל אין היא מרהיבה עוז בנפשה
להגיד לה דבר וחצי דבר, פן תשלח בה את חיצו ועמה. בעסגית היא האם
כאין במוח וכרגע של רגזעצבים עלולה היא לרצחה נפש...

מעדיפה היא את השתיקה ואינה עונה דבר על חירופי האם וגירופיה...

:: :: ::

פירנדרו הבעל, לא רק שאינו מתאמץ להסתיר מעיני הכריות את
יחוסיו אל החינרת, אלא מתנדר הוא בהם בפני המון מכיריו וירידיו:
— כאשר לנשים — אין לי מה להתאונן, חלילה. יש מי שאין לו
בעולמו אפילו אחת, ולי הזמין גודלי שתיים: אם ובתה!

ופירנדרו איננו מקפיד מטבעו בלעיקר. במעמד האם, במעמד הבת
ובמעמד שתיהן גם יחד, מתפאר הוא במולו שישחם לו.

הבת החינרת גם היא אין דעתה נוחה מהתנלות לב אהובה בפני

אם ובתה

אשתו האחת, האם, מבכרת מאוד את פירנדרו שלה ומדומם הוא
בפיה על הכול. בראש וראשונה אין היא יכולה לשכוח לו את חסרו הנדול
שעשה עמה: ברכקו כה לאהבה אותה מצאה בשחיה אם לבתה החינרת
והרה ל"נאווין" עובר-אורה, והבטח הבטיח לה כי יאמין את ילדה החדש
כיוצא חלציו הוא, — וגם עמד בריכודו: פלודנציה בבת נחשכה לו...
פירנדרו רב ערכו כעיניה על אשר אין חלקו עם ה"נאוצים" המופקדים
העוגבים על "צינות" לעשרות וכמה שלא ירוויחו מוציאים הם על כל
מיני חנינות וחיננאות. פירנדרו שלה ידים חרוצות לו וגופף על כל מעלל
חיו: איננו שותה לשכרה תבופות. לעתים רחוקות מאוד נעלם הוא
מה"ראנצ'ו"...

מה שממדר את חיי האם היא צרת עיניה של השכנות, ה"צינות"
המופקדות, המוציאות לעז על פירנדרו שלה, כי מתנה הוא, בביכול,
אהבים בנלו ובסתר עם בתה החינרת. תבופות מנעת ענמת נפשה זו עד
כדי דמעות. אבל גם היא איננה מן הנעלבות ואינן עולכות. משלמת היא
להן כנמולן ומשיבה את חרפתן אל חיקן. היא, האם, אף על פי שאיננה
יצאנית, בכל זאת אין דבר נסתר מנגד עיניה. נלויה וידועה לפנייה פרשת
חייה של כולן: דאמונה חמאה תחת בעלה, אסונציון עוגבת על כל גבר
ודיאוניםיה — מספר בניה מספר בעליה... ובאשר לבתה החינרת —
נשבעת היא, שפירנדרו לא חשב עליה מעולם ואין שום יסוד לחשרים.
ואם תאמר שלושת בניה שילדה למו הם — כלום חסדים עוגבים בעולם
מכלעדיו?...
:: :: ::

הבריות, אבל מסתירה הוא את התרונות מעיני זרים. לא בן האם, פנית משתנות חליפות: מלבינות ומסמיות ומנסה להבחישו בפניו: — לא היו דברים מעולם ואך לצון חמר לו, כדי להוליך את ידינו שולל...

פירננדו לא דק שלא איכפת לו לראות את האם בקלעלתה, אלא כמו להבעים מוסיף הוא שמן על המרורה: — ובי נעלמו מעיני הבריות יחוסיו אל הבת? ושלושת בניה למו הם? נובתה האם שלא תקפהו במלים, מנסה היא להסב את השיחה לאיזה נושא אחר, אבל לשווא. פירננדו כיוון שפתח את פיו, שוב לא יסגרהו עד שלא יגלה את כל אשר בלבו.

:: :: ::

ער כמה שלא תבער חמתה של האם על בתה צרתה, מושלת היא ברוחה שלא להראות את קנאתה לה בפני פירננדו ומערימה היא לכוחות ולהבאיש את דיהה בעיניו בדרכים שונים. בבה מלכישת היא ומעילת אותה קרעים ובכל מקרה והזדמנות תחרף ותגדף אותה: — „נתה-כשר“, „לאיתצלה“, „בעלת-מוס“...

כל הפצה ודעונה של האם להיפטר מבתה החיגרת, ולו לזמן, אבל לא דבר קל הוא. לו, לפירננדו, לא איכפת שתלך פלורנציה לשרת בבתי זרים או אפילו היא האם בעצמה ובכבודה, ובאשר לבתה התיגרת — לזה לא יסכים בכל הון רעלמא...

אבנם, יש וחפץ האם עולה בירה, אבל אין זה אלא אחרי הרבה התחבמויות מצידה ובמקרה מיוחד במינו באמצע החורף, למשל, או לפני הקציר, כשהפרוטה בלה מן הבוס וב„ראנצ'ו“ אין „ז'רבה“ ו„גאלייטיס“, אז מתחלה האם לפתע ובהא על פירננדו בטענות ותביעות:

— צריך לעשות דברמה. הטף מבקש אוכל ואין, והוא חולה מסוכנת וצריכה לגסוע אל העיירה לשאול בעצת ה„קורנרדה“... פירננדו שומע ולא שומע ואינו עונה דבר, באילו אין הדבר נוגע אליו.

נובתה האם, כי דבריה לא פעלו ולא בלום, ויוצאת בנשק הבכד שלה: — הלא פירננדו סוף־סוף „נאויז“ גם הוא ואם תלך החיגרת לשרת, ויכל לסוד ביומאדפנדא לעיירה לבלות קצת עם חבריו... קלעה אל המטרה. פירננדו מתעורר כמו משינה ורואה את עצמו

בעיני רוחו יושב במסיבה עם ירירים וטועם מן הטיפה המרה, ובמקום תשובה מתייך הוא בלעצמו. זוהי מין הסכמה מצידו...

:: :: ::

למחרת, אך זה נמרו. לחלוב את הפרות, אסרה האם את האסרה הרצוצה ונוסעת עם התיגרת אל אחת המושבות הרחוקות לבקש משרת שפתח בשבילה, וחזקה עליה, שלא תצטרך לשוב עמה בלא-בלום. אין היא עומדת על המסך ובלבד להיפטר ממנה.

האם, כיוון שעלה הפצה בידה, הופכת היא לאחרת לגמרי. שובתה היא, כי זה תמול התחלה ומתמסרת לעבודה בכל מרצה. עבודת החליבה, שנעשתה קודם על ידי שתיהן נעשית מעתה על ידה בלבד, בובסת היא את הלכנים של בעליהאחוזת ושל האבדים השכנים ולבה טוב עליה כל היום. מטאבאת היא את ה„ראנצ'ו“ ומקשטת אותו בפרחי השדה, מכינה לפירננדו מטעמים באשר אהב, ומדי הופגש מבטה עם מבטו מתנגרת היא בפניו:

— זקנה שנמותה, ועולה בכל זאת על עשירות ממנה לימים... לא בן פירננדו. כיוון שהרגיש כיצאת הבת החורגת, שוב יאינו מוצא לו מנוחה. עושה את עבודתו בחוסר-ענין וחישק וכל התנגדותה של האם למשא עליו, עוד לא יצאו שנים־שלושה ימים, נאלצת היא לאסוד את האסדה ולנסוע להחזיר את הבת החיגרת. לשווא כל התנגדות מצידה. נוסף על המבות שפירננדו מעניק לה, מאיים הוא לעזבה ולא לשוב אליה לעולם.

:: :: ::

שתיהן גם יחד, האם והבת, שומדות על עקבות פירננדו שלא יסע יחיד לעיירה. ופירננדו זה דרכו מאז: יש ועובדים עליו ימים ושבעות והוא גם השוב לא יחשוב על העיירה ובתיהמרזה אשר בה, ולמותר כל שמירה עליו. אבל יש ולפתע חל בו שינוי ניכר: תיאבונו הגדול פוחת והולך, מעשן הוא הרבה וממעט שוחה גם עם הבת, וזה משמש להן לאות, כי עומד הוא להיעלם כל רגע מן ה„ראנצ'ו“ וצריך להנביר את השמירה עליו.

כיוון שהרגישו בדבר, רצה האם לבעליהאחוזת ומבקשת אותו בדמעות בלב יתן לפירננדו אפילו פרוטה, וחבת החיגרת מסתירה את האוכף או

כך שוככות שתיהן ומסיחות בהתנלות לב, באילו לא היה פירננדו מעולם בלע המחלומות שביניהן, מסיחות ונאחזות ארובות וקצרות, ולסוף אינה מושלת האם ברוחה ומגדילה את החשד שבלב בתה החנינה:

— כלום הסרות "ציניות" מופקדות שם בעיירה ...

:: :: ::

למחרת משכימות שתיהן בעלות השחר, חולכות את הפרות על רגל אחת, ובלי שים לב למסרו של ה"פטרון" הן אוסרות את האסדה וגוסעות בחיפזן אל העיירה.

לשווא מתאמצות הן להיכנס אל העיירה באינדרואה. ממרחק של פרסה ויותר מבירים יושבי ה"ראנצ'ים" באסדתו של פירננדו וסוסתו השחומה, ובמו להבעים את האם ואת הבת נס יחד, עומדים הם על יד הדרך לראות ולהיראות. ביחוד שומרת את בואן הזקנה דונה לולה. משמתי קרבת האסדה צצה היא לפתע ממחבואה ומדמות להן בידה לאות עמידה, דורשת בשלומן ותכה לזה שואלת היא שאלת-תם:

— בווראי באו לבקש את הבעל, כלומר את פירננדו?

דונה לולה, תחת לחכות לתשובתן, מוסרת היא בנשימה אחת את כל הקורות את פירננדו מאז היעלמו מה"ראנצ'ו: איפה שתה לשבדה ועם מי דב, ומדי פעם מוסיפה היא נופך משלה:

— למה לבחר את האמת? ענב על "ציניות" העיירה וה"ראנצ' צ'ים" הסמוכים. לא פסח אפילו על זמנה שבמותה וניסה לתנות עמה אהבים ...

הכול יודעת היא דונה לולה.

דבריה הדוקרים של הזקנה, מעלים את חמת האם והבת ושתייהן ביחד עוצדות ברוחן שלא לענות לה משוב ועד דע, מידאה: בי מי התגדה בה וניקה? דנעקט מביטות הן עליה בעיני-זעם ופתאום רופקות בסוס ועוזבות אוהה לנפשה.

את פירננדו מוצאות הן באחל מבתי המרוח שבעיירה. האם עושה את עצמה באילו לא היתה בלבה שום טינא עליו ומומינה אותו לשוב הביתה, והבה החנינה שותקת ואינה אומרת בלום. רק פניה מסמיקות, עיניה מתמלאות דמעות וכולה אומרת טרדניה אילמת:

— הלא הבטח הבטיח לה!

פירננדו מחייך להנאתו ומסרב לעשות את רצונן:

מברחה את הסוס מן השרה ושתייהן משניחות עליו בעין פקוחה. אכל לשווא. פירננדו, משעללה במחשבתו לנסוע אל העיירה, שוב אין כוח בעולם שיעכב אותו. לא מצא אה הסוס, אבד האובד, נוסע הוא בענלת עובדת, או הולך רגלי, והוא הדין בכסף. אם בעל-האחווה מתנצל, כי אין בסף תחת ידו, לוקח הוא זוג תרנגולות שלבר בלילה הקורם והסתיר מתחת לערמת השחת, או מוציא באינדרואה את ה"פונצ'ו" למשכן אותו בביק-מרוח.

להתחמק מן ה"ראנצ'ו" כאינדרואה — אין דוגמתו. האם והבת שומי רות את צעדיו ואינן מסירות עין ממנו, והנה לפני דנע עמד על יד הנדר ותיקן חוטי-הברזל שנקרע, או עזר להן בחליבה — ולפתע הוציא סיגרה מחנרתו ורץ אל ה"ראנצ'ו" להרליקה — ולא שב. דעה האם או הבת לבקשו — ופירננדו איננו...

:: :: ::

במקרה יוצא מן הכלל, למשל, אם לא הצליח למשכן את ה"פונצ'ו" ולא מצא בעיירה ירורים בעלי-כסף — הוא שב עם חשכה על פי רוב נשאר פירננדו בעיירה עד למחרתו, כלומר, עד אשר נוסעות האם והבת להביאן...

אך לשווא עומדות האם והבת ומחכות ומצפות לשובו, כל הצהריים, כל הערב והאשמורה הראשונה של הלילה. לקול המולה בלשה, נביחה בלבי ההצר או של האברים השבנים, עוצות שתיהן את נשימתן, שמות את אוניהן באפרכסת, הלככות רופקים בחזקה ורוערים הפנטדים. מתה ההמולה, גוועה הנביחה ובחיר לבבן איננו, וגדולה חדרתן לו, לפירננדו שלהן...

כעמר חברות אהובות וחביבות המצפות ומחכות לנואלן, שוככות האם והבת, אשה על יד רעותה ושנתן תדר מעיניהן. כל מהלך דעיונותיהן מסתובב מסביב לנקודה מדבית אחת שפירננדו שמה. הדנעים הווים בעי-ניהן לשעות והשעות לשנים ויובלות. אשהדאשה וחששה, אשהדאשה והשערתה:

— מי יודע אם לא התגדה שם עם מישהו והושם ככלא?

והי השערת האם, ואימה ממנה השערת הבת החנינה:

— רע ממנה שבעהיים, אם התנה שם אהבים עם אחת ה"ציניות"...

מתננב החשד גם אל לב האם ולא דס שלא רנה את הבת ברותהים על החשר באדם בשד כפירננדו שלה, אלא מורה היא לה בשתיקה.

— למה לו למה? וחוז' לזה לא יסכים לשוב הביתה עד שלא תכבדהו הזקנה בלימרה יין.

יודעת האם מן הנסיון כי פמור בלי כלום אי-אפשר, ובכל זאת מנסה היא להתנצל לפניו, כי אין כביסה אף פרומה, כאילו חפצה לעורר את רחמיו עליה. ופירנדרו כטוח כערכו הרכ כעיני נשיו, מכיח חליפות על האם ועל הבת וסתאום פנה עורף לשתיחן.

בנזכרה כמשהו מוציאה האם את מטפחתה מתוך שרווליה ומזמינה את פירנדרו לביתהמרוח.

— כמעט ששכחתי, כי צרדתי כממפחת לפני ביומיים עשרים סנמ, והנה אצווה למזוג לך חצי ליטרה יין.

פירנדרו איננו עקשן מטבעו, לונס את חצי הליטרה ומשאוחזת בו האם ללבת אל האסדה, נשמט הוא מירה:

— הלא התנה עמה מפורש: ליטרה יין ולא חצי ליטרה ואף לא שלשת רבעי ליטרה.

בלית-כרידה מצווה האם למזוג לו עוד חצי ליטרה. שתה נפ אותה וקס ממקומו, כאילו גמר ברעתו לנסוע תכה הכיתה — ולפתע ישב שוב:

— לא יזוז ממקומו עד שתכבד אותו גם אשתו השניה, הבת. שוב מענות והתנצלויות — וככדי. פירנדרו לא יחזור מדיכורו עד שיעשו את רצונו. לנס עד תומם חצי ליטרה ועוד חצי ליטרה ואינו נע וזע ממקומו.

היין פועל על פירנדרו את פעולתו המשכרת: הוא מנסה לעמוד — ולשווא. הרגלים בוגדות בו וראשו עליו סתרת. רואות האם והבת כי אין לרכר סוף, אוחזות בו שתיהן ומושכות אותו החוצה, תמוג וכנו עוזרים על ידן וכקושי רב מושכים אותו כאסדה, האם יושבת מצדו האחד והבת מצדו השני ודופקות כסום. לשווא מנסה פירנדרו להישמט ולקפוץ מעל האסדה. נלחץ ונאחז בזרועות שתיהן אין הוא יכול לזוז ממקומו. מנוצח כולו, משתדר הוא כקושי את שתי ידין, מתכס את האם ואת הבת, וכולו אומר התפעלות והנאה — גותן הוא כשיר קולו:

שחק לי גורלי,

פעם ופעמיים;

יש ואין לו אחת —

ולו נשים שתיים ...

לסוף שירתו יוצאים נרי ה"ראנצ'ים", מתכוננים רנע וערמהרה ידיעו

בקול: — פי—פו—פו—ו!

ט ע ו ת

שלא בטבע בני גועו החסונים ומאריכים ימים, היה הירש מירלין כבר לשנתו הששים זקן חליט ורפה-אונים. פניו נמלאו קמטים, אור עיניו כהה ושיכה נורקה בשערות ראשו וזקנו, וזקני המושבה נשבעו בהן-צדקם, כי בנפול אביו מן הסולס והוא היה אז בן מאה וחמש שנה — נראה צעיר יותר ממנו.

יהודים החוזרים על המקובל, כי הדורות הולכים ונחלשים ומלאים התפעלות על נבורת הדורות המורמים, פרשו את זקנתו המוקדמת בראיה חותכת לרבריהם. את אייבקרו בכתי בניו — תלו בקודידוחו ואהבהו את עצמו. ובאמת איך יכלו לעמוד על הנימוק האמיתי שהסב לכך? הירש מירלין אינו משתייך לסוג האנשים האוהבים לנלות את פצעו לבם לאחרים, וזהו גם הסיבה, שככל הזמנות רוננו אחריו: „מכל תשעת בניו לא נשאר אף אחד במושבה!“ כי היא היא סיבה הזדקנותו בלא עת — לא עלה על רעת איש. להפך, היו גם כאלה שהוביחו וחזרו וחוביחו, כי לא זו בלבד, שאינו כואב ומיצר על צאת בניו מהמושבה, אלא בלבו הוא שמח מאוד.

— בולס הצליחו ועשו עושר!

לא כן אשתו. היא ידעה את הדבר לאמיתו. קשישה ממנו בשלוש שנים וממשפחתו — בת רוד מצד האב, — ב„מוטער“ נרמנית היא בהש-תוות אליו ואותות בל זקנה ממנה והלאה. גם היא אין רעתה נוחה ממעשי בניה, מהיותה בת ונבדה של עובדי אדמה יהודים במושבות חרפון. אבל, סוף-סוף אם היא בכל האמות והשלימה את המציאות, וזכרת היא הימכ,

התקרבה אליו בת הפועל במרוצה ושאלה אותו בדברמה, וכרגע נפתח הפצע העמוק שבלבו. מכטו נפל על צדיה הפועל הגוי, שהמה מנפשות חיות... בראות הילדה, כי אין הוא עונה לה, חזרה שנית על שאלתה. מבלי הבט לצידה אמר לה, כי אין הוא צריך לבלום, נכנס הביתה והוציא בסא וישב עליו אינאונים ויישן.

:: :: ::

כמה זמן ישב כך וישן — לא ידע, אך עם הרגישו כקור הקיץ ופסק את עיניו חסוק, כי השעה מאחרת: חרמש-הלבנה של סוף החודש זחל לעצתים על פני המושבה הנדרמה, והתרנגולים הודיעו בכר על כוא האשמורה האחרונה.

בדגע הראשון לא יכול להיזכר איפה הוא נמצא. בולו היה רטוב מטל הלילה ושיניו רא לרא נקשן. רעיון חלה במוחו: אולי חולם אני? קרא בקול לאשתו — וללא מענה, ניסה לעמוד על דגליו ולצעוד, אבל במעט שנפל והיה מוכרה להיאחזו בכותל. בקושי רב בא עד הדלת ולתמהונו הרב מצאה בשהיא פתוחה ונדהע לאחור — ופתאום נוכר הכול.

עם היכנסו הביתה הוציא את תיבת-הנפרדים מכיסו וחפץ להדליק את העששית, אבל היו רטובים מהטל ולא נדלקו. הוא אמר להתקרב אל המזנון ולהוציא משם תיבת-נפרדים אחרת, אבל מייד התחרט. פני אשתו דחפו לנגד עיניו, הלך וגישש באפלה עד אשר בא אל המטה ונפל אליו בנטול-עופרה.

עד אור הבוקר התהפך מסור ומחוס. הגה הרגיש קור גדול והנה חם לו עד ברי זיעה. עם כל הסחרחורת שחש בראשו הדגיש, כי עליו להתכסות היטב בברי שלא להצטנן. ברעתו היה גם לרדת ולהביא את החומין ולהחזי מיטת בו. אבל בדרגע שבה ברבר והתחיל מרכז מתוך חוס: על מה לא דיבר? דיבר וצעק בקול וההווכה עם אשתו ובניו: "מרוע עפו להם והש- אירו את חסן דיק?"

:: :: ::

בראות הפועל כי היום גדול והפטרון לא נראה כל הבוקר בחצר, התקרב אל ביתו להיוודע פשר דבר, את הדלת מצא פתוחה וזה הנדיל עור

כי את השערה הלבנה הראשונה ראתה בראשו בו כיום, שהכן הבכור ידד מעל המחרשה והלך לשרת באחת החנויות שבעיר המחוז, ומאז הוא הולך ונחלש, הולך ומזקין. לא הועילו כל התאמצויותיה להקל מעל לבו את המשא הבכר המעיק עליו, בעזרת המון הדונמאות שהביאה לו מבני אכר זה או זה, שעזבו גם הם את המושבה והיו לסוחרים. הירש מירלין היה מונע כל שיחה על נושא זה.

:: :: ::

שיחה גלוויה בין הירש מירלין ואשתו על מעשי בניו — באה סוף סוף, ותכף לה הסתגר בחדר-המשבב ולא יצא משם עד אשר יצאה המכונת מן החצר ושעה ארוכה לאחר זה, משנעלמה בכר באופק.

שעות של חוויות קשות היו לו. אהבה-אב שהועמרה במבחן, לא יכלה לחלוף עיקרון-חייו. אבל המלחמה הפנימית עם עצמו והפצרותיה של אשתו ובכיה — הכיאו אותו לירי רונד-עצבים שלא יכול להשתיקו, לא בהצ'גרים שעושה זו אחר זו, ואף לא בקריאה כעתון האמריקאי, ששימש לו ספר שינה בלילות נרודים. באש ניהנומי כערה כסרבו.

למאורה קרה דבר רגיל: הבן הבכור שלח מעיד המחוז את מכונתו להביא את ההורים לחן אירושיו בתו. הוא, מירלין, אף לא רצה לשמוע מזה ואשתו הטיפה לו מוסר, התחננה אליו ובכתה רב כבי: "הנכרה הראשונה תיארש והוא, הסב, לא יהיה נוכח בחג-משפחה זה?"

המכונת חיכתה עד שעת הארבע ומשראתה האשה כי היום נוטה לערוב ובעלה אינו יוצא מתדרו, התליפה בחיפזון את שמלותיה ונסעה כלבדה. הירש מירלין שמע איך שהמכונת זוהי ממקומה ויוצאת את החצר, אבל לא האמין למשמע אזניו. בכל רגע נדמה לו, כי היא שבה ויתחילו שוב ההפצרות והכבי, שבאבו לו כל כך...

עם השוך היום פתח את הדלת. אבל לא הדליק את העששית, כאילו ירא להיפגש עם עיניה הצכות של אשתו ויצא כרגלים כושלות החוצה. ים של אוויר ליל אביב רענן הציף אותו פתאום ונשאר עומד כפה פעור. עיניו הלאות ננעצו בנוף היפה. מסגרת השמים הוורודים נמסכה ארנמן כחה ועד מהרה, באילו על צו בוכבה-ערב נדלקו הכוכבים כשמים. ככול השלך הם וגחליות הסתובבו במענל, נתקלו זו בזו ונפרדו והתחברו שוב והיו למחרוזות של עינים...

שעה קלה עמר הירש מירלין ושאף מלוא חוהו את האוויר הזך. פתאום

יותר את תמהוננו. משרפק פעם ופעמיים ולא נענה, נכנס ומצא את הירש מידל'ין כשהוא שוכב דומם וכעינים עצומות. העידו וניסה אליו דבר, אבל התשובה היתה שלא ממין השאלה. הלך וקרא לשכנים, וכשכאו ומצאו כי כולו כועד מחוס, הכחילו את הרופא והלה דשם לו כמה ממי מרפא וציווה לשים שלפוחית קרה לראשו.

לאחרי כמה ימים, בשבקה את עיניו וראה את אשתו גיצכת ליד מטתו, רצה להיוודע מפיה מה שקרה, אבל היא ביקשה שלא יחשוב על דבר, ער אשר ישוב לאיתנו.

משהבריא ונודע לו מפי אשתו והשכנים מה שעבר עליו — התחילו דמעות נוזלות מעיניו, בערשים לגודל.

— דאה נא גם ראה — לחש שכן על אוון חכרו — איך שהלה ירא מפני המוות.

אזניו של הירש מידל'ין קלטו את דבריו וענה מתוך אנהה ככרה:

— טעות היא בדרך, לא על זה אני כוכה, לא על זה...

רווק לכל ימי חייו

אחרי בשלונו הנדול לא חשב אברהם-איסר יותר על נשואין, לשווא חיו דברי מוסרו של אביו, ללא-הועיל עקיצותיו של השותף הטבח ושדכן העיירה הסמוכה גם הוא התיאש סוף-סוף ממנו ועזכוהו לנפשו, וכך נשאר רווק לכל ימי חייו.

אברהם-איסר הנהו כבן חמישים. קומתו ממוצעת, פניו מכועות טיפ-שות ומהן מציצות שתי עינים כולטות, מימיות, פיו פעור תמיד, כאילו התכוון להניד דבר-מה, אבל שתקן הוא מטבעו. מרגיש הוא בטלות מדוכה בפני אנשים ובהיפנשו עם מישהו והלה שואל אותו דבר-מה, יישאד עומד מכוחל, פגיו נמסכות אודם וידיו נעטות לו כמיותרות. רק בעבור רגעים ניסבד יתאושש ומתחיל לנמנם דברים אי-מוכנים. פרט למקרים נדירים, שמכיוון ופתח את פיו שוב אינו סוננו. הוא ממטיר אז מכול של דברים כלשון-הטכחים שדבקה בו משותפו. ממנו בא לו גם אופן הליכתו: מרכין כשעת מעשה את גבו, פוסע אטיות ומטלטל את ידיו אנה ואנה, כשהוא תפוש כולו במחשבות טכחיות.

:: :: ::

לארץ החדשה היגר אברהם-איסר ביהד עם אביו ואמו ההורגת, ולאחר שנה שלימה של עבודה גסה אצל אחרים התישב כמושבה חדשה של היק"א, ושם עשה היכרות עם לאה'צי בת השכן הגליצאי וגם התאהב בה ויצא מאהבה זו וידיו על ראשו.

גלמוד ונעזב הרגיש אברהם-איסר את עצמו במקומו החדש. הבול,

הטבע והאנשים התנכדי לו והגרוע כזה סינן בצחוקה של בת השבן למחסן, ששימש להם דירת-אדעי בעת הראשונה. לאה'צי, עלמה בת שש-עשרה שנת, בעלת פנים עגלגלות ועינים ירקדקות, פקחיות. בראותה אותו בפעם הראשונה פרצה בצחוק אדיר, שהביאו לירי מבוכה והרברד הלך ונשנה מדי היפנשו עמה. כל ההאמצויותיו להתרחק ממנה עלו כתהו. לאה'צי צפה ועלתה לנדר עיניו בכל אשר הלך ונס הציקה לו בשאלות-סתם, כשהיא כולה צחוק למראה מבוכתו הנרולה.

אבל כל זה באין וכאפס לעומת אותו הטאורע שבלייל הראשון של פסח. נשמי החורה הארגנטינאי הקרימו הפעם והפריעו את גמירת בנין הבתים ובעל כרחן נאלצו שתי המשפחות השכנות להוג את פסחם כמחסן. זו היה מין קומונה ומנית. בקושי רב הביאו מהעיררה הסמוכה מצות ובשר, פדשו מפה לבנה על הארגו הגרול, ששימש להם לשולחן, חנשים ברבו על הנרות והגברים התפללו הפילתה-ערב וערכו ביחד את הסדר. הראשון פידש על יין-הצמוקים אכיו של אברהם-איסר, אחריו אכיו לאה'צי והגיע תורו של אברהם-איסר.

בברכיים כושלות ניגש אל השולחן, כוג את כוסו ואמר להתחיל בקידוש ומעשה-ישטן צמח לאה'צי כמו מן הארץ ועמדה לעומתו. אברהם-איסר התחכם לה ועצם בבוונה את עיניו בכדי שלא להיפגש עם מבטי הסוקר והתחיל מגמגם למחצה:

"סברי מרנן ורכותי..."

החקרמה עברה בשלום, אבל ביוון שהגיע לכרבה הראשונה ולאה'צי הרנישה כמבטאו הליטאי המזור, פרצה בצחוק מדעיש אזגים.

את הקידוש לא נמד. הכוס נפלה מיריו ונשברה ובנידון ברותחים עזב כמרוצה את המחסן. האב והשבן יצאו להפשו ולא מצאוהו.

אברהם-איסר סבב בחוץ ער בוש ושב אל המחסן כשכבו כבר את העששית.

:: :: ::

מן הערב הוא שקע אברהם-איסר במחשבות. בכל אשר הלך ובכל אשר ישב ונס על משכבו בלילות לא זזה מלפני עיניו תמונתה של לאה'צי, ונרמה לו, כי שומע הוא את קולת... את צחוקה... ולמדות מה שלמראה צחוקה הסמיקו פניו עד למטה מצוואדו, בכל זאת השתוקק דווקא להיות קרוב אליה. אברהם-איסר בן העשרים ושתיים, שידא קודם להעלות שש

אשה על שפתיו, הרניש פתאום כדבר שלא ידע לבנותו בשם, אבל ידוע ידע, כי יש לו שייכות אליה... אל בת השבן...

נתגלגלו הדברים והשבן למחסן נהיה נס שבן לשדה ואברהם-איסר נפגש עם אה'צי כמה פעמים ביום: כשעה החליכה, ניהול הסוסים למרעה והבאת העגלים מן השדה. היא, לאה'צי, היתה הנרולה בביתה ועזרה לאכיה כעבודתו.

בימים הראשונים השפיל אברהם-איסר את עיניו מדי עמדו כמחיצתה, אבל סמעה-קמעה התרגל אליה ונס לסביבה והתחיל להשיב על שאלותיה, ומומן לזמן התנכד על ביישנותו ופנה נס אליה בשאלה. ביחוד נדל אשרו כשנזרמן לו לעזור לה במשהו...

לא יצאו ימים מדובים ואברהם-איסר התחיל יוצא ונכנס בבית השבן. כל היום עבד עליו כעבודה קשה ומפרבת את הגות, אבל עם שקיעת החמה רחץ את פניו, עגד לצוואדו את סוררו הלבן וסר לבית השבן וישב שם שעה ארוכה. כל הזמן לא הסיר עין מלאה'צי. הקשיב לכל חנה שיצא מפיח ולכל בת-צחוק שנראתה על שפתיה נדל ורחב לכבו.

:: :: ::

התקווה נמלה והלכה.

כאחד הערכים סר אברהם-איסר לבית אחד האברים למסור לו פיתקא מאביו ומצא שם את לאה'צי. הזמינו נס אותו אל השולחן לשתות "מאטח" בחבורה, אבל השתמט באמתלה ונפרד ואמר ללבת הביתה. פתאום פנתה אליו לאה'צי בשאלה:

— הולך אתה מזה ישר לביתך?

— כן, — לא אחדה תשובתו.

— ובכן, נלך יחדיו.

מופתע מהצעתה השפיל אברהם-איסר את ראשו ארצה, בכרי שלא להיפגש כמבטי הנוכחים. לאה'צי נפרדה בקול, נפרד נס הוא ושניהם יצאו את הבית.

הערב היה יפה ונעים. מבול ומרוחץ נשקף חירח כאופק המזרח ושפך את אודו חזק על פני המושבה הנדרמה. רוח קריר נשכ ופיזר לכל עבר את היתושים המטרידים והאוויר השקוף היה מבושש כולו בריחות האספסת הפורחת. אברהם-איסר הרניש את עצמו במצידוה מדומס ומשכר ולבו

כמעט שהתפרץ מאושר. מבלי לחשוב על מה שהוא עומד לעשות חיבק פתאום את כח'לויותו, לחץ אותה אל לבו ונשק לה על פיה.

זו היתה הנשיקה הראשונה לאשה בחייו.

נבהלה בולה התחמקה לאה'צי מורעותיו וטרם פתחה את סיה לנזוף בו, נעלם מעיניה ורץ כל עוד נפשו בו לכיות.

אברהם-אימר סבב בחוץ עד כוש ושב אל המחסן כשביכו בכר את ושבב במיטתו, איש לא ראהו בהיכנסו.

הראשון שהרגיש בו היה האב. הלה נכנס החדרה לחפש דבר-מה ומצאו שובב על מיטתו. על שאלתו לסיבת שכבו כל י לאכול תחילה ארוחת-הערב, לא קיבל כל תשובה.

כשכוע התחלה אברהם-אימר ולא נראה בחוץ. מאורע אותו הערב גזר מאתו את כל מנוחתו ושאלה ניסרה במוחו:

— איך אשא פני מעתה אל לאה'צי?

מוסר בליותיו הוליד בו רעיון מוזר:

— לקפוץ אולי, אל הבאר העמוקה ולשים סף לחייו?

הרבה נלחם עם עצמו וביום השביעי קם והתלבש והחלטה בלבו:

— היא, לאה'צי, תהא אשתי!

:: :: ::

בפנישותיו החרשות עם לאה'צי לא הראה אברהם-אימר כל סימן של הרטה על מעשהו. בפעם הראשונה הפכה לו עורף, כשניה נופה בו ובשלי-שית התפייסה, אבל כתנאי, שלא יהיו לחזור על משוגתו פן תגרשהו מעל פניה...

אברהם-אימר התחיל מבקר שוב בבית השבן ובילה שם שעות שליו-מות בשתיית "מאטה" בחבורה ובשיחות. מאז הערב נעלמה כמו כל בויש-נות בפני אנשי הבית. ביהוד הרגיש בו את עצמו בכר-בית מיום שהכניסו אביו כשותפות עם טבח המושבה. אמנם פרשה חדשה של עינויים נתווספה לו עם שותפות זו. הטבח שהיה אדם נם מטבעו העבירו בסדר וגם העליכו בפני אנשים על כל צעד ושעל. אבל אברהם-אימר נשא את עינויו כדור מיה, מרעתו, כי בקרוב יוכל לפרנס אשה ובנים, והעיקר, שבערב יסור אל בית השבן ויהיה קרוב אליה, אל לאה'צי...

אבל מצב רוחו זה חלף חיש ולא היה, מדי היכנסו לבית השבן ומצא שם איש זר. לא רק שלא פתח אז את פיו ולא השתתף בשיחה, אלא ישב

דומם על הספסל הארוך, פניו לבשו קררות והידים נעשו לו במיותרות. ובשקרה והור פנה אליו בשאלה, החווירו והסמיכו פניו חליפות, עיניו הביטו פרא ובמקום תשובה גימנם דברים אי-מוכנים...

מבוכתו הנדולה בפני אנשים זרים עוררה אליו רגשי רחמים בלב לאה'צי ולא רק שחשה לעזרתו במקרים באלה, אלא הפכה מבלי משים לאפיטרופסו: דשמל אותו לחבר כספרית המושבה, נסעה עמו לנשפים הספרותיים והטיפה לו תכופות מוסר על כיישנותו המופרזה.

אברהם-אימר ראה את אפיטרופסות זו כהסמכה מצידה להינשא לו וגם התכונן לדבר עמה נלוות. אבל מדי פתחו בשיחה כאילו הרנישה כחפצו והסכה אותה לנושא אחר.

— ומה יהיה — התננב חשד בלבו — אם לא תחפזין בו ותתאחב באחר?

— היה לא תהיה! — לא אחלה תשובתו — ואם תשיב את פני ריקם אקפוץ אל הבאר או אתלה את עצמי על הבלונס אשר ליר בית-השחיטה.

:: :: ::

החשד הוליד את הקנאה.

באחד הערבים נסע אברהם-אימר עם לאה'צי לחגיגה ספרותית שערך נועד המושבה. עם נמר התכנית והכול התכוננו לעזוב את האולם, התחיל אחד צעיר לספר סיפורים מברחים, שמשבו אליהם את לבות השומעים וקול צחוקה של לאה'צי נשמע בכל האולם. בו, באברהם-אימר, לא השגיחה במעט והוא ישב לו בקדן זווית נרנז בולו ונושך את צפרניו מבעם והביט בעינים מלאות רם לצד המבדה. מזמן לזמן התרומם מעל בסאו, מוכן לקפוץ עליו ולקרעו כרג, אבל איזה כוח נסתר עיכב אותו וישב על מקומו ופתאום קם ויצא את האולם.

בכלות הצעיר מסיפוריו ראתה לאה'צי לתמהונה הרב והנה אין בן-לוויות באולם. יצאה החוצה והתחילה לקרוא לו בקול — ואין עונה. רגע-סל עמרה על מקומה והקשיבה לדמי-הליל ופתאום הניע לאזניה קול-יכנה חנוק. חלכה אחרי חקול ומצאה את אברהם-אימר וישב תחת אחד השיחים וממדר בבכי.

— מה לך? — קראה אליו בבהלה — הלא הניעה השעה לשוב הביתה!

אברהם-איסר קם מעל הארץ, אמר את האסדה ושניהם עלו עליה ונסעו הכיתה.

בביתו והתיפחותו שלאחריו, ננעו עד לב לאה'צי ופנתה אליו ברוך בקולה:

— משהו העליבך?

במקום תשובה פרץ אברהם-איסר שוב בכבי וכולו רועד מהתרגזות הוציא מפיו מלים מקוטעות:

— כש—ש—ש—ש—א—ני יהו—הו—די; אדו—רו—ציץ את

נולגלתו!

— את נולגלתו של מי תרוצץ ובעד מה? — שאלה לאה'צי נרעשה

כולה.

— של הצעיר! — ענה כמעט בצעקה — ובעד זה שצחקת אליו כל

הערב.

ותכף לזה הוסיף:

— רצוני שתינשא לי!

לפתע הוחזר לה הכול, והפץ עז תקף אותה להגיד לו את כל אשר כלבה, כי מעולם לא חשבה להינשא לו וכל מה שעשתה לא עשתה אלא מחמתה עליו. אבל בכדי שלא להכאיבו כמצבו זה, דחתה את הדבר להזדמנות אחרת והטיפה לו מומרי:

— הלא תיכלם! בחור כגילך אתה כשיש לו להגיד דבר-מה עליו

להגיד, ולא לפרוץ בכבי כתינוק בן יומיו.

דבריה הכבושים והרוח הקדירה שנשבה, פעלו על אברהם-איסר את פעולתן המרגיעה, מזה פתאום את רמעותיו ושאף רוח לרוותה. מבלי דבר דבר ותפושים כל אחד ברעיונותיו ראו את עצמם לאחר כשעה לאור עמוד השחר הכוסע ועולה ליד בתיכם.

לאה'צי אספה את חפציה ואמרה לרדת מעל האסדה. פתאום הרגישה ביר מנושמה וכבדה על צווארה וטרם שהספיקה להשתחרר ממנה, דבקו ברכתה שפתים קדניות וכחלל נשמע הד נשיקה.

ו היתה הנשיקה השניה לאשה — והאחרונה.

דנשות בחילה ובעם כאחד השתלטו על לאה'צי. שעה סלה עמדה ושקלה כרעתה: לסכור על לחיו או לידוק בפניו? לסוף זרקה אליו מבט של כוז וסדקה אל ביתה.

:: :: ::

למחרתו הזמין אברהם-איסר את אביו למייל כשרה זהודיע לו פצרות,

כי נמך בלבו לישא אישה ודרוש ממנו להקציב לו בעתיד מהצית הריווח באטליו. באם לאו לא יעבור יותר.

האב ששילשל כל הזמן את כסף-הריווח לתוך כים מכנסיו, קפץ לשמע דבריו כנשוד-נחש:

— לאה'צי לא תינשא לך לעולם, וממילא אין לך. לעת עתה, כל צורך בכסף.

אברהם-איסר עמד בדיובורו ולא הלך למחרת לעבורה. לא הועילו שירוליו ואיומיו של האב, ולא סללותיה של האם החודגת. הוא בשלו: — חצי הריווח!

גם בכית השבן לא ביקר בימים אלה ולאה'צי שהיתה משוכנעת כי הענין נגמר, נתנה כלבה צדק להוריה וליודיה שהתרו בה וחזרו והתרו, כי הבחור הטיפש יפרש את רנשי חמלתה עליו כהבטחה להינשא לו. ומה מאוד נדל תמהונה בראותה אותו באחד הערבים נכנס לביתח בפנים קור-נות מאושר. למרות הקרירות שבה קיבלוהו, היה במצב-רוח מרומם ודיבר הדבה וגם הצטחק פעמים לאין מספר מחכמות עצמו. לאה'צי, שישבה כל הזמן ועיינה בעתון, הרגישה כי המשבר מתקרב.

השעון השמיע שעת העשר, עמד וחצי, אחת עשרה. אנשי הבית הלכו לישון ונשארה עמו רק לאה'צי. אבל גם היא קמה לאחר דנעים מספר מכסאה והתחילה לפהק בקול, לאות, כי הגיעה שעתו ללכת.

אברהם-איסר אבר פתאום את עירותו הסודמת, עיניו התחילו תועות בהלל-ההדר וירו הימנית מיששה באחד מכיסיו. ניכר היה כי בדצונו להגיד דבר-מה, אבל חסרות לו המלים המתאימות.

לאה'צי היתה הפותחת:

— רצונך דבר-מה! — שאלה בטון רציני.

— בן, — ענה אברהם-איסר באי-בטחה בקולו. — כואי בטובך החוצה ואניך.

פחד נפל עליה, אבל התאוששה, פתחה את הדלת ויצאה ראשונה. אחריה הלך אברהם-איסר.

הוא אמר למגור אחריו את הדלת, אבל לאה'צי פקדה עליו להשאירה פתוחה ואמרה בקול מצוה:

— הנד מה שבפיד!

נבהל מהטון שלה עמד אברהם-איסר על מסומו כאובד-עצות. לסוף התנבר על עצמו, תחב אה יד ימינו לתוך כים מכנסיו והוציא ממנו שיד כסף והגיש לה:

— הא לך, לאה'צילה את זה, וכשתהיינה לי מאתים פיוות במזומנים.
 גיבנם לחופה. מעתה גם אני שותף לרווחים באטליו!
 — מה אמרת? — הרעימה עליו לאה'צי כמול — עם מי תיבנם
 לחופה? — ובכרה זרקה את השטר אל פניו, נכנסה הביתה וסגרה אחריה
 את הדלת.
 אברהם-איסר הרגיש כי ברכיו כושלות-כושלות ובתאום נפל אל העיז-
 הכמוך ובכי יתום נשמע למרחוק ברמי הליל...

ס ת ת - פ ט פ ט ן

ה"נאוץ" קאמפומר בא אל המושבה היהודית א. כראש זקוף, ולא
 כסבצן מחזר אחרי עבודה. ימים ושבעות שלמים התנחל משאיומתן
 בכתב בינו ובין אדוניו החדשים, וכמעט שלא נכשל בשל אמצעי-הנסיעה.
 אבל סוף-סוף ויתר הלה: בנו בעצמו ובכבודו נסע בעגלתו והביא את קאמ-
 פומר עם ה"צ'ינה" שלו ואת ילדיהם ומטלטליהם.
 — אטו נטרפה עליו דעתו, שיסכים להיטלטל עשרות קילומטר בעגלתי
 משה פשוטה?

כל תקיפותו של קאמפומר נשענה על עברו המזהיר: פעמיים שירת
 בתור "מיליקו" ובחפץ-טוב, כשריד עתיק רבי-ערך שמר את מנפיו הצהובים
 ופנס-החשמל שנשארו לו מן הימים הטובים ההם:
 — אדרבא יראו הכריות ויווכחו, כי אמת בפיו!

:: :: ::

קאמפומר לא קיווה מראש ולא עלתה על דעתו למצוא במקום מגורו
 החדש, "פאלמאר", גם קרובי-משפחה וגם מכרים לעשרות. הוא עוד טרם
 הספיק לנער את אבק-הדרך מעל רגליו וכבר עשה היכרות עם כל ה"גאור-
 צ'ים" של הסביבה והתידר עמהם, ואנב שיחה על כוס יין נודעה לו קירבת
 משפחה עם הרבה מהם. עם האחר ייש לו דוד משותף ועל השני דודן, וזה
 הוא שני שבילישי עם ה"צ'ינה" הקודמת שלו ולחם קרובים בכל הסביבה.
 ואותו הדוד במכרים. לא היה "נאוץ" שלא הכירו. ביחוד שמח על פגישתו
 עם פידרו הגיבן. אך נתן את עיניו בו ושמו עלה על שפתיו:

— שמך פידרו?

— בן, סלעת אל המטרה!

— אם אינני מועה — ההגדר בקרקדו — פנשתיד על גהר „ברא

גאדה", כשאתה נוהג בקר ורוכב על אדמוני?

— טעית, במחילה מכבודך — חייך חלה — רכבתי על שחומי. ואולי?

אולי הצדק אתך. אפשר שרכבתי על האדמוני, שטבע לאחריו זמן מועט

ביון-מצולה ואכר לי לעד. ואתה רבבת על שחור, הלא?

— אך זה זכרון נפלא! — קרא קאמפומד בהתפעלות. כן, רחימאי,

רכבתי אז על השחור שלי, שהמנוח דון ז'אנים סנהו אחד כך מירי בעד

מאתים פיוזות, טבין ותקילין, כתוספת שה לצלייה.

וקאמפומד בין לנימה ולגימה וגמיעת עשן מהציגרה שלו, מספד וחוזר

והספד על פרשת בואו למקומו החדש, איך שהתרפסו לפניו אדוניו הקוד-

מים, שלא יעזובם והפצירו בו אדוניו החדשים שיעבור אליהם והתנאים

שהציעו לו ושכמוהם לא דאח „נאווין" אחר אף בחלומי. אבל כמוהם כאין

לנכי אותם התנאים שהציעו לו ממקומות שונים. ממש רבו והחזקטו עליו

כעל אבן יקרה... ולא פתם אכרים ברון איוראעל, למשל, אלא בעלי אחוזות

גדולות, שרצו בו לא בתור פועל פשוט אלא בתור מנהל. ואם יאמרו האומד

רים: למה בחר במקום זה והעדיפו על כל השאר? — אפשר מאוד שדות

שיטות נכנסה בו, ואפשר לא:

— הרבו כל כך לספר בשבח „פאלמאר", עד שלכו הלך אחריו שבי.

:: :: ::

אבל כל זה אינו אלא מעין פתיחה לסיפורי מימי הזהר שלו, שביוון

והתחיל בהם, שוב אינו פוסק. ה„מיליקו" של היום בננם לנכי ענק הוא

לנכי ה„מיליקו" של אז. טיפוס זה בכלל איננו שכיח יותר בימינו אנו.

אבל, מה הוא אומד ה„מיליקו" של היום?, לא רק חלה, אלא אפילו הקו-

מיסר של היום גופל ממנו פי כמה ואולי גם שד-הפלך בעצמו ובכבודו.

— אטו מילתא זוטרתא הוא ה„מיליקו" של הימים ההם?

ואין כלל מן הצורך להפציד הרבה בקאמפומד שינולל לפני בן-שיחו

את פרשת הגבורה של הימים ההם. נומא הוא ככל דוחב חוזהו מעשן הצי-

נאר, לוגם מכום היון שלפניו ומתחיל בסיפורי נכודות. מעשים ומקרים

בנכבים ושודרים שביצעו את זממם לא רק במחתרת ובאישון לילה, אלא

גם ואולי רווקא בצהרי יום בהיר, בהפילם אימת מוות על כל אשד מסביבם.

האחד שלבו היה בלב יארי ולא נפל עליו היה הוא, המספר, הוא קאמד פומד, שנהג בכולם, בלי יוצא מן הכלל, מנהגו מאז: פרס את נשקם, עמד אותם בעגלי-מרכס, טענם בעגלה והובילם ישר אל בית-הכלא של עיר הפלך. וכך היה נוהג גם עם השיבורים שניסו להרים שאון בבתי המרדח, או התגדו מלחמת-ביניים בפניונים, — וחמיד כהצלחה: פריסה, עקידה, טעינה בעגלה והובלה ישר אל בית-הכלא.

— תחבולה זו אחת מהמצאותיו הרבות היא, ואין לך טובה הימנה.

:: :: ::

עד כמה שלא נתפסו ה„נאוצ'ים", רובם ככולם, בחפרות, עוררת התפארותו של קאמפומד בת-צחוק על שפתם, ושלא לפניו קראו לו בשם „גנדרן". אבל באחת הודו כולם פה אחד:

— לשון חרה לו ואופן דיבורו חלק משמן.

בי פועלם לאו מקטלי קניא באנמא הוא — הודו גם אדוניו החדשים. בימים הראשונים לבואו יצא עם בוקר לראות בנוף ועם ערב שכ, רחץ את סוסו במימי השוקת ומסרהו ל„צי'נה" להאבילתו ולחשקות, ובעצמו סר לבית אדוניו. כניסתו היתה מירי פעם בקשר עם עבודתו שיתחיל בה, לפי דבריו, מחר ובמאחד מחרתיים, ותכף לזה עבר לסיפוריו. לאדוניו הלא קרובי-משפחה במקום מנדו הקורם של קאמפומד והרבה מכרים, ומי כמוהו בקי כפרטי פרטים מחייהם והרפתקאותיהם. יודע הוא גם את חלקי הכשר המותרים לאכילה ליהודים והאסורים להם, וכי לאו כל אדם מישאל רשאי לשחוט, חוץ מ„הקורא" ומחקה את כל התנועות, שהלה עושה בשעת השחיטה.

— בעל-דרשן נמור! — גהנו ממנו אדוניו והתפללו בלבם: — הלוואי ולא יפול ממנו הפועל שבו.

:: :: ::

קאמפומד לא התחיל תבף בעבודתו, מפאת עייפותו הרבה ממילטול הדרך — כך התנצל בפני האכר — ואך יחליף כוח יראה ממש נפלאות. הוא קאמפומד מה שהוא חורש — חרישה שמה, באשר איננו עושה אז מלאכתו רמיה. ואותו הדבר גם בנוגע לזריעה. ירדו תבף לאחריה נשמי-ברכה או לא, הזרעונים שיוזע לא יאבדו כין כך ובין כך ומריח מים

ינכמו ויפריחו ויעשו פדיו. ואם תאמר, בי כל בוחו אינו אלא בחרישה ובזריעה, איך אלא טועה ומטעה. כפי הוא בכל איברי המחרשה והמזרעה ואינו נזקק לעזרת אדם במסרה של שבירה או איזה קילקול שיהיה, ולא זו לו גם הרבב מכונת הרישה. הער אותו כשנתו ויגדך. הוא קאמפומר יודע על בורין את המכונות החדשות ביותר ואת טיבה של כל אחת מהן. כך יודע הוא, למשל, כי אם מכונת מקדומים טובה לחיטה, טובה ה"דרינג" לפשתה.

— לכשבוה אני צריך זה מזמן! — חשב האבר בלבו וחיכה בקוצר רוח שיגיש הלה לעבודתו.

:: :: ::

שהיותיו הרבות של קאמפומר ורחיותיו מיום ליום לא ישרו בעיני האבר, שכמו להבעים התבונן לזרוע בשנה החיא בפליוס מאשר בקורמות לה, ואף הזמין לתבליט זו מחרשה נוספת.

ניסה האבר דברים אל קאמפומר ובראותו כי הלה עומד בדהיותו, אמר להשפיע עליו ע"י ה"צ'ינה", שמעבודתה — בבוסת הלכנים והליכת הפרות שבעה אשתו רצון.

— בשלמה מאחר בעלה לנשת לעבודתו? אם תאמר הולה הוא — הלא אין בפניו ניבר דבר.

לתמהונו הגדול נוכח האבר, בי משחית הוא את דבריו על אננים לא שומעות. ה"צ'ינה" לא רק שלא הבטיחה דבר, אלא מרי הזכירו בפניה את שם בעלה רערה מפחד.

אשר לו, לקאמפומר, כל עוד ושאלות האבר דיפרפו וננעו ולא ננעו בכבורו, לא ראה את עצמו נעלב ומצא גם מחוכתו להתנצל:

— בוודאי שהצדק עם הפטרון, אבל מה אעשה ולא הכרתי עדיין רי צרכי? בשאבריא אמלא את אשר ההסרתי עד היום...

משפסעה סבלנותו של האבר והתחיל להציע לקאמפומר, לא עצר הלה ברוחו וענהו ברורות:

— אעבור לכשארצה. ועוד: בקשתי וגם דרישתי, שלא להניד לי יותר דבר וחצי דבר בענין זה, שהיה לי כבר למעמסה...

:: :: ::

— איני יודעת.

אבל מה שלא הפצה לגלות ה"צ'ינה", נודע לו מפי ה"נאנצ'ים":
— נשבר הוא לנהג כקר ל"פרינורפיכה" שכסמוך לעיר קולן...
סוף-סוף התיאש האבר מעבודתו של קאמפומר והתחיל לטבס עצה, איך להיפטד ממנו ולקבל אחר במקומו.

:: :: ::

באחד הבקרים, אך נמרה ה"צ'ינה" לחלוב את הפרות, ניגש אליה האבר וציווה לה למסור לבעלה, שיפנה בלי איחור את ה"נאנצ'י" בכדי שלא ייאלץ לאחוז באמצעים ולגרשו בעל כרחו:
— כל הסרתא שטרח להביאם לא היתה אלא לרגלי העבודה המרובה המחכה לידים חרוצות והואיל והתיאש בכד מעבודה בעלה, רצונו שילך לו. כל עוד ובדברי הפסרון לא היה משום איום — לא מסרה אותו ה"צ'ינה" לבעלה, אבל מביוון ששמעה מה שמעה, לא אחרה מלמסרם לו תכף לשובו מדרבו:

— הפטרון דורש במפניע שנפנה לו את ה"נאנצ'י"! קאמפומר ססר לה את סוסו וציווה אותה לרחצו ולהאכילהו ולהשקותו, ובעצמו סר כשכולו זועף ומדוגן לבית אדונו.
האבר ומשפחתו אך זה ישבו אל השולחן לארוחת-הערב, והנה נשמעו רפיקות בחצר.

— מי שם? — שאלה אשתו, שבאה מהמטבח עם תבשיל כידה.
— אני, — ענה הדופק עזות — אני קאמפומר שנתכבד בתואר "מיר ליקו", פעמיים.

בעלת-הבית העמידה את התבשיל על השולחן והזמינה אותו להיכנס. קאמפומר עד כמה שלא כערה בו חמתו התאסס להסתירה וברך את

המסוכים ב"ערכ טוב" ו"תנעם לבם אכילתכם", ישב על כסא והתחיל לספר בדרכו על דא ועל הא, כאילו לא נפל ביניהם דבר. אבל בראותו כי דבריו אינם עושים כל רושם — עבר להתלוצץ ביהודים: — פחדנים שכמותם! יראים הם את הדם ואת המבין כירוא את השר!

לאשרו של קאמפומר ולשמחת הוריו עוד טרם שכ מעבורתו בצבא הכן הצעיר, שהראה לא פעם את עוז וזרועו ל"גאוצ'ים", והם עשו את עצמם בלא-שומעים.

שעה ארוכה ישב קאמפומר והתלוצץ ופתאום קם ופנה ללכת, אבל בדרך על סף-הבית כאילו נזכר ברבר'טה וזרק מבעד לשפתיו החיוורות כסיד:

— ברצוני לבקש את הפט'ון, שלא להציק ל"צי'נה" שלו בדברים, ואם יעבור ויציק אז יראה לו את בוחו. בעניני חוק ומשפט אינו זקוק לעזרת איש: — לא בכדי שרת בתוך "מיליקו" ועוד: — כל ישכח הפטרון כי הוא נר בארץ ובן בלי מולדת!

:: :: ::

למחרתו ציווה קאמפומר ל"צי'נה" לחפור במעדר על יד ה"ראנצ'ו" באמתיים ולזרוע שם שום ובצלים, ובשיחותיו עם ה"גאוצ'ים" נילה להם את הסור, כי מעתה לא יזיווהו ממסומו, לא ה"אלקלדה" ואף לא השופט העליון, כי החיק אומר מפורש: בצל או שום כי תזרע על יד ה"ראנצ'ו" שלך, או כל מזרע-ירק שיהיה, אין בכוח הרשות להזיז ממסומך עד שייבשל וייקטף, והוא קאמפומר, חוקה עליו, כי לא תכלינה ידקות מגינתו. ולא עוד: הוא, קאמפומר, יעשה את הדרוש להישאר ב"ראנצ'ו" לא פחות משלוש שנים רצופות וכך יוכה לבעלות נמורה על ה"ראנצ'ו" ונם על אדבעת החקיד טרים שמסביבו: הקטר לכל צד...

משהגיעה התפארוהו זו לאזני האבר, לא החמיץ את השעה ונסע בו ביום לה"אלקלדה" שבעוירה הסמכה, להיורע מפיו ער כמה מן האמת יש בדבריו קאמפומר. הלה עיין ארובות בספר-החוקים, הקמיט את מצחו ויבסוף הודיע לו, כי אם אמנם לא יגיע לזכות בעלות על ה"ראנצ'ו" ועל הקרקע שמסביבו, אפילו על ידי ישיבה של עשרים שנה רצופות, מפקה לו זריעת מטר אדמה אחד את זכות הישיבה עד שייבשל הפרו, אבל, אם

כדרך חוקי קשה אמנם לגרשו, ינסה לדבר עם הקומיסר בענין זה והוא יודע כבר את אשר עליו לעשות בכנון רא...

האבר אמר לנסות אל קאמפומר דברי שידול לפני אחוז באמצעים, ולמחרת היום, בראותו אותו רוכב אל החצר יצא לקראתו וברכו לשלום: — יואיל נא להגיד לו: כמה צפון סוד באחרות? הלא לפי דבריו מגיעות שנותיו כבר לשבעים, ומה מעשה עשה שאין לזקנה שליטה עליו? ולא זו בלבד, אלא: — איפה השינ את סוסו, שיוצא לו שם בכל הסביבה כולה? לשמע דברי הפיוס והשידול שכח קאמפומר כמו, כי הלה רוצה להיפמד ממנו, והתחיל להתפאר בדרכו:

— את סוד הבחרות נילתה לו מבשפה בתנאי ובהתראה מוקדמת, שלא ינלהו לאיש, פן יבולע לו ויוקן באחד הארם וסד כוחו ממנו, ואשר לסום — הבול מודים כי עולה הוא על כל סומי המקום ואולי גם של כל הסביבה כולה. לא בכדי מציעים לו בעדו סכומי כסף עצומים וננכים אור בים לו מכל צד.

קאמפומר, שהיה באותו רגע נם מכוסם קצת, נתרשם כל כך ממחמאות האבר, עד אשר עבר לבקש סליחה מאתו בעד עיוותותיו נגדו, ונשבע לו, כי לא יאחר מעשרה ימים יפנה את ה"ראנצ'ו" מרצונו הטוב:

— עומר בריבודו הוא מאין כמוהו, ואם אין הפטרון מאמין לו יכול הוא לשאול עליו את מיטיבו ואיש חסדו רון ז'אניס. חבל, חבל שהלה הלך בכד לעולמו. ועוד: אם ברצון הפטרון, הרשות בידו לקבל תכף וסיד פועל אחד במסומו. ואשר לרידה — נכון הוא להקצות לו פינה בה"ראנצ'ו". :: :: ::

האבר קיבל לעבודה "גאוצ'י" אחד והכנים אותו לפי שעה למחסן-התבואה וחיבה כמזדד-דוח שקאמפומר יקיים את שבועתו. משעבר מועד עשרת הימים וקאמפומר לא מילא את הבטחתו, שלח האבר להתרות בו ע"י ה"צי'נה" שאם לא יפנה את ה"ראנצ'ו" עד למחרתו מרצונו, יפנהו מאונס.

לשמע ההתראה החדשה קפץ קאמפומר בנשוק-נחש ונפל לבית האבר בשצף-קצף:

— הלא באשמתו צדיך הוא לנוד על פתחי בעלי האחוזות לבקש עבודה, כי את עבודתו שלמענה הטריחו ממרחקים נתן לזרים! זו ועוד אחרת:

— אם יתעקש ה"רוס" וירדוש ממנו לפנות דווקא את ה"ראנצ'ו", יתעקש גם הוא, קאמפומר, וישב בו כמה שירצה, ונוסף לזה ירדוש ממנו

פיצויים כער כל הנזקים שגרם לו וגם את עור הכבשים שנגב ממנו פועלו החרש, בן הזונה, כלילה העבר...

גם קאמפומר וגם האכר לא השניחו בשעת-מעשה בבת הפועל החדש שקשיטה עצים להסקה לא דחוק מהם. ומה נפתעו כראותם את אכיה, יהו-פיע פתאום לעיניהם בפניו ארוך כידו ושואל כועף:

— ביטלמה, — הראה בידו השמאלית לצד קאמפומר — בשלמה ולמה הזכיר הכלב המצורע הזה את שמי לגנאי?

הפועל ה"גאוי" לא נתן להם שחות לתמוה הדכה וקרא בקול לקאמ-פומר:

— התנוגן, אם תוכל!

קאמפומר שהרגיש בסכנה הגשקפת לו, פסע לאחוריו שתי פסיעות ואמר כמו להוציא מחנודתו את פניו, אבל ידיו לא נענו לו.

— התנוגן — שנה ה"גאוי".

קאמפומר עמד בלי גוע.

— הלא מרבדים אליך, ארור! — שילש לו.

קאמפומר, תחת להראות לו את כוחו נפל לרגליו וחיכקן בזדעותו, כשהוא מתרפס בלז:

— סלח, אחא, סלח!

בן-דיכו השתחרר ממנו בקצף, הכה בפניו באדיו וזרק עליו מבט של כוז:

— פחדן!

ראה ה"גאוי" כי גם לשמע כינוי-ננאי זה קאמפומר אינו קם ואינו מגיב, הוציא את פניו מן האדמה והשיב אותו אל תדרו, ידק לצד קאמ-פומר ושיב לעבודתו. כעבור רגעים אחרים קם קאמפומר מעל האדיו, עלה על סוסו ורפק בו כחזקה ומבלי הגר דבר נעלם מעיני האכר.

:: :: ::

למחרת, עם עלות השחר, באה עגלה רתומה לשלושה כוסים וכה הוטענו כל מטלטלי של קאמפומר וגם ה"צ'ינה" וכניה עלו ויטכו כה ונעלמו מן המושבה. הוא כעצמו לא בא ועקבותיו לא נודעו.

התרפסותו של קאמפומר לפני בן-דיכו וכדיחתו מן המושבה היו זמן רב לשיחה כפי ה"גאוי"ים, ולא רק שלא גרו לו, אלא כזוהו כלבם ואת כינויו הקודם "גנדין", שינו מעתה בכינוי חדש:

— "סתם-פטפטן!"

ידה בכול

עם תחילת האשמורה האחרונה מתהפכת דונה לולה על משכבה, "נוכבת רגע ופתאום קופצת היא כנשוכת-נחש: מכסה כחרדת-אם את מעלה כשמיכה, מתלכשת ויוצאת בלאט החוצה להסיק אש ולשפות את הקומקום הכרסתן לשתיית ה"מאטה".

לופז, — כך נקרא בעלה בפיה, אבל ידיריו ומכיריו קוראים לו בפניו ושלל בפניו "רון לופז", — מרגיש ואינו מרגיש בנגיעה הקלה בגופו ורוטן לעצמו בדרימה, כאילו אמר להכרית יתוש מטריד, ועוד טרם התהפך על צדו השני ושקע בשינה עמוקה, שנת-שחרית, עומדת בכר דונה לולה למראשותיו עם קומקומה הקטן ביד ומתחננת אליו כאל בן-טיפוחים:

— חשתה "מאטה" לופז?

לופז מתהפך על צדו השני ועונה מתוך רוגז:

— תני לי לישון!

דונה לולה גומאת בטטרוסה המכוסה את ראשוני מי ה"מאטה"

המרים, ומעירה אותו שוב.

— בחסדך, לופז, שתה ויגעם לחכך.

— תני לישון! — אומרים לך — נוהם לופז בחריו-אף.

אבל דונה לולה אינה מרפה ממנו:

— לא ישנת היטב, לופז רחימאי, וגם השתעלת וכודאי גיחר גרונך.

קום ושתה ואחר כך תישן כהפצץ.

לופז אינו יכול להיזכר על ישום היתעלות מצרו. להפך. שנתו ערבה לו מאוד, אבל כיוון שהעירתו זריח ה"מאטה" עלה כאפו, מפחק הוא להנאתו וחוזר ומפחק ויושב. דונה לולה מציגה את הקומקום על השרפרף,

אוחזת את מטפת-הצמר ועוטפת בה את חצי גופו העליון ושניהם יושכים איש מול דעותו ונומאים „מאטה“, עד תום המים כקומקום.

:: :: ::

עם עלות השחר. בכל ה„ראנצ'ים“ שמסביב שקועים עריון כשנת ודונה לולה מהלכת כבר מאחד לשני, מציצה בחורים ובסרקים וכרגע נורעו לה כל החדשות שנתחדשו במשך הלילה: פידרו ישתה לשכרה במסר באה עד כוש, כואן לן ככלא, אנכליקה עשתה כיווני-חן לכל עוכר ושכ וצ'ונה בת החמש-עשרה נעלמה עם אלמוני, ולכה אומר לה, כי יד פועל היהודי הולדקן באמצע. כימים האחרונים ראתה אותו כשהוא מסתובב על יד ה„ראנצ'י“ של אמה ומציץ אליו כסקרנות דכה. לאו תיגוסת בת יומה היא, רונה לולה, ועוד טרם נולד האיש שיוליכנה שולל:

— מה נתרשש כסביבה והיא לא תדע, ומי יכול להסתיר דבר ממנה? לאור היום המתבהר והולך קמות ה„צ'ינות“ לעבודתן, ומעשה-ישטן: כמו מבטן הארמה צמחה פתאום אודחת לאקרואה זו ומסרת בנשימה אחת את כל חדשות היום.

לא מתמוך ולא משלשום, אלא מאז זוכרים אותה — בזה הוא סדר יומה, ובכל זאת להירה הרבר בעיני כל יודעיה: מאין ואיך נודעות לה כל החדשות? הלא על יד כל „ראנצ'י“ ישנם כלבים השומרים עליו, ומלכר זה נוהרים בה גריו שלא לנלות לה דבר — ולשווא. אין סוד כמזם מפניה, כאילו עוף השמים יוליך לה את הקול...

:: :: ::

בימות החמה כבימות הנשמים, מתאמצת דונה לולה לנמור חלק מעבודת יומה לפני כוא החולב. נבירותיה, שכולן כאחה מיהודיות העיירה חן, עד כמה שאין דעתן נוחה מזריותה זו, אינן מעיוות להעיר לה רבך, ועם רפיקה הראשונה בחלון הן פותחות לה את הדלת ונוהרות מאוד להכין לפני השכיבה את כל הנחוץ לכביסת הלכנים, דבר לא נערר.

כל אחת מהן כפני עצמה מסללת את היום שבה התקשרה עם דונה לולה. איך שלא תכנס ותנהץ — עליהן לקבל באהבה ובלי שום תדעומות, כי אוי ואבוי לגבירה, שתחין להפש מגרעות בעבודתה. היא, דונה לולה,

מלכר שלא תתרצה כנקל לשוכ לעכור אצלה, לא תתן לשום „צ'ינה“ אחרת למלא את מקומה. לשווא כל ההתחבמויות להכיא שפחה מן החוץ. חזקה על רונה לולה, שלא תנוח ולא תשקוט, כחלה ממארבו תארוזב לשפחה עד שתצא כלעומת שבאה.

:: :: ::

עם צאת ה„צ'ינות“ לעבודתן כבתי נבירותיהן שבעיירה, נפגשות הן כדרךן עם רונה לולה השבה כבר לביתה. נתפזת היא לזכות כחלכ הראשון ואינה כתעכבת דנע. מפורת היא, אנכליקה, עקיצה לאחת ומחמאה לשניה ונעלמה מן העין.

לסול צערי נכירתו קופץ כלכלכה המנומר מעל מטתו ורץ לקראתה כנכיתות מהולות אהבה וקוצר-רוח כאחד. לארוחת הכוסר, גם לופז מתחיל להינער.

רונה לולה קיכלה את החלכ כחוספת כשכיל מנומדה, מונה לו את חלקו, הוסיפה עצים על הכידה ואצה ומתיצבת ליד בעלה לעזור לו כחה-לכשו. אמנם, עם שכיבה הכינה לו את כל הצריך, אבל חוששת היא מן שבחה דבר. ביתור תעזור לו כהתגלחו ואינה זזה ממנו עד אשר ינמור.

אחרי אשר מזנה ספל קפה כחלכ כשכיל לופז וסעדה את לבה כחיי פזון, ממהרת היא לאחת מנבירותיה להמשיך את עבודתה, וכשעת עשר כדיוק עומדת היא בכר כאטליון, עם הפנכה המצוירת כירה.

כמה שלא יהיה כאותה שעה, מספר הלקותות כאטליון, מוותרות הן על התור ומאיצות כטבח לשרת ראשונה את דונה לולה. עושות הן מה שעושות — כך תנמסנה את ויתורן זה — לכבוד וקנתה המופלגת, אבל לאמיתו של דבר רוצות הן להיפטר ממנה כשלום. גם הטבח מתמתח מלוא קומתו ועומד זוכן לשרתה. אבל דונה לולה, עם כל היחפזה אינה רוצה לוותר על ההודמנות להחניף לאחת ולרדת לחייה של השניה, וכיחור, להתי קוטט עם הטבח. לא קרה אף פעם שהכשר המוצע לה יספס את רצונה: או שהוא שמן ביותר, או כחוש מאין כמוהו, או שאינו ראוי סתם לאכילת כלב.

התקוטטה, התקוטטה וכחרה כמנה כרצונה, משלמת היא את המגיע ממנה ועומדת דנע כמחכה לרכרימה, ואוי ואכוי לטבח אם ישכח לשלוח

חתיבת כשר, מתנה בשביל מנומרה.

— בלום יש לה בעולם דבר מבלערי לופו ובלבלכה?

:: :: ::

בשוב דונה לולה מהאטליו עם הבשר בידה, סוצאת היא כבר את לופו מדוחין וססורק למשעי ולבוש, כשהוא עומד ומחכה לה בקוצר-רוח, על סנת להיפרד מאתה ולצאת אל אחת המסבאות לשם "חיפוש עבודה". נימוק זה, רק שינרא הוא בפיו. לאמיתו של דבר בדצונו להתראות עם ירירים ולשחק עמם בסלפים על כוס יין. מעורו לא הלך לבו ביותר אחרי העבודה ומה לעת זמנתו, סלכר מה שנס דונה לולה מתנגדת לכך בהחלט. הסתפק במה שתכנים מכביסת הלכנים — כך אומרת היא — ובלכר שלא לסכן את כריאותו היקרה לה מכל מחסדי התכל.

לפני צאתו את חדרו משגיחה דונה לולה בשבע עינים כבדניות, בסנפיו הצהובים ובמנבעתו, אם לא רבס כהם אכס כלשהו או נוצה ובראקת לופו כי אין היא מעירה דבר, נפרד הוא מאתה בדרכה:

— "צ'או", לולה.

— "צ'או", לופו.

דונה לולה נותנת לסנוסר את הסתנה ששלח בשבילו הסכה, סוסיפה נחלים על יחאש ובן-דנע עומדת היא כבר בחיין. לופו יצא את הבית והיא לא תלווהו במכמה? למרות מה שהיא כבר זקנה לימים, אינה בושה, בכל זאת להודות, כי לא תוכל להשביע את עיניה כיפי פניו וכישרת נוו. מסש בכיום התאחבה בו.

לופו אינו מסהר בהליכתו. פוסע פסיעות אסיות וסרודות, ממש עקב בצד אגודל, ודונה לולה — מי ידמה לה וסי ישווה לה בשעה זו? — פני בעל-אחווה לו — מדרכת היא לעצמה — למשבתם של יריכי ושונאי כנפש.

בשלופו נעלם מן העין, סרה דונה לולה לחדרה, סציעה את הססה ומכברת את הרצפה, ותבה לזה יוצאת היא אל החצר לשפות סיר סים על האש וממהרת החוצה לראות בכאים אל העיירה לשם מקח וסמכר ולשוות עמם על דא ועל הא.

כל זהירותם מאז של גדי ה"ראנצ'ים", אינה עומדת להם להשהסס

ממנה. בעל כרחם ממש עונים הם ברכה על ברכתה ונכנסים אתה כשיחה הגורמה להם על פי רוב צער ובאכילב.

:: :: ::

בחצי היום כדיוק, שב לופו הביתה ומוצא את החדר מסודר ושולחן ערוך בכפות וסוללות, עוגות מריות וכסכוס יין.

דיח התכשילים הטעמים עולה באפו עוד בעמדו מעבר לספתן, ואף על פי שידוע הוא יודע, כי יכול הוא לסמוך על אשתו בעניני אכילה ושתייה, בכל זאת חוזר הוא סדי פעם בפעם על אותה השאלה:

— האכילה מוכנת?

— כן, לופו, מוכנה וסוזסנה.

דונה לולה נומרת את ההכונה האחרונות ולופו יושב אל השולחן, כשבולו סקרגות לקראת ההפתעה שהבינה לו. עד שנתה הארבעים שירתה בבחי גדולים ומכאן סעסה הטוב בסידור חדרה וכבישול וסיוון, ומה שלא ידברו בה גדי ה"ראנצ'ים", כאחת מורים הכול:

— אשת חיל כהלכה!

הצלו במכושל געים תמיד לחיכו של לופו וסנרה את תיאבונן, ועוד טרם נמר לאכול, אותה אתו שינה ולדידיה היה שובב על המסה מכלי לשותות "מאטה". אבל דונה לולה מתנגדת לכך.

לופו לא הספיק לנמוא אה ה"מאטה" הראשון וישן, כשהוא יושב. אז מתחילה דונה לולה להאיץ בו:

— לופו, שבב על הססה ותנות.

גס דונה לולה מרנישה עיפות בכל נופה, אבל מושלת היא כרוחה ומסירה קורם את הכלים מעל השולחן, שוטפת אותם ומעמידתם דבר-דבר על מקום.

— בזה הוא הרגלה מאז!

:: :: ::

פרט לימי פנדא, או יום שבו נמרה את כל עבודתה בבתי נכירותיה בכוקר ורעתה וזה עליה. על פי רוב סמה דונה לולה משנת הצהרים כשהיא נרגזת עד היסוד. קולה הצרוד מחריש או את האזנים, וכל מה שעשה מישחו או חשב לעשות, שמש לה סיבה לתרעומותיה:

— במתכוון השליכו את האעפה סמוך לפתחה, כדי להכאיש את דיחה כעיני בעל-הכית והשבנים.

אז:

— אמנם, ישנה, אבל הגיעה לאזניה ההתגרות במנומרה וגם המכות שהכוהו. לא הרשה היא ולא תשמע את נכחותיה! אותה לא ירמו!
לופו, בעורנו שוב על מכותו מניעות לאזניו צדיחותיה המשונות של אשתו ויודע הוא, כי קמה על צרה השמאלי. בכל זאת מנסה הוא להשתוקה בדברים בבושים:

— הצעקות הללו על לא־דבר למה הן? הלא תבושי, לולה!...
דונה לולה כחרשה לא תשמע את דברי בעלה וממשיכה בצדיחותיה. לופו בהחזק ויושב על המטה ופוסח: להשתוקה או לתת לה לצעוק עד שתתינע? ואף כי יודע הוא שישחית את דבריו על אזנים לא שומעות, בכל זאת מנסה הוא שוב:

— שמרי על בדואותך, פתיה, ואל תקצרי את ימך.
תחת לעשות את דעונו, מתנפלת היא עליו:
— לא־די שאינך על צד אשת היסך המפרנסת אותך ולא תדיב את ריבה, מצדד הנך בזכות שונאי!

רואה לופו כי רבריו החטיאו את המטרה, מתלבש הוא, נומא, ביחידות את ה"מאטה" ויוצא החוצה.

הוא הלך לו ודונה לולה נדנות והולכת: השכנים סוגרים את חלונותיהם ודלתותיהם ונבנסים איש לחרדו, או הולכים מכתיהם והוא מכה את בלבלכה וצועקת בקול־קולות בחדרה, אחד כן הולכת היא לבתי גבי-דוניה וצועקת גם שם וברך עד שובה עם ערוב היום לביתה.

בירוב המקרים משתתקת דונה לולה עם חשבה, כשבולה רטובה מזיעה.

:: :: ::

אבל יש ומתפסקת סבלנותה של השכנים — אמנם לעתים רחוקות מאוד — ומישהו עונה לה על צעקותיה — וכשמן על המדורה. דונה לולה ממשיכה אז לצעוק ולריב עד שעה מאוחרת בלילה. במקרים כאלה אין היא מבינה גם את ארוחת-הערב בשביל בעלה.

בשוב לופו הכיתה ומוציא אותה נרגזת כשהיתה, וביחוד כשלא הצליח באותו יום במישהק הקלפים, בוערת בו חמתו עד להשחית ואותו במגלג ומכה אותה שוק על ירך, ללא־דחם. וראה זה פלא: דונה לולה לא רק שאינה מנסה להגיב, אלא נותנת את נווה למכה ועובדת מצעקותיה לבכי מחניס ומבכי להתיפחות אילמת ורק אז מדפה לופו ממנה, סוער את לבו ביחירות ושובב לישון.

למהרת משכימה דונה לולה כמנהגה מאז, כאילו לא קרה דבר.

:: :: ::

לעומת זה אין להכיד בה בימי פגרא את דונה לולה שבימות החול. אמנם, גם בימים אלה מעירה היא שחר, אבל מה שונה אז מצב דוחה! אם קשה עליה הישיבה בבית בימי חול, קשה לה ממנה שבעתים הישיבה בימי פגרא. מכל רחבי הסביבה נוהדים "נאו'צ'ים" ו"צ'ינות" אל העיירה ואת מי לא תדע ולא תביר? יותר מאשד בבית עומרת היא בחוץ ואינה מקמצת לעוברים ושבים עקיצות ויודות חדרו בטן ומחמאות. ביחוד גדול יצדה לסבסך איש ברעהו ואשה ברעותה ומעמידה כשעת מעשה פני תם ומיתמם, המשיכות, כי פי דונה לולה המדבר אליהם.

לעבור בימים אלה בבתי הנבירות — דבר כזה מן הנמנע לה ולא בכל הון דעלמא. כל הבוקר אין רגליה עומדות רגע. רצה היא, רצוא ושוב, מן הבית אל החוץ ובחזרה.

גם בימי פגרא נוהגת היא ובעלה לישון אחרו ארוחת-הצהרים, אבל ממעטים הם בשינה, קמים וישותים "מאטה" ויוצאים לטייל ברחובות העיירה, שלובי ורוע ובלב טוב.

:: :: ::

שניהם, דונה לולה ולופו, מראשוני תושבי העיירה הם והתדונותם התקיימה כך: דונה לולה גורשה מבית בעלה החמישי ובאה מעיד המחזו לשדה בבית הקומיסאר ועשתה היכרות עם לופו, שהיה אז "מיליקו", ומאז דבקו זה בזו ללא־היפרה.

עד כמה שהוא, לופו, נוח לבריות ואיש רעים, יר דונה לולה כבול ואין איש יכול דברה לטלום.

בשנים הראשונות ניסו, אמנם, נדו ה"ראנצ'ים" לקבול עליה לפני לופו: הלא אימתו עליה! הלא העמיד, בשעת מעשה, פנים דצינוות, עשה את אוננו כאפדכסה והקשיב בענין רב לרכיהם ולסוף ענה שלא ממין הטענה:

— לולה זו בורדאי שידיה רב לה. לשונה חרב־פיפיות ואינה נרתעת מפני איש. ולא זו, אלא לא נרתעה לאחור אפילו מפני שר־המחזו בעצמו ובבבדו ועצתו, איפוא, שלא להתגרות בה.

ראו נדו ה"ראנצ'ים", כי אין מנוס ואין מפלט מפניה וחרלו לקבול עליה, וכל פעם שהיא עוברת על ידם חורקים הם בשיניהם ומסללים אותה בלבים:

— עברה לפומה!

במקומם. עם ראותם כי כל עמלם לשווא, נכנסו אל הבתים וסגרו אחריהם את הדלתות והחלונות.

מרוב צער וכאב-לב לא יכול גודמן להירדם אחר כך על משכבו. התיימר מצד על צד וכל רגע נדמה לו כנצח ממש. עד כמה שהתאמץ שלא לחשוב על הארבה והקציר האבוד, וכמו להכעים צפו ועלו המחשבות הנזונות וניקדו כמוחו עד כדי טירוף-הרעת. כמה פעמים ירד ממשכבו, הדליק את העששית וניסה לעיין בספר. אבל האותיות פרחו לעיניו ולא יכול לקרוא אף מלה וכיכה את העששית ושכ ושכ.

כשכבו בפעם האחרונה היה כבר אחרי הצות. בחלו נשמע שוקשוק כנפיים ואחריו קריאת התרנגול לכוא האשמורה השניה. אנשי הבית ישנו את שנתם הכבדה והשמיעו נחירות משונות, ומבעד לחלון נשפפה אפילה סמיכה, שהפילה אימים.

כאחד המתיושבים ידע כל מה שעבר עליהם בארץ החרשה עד היאחזם על הארמה, וכמוהו בהם, כולם השקיעו את כל בספם שחשכו מעבודתם במשך של שנים בתור סוחרים בערים ופועלים כמושכות. ועם הרעיון, שבשעה שהוא שוכב על מטתו, משחית הארבה את כל יגיעם, ניקדה מחשבה במוחו:

— מה צפוי לנו עכשיו?

התקוות הטובה נדפה בעשן, ואת מקומה תפס היאוש המר:

— אם ישחית הארבה גם את האספסת, צפוי רעב גם לסוסים ולמטע

הבקר...

:: :: :: ::

גודמן נדרם עם האשמורה השלישית, ובשנעור בבוקר ויצא החוצה, נראתה כל המציאות המדה לעיניו: לכל מלוא המבט לא נראה סימן של ירק, ומשחם השמש והארבה התרומם מעל הארץ התבלט כל החורבן שהשאיר אחריו: הננים והשרדות היו שחורים והעצים עמדו ערומים, כעדים אילמים לאסון הנדול.

בראש מורד התהלך שעה ארוכה על הארמה, שזה אתמול היוותה ים של ירק, התעכב ליד כל עץ ושיח ושפתיו רובבו כמו לעצמו:

— בלאחד שריפה!

כאב נורא מילא את כל ישותו מרחמים לעצמו ולאתיו בצרה.

צער בעלי חיים

מורע החטה והפשטה עורר בלב המתיושבים תקוות טובות. מייד לאחר השדירה ירד גשם-כרבה שהרווח את הארמה ונכסו יפת.

הפשטה עוד טרם עמדה בשיבליה, כשבאויר נדאו פתאום חלוצי ארבה, שנוצצו לגוד השמש כפרפרי זהב. שלושה ימים רצופים נשבה רוח קדים חזקה ויללה נכאות, צבע השמים הפך ירוק-צהוב והאויר נמלא אד מהניק. בראשים כואבים ניבאו המתיושבים נשמיזעף אבל טעו. הדוח ביישר את כוא הארבה.

ה"גאוצים" הריחו בו ראשונה והם הודיעו את הכאות:

— אי-מושם מתקרב ארבה בכד ואלה הם החלוצים העוברים לפניו, ואם לא יסוכ הרוח לאחור, יש להתיאש בעוד מועד מן הקציר.

— חלואי ויתברו — התפללו המתיושבים הרש ורדפו אחרי המש-חיתים שצנחו אחר-אחד לארץ והסתכלו בהם מקרוב.

עם נטות היום שך הרוח ובאופק המזרחי נדאתה עב קטנה, שהת-פיטתה והלכה ועד מהרה ירד ארבה כבד שביסה את הננים והשרדות.

עופות הכית שהתכוננו לעלות על הנדרות ועל העצים ללינת-לילה, קפצו וניקדו את המשחיתים במקוריהם ובלעום חיים, ומתבטים יצאו המתיושבים משפחות-משפחות ועמדו לפני המהוה המבהיל, איך שבן-רגע הפך הכול צהוב-ירוק וחמר ממש אוויר לגשימה. שעה קלה עמדו כך והסתכלו, ופתאום, כאילו הרגישו בכל גודל הסכנה הנשקפת להם, אהזו בכל הכא לידם והתחילו לגרש את הארבה מן הננים ועצי-הפרי.

עד שעה מאוחרת כלילה רדפו אחרי המשחיתים, רמסום ברגליהם, המו, צעקו, רעשו ורדפו כפחים ריקים. אבל אלה עפו להם ואחרים באו

מעבר השני של גדר-החיל נשמע פתאום קול פידרו הזקן:

— בוקר טוב לך צהובי, מדוע הגך עצוב כל כך?

נורמן עשה את עצמו בלא-שומע.

ה"גאון" הזקן התעלל, והוסיף כבעם עצור:

— אין צרה באה בלי בת-לוויה. הארבה ישאיר את ביציו בארמה

ולא יהיה במשך השנה דקיק בבית ולא מעט "ז'דבה" לשתיית "מאטה".

— מה זה תפספס, זקן? — שואל נורמן בהתדעמות.

— אני אומד — ענה ה"גאון" בדרכי-ימיה — אם לא יאורע גם

כיגתיים, יודונו המשתתפים, ומהביצים שיטילו יתבקע דור חדש, גרול ומסובן יותר.

נורמן עזב את ה"גאון" לנפשו, וכלב כואב שכ אל ביתו.

בעברו דרך המבלאה דאה את הסוסים עומדים נדגנים ומנרשים

בזנבותיהם את הזנבים. גם הפרות החלובות שבו מן השרה כלעומת שהלכו

ועומרות ומעלות גרה. רגע-קט התבונן אליהן ונרמה לו, כי רואה הוא

בעיניהן השתתפות בצערן, מלווה שאלה:

— מה גאבל?

עיניו מלאו דמעות והתיפח מר:

— צער בעלי היום!

בחזרה לבית אמא...

חמש עשרה שנה עברו על ריוניסיה בבית אמא ובאוורו הזך של השרה, שם טיפלה בגידול אחיה ואחיותיה הקטנים, עזרה לאמה בחליבת הפרות וכביסת הלבנים של הפטרון והתגתה אהבים עם "גאוצ'ים", ומשרד-בה על סף שנתה השישעשדה התחוללה מחפכה בחייה. בת הפטרון באה מעיר הבירה לבלות את ימי הקיץ באחוזה אביה ובראותה את ריוניסיה, דיברה על לבה שתסע לשדת ככיתה והכטיחה לה הרים ונבעות: היא תלביש ותנעיל אותה ותתן לה גם כסף במזומנים, שיספיק לה לצרכיה היא וגם לשלוח לאמה מדוי הורש בחדשו. לעזרת בת הפטרון באה מארוקה, ששרתה בעיר הבירה ולא גלאתה מלספר על החידושים והנפלאות שראתה שם. ריוניסיה לא היססה הרבה והסכימה.

בקוצר-ידה היכתה ריוניסיה ליום המאושר בו תשב בקרון, בדרכה לעיר הבירה, ובשהניעה השעה, מייד התחיל הנוחם מברסם בלבה וחפץ עז תקף אותה לרדת ולהימלט לבית אמא, אבל נטרפה עליה השעה. בו ברגע זוה הרבכת ממקומה...

:: :: ::

כל הדרך הארוכה ישבה ריוניסיה ליד החלון הפתוח עם חבילתה הקטנה מתחת לבית שחיה, ושאפה בצימאון רב דיוחות השרה שהתפרצו אל הקרון.

לשווא ניסה מוכר-העתונים את כוחו לעשות אתה חיברות: הציע לה לקריאה, חונם אין בכך, בתכי עת שונים, החווה לה קידות ופיוז לה מחמאות. ריוניסיה גם הבט לא הביטה לעבר 'פניו, כל מעייניה היו בבית

אמא והיה הרושם כאילו נמשך פתאום חוט בינו וכין לכה וכל כמה שהתרחקה הרכבת נתמתח החוט וגדל והלך הכאב.

הגעגועים החזקים שתקפו אותה על הנוף וכל אשר בו, הכיאו אותה לידי רמעות ולכה לא הלך אחרי האוכל ששלחה לה נכרתה ההרשה מסוגנו תמחלקה הראשונה. כלעומת שהכניסוהו כך נשאר עומד, מבלי אשר נגער בו.

:: :: ::

דוח סוף-הלילה נשכה בפני דיוניסיה ושיחקה עם שערה השחור והמסולסל, ופתאום התחיל מכסיף האופק המזרחי. דיוניסיה שכחה רגע את מקומה, תיקנה את שערה הפרוע וקפצה ממקומה כהרגלה מאז עם עלות השחר, מוכנה ללכת עם אמא לחלוב את הפרות. אבל סכמה נתפל בפני חנוסעים העייפים אשר עמה בקרון וישבה.

כרגע הראשון לא יכלה להיזכר מה מעשיה כאן וככלל, אם אין זה חלום-בלהות. ולפתע הוחזר לה. בפתח הקרון נראו פני הנכרת והרגישה כאילו יצאו עליה צוננים.

— דיוניסיה, — שמעה את קול הנכרת — הכיני את תפציד, כי עוד מעט ונגיע לעיר.

:: :: ::

לדיוניסיה לא היה מה להכין. את תכילתה לא פתחה כל הדרך ואחזה אותה מתחת לכית-שחיה כשאחזה. אכנס במוחה העיף חלף רעיון, כי מן הצורך להוציא את הראי הקטן, מתנת חתנה כואן ולתקן את שער ראשה, אבל חסר לה כל רצון לכך. כמו כן לא הוציאה את העפרון האדום שמאדוקה נתנה לה כמתנה לצבוע בו את שפתיה וצפרניה. עם היוכרה במאדוקה חרקה שן מכעס:

— היא שרכבה על לבי לנסוע עם כת הפמרון ואני הפתייה נפתיתי לה.

היא נשכה את צפרניה עד זוב רם. כשעה לפני כוא הרכבת אל העיר, פתחה דיוניסיה את נחיריה ושאפה אוויר עמוס-עמוק. רגע ישבה בלי נוע ושאפה שוב וקראה בקול: — אוויר אחר לנמרת!

כל חנוסעים הכיטו אליה בעינים צוחקות, ומשהרגישה במבטים אלה הפנתה את פניה אל החלון והוציאה את ראשה. תחת השרות הרחבות והרחוקות שחלפו לעיניה כמשך כל הלילה, חלפו מעבשיו צריפים ובתים עם ארוכות מעלות עשן.

בקרון כמה תנועה. האנשים התחילו לארוז את תפציהם והנשים הכיטו כמדאות, תיקנו את שערן וצבעו את שפתותיהן. הכל התכוננו לדרת.

בפתח הקרון נראו שוב פני הנכרת: — ריוניסיה!

דיוניסיה לא שמעה כמו את קולה ולא הפנתה אליה את ראשה. הנכרת קראה אליה שנית:

— דיוניסיה, הלא מרכרים אליך!

דיוניסיה הפנתה אליה את ראשה והעמידה פני תמה.

כאן פקעה סבלנותה של הנכרת ואמרה בהתרעמות:

— החדשה את ולא תשמעי? כואי אתי אל קרונך, כי עוד מעט ונגיע למחוז הפצנו.

ריוניסיה כמה ממקומה והלכה אחריה בגולם.

:: :: ::

הירידה מן הקרון, ההיפפה בתחנה, הנסיעה כאוטו והעליה כמעלית לבית נכרתה — כל זה עבר לעיני ריוניסיה כחלום-בלהות, וכשעמדה פת-אום, ראתה את עצמה בחדר קטן וצר, שלרכרי הנכרת ישמש לה ירידה מהיום.

כלעומת שנכנסה אל החדר הקטן כך עמדה ולא זזה ממקומה. עיניה תעו כחלל הקטן כאילו חיפשו דכר-מה ופתאום עמדו על פיסת הרקיע שהציץ מבעד הרלת הפתוחה.

פניה נתעוותו מכאב. בחדר היה אפל למחצה, כאילו לא היתה זו שעת בוקר אלא שעה שלאחר שקיעת החמה.

:: :: ::

הנכרת קראה לה פעמיים וכשלא בא בל מענה נכנסה לחדרה ומצאה אוהה כשהיא עומדת נשענה בפניה אל הקיר, ומתנזעות גופה הכירה כי בוכה היא. פני הנכרת הפכו סימן שאלה:

— מה לך?

דיוניסיה לא הביטה אליה.

ניסתה הנכרת להטיף לה מוסר:

— סיניוריטה לכל דבר, ואם אין אני טועה יש לך בכר גם חתן

ואיבכה לא תבושי לבכות כתינוק בן יומי?

דברי מוסרה החטואו את המטרה. מהתיפחות עברה לבבי גדול.

פני הנכרת הפכו דציניות:

— האם בואב לך דבדימה, הגידו!

מלב דיוניסיה התפרצה יללה.

— לא בואב דבר, אלא צר לי המקום!

:: :: ::

ער שעה מאוחרת עמדה דיוניסיה על מקומה ומדרה בבכי. הנכרת הביאה לה אוכל, אבל היא לא טעמה ממנו.

לשווא העתירה עליה דברים והבטיחה אותה, כי לא יארבו הימים ותתרגל לחייה החפשים. גם בעלה וילדיה דברו בשבח העיר וכנגות המקום שמשם באה. דבריהם לא מצאו חר בלבה.

ראתה הנכרת כי בדברים בבושים לא תשפיע עליה והעמידה פניכ נועמות.

— אם כרצונך לשוב לבית אמא רווקא, לא אעכב אותך. אבל קודם עליך לעבור ולהדווח את הוצאות הנסיעה לכאן ובחזרה!

לשמע המלים „לשוב לבית אמא” פסקה דיוניסיה לבכות, ניגבה את עיניה ועל שפתיה נראתה בת-צחוק.

:: :: ::

הסכמתה בלי מלים של דיוניסיה עוררו בלב נכרתה את התקווה כי לפי שעה תישאר בביתה עד שתבסה את ההוצאות, ובינתיים תתרגל לחיי העיר ועוד תשבע ממנה רצון: וכי מעט סבלה במשך כל אותן השנים מהשפחות העירוניות, הגנבות והרמאות?

הנכרת הומינה את דיוניסיה ללבב אחריה אל המטבח ותסעד את לבה וגם תשטוף את הכלים. דיוניסיה לא התקוממה להפצה והלכה עמה.

ובשובה בערב אל חדרה הלכה עמה גם הנכרת וציוותה לה לעשות את מטתה וגם לימרה אותה איך להרליק ולככות את החשמל.

משנשארה דיוניסיה לבדה בחדר פקחה שתי עינים גדולות ובאילן ישכחה פתאום את מקומה, הסתכלה חליפות במנורת החשמל ובחדר והחרד נראה לה עוד קטן יותר. ישעה קלה עמדה כך ולפתע ראתה צל משתרע על הקיר ונדמה לה כי מושהו דע בתכלית, בעל עין ירוקה עם קרן במצחו בלא אותה בתיבה צרה ועוד מעט ויתנפל עליה ויחניק אותה. נרעשת עד היסוד ניגשה אל הפתח ונתעה לאחור: מכער הפתח חציצו אליה אלפי עינים ירוקים ואדומים...

דיוניסיה נפלה אל הקיר והתיפחה בקול אימים.

:: :: ::

כל הלילה מדרה דיוניסיה בבכי. הנכרת ירדה ממטתה ודברה על לבה כי תתפשט ותשבב לגוז וירוח לה, אבל היא לא הרימה אליה את עיניה ולא שמעה דבר מכל אשר אמרה לה.

הנכרת הלכה לה וישבה לאחר שעתיים ומצאה את דיוניסיה עומרת על מקומה כשעמדה ומתיפחת.

— מדוע לא התפשטת את בגדיך ולא שכבת על המטה? — שאלה אותה ברוך בקולה.

דיוניסיה פקחה עינים אדומות וצבוח ופתאום נפלה על צוואריה וחתיפה שוב:

— נכרת, צר לי המקום!

למחרתו הושיבו את דיוניסיה ברכבת ההולכת אל המושבה הרחוקה, לבית אמה...

ביום קיץ

כחוצ' עמדו צהרי יום קיץ מחניק: האוויר היה גוש אבק סמיך, השמש הציצה מכער לשמים אפורים ואדם ובהמה לא מצאו להם מחסה מהחום הלוחט.

לתחנת קריספו התקרכה רכבת־משא כררכה לקונסודריה וכישרה את בואה בצפירה ממושכת, מלווה קולות־פרא של „נאוצ'ים". למשמע קולות הפצו כלבי החצרות ממחבואיהם והתחילו לנבוח והחננונים ונרי הכתים וח„ראנצ'ים" עמדו ליד דלתותיהם כפיות פעורים:

— מאין הקולות הללו? עונת ההליכה לצבא הלא רחוקה עריין! שעה קלה עמדו ותמהו, ופתאום הכיע אחר העומדים את הישערתו, כי קולות „נאוצ'ים" הם, השכים מהסציר. ההשערה הלכה מפה אל פה ונתקבלה על הרעת.

— כפי הנראה, קולות „נאוצ'ים" הם, השכים מהסציר!

:: :: ::

מסביב לתחנה המה כבנווד־דבורים. מעל הסרונות הפתוחים קפצו „נאוצ'ים" לבושי סרונות עם מטפחות מאוכסות על צוואריהם והיה הרושם, כי קפיצה זו לא תגיע לעולם אל קיצה.

משהרגישו ה„נאוצ'ים" קרקע מוצקה מתחת לרגליהם פיהקו והתמתחו לאורך ולרוחב מעיפות וטיטול חדרך, מחו את הזיעה והאבק מעל הראש והפנים ועמדו להתכונן איש כפני רעהו. העינים דלקו ככסדרה וכאבו והגרון והחיר היו יבשים וחסר ממש רוק להרטיב בו את השפתיים. שעה קלה עמדו כך ופתאום נפגו וחלבו אל העיירה הסמוכה.

כדרך נוכדו רבים, כי את כל כפסם שהרוויחו בקציר הוציאו זה בכר ביין וכאיראלה הפצים ולא נשאר בכיסם פדוטה לפורטה וישבו מייד והה- נפלו אל ברו המים כצימאון דכ, שתו וירקו, שתו וירקו ובהתרחק ממנו עשו מאמץ שלא להקיא את המים הדלוחים והחמים. מעטים היו המאושרים שהשיבו מעט בסף. הללו כאו אל המסבאות וציוו למזוג להם יין ולגמו על המקום וגם פנו יין ודסקים לדרך וכשוכם אל התחנה אמרו לשימם במלת-הותיהם. אבל למראה החברים הצמאים התחרטו על מחשבתם ופתחו את הכסבוקים וכיכרום:

— שתה, כבששה.

על כסבוקי היין שהלכו מיר ליד נתקרכו ה„נאוצ'ים", שלפני זה לא הכירו רבים מהם זה את זה.

— מאין ולאן?

— ואתה, ידיד?

מלה למלה ולא יאומן ממש! טעות חיתה בידם, כמעט כולם מכירים איש את דעהו: אחד הוא קרוב־משפחה, השני מכיר ישן נושן ועם השלישי עברו יחד בצבא.

:: :: ::

כל הזמן ישב לו מן הצד אחד „גאויץ" צעיר לימים עם שרמט בפניו ולא הוציא הנה מפיו, והיה הרושם שלא הקשיב גם לרברי אחרים. לפתע קם ממקומו, הוציא מכיס חגורתו שטר־כסף ופנה ליושבים ממולו בשאלה: — מי מכם ילווני אל העיירה לקנות יין?

כמעט כל ה„נאוצ'ים" הציעו את עצמם ללוותו, אבל הוא בחר בשנים וחלבו.

:: :: ::

היין התיר את הלשונות והשיחה נסבה על הסציר האחרון:

— ההרוחת מה?

— ואתה, אה?

מתוך הרגל ישן התחילו ה„נאוצ'ים" מתפארים כרווחיהם הגדולים. אבל בלב פנימה בירסמה המציאות המרה. ככדי לכסות עליה התירו את

מלכתחיתם וכל אחר הוציא חפיו אחר: מטפחת, מגלגל, חנורה, דאי.
ה"נאוץ" בעל השרטת הנדל. הוא הוציא חליפה חדשה והתפאר בה:
— הראיתם שכזו? —

ה"נאוץ" שמו את חפציהם במלכתחיתיהם והתחילו כורקים את
אדיג-החליפה ונס הביעו את התפלאותם:
— יפה כאמת.

בעל-השרטת לקח מידם את החליפה והראה להם בתונת כחולה זרועה
נקודות-כסף ועיניו אדומה של משי.

— ואלו בעיניכם מה?

— כזו החליפה — הביע "נאוץ" קשיש את דעתו — ובבתונת
והעיניה, תיראה בבעל-אחוזת ולא ב"נאוץ".

הכל הסבימו לו:

— בן, כבעל-אחוזת!

:: :: ::

החבנות להמשך הנסיעה עוד טרם נגמרו. הפרידו קרונות וקשרו
קדנות וה"נאוץ" שישבו לאורך המסילה התחילו לדבר על לב בעל-
השרטת שילך לקנות עוד יין.

— לפי חפציו נדאה כי בעל-כסף אתה, ולמה תקמין ולא תבכר את
חברך הצמאים?

הטון, שבו נאמרו הרבדים העליבו אותו, וברגע הוציא את כל כספו
והשליבו בפניהם:

— מדת הקמצנות זרה לי מאז ומעולם, והראית, הא לכם כל בספי
ועשו כו כטוב בעיניכם.

שלחו וחביאו יין וה"נאוץ" לגמו וחזרו ולגמו ולא נלאו לפזר
מחמאות לבעל-השרטת בעד טוב לבו:

— אמת בפיו. רחוק הוא מקמצנות כרחוק מזרח ממערב.

אבל ביחר עם המחמאות נולדה בלבם השאלה:

— מאין לו כל הכסף שהוציא בקניית החפצים היפים ובמזומנים?

בעל-השרטת אמר לחוליק את חברי שולל ולשקוד להם, כי כל הכסף
בא מרווחיו הנדולים בקציר, אבל לשונו בנה בו:

— האחות שלחה לי מעיר הבירה.

המלה "האחות" נבלעה בפיו וה"נאוץ" שאלו בצוותא:

— מי שלח לך?

הלה באילו התחרט על נילו-הלב, אבל לשונו לא נשמעה לו נס הפעם:

-- עבודתי בקציר לא הספיקה לי אפילו למזונותי וכתבתי לאחותי

והיא שלחה לי את הכסף.

והוסיף:

— היא עוברת שם בתור שפחה.

:: :: ::

לפתע נפתחו לבות ה"נאוץ" והתחילו לדבר בהתנלות לב, שלא
כטבעם ונכנסו איש לדברי רעהו:

— הקציר האחרון הכניס עוד יותר מזה של אשתקד.

— שבוע שלם הלכתי בטל ויום אחד עבדתי.

— אפילו למזונותי לא הספיקו הרווחים.

"נאוץ" קשיש זרק את כסבוס היין שבירו אל הארץ והתחיל מכה על
לבו:

— בכל מקום שבקשתי עבודה השיבו את פני ריקם, באמתלה שזמן
אני יותר מראי.

— נס את פני השיכו ריקם — צעק כקול "נאוץ" צעיר — באשר
יש להם מבוטת קציר ורישה ואין צורך בידים.

כניצוץ כערמת חבן נפלו רברי ה"נאוץ" האחרון. עיני ה"נאוץ"ים
מלאו דם ואימו באגרופים באוויר:

— המציאו טרקטורים ומכונות ואין צורך יותר בידך. העשירים
חילקו ביניהם את השרות וגררו בחוטי כדול עד אפס מקום כשביל
ה"ראנצ'ו" שלך.

ואחר "נאוץ" צעיר מבוסס התחיל נושך את אצבעותיו עד זוב דם
ובכה בקול:

— אפילו את ה"ציגות" גזלו מאתנו ובכשון לשפחות ולפילגשים
כעדים ולנו השאירו את הנבלות הזקנות!

:: :: ::

קווי השמש הגוע התפרצו דנע מכעד לעננים והאירו את פני ה"גאון-צ'ים" שישכו באותה שעה לאורך המסילה והפליטו כנגד אלמוני נעלם את תרעומותיהם. לפתע נשמעה צפירת הקטר שהידהרה למרחוק והרעישת את האוויר. ה"גאון-צ'ים" נעורו כמו משנת והתחילו זורקים אל הקרונות הפתוחים את מלתחיהם והם עלו אתריהן. גם בעל-השרטת עלה וישב בקצה אחד הקרונות.

הרכבת זוה ממקומה ונלגלי הקרונות חרקו ושיקשקו עד כדי חרישת אזנים. שעה קלה ישב בעל-השרטת ליד מלתחתו והירהר בדרכי ה"גאון-צ'ים" וכחיוזכרו פתאום כבכי ה"גאון-צ'ים" הצעיר, התיר את מלתחתו והוציא אחר-אחד את הפציו והתחיל משליך אותם מעל הקרון. הקטר הוציא צפירה איומה שכסעה את הלילה המאפיל...

הש"ס הוויילנאי

א.

משהרניש איטשה כ"ר אברהם — כך ולא אחרת רצה שיקראו לו — כי שעותיו מפורות, התגבר על חולשת גופו, פקח את עיניו הלאות וקרא אליו את אשתו ואמר לה כהאי לישנא: עשי עמדי חסד ועזרי לי לשכת ואחר כך תנישי לי מעט מים ואלונטית. האשה עשתה את רצונו. אחרי נמלו את ידיו הוסיף וכיקש ממנה, שתמחול ותכיא לו את כלי-הבחיבה. האשה הלכה להכיא לו את מבוקשו והשבה בשעת מעשה, כי אין זה וברצו-נו לקרוא לבניו ולראותם בטרם ימות. עד כמה שלא התאמץ הרופא להסתיר ממנה את מצב החולה האנוש הכידה בפניו כי בעלה זקוק לרחמים רבים. אבל טעתה. לא לזה התכוון. ברעתו היה לנהוג כאכזר ר' מאיר לפני מותו וכמנהגו של כל יהודי שומד-רית, כתניע שעתו לעזוב את העולם השפל: לצוות לביתו ולהתוודות.

כאחוזו כבר את העט בידו וכתב את ההקדמה, נשאר דנע שקוע במחשבות: לצוות כר' יהודה הנשיא לכניו: "הוהרו ככבוד אמכם! גר יהיה דולס כמקומו, שולחן יהא ערוך כמקומו, מטה תהא מוצעת כמקומה". — מי הוא שיידמה לנשיא בישראל ומחבר המשנה? אבל היות ולא לחזקיר כלל על כיבוד אם אי-אפשר היה לו, כתב מה שכתב ועמד. במוחו צף ועלה הרעיון שבו הגה כלילות-נרודים, לצוות לכניו על שמירת מורשת אבות, — על שמירת היהדות, אבל ביחד עם זה התקמט מצחו ועל שפתיו השתפכה בתיצחוק נוגה: אם בחייו בניו הרחיקו, לכת כל כך ומה לאחר מותו? פתאום נזכר במאמר החו"ל: "אפילו כשחבר חדה מונחת על צוואריו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" ופניו הצהובות-יכהות סרנו והוהירו וכתב מה שכתב. הניע לחלוקת הירושה ובאן לא יכול למשול ברוחו שלא

לחצטחם. מה יחלץ? את נכמיו הרלא-ניירי שלא באו לעולם, או את „בספו וזהבו" במוזמנים?

רגע ישוב כך נשען אל הברים ולא ידע מה לכתוב. פתאום עמד מכטו על האותיות המוזחכות שעל גבי כריכות הש"ס הווילנאי, שהציצו אליו מבעד לזגנויות הארון שממולו, ולבו פירפר בחזקה, עד שהעט נשמטה מידו. נרמה היה לו באילו הספרים שואלים אותו בלי אומר ורברים: על מי אתה עוזבנו, אדרבא, הגידה נא לנו אתה, על מי?

איטשה כ"ר מאיר הרניש, כי בוחתיו הולכים ובלים ועל שפתיו היתה מרחפת בכר בקשה לאשתו, כי תוציא את הברים שמאחוריו וישכב. אבל עם הרעיון, כי עוד טרם נמר את הצוואה וגם את הווידוי לא אמר, התגבר שוב, הרים את העט, עצם רגע את עיניו ופקחן והוסיף לכתוב: „את הש"ס הווילנאי, שבא לי במחנה מחותני הרב, נשמתו ערן, ליום כלולתי וחברי ומלוני הנאמן מאז ועד היום הזה הגני מנחיל לבני בכורי נתן נ"י. בבחרותו למד בישיבה ורצוני שיהנה בו ולא יתננו למאכל לעש חו"ל. אבל במקרה שיתר בני שיחיו, לא יהיו מרוצים לוותר על חלקם בירושה, יחלקו אותו ביניהם חלק כחלק ובני נתן נ"י ינחל שני חלקים, במשפט הכבוד. את יתר הספרים אני משאיר בשביל בית הבגסט של המושבה."

בחתמו את שמו על הצוואה קרא אותה מתחילתה ועד סופה ולא מצא בה מה להוסיף, מלבד שלש נקודות אחרי המלים „במקרה שיתר בני לא יהיו מרוצים לוותר על חלקם בירושה" ותבף לזה ביקש מאשתו, שתביא לו מעטפה ובתב עליה כלשון אירית, בכדי שיהא מובן לכל: „למסור לשוחט המושבה בבקשת שביבמרע, לקדוא את המונה בה. במעמד זוגתי ובני, בתום ימי השבעה".

איטשה כ"ר מאיר הרניש את עצמו מאושר שבוחתיו עמדו לו לכתוב את הצוואה והתפלל הרש, שכל יעזבוהו עד אשר יאמר את הווידוי. את המעטפה שם מתחת למראשותיו וביקש מאשתו שתניש לו את סידורו הנדול. האשה ניסתה דבר אליו שיינפש קצת, אבל הוא עמד על דעתו וגם דיבר על לבה, כי הש הוא באילו רווח לו. בעבור רגעים מספר הכיאה לו את מבוקשו.

דעתו היתה צלולה עליו בשעת אמירת הווידוי בכשעת כתיבת הצוואה, ואמר מה שאמר בכוונה גדולה וכלב נשבר וגם הוריר הרבה דמעות ובכללותו הש פתאום מועקה בלב ועור טרם הוציא מפיו קריאה לעזרה, נפל ראשו אינאונים על הכר ומת ונאסף אל עמיו.

ב.

באו כל הבנים והבנות לספור לאביהם ולבנותו, ואל הבן הצעיר האר-דיבל, נלוותה גם אשתו מרגיטה, שלא ידעה לדבר אף מלה אחת באירית. תחת הרושם העז של המוות נעלמו פתאום כל מיני התרעומות שבין בני המשפחה וכל אחד פתח לפני השני את לבו, באילו אמר להראותו, כי מעולם לא היתה בו שום טינא עליו.

גם מרגיטה השתתפה בשיחות ולקחה על השכונה חלק מהטובות שסיפרו המנחמים אחרי מטתו של המיה. ביחוד לא היה קץ לשבחים מצד שוחט המושבה:

— רק בוואלוזין או במיד אפשר היה למצוא דוגמתו גם בחריפות וגם בבקיאות, ואשר לבעל-לשון — מעטים היו כמותו אפילו בין המשכילים ידועי-שם שבווילנה העיר והאם בישראל.

לה, למרגיטה, צריך היה לחדגם את דבריו לשפת הארץ, ולמרות מה שלא יכלה לדרת לעומסן של כל התהילות והתשבחות, הסיקה כי המיה אדם גדול היה.

אבל השלום בין בני המשפחה לא ארך חדבה. השוחט מילא את בקשת הנפטר ועם תום ה„שבעה" הקדיא לפני האם והבנים את הצוואה, קודם כלשון הקודש, בשעיניו לא שבעו בעזות הלשון ויפי ההרצאה, ותבף לזה תירגמה לשפת אירית. היא, מרגיטה, רדשה מבעלה שיתדגמה לה לשפת הארץ.

בקדוא השוחט בצוואה על ביבור האם והחזקתה בכל הבכור הראוי, נעשו פני הבנים רציניות. על שמירת מורשת-אבות — הורידו את עיניהם ארצה. אבל כשהגיע לענין חלוקה הירושה נראתה בתצחוק על שפתותיהם וכל אחד מהם עשה את אונז באפדבסת: חלוקת הירושה — ובי היה לו מה להשאיר? בספריו שבחו כולם, אפילו הבן הבכור, נתן, שהיה בחור-הישיבה בנערוהו. בשקדא השוחט על הש"ס, נזכר בו ודמעות עמדו בעיניו ולא עלתה על דעתו, כי יימצאו בין אחיו מערעים על רצונו האחרון של האב. פתאום קפצה מרגיטה ממקומה והודיעה בהחלט, כי לא תוותר על חלק בעלה, האדריכל. שמעו יתר הבנים את דבריה והודיעו גם הם, כי לא יוותרו על חלקם.

לשווא התחנן נתן שלא יקרעו את הש"ס, שהנהו להם סוף-סוף כספר החתום. גם השוחט עמד על צידו, אבל בראותו כי אין שוטע לו חזר בו ולא התערב יותר.

מרגריטה לא חיבתה שיתנו לה את חלק בעלה וגיגשה כעצמה אל ארון-הספרים, כחרה שתי נמרות מהחרשות ביותר וסגרה אותן כמוזרות העור שלה וממנה ראו וכן עשו גם הכנים: כל אחד הוציא שתי נמרות, אבל תחת לשימן כמוזרותיהם חתמו עליהן את שמותיהם והחזירו למקומן. ולא עוד אלא הרשו להאח הבכור, נתן, להשתמש בספריהם לרצונו, כתנאי שהרשות בידם לדרוש אותם כחורה אימתי שירצו.

במעשים זה של האחים היתה משום כוונה לפיים את רעתו של נתן, אבל הלה לא רק שלא רצה להשתמש בספרי אחיו, אלא סרב גם לקחת את ארבע הנמרות השייכות לו על פי הצוואה. הוא כשלו:

— את כל הש"ס, או לא כלום.

הש"ס הווילנאי נשאר עומד בארון הספרים עם שני חודים באמצע בעיור כשתי עיניו.

ג.

בכל הדרך בחזרה לביתם שכרך לא פסקה מרגריטה מלדבר עם בעלה האדריכל על המזכרת היפה שנפלה בחלקם ירושה מהאב ושלא המירנה, לרכייה, בכל הון רעלמא. זה אחד זה הוציאה אחת הנמרות או את שתיהן והתכוננה בכריכתן ובאותיותיהן המשובצות, ועיניה לא שכעו בהן.

פתאום התעקשה ודרשה מבעלה שיקדיא לה רכרמה מספרים אלה. מתחילה דחה אותה באמתלא כי ראשו כואב לו, אבל משהציפה לו כהפ- צדותיה הורה ולא כוש, כי אמנם למד עברית כילדותו, אבל נשתכחה מפיו זה כבר.

דבר אייבהינו בספרים אלה, רומים עוד יותר את ערכם בעיני מרגרי- תה והתחילה לתבן תכניות איפה להעמידם. מצדה היתה מזמינה דפרפת טיוחדה ומציגהם באולם לעין כול. האדריכל שמח בלבו למראה הערך הרב שאשתו נוהגת לירושית אביו, אבל התנגד לחפצה והציע לפנות מקום לנמרות ליד החיטוריה העולמית. מרגריטה פסחה רגע ולבסוף הסכימה להצעתו רק על הצעי: הוא אומד כחדר הספרים — מוב. יהיה ברכיו אבל לא ליד החיטוריה העולמית, כי אם לצד האנציקלופדיה הגדולה.

ד.

עם הביקוד של אחת מחברותיה לא עצרה מרגריטה ברוחה והתפארה לפנייה עם המזכרת שנשארה לה מחמיה המנוח. החכרה העמידה עליה עינים בוחנות, כאילו אמרה לחרור אל לבה ולהוציא ממנו אם לא יתחמור לה לצון. אבל עם דאותה אה פניה הרציניות התגברה על עצמה שלא להצטחק והפנתה אה השיחה לאפנה החרשה. חכרה שניה נתנה לה לגמור את דרכיה וגם החאמצה לעשות את הרושם באילו היא שמחה בשמחתה, אבל כינשתתקה אמרה לה בכל התגלות לבה, כי לא שני ספרים כי אם חרבה יותר נשארו לה מחמיה והיתה יכולה גם להישבע, כי היו רומים לאלה, אבל היא לא היססה רגע ושלחה אותם כמתנה לאחר מבתי הכנסת שבעיה. ואחה החכרות לא נתנה לה לגמור את דרכיה והפסיקה באמצע: — אם תלכי רחמאיה, בדרך זו, מובטחני כך, כי לא רחוקים הימים ותדליקי גם נרות בערכי שכתות כסכתי המנוחה...

דברים אלה היו למרגריטה לצוגנים ובאחר העדבים התאוננה כאזני בעלה:

— אין זאת והקנאה מרבדת מתוך גרונ!

ובכו להוכיח לו כי לא איכפת לה כלל מה שהללו מפטפוטות, חיבקה אותו בזדועותיה וחתחננה אליו כעינים מלאות דמעות:

— דצוני שתכטיחני, כשיוולד לנו בן זכר נכנים מורה לביתנו וילמדו לקרוא בספרים אלה.

על שפתי האדריכל נראתה בתצחוק וגשק לה מגשיקות פיו.

ה.

אחרי לילינדורים השישימה מרגריטה והחלטה כלבה: לנגן את שני הספרים.

לבעלה לא אמרה כלום ובעצמו לא עמד על היעדרם מחרר-הספרים ימים רבים, ורק לאחר זמן, כחפשו כתיבת החפצים הישנים נתפל כחכילה ובפתחו אותה מצא בה את הנמרות.

ברגע הראשון עמד כנדהם למראה עיניו, אבל התאושש ואדז את הנמרות וחניה את החכילה במקומה ועשה את עצמו כאילו לא קרה דבר. כל היום וגם למחרתו לא הזכיר לאשתו דבר על המציאה, ורק כיום

השלישי, ככלותם לאכול את ארוחת הצהרים והמשרתת יצאה להכין את הקפה, פתח בשיחה עם אשתו על רכב הנמרות. פני מרגריטה הסמיכו ועיניה הציצו לתוך עיניו, כאילו הפצה לקרוא בהן אם נורע לו כבר הרכב. אבל הוא התאמץ שלא לתת לה מקום לחשד כלשהו. אחרי הקדמה קצרה אמר לה כי זה מזמן שהוא מהרהר בשני הספרים האלה והוא רואה בלקיחתם משום עול גדול מצידם כלפי אחיו הבכור ולרעתו צריך לתקן את המעוות ולהשיבם לו.

מרגריטה לא רק שלא התנגדה לרכרי בעלה אלא קיבלה על עצמה לארזם ולשלחם לו בלי דיחוי...

הש"ם הוילנאי על כל עשרים ברכיו עבר לבית נתן הבכור.

„מריבול" בן ארבעה עלים

מוזיהאוור כאילו חמד לו לצון עם הלוח או סתם מעשי-להככים והקדים את האביב בשלושה חרשים: עם פרום החג הארגנטיני, 25 במאי, נשבה רוח צפונית-מערבית שפזרה את הגלים הקרירים ונשאה אותם הרחקיהרחק לעבר הרי האנדים. מה שהלשין כי אביב-לא-אביב בארץ הוא הטחב הנורא שזרם כבטן האדמה וחרר אל חלב והעצמות, והשמים הנמו- כיס-נמוכים שנמתחו כסמוך אל הראש. אבל עם שקיעת-החמה נעלם גם הטחב ועמד ערב אביב יפה.

משקיכל באסינטו, „גאוו" בן תשע-עשרה שנה, את שכר עבודתו בקציר התירס, עמר ודעיון ניצנין כמוחו: לחבוש את הסום ולצאת אי-שם לבלות בחברותא. זה מזמן שלא קיבל בכת-אחת סכום כסף כזה, מלבד מה שמחר חג ואין צורך בהשכמה. שעה קלה עמד וחשב „לאן" ומכיוון שרבים היו המסומות שצפו ועלו כמוחו, התקשה בבחירה ולסוף החליט שלא לצאת הערב ולשכב לנחת. עיפותו גם היא היתה רבה. הוא חיך לעצמו: יש ועובדים עליך סתווים שלימים ללא-עבודה, ויש וכא סתור ברכה כזה, למשל, והעבודה למעלה מכוחותיך...

מתוך החלטתו להישאר בבית, התגבר גם על הרגלו מאז לסור בערבים לבית פועל השכן ולשחק אתו בקלפים, ותכף לאחר ארוחת-הערב הלך אל המהסן לישון.

:: :: ::

אם מפאת שכבו בקיבה מלאה, או משום שהתכסה ב„פונצ'ו" הגדול — באסינטו התהפך בתחילה שעה ארוכה על משכבו ולא יכול לישון. כל

נפול היה שבור ורצוני-מהעבודה המאומצת כמשך השבוע האחרון ומשישן סוף-סוף, נעור פתאום לקול יללת החתולים, מלווה ריצה ושריטה בכתלי המחסן. הפץ עז תקף אותו לדרת מטתו ולשלוף בהם את כלבי החצר, אבל התעצל ונשאר שוכב עד אשר נכדה עיפותו ויישן.

אולם שנתו לא ערכה לו. מקרים ושכר-מקרים התמוזו כמחו לרמויות משונות ומבהילות וטבל בנחלי ויעה קרה. לפנות בוקר נירפו הסיוטים והפכו לערפל תכול-ורוד וממנו נגלה לעיניו ברדשא רחב ועליו משחקים עשרות נעדים ונערות וגם הוא ומארוקה, כת דוגה מאמרטה, בין הפשטקים, כשהם רורפים אחרי פרפרים. פתאום עמדה מארוקה ונתנה גם לו אות לעמוד, נינשה אליו והציעה עמוק לתוך עיניו והציעה לו לגסות את מולם כחיפוש "טריבול" בן אדכעה עלים ואשר ימצא אותו ראשון אות כי מולו ישחק לו כל ימיו. הוא נענה ברצון להצעתה ושניהם התחילו לחפש בין העשבים וראה זה פלא: העשב הראשון שתלש היה "טריבול" בן אדכעה עלים.

— לאן?

כל מלוא המדחק השתרע מרבר מנוון של שדות-תירם מכושל ושכללי שועל וירק חיטה בתוך מסגרת של שמים תכולים ושמש-בוקר שופעת אלרי מות אש ירקרק-אדמדם. כאסינמו עצם רגע את עיניו משפע האור והיופי שחדד אליהן, וכשפקחן היתה החלטה כלכו: להניע לפרשת הדרכים הראשונה ושם יפיל נורל במטבע: אם תפול בתמונה למעלה יסע לרומינגם, בתמונה למטה — ללאס מוסקאס.

הוא עוד טרם בא לפרשת הדרכים והנה לעראתו מכיר ישן רוכב על כוס. כלי לעצור בסוסים ברכו איש את דעהו בשלום, ובמו לצאת ידי חובה שאלתו באסינמו:

— לאן?

— לרומינגם — באה תשובתו.

— ואתה, בטח ללאס-מוסקאס? — שאלתו המכיר. — הלא מארוקה באה היום...

המכיר דפק בסוסו ונעלם מן העין ובאסינמו בא אל פרשת הדרכים, ומכלי הפיל נורל נטה אל הדרך ללאס-מוסקאס. כולו היה נתון ליריעה המשמחה שבאה לו בהיסתה-הרעת:

— האמה בפי המרבר, או אולי התכוון לזרוע מלח על סצעיו? האם לא נישאה עדיין ושומרת לו אהבים, כמו שהוא שומר לה? היש איוו שייכות לחלום ולכואה?

מכלי משיב עמד מבטו על מטפתו והתחיל לוטף את חלקת המשי. מן המטפת עבר מכמו לרש-מעילו ומצהו התקממ:

— איך זה שבחתי לשים בו את הפרט לכבוד החנ?

מכלי לחשוב הרבה עצר בסוס וירר ונדהף מכעד חומי הנדר אל חשדת

נפול היה שבור ורצוני-מהעבודה המאומצת כמשך השבוע האחרון ומשישן סוף-סוף, נעור פתאום לקול יללת החתולים, מלווה ריצה ושריטה בכתלי המחסן. הפץ עז תקף אותו לדרת מטתו ולשלוף בהם את כלבי החצר, אבל התעצל ונשאר שוכב עד אשר נכדה עיפותו ויישן.

אולם שנתו לא ערכה לו. מקרים ושכר-מקרים התמוזו כמחו לרמויות משונות ומבהילות וטבל בנחלי ויעה קרה. לפנות בוקר נירפו הסיוטים והפכו לערפל תכול-ורוד וממנו נגלה לעיניו ברדשא רחב ועליו משחקים עשרות נעדים ונערות וגם הוא ומארוקה, כת דוגה מאמרטה, בין הפשטקים, כשהם רורפים אחרי פרפרים. פתאום עמדה מארוקה ונתנה גם לו אות לעמוד, נינשה אליו והציעה עמוק לתוך עיניו והציעה לו לגסות את מולם כחיפוש "טריבול" בן אדכעה עלים ואשר ימצא אותו ראשון אות כי מולו ישחק לו כל ימיו. הוא נענה ברצון להצעתה ושניהם התחילו לחפש בין העשבים וראה זה פלא: העשב הראשון שתלש היה "טריבול" בן אדכעה עלים.

— מארוקה, הנה מצאתי, ראי! — קרא בכל כוחו.

אם מקול צעקתו או מרפיקות דלת-המחסן — כאסינמו נעור משנתו וראה את הפטרון דון כנכאמין כשהוא נכנס ופונה ישר אל תיבת-כלי הנפחות. נורל היה צערו על החלום הנעים שנפסק כאמצע. הוא התכסה ב"פונצ'ו" ועצם את עיניו ככוונה לישון מחדש אולי יישנה החלום, אבל שנתו לא באה יותר. אז השליך מעליו את ה"פונצ'ו", פקח את עיניו וראה מכעד חרכי הכתלים נשקף יום כהיר. שעה קלה שכב כך ופיהק להנאתו ולפתע ישב והתלבש ויצא החוצה.

ההצד היתה מלאה המולה. הפרות החלובות עמדו אצל השקתות ליד ענליהן והעלו נדה, ובמסדרון בית הפמרון עמדו שני הילדים הקמנים כשהם לכושים כסינוריהם הלכנים והמנוהצים ומאיצים באביהם לאסוף את האסדה ולנסוע עמם אל התחנה הקרוכה:

— המורה ציוותה וגם התרתה בהם שלא לאחר ולהתרכו בתצר בית הפפר בשעה תשע בדיוק.

כל עצמותיו של כאסינמו אמרו שירה אותו בוקר. יום האביב היפה, החג, הבפף שבכיסו ועל כולם — החלום על מארוקה וה"טריבול" כן אדכעת העלים הכיאו אותו כמצב-דוח מדומם, שכמוהו לא ידע בכל תשע עשרה ימנה חייו.

שלא מטבעו שתה הפעם את ה"מאמה" בעמידה ובהיפזון, הלך והביא את סוסו מן הישדה וחכש אותו, התנלה והתחיל מתלבש בבגדי החג שלו.

הקרובה, קטח פרחים לבנים ובחולים, עיבת מחס סרט חי ונעץ אותו ברש מעילו השמאלי.

באסינטו אמר לעלות על סוסו ולהמשיך את דרכו ולאזניו הגיעה יללת-חתלתולים. הלך אחד הקול ובא עד קרנמלים ולעיניו נראתה תמונה מחרידה: חמשה חתלתולים שכבו לארץ נוססים למחצה. לרגעים מתעורר אחד מהם, מנענע ברגלו, פותח את פיו ומחפץ בלשונו ומילל מר, מייד מתעוררים גם השאר ומיללים בצוואת ומשתתקים. כולם היו עיוורים.

— מסכנים! — נפלט מפי באסינטו ונחן והרים את אחד החתלתולים, החליק בירו על ראשו וראה כי בולו מלא נמלים וזחלות.

ברגע הראשון עלה בדעתו כי במרחקמה בוודאי נמצאת החתול-האם והתחיל קורא לה, אבל קריאתו נשארה ללא-אחד.

הוא היה אוכזר עצות: לקחתם לביתו — הלא אין לו בית ולהשאירם במצבם — האם לא תהיה זאת אכזריות מצידו?

פתאום החליט: הוציא פניו מתער, שחט את החתלתולים אחד-אחד, חפד גומא בארץ וקברם וביסם עפר.

:: :: ::

הרגל הלבן-בחול התנופף מעל לבנין בית הספר שבתחנה וחצוץ אל החצר שהמתח מתלמידים, הורים ואורחים שבאו מן המושבות הסמוכות לראות בחג.

באסינטו שהגיע אל המקום עם התחלת החגיגה, העמיד את סוסו ליד הענלות והאסדות ובא בתוך הקהל. הילדים שרו את ההימנון, אחת המורות הרצתה על פרשת החג והתחילה שורת דיסקומים שעוררו התלהבות רבה בין השומעים. ביחוד הצטיינו שתי ילדות, אחת צחובה כעלה עינים תכולות והשניה שחודה עם גומי חן בלחיה. שתיהן דיסקמו בהתרגשות, עשו תנועות יד ורגל ומשגמרו: רחמי אליהן המורות וגם אחרים מן השומעים והעתיירו להן נשיקות.

בין הנדחפים דאה באסינטו אחת „צ'ינה" זקנה ובהסתכלו היעב הכיר בה את דונה מאמרטת.

משהתחיל הקהל להתפור תיקן באסינטו את המטפחת על צוואריו וניגש אליה.

:: :: ::

דונה מאמרטת שמחה מאוד לקראתו. מה שלא יכלה לסלוח לו הוא, שנתן לעבור זמן רב ללא ביקור בבית ידידה זקנה כמותה וללא דרוש בשלומה.

פני באסינטו אדמו. הוא הרגיש את עצמו אשם בנגדה וחתחיל לבקש מוצא ממבוכתו: מעשה וחלה, ומשהחלים נבנם בולו לעבודת הקציר הרבה במשך כל הסתיו.

דוניה מאמרטת נבנסה לתוך דבריו ולא נתנה לו לנמור.

— פתי שבמותך! למה לך כל ההתנצלויות? הגד ללא-התביישות:

לא באת משום שמארוקה אינה בבית.

באסינטו רצה לענות לה דבר מה, אבל לא מצא את המלים הנחוצות ודוניה מאמרטת באה לעזרתו. היא הציגה לפניו את הפעוטה שדיסקלמה בחצר בית הספר ועמדה לצידה.

— התכיר אותה? הלא נכדתי היא, בתה הבכורה של וירביניה!

באסינטו החליק בירו שערות ראשה והציץ בפניה.

— עיניה כעיני מארוקה, בשתי טיפות מים.

דונה מאמרטת נזכרה בדבריה וטפחה על שוקה.

— נכלה זקנה שבמותי! מרוב שמחה שבחתי למסור לך דרישת-

שלום ממאדוקה. היום הלא היא באה. אתמול עם חשבה נתקבל מכתב ממנה.

עיני באסינטו נפקחו לרווחה וסנטרו התחיל דועד:

— משמע, שהמכיר לא רימני, והעיקר — שלא שבחה אותי עדיין!

דוניה מאמרטת נעשתה בולה סקרנות:

— האם קבלת גם אתה מכתב ממנה? או אולי נראתה אליך בחלום?

— מכתב לא קבלתי — ענה באסינטו בהשפלת עינים — אבל כן

חלמתי עליה.

דוניה מאמרטת העמידה פנים סקרניות:

— כנראה שאתה הולס על בתי ואולי תחלוס גם על „טדיכול" בן

אדבעה עליכם?

— קלעה אל המטרה, דוניה מאמרטת — ענה באסינטו ודמעות נדאו

בעיניו.

:: :: ::

דוניה מאמרטת לא הרפתה מכאסינטו והוא ליוות אותה גם אל

המשתה שנערך לכבוד החג ליד בית המשטרה. את הנכרה שילחה לבית אמה.

כאסינטו לא דק שלא התקומם לרצונה, אלא קיבל את ההזמנה בשמחה ושימש לרוניה מאמרטת לפאוואליר: בחדר בשכילה מנה יפה של בשר וגם הגיש לה מרי פעם כום יין ורכים מגרי ה"ראנצ'ים" התלוצצו על חשבונות: — לא למענה הוא עושה מה שעושה, אלא למען בתה מאדוקה הבאה היום.

כאסינטו הרגיש בהתלוצצותם ועשה את עצמו כלא רואה. כולו היה נתון אל ה"ראמה" שלו והיא, רוניה מאמרטת, פתחה את פיה תחת השפעת היין, וסיפרה לו איך שדרשה מכתה מאדוקה כל הזמן שתבוא לביהה ותינשא כאן, כי דעה היא השמועה על העונבים בעיר הכירה המנצלים את ה"צינות", ובשטף דיבורה לא התביישה והעמידה לו שאלה: — ואתה, האם עורך רווק, או כבר נשאת לך אשה?

כאסינטו ראה את עצמו נעלב משאלה זו. — אחת החלטתי וכמנה לא אשוכי אם תינשא לי מאדוקה שלך מוטב, ואם לא אשאר רווק כל ימי חיי.

רוניה מאמרטת פרצה בצחוק: — את זאת תספר לי לילה בת שנה ולא לי, אבל אם אמת בפיד ולא כחרת כינתיים באחרת, הבטחתי נתונה לך להשפיע על מאדוקה שתיר נשא לך.

כאסינטו לא האמין למשמע אוניו. במוחו חלף החלום על ה"טריבול". רוניה מאמרטת המשיכה:

— מצרי אני מוכנה למסור לך את ה"ראנצ'י" שלי ומעט העופות. לי תספיק פינה קטנה ואשר למוזנותי — מוכטחני, כי לא אוכל לחם חסר. אמפל בנכרים שיוולדו לךם וכבישול ואפייה. כאסינטו היה נרגש עד רמעות.

— אם ישחק לי מזלי ומאדוקה תאות להינשא לי, לא תצטרך רוניה מאמרטת לנסוף באצבע. שנינו נשמור עליך כעל בבת העין, כיאות ל"מא-מהיויכה".

:: :: ::

כאסינטו הפקיר את סופו אצל אחד ממכיריו, וכעצמו נלוצה על רוניה מאמרטת ומשמחתה ברכם אל התחנה.

כשירדה מאדוקה מהקרן נפנש מבטה כמכטו ושניהם חורירו את ראשיהם אל הארץ.

בעבור רגעים מספר התאוששה מאדוקה ונפלה על צווארי אמה ונשקה לה, ושפתותיה רובבות: "מאמה-וייכה", "מאמה-וייכה" ואחר כך נפלה על צווארי האחיות והקרובות ונשקה להן ולחצה את ידי האחים והמכירים. את כאסינטו כאילו לא ראתה כלל. הדבר חרה מאור לרוניה מאמרטת, אחזה בירי בתה והעמידה אותה מול פני כאסינטו.

— האם אינך מכירה אותו?

מאדוקה ענתה בהתמרמרות מעושה:

— כן, אני מכירה אותו, אבל הוא אינו ראוי לחשומת לך מצירי... למשמע דכריה נראתה כתדחוק על שפתי כאסינטו:

— לאמיתו של רבר, הנעלב הוא המדבר ולא מאדוקה. היא לא ענתה על המכתבים!

כאן פקעה מכלנותה של רוניה מאמרטת וציוותה להם לשכוח את העבר ולהתפיים מיר. שניהם צייתו לה.

לאור פנס התחנה ראתה מאדוקה על צווארו את מטפחתה ששלחה לו כמתנה, ולבה התחיל פועם בחזקה.

— איך נודע לך רבר בואי?

בעוד הוא מתכונן לנלות לה את תרעומותו על אשר לא מצאה לנחיו לחוריע לו עליו, הפנה אחד הקרובים את תשומת הלב על עמדם באמצע התחנה ונפנו ללכת אל ה"ראנצ'י" של רוניה מאמרטת. כאסינטו לקח כידו האחת את המזורה והנרולה וכידו השניה אחת החבילות והלך עמהם.

כדרך סיפר למאדוקה על החלום עם ה"טריבול" ומאדוקה נלחצה אליו וחקטיבה בענין רב לרבריו.

כאסינטו הרגיש את עצמו מאושר. נדמה היה לו, כי רואה הוא את פתרון החלום...

זה בשבועיים שהרופא ירחי מוטל למשכב ונאכק עם השיעול שאינו מדפה ממנו. אשתו כמעט שאינה זזה ממטתו לדנע: מנישה לו את סמי המדפא, שהרוקה פקלין מכין כשכילו לפי הוראותיו של דופא עיר-המחוז, מודדת את חומו שלש פעמים ביום, וכעיקר משגיחה היא כשכע עינים שלא יתלכש ויורד למפל כחולים.

שמירה מעולה זו עולה לה לא בלי היאבקות קשה וצער. למדות מה שרופא עיר המחוז נאות לבקר פעמיים בשבוע בכית-החולים היהודי עברו-מיננו, אין הרופא ירחי יכול לשבב במנוחה בביתו, עם דעתו, כי אין שפה משוחפת להרופא הגוי עם אחיו היהודים; ה"ירוקים", ועד כמה שהם צריכים לו בחיי יום-יום: בעניני שבנות והיווך כינס לבין פקידות יס"א, ולפעמים גם לבין הרשות. כתוצאה מזה לא עבר יום שלא ינסה לדרת ממטתו ולחזור לעבודתו בכית-החולים — והיא, האשה, הפריעה ברבר. חפדעות אלו נסתיימו על פי דוכ כוויבוחים קטנים בין איש ואשתו: הוא בשלון אחת יחלית וממנה לא ישוב: ללכת אל העם ולחקרש לו את חייו. והוא בשלה: את תפקידו מילא זה בכר, ומעכשיו עליו להבריא ולהתקדש כולו לאשתו ולבניו. אבל בפעם האחרונה הגיעו הרברים עד לירי כר, ענף בח והסב את פניו אל הקיר ולא קיבל את סמי המרפא.

:: :: ::

שעה ארוכה שכב כך עד אשר שקע בזרונותיו מימים עברו, בבראיי ניע עברו וחלפו לעיניו תמונות נשכחות. התקופה הראשונה: אכא עומף אותו בטליתו ונושא בורעותיו אל החרר... לומר כשיכח ואובל "ימים"... הציץ ונפנע... מתכוונן למנוחה... מקבל תעודת-בגרות... עובר בצבא... התקופה השנייה: יוצא לשווייץ ללמוד תורת הרפואה... סובל מחסור ולומר... מתוודע לאגודות סטודנטים יוצא-ירוסיה... אגודה, אגודה ואלי... לה... נמשך אחרי ה"הולכים אל העם"... נודר נדר להקדיש לו את חייו... חוזר לרומיה עם תעודת-רופא כתיק והחלטה בלב, למלא נדרו... יוצא אל אחר הכפרים... הפונרום בקישינב פוסח את עינו ומוצא את אחיו... לבו הולך אחרי תנועת היציאה לארגנטינה, מטעם הברון הירש... התקופה השלישית: פקיד הברון מקבלים אותו כזרועות פתוחות ומציעים לו נוחיות, אבל הוא דוחף אוהן... דרכו שבחר — לנגד עיניו: להתענות ככל אשר יתענו אחיו ולרפאותם רפואת הגוף והנפש כאחד... הגיעו לארץ... כיחד עם בית-

הרופא החולה

מחלת השחפת שהתקפה את הרופא ירחי, לא היתה עוד כמושבות קלרה וחסיכה. השושנים האדומות שפרחו בלחיו הצנומות וההיוורות ושיעלו וחרדו — גילו אותה לכל מי שבא כמחיצתו. כמו כן לא נעלם מאיש דבר הפצרותיה של אשתו, שיצא אל החרים להתרפא וסידוכו לעזוב את אחיו לנפשם. העגלון כואן לחש את הרבר באזני כל יוצא ונכנס. בכל זאת נדהמו יהודים ולא יהודים בהיוודעם, כי הרופא מוטל למשכב ואינו מסבל חולים.

היריעה נתפשטה חישמהר בכל רוחב הסכיכה. החולים הרבים הצוב-אים עם כוסר על בית החולים בדומינגו מצאו את חדר-הרופא סגור, והמיל-דת אנה, שהיתה גם החובשת, הוריעה להם קצרות: בכרי הטריחו את עצמם. הרופא הוא חולה מסוכן ואינו יורד ממטתו. הדבר נשנה גם למחרתו, ולא זו בלבד, אלא העמידו את כואן ליד הפתח ולא נתן לאיש להתקרב. מחלת הרופא היתה לשיחת היום. דיברו עליה בחברת ש"ם, בחנות הקופרטיב וכבל בית ו"ראנצ'ו", ומפקידות היס"א בא רוכב פעמיים ליום להיוודע על מצב החולה.

— מי ירפא את הולינג? — התיפחו הנשים.

— מי ירבי את ריבנו? — נאנחו מר האברים.

— חכל! חכל! — התעצבו אל לבם ה"נאוצים". אכן לזה ייקרא אדם,

למדות מה שממוצא יהודים הוא: גם רפא ירפא את הולינג, ח'נס אין כפר, וגם תחוב יתחב מטבע לתוך בים כל נצרך...

:: :: ::

— הנתווכפו הרבה חולים חרשים? — יחסיף ושאל, — ומה שמותם?
 — לא הרבה! — כאה חשוכתה וקראה בשמותם.
 בוויות שפתיו נראתה בת-צחוק, שאברה מתחת שפמו הלבן.
 הרופא נתן לה אי-אלו הודאות.
 על שאלת המיילדת למצב כריאותו, ענה לה, כי הומב כמצעת ובקרב
 יוכל לשוכ ולטפל כחולים.
 היא נפרדה כבדכה ויצאה את הביה.

:: :: ::

הרופא נענה לבקשת אשתו ואכל את ארוחת הערב על מטתו, אבל לא
 ישן תכה. הוא סיפר לשני ילדיו, שעמדו מרחוק, מעשיות וכריחות מחיי
 המו'יקים ברוסיה והם צחקו כקול, עד אשר אחותם שינה והמשרתת הר-
 ליכה אותם לקרד משכבתם.
 האשה לא הספיקה להתפשט ולשבב, ומן החצר נשמעה נכיחת כלכים.
 — כוודאי כאו לקרוא את הרופא! — חלף רעיון במוח האשה וכל
 נופה דער מפרד פתאום.
 נכיחת הכלכים חוסה והלכה ובדלת נשמעה דפיקה, שלקולה הצטלצלו
 זנוניות ההלונות:

— רופא, אשתי נוועת ובירך הישועה, הצילה!
 שני הילדים, שישנו בחדר הסמוך נעורו והרימו קול-זוועות:
 — אמא, אמא!
 קריאתם אבדה בנכיחת הכלבים וקול הרופס הנשנה:
 — רופא, אשתי נוועת, הצילה!
 — מהרי ופהחי את הדלת! — קרא הרופא לאשתו כקול-לא-קולו
 והתחיל להתלכש.
 האשה הרליקה את העששית ופתחה את הדלת. נכנס צעיר נבוה,
 כשהוא מרופש בולו ואי אפשר היה להכירו. היא ניסתה אליו רכר, בי
 הרופא חולה אנוש ונאמר עליו לטפל בחולים כביתו ומה לצאת החוצה.
 הצעיר לא שת לכו לרביה והתחיל להאיץ:
 — זה היום השלישי שאחזו צירים את אשתי המבכירה, וכוח אין
 לה ללירה...
 כינתיים נכנס הרופא ופנה אל הצעיר כשאלה:

החולים היהודי הראשון הוא מייסד נם חברת ש"ם... הוא גם אחד מיוזמי
 הקופרטיב ועמודיה התיכונים...
 עם עמדו על תקופה זו כחיי צפו ועלו לעיניו מקרים ואפיוזרות
 לעשרות: על סכמובים בין החלשים והחסיפים, כלומר בין אחיו האברים
 ופקירי יק"א, יורשי הכרונ, שדוכם ככולם היו מיהודי המערב או יהודים
 כפרדים שלא ידעו את נפש היהודי הרוסי, על קטנות בין שבנים, והבופות
 גם בין כני משפחה, על תיווכים בין יהודים והרשות ועל מחלות מסוכנות
 ומדומות.

לזכרון אפיוזרה אחת הצטחק כקול ושיעול עז תקף אותו. אשתו הגישה
 לו כוס חמין והוא לא סרב לה, ישב וסיכל וגם האיר לה את פניו. השינוי
 הפתאומי פעל עליה כל כך, עד שפרצה כככי עצור. לחמי הרופא נכמרו
 עליה והתחיל להחליק בחיבה על שערותיה:
 — פתיה שלי, למה תבכי?
 היא נפלה על צווארי ובכתה בקול.

שעה ארובה דיכר על לכה וגם הבמת הבטיח לה, בי עם כוא רופא
 יהודי למלא את מקומו לירחים אחרים, יצא עמה אל ההרים להתרפא...

:: :: ::

מצב-רוח זה נמשך גם למחרתו. בעצם ידו כתכ מכתכ להנהלת היק"א
 על אודות ממלא מקום, קיבל את סמי המרפא והרבה שיחה עם אשתו וגם
 בידח את שני ילדיו.

אחר הצהרים התלכש וירד ממטתו ושלת לקרוא למיילדת אנה, ככרי
 להיוודע מפיה על מצב החולים. לא עברו רנעים מועטים ובנסה אשה נוצה
 ומסורבלת, כעלת פנים סלגלות ושער צהכהב. בדאותה את הרופא ויטכ
 אל השולחן, צהלו פניה מאושר, מדוב התרגשות נשארה עומדת ליד הדלת,
 והכרכה קפאה על שפתיה.

הרופא ירחי חייד אליה:

— סרכי, בבקשה.

המיילדת קרבה ועמדה בבטבוכה.

הוא בא לעזרתה:

— ערב טוב לך, אנה, שבי על ידי ומסדי לי על מצב חוליני.

המיילדת מסרה לו על כל אחד ואחד ולא קימצה כפרמים.

— גר אתה רחוק מכאן?

— כחשעה עשר קילומטר — ענת הנשאל.

בראות האשה כי בעלה מסדר את כליו כמוורתו, התנפלה לרגליו והתחננה אליו, שירחה את הנסיעה, לפחות עד אור הבוקר, מהיות הלילה אפל והדרכים משוכשות.

הרופא לא שמע אפילו את דבריה, ושלה את הצעיר להעיר את המיילדת.

אחרי כרבע שעה התנהלה בחשכת הלילה עגלת אכר, ובה הרופא והמיילדת. גם אשת הרופא נלוותה עליהם. הסוסים כוסמו כבוץ ומשכו בכל כוחם ופתאום עמרו. לשווא דפק הצעיר כסוסים והיכם ללאירחמים בשוט אשר כירו. הם לא זוו ממקומם.

הצעיר ירד ובדק את הריתמה. הכול היה כסדר. אחז כרסן וניסה למשוך בו — וללא תוצאות.

— הסוסים עיפו ועמדו! — אמר הצעיר כיאוש מד ונפנה לבית אחר האכרים הקרובים להביא סוסים אחרים.

כשעתיים ארך עד שובו, ובהתקרכו אל העגלה מצא את הרופא משתעל וקודה ומדבר מחוס: — מה לי אשתי, מה לי בני, מצאתי את אחי ולהם אקדוש את חיי, עד הנשימה האחרונה!

הצעיר רתם את הסוסים לעגלה ועם אור השחר ראו את עצמם ליד ביתו. עזרתו של הרופא היתה מיותרת. המכירה ילדה למזל בן זכר. אבל הרופא ירחי לא ירד יותר ממטתו...

ד ג ל א ד ו מ

בעל-אחווה הפיץ את הודיעה בעיר המחוז: בעברו ברכבת כאחד במאי דרך שדה יהודי — כך סיפר — ראה תהלוכה רבת-עם עם נושא רגל אדום בראש... בעלי האחוות, שראו בייסור סינדיקטי-הפועלים אצבע יהודי, קפצו על הדבר בעל מציאה ונמצאו מסיתים עושי מלאכתם, ובמוש-בות היהודיות נוצרה פתאום אווירת-פוגרום.

ה"נאוצ'ים" לא הסתירו את אשר הטיפו להם והתפארו: „בחג הלאומי הממשיטש ובא נשחוט אהר-אחר את כל היהודים ונחלק בינינו את שדור תיהם ונשיהם היפות...“ לא כן התושבים הנזויים שבעיירות הסביבה: בפייהם לא דיבדו בלום, אבל מבט עיניהם המשונה איום וכישר רעות. הדבר היה גלוי לעין. בנקל עלה למסיתים לשכנע את ההמון כי היהודים הם האשמים בכול: הקציר הנכשל, המחירים הנמוכים ותוסר העבודה, — הכל בא מידם, והרע ברבד: הם חפצים גם להשתרר על ארץ לא להם ולכבוש להם את הילודים לעבדים, והראיה: הרגל האדום...

:: :: ::

בכדי לקדם את פני הרעה, התבנסו וערי המושבות לאספות, זו אחר זו ונמנו וגמרו לשלוח שתי מלאכויות: אחת לעיריהמחוז והשניה לעיר הפלך ולבקש מחסה. המלאכויות הלכו וגם שבו ובשורה בפייהן: הרשות הבטיחה לאחוז באמצעים ולא לתת לאיש לגנוע ביהודים לרעה. הבטחה זו הדגיעה את הרוחות במרחימה, אבל ביחד עם זה הוחלט לייסר הגנה עצמית. צעירים וקשישים בדקו את אקדוחיהם והתאמנו בירייה, על כל צרה שלא תבוא...

אבל המנוחה לא שבה. עם התקרב החג נדלה והלכה חוצפתם של ה"נאוצ'ים" והתקדרו גם היחוסים שכיין האכדים היהודים והתושבים הנזויים שבעיירות והמושבות השכנות. הניעו הדברים עד לירי כך, שדכים שילחו מילדיהם לקרובים שבעיר הכירה והנשארים התאספו עם פרום החג

משפחות משפחות לבית מרבוי אחר. כננכים כלילה התחמקו עם חשבה מבתיהם, בכרו שלא ישניחו בהם הפועלים ה„נאוצים“...

:: :: ::

לאכרי כלבנירה שחקה השעה הסומיט נענה לבקשת ירירו הטבח, ושלח את אחר השוטרים לשמור עליהם. כתור מרכו שימש להם בית ר' אבינרוד, בשל גדלו, וגם משום שגריו חיים בשלום עם כל השכנים.

עם צאת הכוכבים התאספו שמה כל אכרי המסום, מלבד ר' אהרון, אחיו הגדול של ר' אבינרוד, היושב בכיה המבורר שעל הרך לעיד המחוז. לשווא שלחו לקרוא לו, גם ר' אבינרוד בעצמו נסע אליו והפציר בו שלא להסתכן ולהישאר יחידי בביתו, והוא — בשלו: — יהיה מה ישיהיה. את ביתו לא יעזוב ולא יפסיד את דבשו לגנבים...

:: :: ::

הילדים ניסו לעמוד על סיבת האספה בבית ר' אבינרוד, אבל בראותם כי הנדולים משתמטים מלהניר להם את האמת, התחילו לשחק והרימו שאון, שהיה בסתירה נמורה לאותה האימה שהוטבעה על פני הנדולים. לא הועילו כל ההפצרות שיחללו מלהשחוב. עד כמה שהלב לא הלך אחר שמחה, לא רצו גם להפנות את תשומת לב ה„נאוצים“ לראותם בקללתם. אבל בזו היא ררבים של ילדים: רוצה אתה שישבו במנוחה, ירימו, כמו להכעים, שאון גדול יותר. מההפצרות עברו הנדולים לנערות וביקשו גם את השוטר שיאיים עליהם. הנערות לא פעלו ולא כלום, ואשר לאיומו של השוטר — עורר בלבם צחוק:

— וכי שוטר הוא, הלא זה פירוקן, שעבר אשתקד במושבה בתור פועל!

השאון לא פסק עד אשר עייפו. אז נהגו להם לאכול ושכבו לישון.

:: :: ::

בשבויל הנדולים ערבו את השולחן הגדול, אבל לב איש לא הלך אחרי האכילה. כל אחר מצא לו אמתלה אחרת: זה אכל לפני צאתו את ביתו, זה ממעט סתם באכילה בערבים וזה חש כראשו. אחרי הפצרה רבה מצד ר' אבינרוד ואשתו, ישבו אל השולחן.

האכילה עברה בשתיקה. כמו לצאת ידי חובה טעמו מהמאכלים דמוגשים והרחיקום. גם בני הבית במעט שלא אכלו. הקשישים ישבו שקועים במחשבותיהם וגאנחו תכופות, והצעירים, שניסו להתנכר על עצמם ולא לנלות את אשר כלבם, נמנעו גם הם מלהביט איש בפני רעהו, כאילו התביישו משום-מה.

האחר שאכל לתיאבון, היה השוטר, שישב במטבח. הוא לא הותיר דבר נוסף שהגישו לו, ואבל גם מהשיריים שהסידו מעל השולחן. משגמר לאכול הוציא נפרוד והתחיל לנקות בו את שיניו, ועד מהרה התחיל ראשו להתנועע וישן. -

החתול שארב ממחבואו, מצא לו שעת בוישר ועלה על השולחן והתחיל ללקוק, אבל פתאום נבהל מצל זנבו וספץ ארצה והפיל כף על רצפת האבן. השוטר הקיץ. רגע קט ישב וניקה-לא-ניקה את שיניו בנפרוד ולא יבול להיזכר מה מעשהו באן במטבח זה הור. פתאום נהקל מרפקו בחרבו וזנבר, קם מעל הספסל ונכנס אל חדר-האובל.

למראה השוטר, השלך הם בחדר, גם הוא לא מצא לו מקום בחברת המסובים ופנה אל אחר הצעירים בהצעה: — נצא קצה ונראה מהמתרחש בחוץ.

:: :: ::

הלילה היה אפל. רוח קר הבה בפנים וזכירים כבשומים לחים ועצר בעד הנשימה. שלמה, בנו זקוניו של ר' אבינרוד הלך כראש והאיר את הדרך בפנס-חשמל ואחריו נגדו השוטר וצעירי המושבה.

הם התקרבו לבית הראשון וממנו הלכו ליתד הבתים. הכול היה בסדר. גם הכלבים שכבו במאורותיהם והתעצלו לצאת.

ברעתם של שלמה והצעירים היה ללכת עד ביתו המבורר של הרור, אבל השוטר עמר פתאום ויעץ לשוב.

— מנוחה וישקט מסביב, ומלבד זה, מי שומה ויוציא את ראשו בליל-אפל ונשום זה?

הצעירים התנגדו מתחילה, אבל לסוף הסכימו ושבו לבית ר' אבינרוד.

:: :: ::

עם שתיית ה„מאטה“ נרדם השוכר. שלמה הראה לו על מטה מוצעת, והוא והצעירים יצאו אל המסדרון והמשיכו בשתיית ה„מאטה“ וסיפרו מעשיות. אבל חחת לבדה את הרעות צחקו צחוק מעושה והשתעממו. לסוף קמו ממקומם ונכנסו אל חדר-האובל וישבו אצל הקשישים.

:: :: ::

איידימן סיפר יעל הפונדום, שבו אבר את עינו השמאלית, כך עירו נלמן, מילא אחריו ומסר פרטים איך שהשתתף בהננה והציל משפחה יהודית ממוות. לא היה אחד שלא יהיה לו מה לספר על מקרים דומים מימים עברו שם מעבר לים, והאונגרי, שהשתתף במלחמת העולם הראשונה עד נפלו בשבי בידי הרוסים, סיפר על נוראות המלחמה והתעללות הרוסים ביהודי גליציה. כום ה"מאטה" שנמסרה מיד ליד נשארה בידו, מבלי שישגיח בה הוא ובעלת הבית, הכול היו שקועים ראשם ורובם בסיפורי הגראות, שלשמעם התפרצו אנחות עמוקות מלכות הזקנים, ועיני הנשים נזלו דמעות. גם הצעירים ישבו דום, ונישאו בדמיונם לאותם המקומות הרחוקים גם קרו הדברים.

:: :: ::

האחד מהקשישים שישב כל הזמן ולא הוציא הגה מפיו — היה ר' אבינדר.

גם לו היה מה לספר. בעורו ילד טעם כבר נוראות פונדום, והן היו גם הנורם הראשי להנידתו לעבר לים. אבל הוא ישב ועיניו חשי מאחד לשני, בקמטים שהתבלטו על פני המספרים והמקשיבים ראה את כל הצער היהודי ובאזניו שמע את קול הכבי המתפרץ מכל מלה ומלה שיצאה מפיהם...

הוא מתח קו-מקביל מאווירת הפונדום הידועה לו משם, לאותה שנוצרה והיתה כאן במושב.

— שם רדפו אותנו משום שלא היינו פרדוקטיבים, ובאן אנו עובדים את האדמה ומדוים אותה בזיעתנו ולשדנו — ושוב פחד פונדום לנגדנו. והוא הסיק מסקנא:

— כל עוד שאנו בגבר, אנו הפקר ודמנו הפקר לכל נובל ובזיראדם. מיבטנו נח על כך וזקנונו שלמה וחבריו, שישבו על ידו והקשיבו לסופרים ונבחה למראה עיניו. בפעם הראשונה ראה בפניהם מה שלא ראה קודם לבן: אימת פונדום...

ר' אבינדר נשך את שפתו עד זוכ דם, הביט מעל משקפיו הרחק הרחק ונענע בראשו:

— יצאתי משם בכרי למנוע פחד זה מצאצאי, והנה דהה הפחד אחרי והדביקני גם כאן, גם כאן...

אל חיק המכורה

בכל דוחב הסביבה שמעבר לנהר, "ז'קורי-נדאנדה" ועד הפרינגו-דיפיקה, שבסמוך לעיר קולון, הכירו את דון וידאל ואת סוסו השחום, ובכל מקום בואו שמחו ה"גאוצ'ים" לקראתו וקיבלוהו בסבר. לכבוד גדול נחשב להם כשהתעכב אצל אחד מהם — ולו רק לשתיית "מאטה".

לדון וידאל יצאו מונישין בתור הבחם, שמעולם לא נסוג לאחור בפני כל עדר ומוזראוויר. מלבד זה היה מטבעו מה ש"הגאוצ'ים" מכנים בשם "אומברה": התחלק עם עוזריו את הרווחים חלק בחלק, נתן את פרוטתו האחרונה לחבר בצדה ולא אזלה מביסו סוכריה כשביל הפעוטות ומחמאה מפיו ל"ציגות".

נוסף על החיבה היתירה שרחשו ה"גאוצ'ים" לדון וידאל בעד ישרתו וטוב לבו, הוקירוהו הרבה בעד סיפורי מעשיותיו מעברו הנדול בראש הבהמים: על סערות ונשמרועה ושטפונות והתגרשויות, ובעיקר — על שרים ומזיקים, שנודמנו לו תכופות בדמויות שונות ואמדו להטותו מדרכו ולחוליו שולל, ואיך שהתחכם להם. עד כמה שסיפוריו אלה לא מילאו את לבות שומעיו פחד ודעה, לא נלאו מלהפציר בו:

— בחסרך, דון וידאל, המשך!

מה שהיה סוד לימים רבים, הוא, סיבת בואו אל המקום מלפני שנים רבות, שם מזכרוהו ושלא נהג מנהג "גאוצ'ים" ביחס לנשים. מיום שהכיר דהו לא חבנים "ציגה" לביתו, לא שתח יין ולא הזכיר דבר על מולדתו. ואם קרה והתחכמו לו וניסו להזדווע מפיו שורש דבר — ולשווא. שאל את דגי ה"ז'קורי-נדאנדה" ושאל אותו: — לא דבר ולא חצי דבר!

:: :: ::

הצעירים שב"גאוצ'ים" זכרו את דון ויראל ואת סוסו מיום שזכרו את עצמם, והקשישים לא יכלו להיזכר כדיוק, אימתי ראוהו בפעם הראשונה. מה שזכרו היטב, כי סוסו היה אז כמעט סייח. ורון ויראל כעצמו? אפשר ששכח גם הוא כי יש לו אישם מכורה, כה ראה בפעם הראשונה את העולם ומלואה, או שעשה את עצמו כשוכח — מן היום שכא למקומו החדש הסתגל אליו והיה באחד מילדיו.

הוא לא ישב בטל גם כימות הקיץ והראה חריצות רבה כציד-הדגים, אבל עבודה זו לא סיפקה את רוחו והביאה אותו לירי שעמים. ואותו הדבר גם בנוגע לסוסו. ימים ולילות רעה לאדכו של הנהר והגים בזנבו את היחשים והזנבים הסטרידים ובמה פעמים כיום ניסה להתהפך על גבו, כאילו רצה להשתבנע אם לא שותפו שדיריו החזקים מתוך הליכת בטל... אבל משידר גשם סודי-קיץ הראשון והאדמה בוסתה "טריכול" ירוק, הקיץ רון ויראל במו משיגה ארוכה והתחיל לטפס בסוסו: מוציא את העוסצים שרכסו כעורו, גוזר את שערות זנבו הארוכות, מסדק את דעמתי ולוחץ את פגיו לצווארו:

— שחום, שחומי. עוד מעט-קט וניכנס למלוא העבודה החכיכה כל כך על שנינו!

:: :: ::

עם תחילת הסתיו התחיל ה"גאוצ'ו" של רון ויראל תומה מאדם: באו דוככים מהאחויות הסרוכות והרהקות וסודי-יכסר להציע לו ניהול-עדרים אל הפריגורדיפיקה, ובאו גם עוזריו הבהמים הישנים ופגים-חדשות לכפש ממנו שוספחם לעבודתו.

לא חסרה לו עבודה ולא חסרו לו גם עוזרים. הסוחרים ובעלי האחויות ידעו מן הנסיון, כי אם אמנם צריך לשלם לרון ויראל יותר מאשר לכהמים אחרים, תחת זאת אפשר לסמוך על ישרתו, וירעו גם עוזריו ה"גאוצ'ים", כי שברם לא יסופח.

רון ויראל, שמירת הגאווה היתה זרה לרוחו והתהלך עם עוזריו באת ורע, רדש מסירות עד כדי הסתכנות אשר למילוי התפקיד; לרלג מעל חומי גדר כשהם רובבים, להתור דרך כמימי האור, לנהג את העדר לאור הירח וכשהשעה צריכה לכך — גם באישון לילה. את זה רדש מאחרים וגם מעצמו ומדי פעם שימש דוגמא ולא נמנע מכל סכנה:

— מבלעדי זאת — מרגלא היה בפומיה — אי אפשר לאדם להיות

כהם!

הוא הספיד, כמו בן, שלא לשהוט בדרך יותר מאשר הרשה בעל-העדר, ואם סרה ונפל עגל או פרה בדרך, ציווה לפשוט את העור ולחזקו לכעליו. להסחירו מתחת לאובח ולמכור אותו אחד כך — דבר בזה נאסר על ידו איסור חמור.

:: :: ::

עוד טרם הספיד רון ויראל לנוח מעמל הדרך והנה יצא שוב. עד במה שלא זמן האיש לא נזהר מפני הצינה והנשמים ולא רחה עבודה. עוזריו עיפו לא פעם והתחננו אליו ברמעות ממש, שיתן להם לנוח ויגוה גם הוא:

— הלא זקנת ושכת, רון ויראל!

לשמע תחנוניהם הצטחק בקול:

— זקנתם אתם, והראיה, אתם הנכם העייפים ולא אני!

דאו ה"גאוצ'ים" כי אין דבריהם מוצאים הר בלבו וניסו לנגוע בנימה אחרת:

— אם על עצמך אינך חס, מדוע לא תחום על סוסך, פשוט משום צער בעלי חיים?

בבל פעם שננעו בנימה זו געשו פני רון ויראל רציניות וענה להם אחרי רומיה קלה:

— כשתגיע השעה ננוח שנינו: אני וסוסי!

:: :: ::

מתחילת הסתיו ועד ראשוני ימי הקציר פתוח פי הפריגורדיפיקה שבסמוך לעיר קולון, וכולע לתוכו אלפי ראשי-בקר המובלים אליו משרות אנטרדהיאוס וקורדיננטס, ומספר מי ידע להכמויות הנדולות שהוביל אליו רון ויראל במשך כל אותן השנים! והזמן אינו מתעכב במקום אחר. הולך הוא במסלולו. הפעוטות שמצא באן עם כואו נדלו ואחרים באו במקומם, והוא כוהו עמו ועורנו ראש הכהמים בכל הסכיבה כולה, וגם סוסו בשרו לא כחש ועורו נוצץ ושניהם היו נושא לקנאת ה"גאוצ'ים":

— תחת להורקן, הולכים הם ונעשים צעירים יותר!

למראית-עין נהנה רון ויראל מקנאתם זו, אבל בקדבו צחק לה:

— יהא לבס סמוך ובטוח, כי מר המוות לא יפסח גם עלי ועל סוסי...

:: :: ::

— באן אחים ניפרד. אתם תלכו לדרבכם ואני אטה לדרך המובילה למבורתי.

ה"גאוצ'ים" לא האמינו למשמע אזנס: זו להם כפעם הראשונה ששמעו מלה זו יוצאת מפיו. אבל דון ויראל לא נתן להם שהות לתמוה הרבה: הוא ירד מעל סוסו והתחיל להיפרד מכל אחד מהם: — היה שלום ואל תזכור לרעה את דון ויראל הזקן.

ה"גאוצ'ים" נעצו בו את מבטם, שהיה חצוי תמיהה וחציו רחמים: לפנייהם עמד "גאווין" זקן ושחוח וגם סוסו הפך צל...

מששבה אליהם רוחם, ירדו מעל סוסיהם וניסו להניאו מהחלמנות: — האם נמאסה עליו ישיבתו עמהם? לפחות יתן להם די-זמן לערוך לכבודו פרידה יפה.

דון ויראל הודה להם כעד רצונם הטוב, אבל עמד על דעתו:

— "עלי להגיע למבורתי טרם שתיטרף עלי השעה!

הוא רצה להגיד להם עוד דבר-מה, אבל הרמעות התחילו חונקות בגרונו. בלי הוציא הנה מפיו לחץ את יד-כל אחד מהם, עלה על סוסו ונטה לצד היער.

שעה ארוכה עמדו הבהמים על מקומם והביטו אחריו בחיבה ובנער גועים עד אשר נעלם מעיניהם. דון ויראל חרגיש במבטם החם ונפשו יצאה אליהם, אבל התנכר על עצמו שלא לחכיט לאחוריו ולא להתרגש וחמשיך את דרכו עד אשר בא בין עצי היער, ולפתע שבה את ה"ושקורי-נראנדה" ואת כל אשר מסביבו ונישא ברמיונו לפינה הנירחה, בה ראה הוא וסוסו בפעם הראשונה את העולם, — ללאם מאוסאם.

— בן, יגניהם נולדו שם והיא מכורחם!

:: :: ::

זה היום החמישי שדון ויראל נמצא בדרך. הוא הגיע כבר למקום בו לא יטענו גם את שמו וראה זה פלא: הדרך היתה ידיעה לו כל כך שלא מצא לנחיון לשאול את פי עובר-ושב אם איננו תועה. יריו נהגו כמושבות מאליהן והוא התעמק בזכרונותיו, שהתעוררו במוחו זה אחר זה, במעינות אלה שהיו נעולים והתומים דבות בשנים ופתאם ננעה בהם יד-פלא ופתחה אותם לרווחה. במוחו צפו ועלו פרטים ופרטי פרטים מחיי הילדות והבגרות: מדועי-סוסים התאכפויות עם אדם ובהמה ואהבות, הוי, במה אהבות!

אין חידה בלי פתרון, וגם חידתו של דון ויראל נפתרה סוד-סוף: באחד הימים עבר לפני ערד ובא עד ביצה ואמר לחצות אותה, פתאום נכהל הסוס וקפץ לאחוריו ועמד. דון ויראל דפק בו, אבל תחת לזוז ממקומו ברע על רגליו הקודמות, ובמעט שלא הפיל את רוכבו ארצה.

משדאו הכהמים את הנעשה חשו לעזרתו: הורידו את דון ויראל מעל סוסו וסיעו לו לסוס ולעמוד על רגליו, התחילו לטפל בסוס, שניסה לקום בבוהות עצמו ולא יבול עד אשר התירו את האובך, וכשעמד מורסוף היה רטוב זיעה ורעד מקור.

רומם וחיוור בסיד עמד דון ויראל ליד סוסו, ותמהונו גדל מדגע לרגע:

— מזג-האוויר לא רע כל-עיקר והערד גם הוא לא הוניה הרבה ואיך

זה קרה הדבר?

פתאום נעטה מצחו סמטיס-קמשים. רעיון מוזר חלף במוחו:

— בורדאי שאוהרה-היא על הסוף המתקרב!

אל הפריוגורפיסה חסד עוד כחמש פרסאות וכל אחד מעורדיו הציע לו את סוסו לרכיבה, אבל הוא סירב להם, תימן את האובך ועלה על סוסו, שחתנוע מתחילה, אבל בעבור הנעים מספר זו ממקומו.

בפרסא התנהלו הבהמים לאיטם והשגיהו על דון ויראל והיו מוכנים לבוא לעזרתו, אבל בראותם כי הסוס מתחיל בוח, שבהו את המסרה. האחד שלא שבה ולא הסיה את דעתו מכנו, היה הוא, דון ויראל. כל הדרך היה שקוע ברעיונותיו והתאמין להיזכר במסרה דומה — ולשווא.

הרעיון הקודם חלף שנית במוחו:

— בנראת, אוהרה היא על הסוף!

:: :: ::

דון ויראל מסד את העדר, קיבל את שברו והתחלק בו עם עוזריו, ואחרי נוחם ביום תמים השכימו בבוקר, חכשו את סוסיהם ויצאו לדרך. שמחים וטובי לב רכבו ה"גאוצ'ים" על סוסיהם ומיפרו על הצועד גיות, איך שהריחו את ריח הכסף שבכיסיהם ובאו לנחש להם עתידות, ואיך שהצענים הציעו לעשות חליפין עם הסוסים ולא השגיהו כלל בדון ויראל שרכב לצידם כסחרדרי ולא השתתף בשיחה. ופתאום קרה משהו שהתמיה את בולם: בהגיעם לצומת הדרכים הראשונה, עצר דון ויראל בסוסו ונתן אות גם להם לעמוד:

בערכות ארנמינה

צווארו עד למעלה מפיו, ובאשד חקור הלך ונבר עטף גם את יתר חלקי הפנים הנלווים ומסר את גורלו בידי הסוס...

:: :: ::

תחת חום הוויסוניה ועיפותו הרבה התחיל רון ויראל לנמנם, ועם השינה בא גם החלום. והנה עוברים לפניו בסך כל אותם ה"נאוצ'ים" ביחד עם ה"ציגות" שנב מהחלום, ומה גדול מספרם! הנה עבר לעיניו אלכנדרו עם צ'ונה, והנה סידאפיו עם כואנה ושם נראה סינוביו עם ריוניסיה... מתוך ספרנות התחיל למנותם והנה מספרם עולה כבר לעשרים...

טיילטול חוס מלווה צהלת סוס העיר אותו משנתו. כבהלת פקח את עיניו, ועצמן שוב. צד היה לו לנתק את החלום הנעים ולשמתו נקשר הפתיל שנקרע ולעיניו עמרו הזונות העוברים כערכים למחול. מה שהתמיה אותו, שלא ראה בנייהם את ה"ניגרה". הוא אמר להתקרב אל הזוג הראשון ולהיוודע מפייהם על מקומה, ולפתע הדגיש בטיילטול חדש ותכף לו צהלת-סוס, והיה הדישם כאילו נזרק באוויר.

רון ויראל פקח את עיניו, ננע בידו במצחו ונזכר כי הוא רוכב על סוס. בקושי שיחרר את קצה הפנים מהוויסוניה וחדרה רוח קרירה והזכירה אותו, כי נמצא הוא בדרכו אל מבורתו.

הסוס צהל שלישית בקול ועמד. מפי רון ויראל נפלצ:

— באנו אל המכורה!

:: :: ::

רון ויראל אמר להשתחרר מן ה"פונצ'ו" והוויסוניה ולדרת מעל הכוס. אבל לא ניתנה לו שהות לכך. דנעקט לא עמד הסוס על מקומו כמנוחה, צהל וריחרר ולפתע התחיל כועט כרגליו באדמה. רון ויראל גיסה להתזקק את שיווייחמשקל, אבל הסוס כאילו קצרה לו השעה, הטיל את עצמו אל הארץ ביחד עם רוכבו...

במה זמן שכב ככה — לא זכר רון ויראל, מעצמת הנפילה התעלה ומשיטבה אליו דוחו לא הדגיש כל באכ בנופו, פרט לזה שרגלו השמאלית נלחצה מתחת למשא הסוס. לשווא התאמץ להוציאה. הסוס העיס עליה בבל כבד. הוא ניסה להסיר מעליו את ה"פונצ'ו" הכבד ונסתכר בו יותר ולפתע הדגיש כאילו מחטים עוברים ברגלו והכאב היה נורא.

מבין המעינות הזכרונות האלה התפרץ לעלות אחר מעין סטן-קטן וער כמה שלא התאמץ לעצור כעדו התפרץ ביתר עוז: זכרון אותו המסדה שגם להיעלמו ממכורתו למשך של עשרות שנים...

תחת הרגש החם שנמלא לאור אותם הזכרונות נכנע סודי-סוף, ונתן לאותו המעין הקטן להיפתח ולפתע עלה וגייע לעיניו המאורע עם הסוכן של אחוות ה"הפאלומה", שנעלם באישון-לילה אחר עם ה"ניגרה" שלו. וראה זה פלא: ככדי ירא. כל כעם לא הדגיש כרגע זה. להפך, הדבר נראה לו עכשיו טבעי כל כך...

— וכי הוא רון ויראל לא ענב בבחרותו על ה"ציגות" וננב אותו מתחת בעליה?

וכמו שמצא זכות למעשה הסוכן, כך מצא זכות גם ל"ניגרה". הסוכן היה אז במיטב עלומו והוא, רון ויראל, היה כהשוואה אליו, כזקן ומה תימה בדבר שה"ניגרה" נמשכה אחריו כחבלי-אהבה? וכיוון שהגיע במש-פטו למה שהגיע, נראתה לו כמעשה פרחים רריפתו אחריהם והיאבקותו עם הסוכן, שנשאר לו ממנה — אם איננו טועה — סימן של קרירה כסכין סמוך למרפקו השמאלי.

רון ויראל הפשיל את שרולו והחליק בירו על הסימן, מתוך קורת-רוח והתנגדות כאחת:

— אבן הייתי, כזמן מן הזמנים, כעל דם חם!

:: :: ::

עבר כוקר ובא לילה, חלף לילה והיה כוקר — זה היום השמיני שרון ויראל הולך בררך, מרוב עיפות לא הדגיש כמו באיבדיו ואותו הרבד גם אשר לסוסו. בבכרות פסע את פסיעותיו, אבל שניהם התנכרו על עי-פותם הרבה ומטרה אחת לעיניהם:

— להניע אל המכורה ויהי מה!

עם שקיעת החמה אמר לסוד לאחת ה"ראנצ'ים" ללנית-לילה, כמשפטו בימים הקודמים, אבל התחרט. ריה קירבת המבורה עלה כאפו והחליט להמשיך את דרכו באישון לילה. לשווא ניסה. נאווין זקן שפגע בדרכו לעכבו אצלו, באיומו עליו כליף סופה. רון ויראל הורה לו משרב לב וגם הסוס, כאילו היה תמים דעים עם ארוניו לא התקומם לדצונו.

סופה לא התחוללה, אבל עם חשכה נשכה רוח קרירה שהדרה לכל העצמות. רון ויראל הוציא מתחת לאוכף את הוויסוניה ועטף בה את

רון ויראל קרא לעזרה וכתשובה נשמעה נביחת כלבים חזקה.

:: :: ::

העזרה המהובה לא באה. אמנם הסום באילו הרניש פתאום בעוף שעשה לארוניו, הרים את ראשו וניסה לקום ולעמוד על רגליו. הנסיון לא הצליח, אבל עלה בירי רון ויראל להוציא מהחליו את רגלו לפני נפלו שנית. עד כמה שלא היה עיר ובאוב לא הסיח את רעתו מהצורך להוציא את מנפו מתוך הארכוב, אבל רגלו לא נשמעה לו. בעבור רגעים מספר ניסה הסום שנית את כוחו ונס עמד, אבל באילו נשמטה הקרקע מתחת לרגליו, נפל כחזקה, הוציא נחירה מנרנו ונשאר מוטל כאבן. הנחירה המשיגה הפנתה אליה את תשומת לב רון ויראל, כי מן הצורך לקום ולהתיר את סוסו מאובכפו, אבל כל גופו היה כנסוך עופרת ולא יכול לחניע יד ורגל.

:: :: ::

לאור הנונה ראה רון ויראל אתר וחיוך נראה על שפתיו:
— כווראי שלא טעיתי: במקום זה ילדה הסוסה האמיצה את סוסי הנאמן, שליווני ככל ימי היותי בנכר!
מבטו תעה רנע ופתאום עמד:
— הנה עצי הערכות שלידים עמד ה"ראנצ'ו" של אמי המנוחה, ושם מימין עמד ה"ראנצ'ו" של אהותי ראמונה...
עם היזכרו בשם זה חלפה שאלה במוחו:
— המסכנה, האם עורנה בחיים?
ופתאום נזכר כסוסו, שלא שמע ממנו שום תנועה, הוציא בקושי את ידו מתחת ל"פונצ'ו", שם אותה על בטן הסום, הגישה לנחיריו ולא מצא בו סימן חיים.
הרמעות התחילו חונקות כנדרגו, נפל בפניו אל צוואר הסום ופרץ בכבי מד:
— סוסי המסכן, הנאמן!

:: :: ::

כוכב הנונה שקע זה בכר ורון ויראל שכב ככה שעה ארוכה וככה עד אשר עייף וישן. כמו מעצמו משך בידו את קצה ה"וויקוניה" וכיסה בו את פניו והחלום שניהק נקשר שוב. כן, מאור התמיה אותו שלא ראה בין זונות המחוללים את ה"ניגרה" וגם אמר לשאול עליה, והנה הופיעה פתאום לעיניו יפה שכעתיים. ומי הוא המתקרב אליה? כן, כבר נזכר: הוא הסוכן של "לה-פאלומה", הוא ולא אחר... ופתאום עמדו הזונות כשורה, וחנה יצאו הסוכן וה"ניגרה" וניגשו אליו, לחצו את ידו כהבנעה ואמרו לו פה אחד:

— רון ויראל, היטבת לעשות כשוכך בעור מועד אל המכורה!

— למה זה תקדאו לי רון, ולא בשמי, כמו שהייתם רגילים לקרוא

לי אז? — הביע להם את תמהונו.

— וכי אינך כועס עלינו יותר? — שאלו אותו.

— כועס? על מי?

הוא לא הספיק לנמור את דבריו, כששניהם נפלו על צוואריו ונשקו לו מנישקות פיהם.

ראה רון ויראל מהם וכך עשה: ניגש לכל אחד מהזונות העומדים וביקש את פליחתם ונשק להם וגם הם נשקו לו.

ומאין הופיע לפתע פיליפ החינר עם הניטרה שלו? וראה זה פלא: הפעם לא התעקש והתחיל לפרוט עליה. אבל הזונות עמדו פתאום כלפני יטאלה ולא התחילו במחול: עם מי ירקוד רון ויראל? הראשון שהציע לו את ה"דאמה" שלו היה הסוכן וכך כל יתר הקוליריים. כל אחד הציע לו את כת זוגו. אבל הוא סירב: יהי לכם. אשר לכם! ולפתע הופיעה לעיני העומדים "צי'נה" — אש לוהטת, שאחזה בירי רון ויראל...

הוא הרניש מתוך שנתו, כי כאב רגלו הלך וחזק והקוד חודר-חודר לתוך לשר עצמותיו, אבל בן-רגע שכח את המכאוב וראה את עצמו נישא עם ה"צי'נה" ומסתובב בין זונות המחוללים והנה עמד עמה כמדבז. ומאין חדק הנדול שהרניש? הוא אמר להעיר דבר-מה ל"ראמה" שלו, אבל לשונו לא נשמעה לו ובינתיים הלך המענל הלך והעצמצם, הלך והתכווץ עד שהרגלים נסתככו זו כזו וחסד אוויר לנשימה. ובעורנו עומד ככה נעלמו הזונות ונעלמה גם ה"דאמה" שלו וראה את עצמו דוכב על סוס... רון ויראל נאנח כבדות. ולפתע הרניש איך עצמחו לו כנפיים והוא נישא מעל הרים ויערות, שדות ונהדים. כבר עברו שכונות וידחים שהוא בדרך והנה התחילו הוא וסוסו צונחים לארץ, צונחים. הוא אמר לקרוא לעזרה וזכרע

ראה את עצמו ליד האטר שלגובת עצי הערבות ונשם לרווחה, באילו נגול מעל לבו משא בכר-בכר...

:: :: ::

למחרתו עמדו תושבי "לאם סאוסאם" לפני חידה: ליד האטר שכב סוס ו"נאוי" וכן גלחץ אליו, ושניהם היו קפואים מקור, בלי סימן חיים. גם הסוס וגם ה"נאוי" נראו להם בלתי ידועים.

מספר הספרנים גדל מדנע לרגע ופתאום יצאה מבין העומדים "צינה" זקנה, הסתכלה ארובות בסוס וב"נאוי" והגה אחזה בידו השמאלית של ה"נאוי" המת, הפשילה את שרולו והתכוננה רגע ופרצה בבכי: — אחי האבוד הוא. וידאל, וזה סוס! שניהם באו למות בחיק המבורה...

שעה קלה עמדו המסתכלים בקפואים ולפתע התאוששו, ניגשו אחד אחד אל המת, נשקו לו על מצחו וממנו אל הסוס ולטפו את צווארו ושפ- תותיהם דובכו כמו לעצמם: — זה בוחח של המבורה!

בקרוב כך...

בחול' עמד בוקר יום ראשון נהדר. על פני הביטון הנוצץ התרוצצו מכוניות-משא מלאות נוער חונג, שאין לאיצטריות בדור-רגל בכדי לתפוס בעור זמן מקומות ישיבה נוחים. קרונות הטראם התנהלו רוקס למחצה ואמות ששו לקדאת השמש הלא-חרפי והוציאו את הפעוטות בעגלותיהן אל גני העיר הסמכים, להנאות וליהנות מזיוו ומקרניו המחממות, הלוטפות. ניהעיר המרכזי נהר בולו. העצים הירוקים בכל ימות השנה השתקפו בתבלת השמים ירוקים יותר, עצי-השלכת גם הם באילו סרה מהם עצבותם וה"אמבו" הענף שלח את דליותיו עד לעברו השני של הדרך. על ספסלים מוצפים אור שמש ישבו זקנים תשושי-כוח וחוממו את עצמותיהם העיפות ושוחחו על ימים עברו ומעשים שהיו. פרחים לעשרות דצו במשעולים המתפתלים, רצוא ושוב, ובלא-חר-יד רמסו את העשב וניתלו בענפי העצים והעלו את חמתו של שומר הנן שררה אהריהם וחלל בחלילו ואיים עליהם במקלו המסומר. בין סידור וסידור של הפעוטות בעגלות שוחחו האמות על המחסור בדירות ובתפוחי אדמה, על האפנה החרשה ולא יכלו להתגבר על עצמן שלא להרבות לספר כל אחת בשבח תינוקתה...

ליד ה"אומבו" עמדה קבוצת אנשים והסתכלה אל פני בית הכנסת היהודי שמנגד. לפני יום הניחה יד זרונה פצצה ליד אחד הדלתות, שהת- פוצצה ועשתה שמות בבית הכנסת מחוץ וגם מבפנים.

מוזמן לזמן יצא אחד העומדים, חצה את הרחוב וניגש אל הדלת המנופ- צה בבוונה להציץ בערה אל תוך הבית. אבל בו כרגע נראה בחוץ השמש המבופתר והזמין אותו להמשיך את דרכו. הרוב ציית, אבל היו גם באלה שהתעקשו ועמדו. אז רמן השמש לשומר שעמד מנגד והלה נתן להם אות להתרחק.

קבוצת הספרנים גדלה והלכה. מהם הביטו לפני בית הכנסת ומהם

לכתים הסמוכים שרוכ חלונותיהם נשכרו לרסמים מדעש ההתפוצצות וריכרו על מעשה ההתנשקות. רוכ העומדים היו יהודים, אבל היו כיניהם גם לא-יהודים, שכאו לראות בעיניהם כמה מן האמת יש בדבר שקראו כעתונים או שמעו מפי קרייני הראדיו.

עד כמה שלא כאכ ליהודים המעשה הרע כשהוא לעצמו, כאכ להם משנה שהיר הזרונה בתרה לה את יום השעה כאכ לביצוע זממה. אחר העומד רים, יהורי כשנות הזקנה, כעל עינים קטנות וזקנקן מרובלל, לא יבול להתנכר על יצרו מבלי לזרוק הלצה על חשכון מנית הפצצה: "כי יד גוי ביצעה את הדבר — בזה הלא אין כל ספק, אבל כנראה גוי זה עם הארץ גמור הוא ולא ירע כי השנה תשעה כאכ גרחה הוא ומשום זה הנית את הפצצה אור ליום השכת...". אבל ההלצה עברה ללא כל רושם.

גם הלא-יהודים הפכו והפכו כמעשה הפצצה, תחילה כלחש ואחר כך בקול, ופתאום יצא מכין העומדים אחד כרמתן עם קרחת כאמצע הראש וגרגו כולו השמיע רכרים הרופים כלפי המכצע. הנזרם להתרונותו היה צעיר מתגנדר, שחיווה את רעתו כקול כי מהיות הנפנעים יהודים אין הוא רואה כל עוול בדבר. להפך... כאן התחלקו הרעות. היו שעמדו לצד הצעיר והיו גם כאלה שעמדו לצד הכרמתן המוחה והדוחות הלכו והתלהבו, עד שקרב השומד וציווה כקול שיתפורר.

מעברו השני של הגן בא כתפזה ארם מסורכל לכוש אדרת שער רחבה ועטוף ממפחת צמד מסביב לצווארו ועמד לפני בית הכנסת. תלכשתו ופניו הענולות עם העינים היהודיות הגדולות שהציצו מתוכן כפחד ממיר העירו עליו כי מיוצאי גרמניה הוא. שעה קלה עמד והסתכל בשני הלוחות שהכיתו עליו כמבווישים, מהם הוריד את עיניו לזונניות הצבעוניות המנופצות ולרלת והתעכב על כתמי האלקיטרן השחודים שהיו זרועים פה ושם, על שאלתו את אחד היהודים העומדים על מוצא הכתמים כיכל את התשובה, כי מעשי ידים זרונות גם הם, שקדמו למעשה הפצצה. זיעה קרה ביסתה את כל פניו.

היהורי התקרב אל אחד העצים ונשען אליו, הוציא ממחמה מכיסו וגנכ בה את הזיעה ועצם את עיניו. רגעים אחדים עמד כך ומהעוויות שעל פניו ניכר היה כי עוברת עליו הווייה קשה ופתאום שם את ידו על מצחו וסגמרו התחיל רועד.

— כקירוב כך... כקירוב כך...

א י נ נ י כ ד א י ...

המגין שההקיים בבית רוכינסאל במשך של עשרות שנים והיה אנכ הגדול ביותר בכל המושבה, פתח והלך. זה כותה עליו אשתו ועבר לגור בכית כנו שבעיירה, זה חלה כרגליו ואינו יורד ממטתו ומהם הלכו בדרך כל הארץ. ככל ואת נהרו לשם בבקרי השבתות והחגים מהקשישים שבין האכרים. אלה מתוך הרגל ישן ואלה מתוך חשבון פשוט: ייצטרף מגין הרי סוטב, לא ייצטרף — מה יפסידו? יתפללו שלא כמגין ותחא הזרמנות לשוחת על דא ועל הא.

גם כבוסר יום שבת זה נסבצו ובאו לבית רוכינסאל ובשעת העשר, כשספרו את הנוכחים מצאו, כי ביחד עם בנו של כעל הכית בן השתים עשרה, חסר עוד יהורי אחד למגין. זלאצ'בסקי לא רצה לחכות יותר והציע לעמוד להתפלל. כאן הפסיק אלפרין מלעיין באור-החיים של פרשת השבוע והפציר בו להוריון עוד כמעט סבלנות: אולי יתרחש הנס ומאי-שם יופיע פהאום אברהם אבינו או אליהו הנביא כרמות זקן כעל עינים גדולות ומחייכות ופרס נאה וזקן כגודל וישלים את המגין...

השיחה שהופסקה נקשדה טוב. הפכו והפכו כשכר עם ישראל באי-רופה: על ככשני האש ותאיהנאו שבהם נשרפו ונחנקו על קידוש השם מיל-יונה מכני ישראל והבדית שעיכרו טמאי המין האנושי מנופות הקדושים ועל סנדית שערי ארץ ישראל בער פליטי השאריה. אנחות קשות התפרצו מן הלבבות ובקול אחד ניגו את מעשי האנגלים ורימו אותם למעשי הנא-צים...

פתאום נכנס במרוצה בן רוכינסאל ובשורה כפיו מצד יערהפלמר מהקרב איש וגרמה לו, כי פניו פני שימקין.

למשמע רבריו קם פילצ'יק מכסאו, יצא מן הכית והאהיל בירו על עיניו, ולא עברו רגעים מועטים שב ואישר את דברי הנער: — נכון, זה שימקין, הוא ולא אחר.

האכרים עמדו על רגליהם, תיקנו את צווארונם הכותנות והעניכות

וסרקו באצבעותיהם את שער הראש והזקן. עד כמה שלא יכלו להשלים עם התנהגותו הגנדרנית של הכא ודיבורו הרוסי עם אשתו ובניו, בכל זאת התייחסו אליו כדרך ארץ וכנימוס, לרגלי מוצאו היחסי ולמדרגתו המרובה. על פני בולב התמתחה שאלת תמיהה: מה יום מיומיו? הלא מלבד הימים הגוראים אין הוא כא להתפלל.

עם היכנסו אל הבית פנימה לא נתן שלום לאיש ולתמהון כולם עמד ליד הדלת בראש מורר באבל, לשווא התקרב אליו בעלי-הכית והזמינו לישיב ליד ארון הקודש. שימקין נשאר עומד כשעמד וכעבור רגעים מספר הה- אושש והוציא טליתו מתוקה, התעטף בה וגעץ את עיניו כסידור.

עד כמה שלא התאמצו שלא להביט לביוונו נמשכו אליו העינים. הוא היה לבוש בגדי חול ובניו נפלו ובהשו.

עמדו להתפלל. גארבובצקי הישיש נענה לבקשת הנבאי ועבר לפני התיבה ונס הראה את רב כוחו כננינה. אבל הנאת השומעים לא היתה שלימה. בואו הפתאומי של שימקין ומראהו המשוונה גירו את סקרנותם של הכתפלים ולא הודירו עין ממנו.

עם פתיחה הארון כיבדו את שימקין כהוצאת ספר התורה, אבל הוא נתן בידו אות סידור. התחילו קוראים כתורה וקראו אותו לעמוד ישיש — ולא נע ולא זע ממקומו. הנבאי עזב את מקומו ליד השולחן וניש אליו וניסה לעמוד על הסיכה. רנע קט עמד שימקין ושתק. נראה היה כי הוא נלחם קשה עם עצמו ופתאום התנכר ואמר:

— אינני כראוי!

— מה אתה שח? — תמה הלה.

— אם אצלי אידע דבר שכזה, — נאנה כמד נפשו — איני כראוי

וחגון לשבת במורה ופחות מזה — לעלות לתורה.

לשווא ניסה הנבאי להוציא מפיו מלים יותר. שימקין סגר את פי

ולא הוציא דבר יותר.

גמרו לקרוא בתורה ועמדו להתפלל מוסף. שימקין עמד כל הזמן על רגליו ועיון בסידור ועם נמירת התפילה סיפל את טליתו ושם אותה בחיקו ובכניסתו כך גם כיצאיתו לא נתן שלום לאיש והלך לו. רובינסאף שהכין כיבוד, בדרכו מאו, גם לשבת זו, לא מצא און בנפשו לעבב אותו לקידוש. למחרתו נודעה הסיבה: כנו כבורו של שימקין, הלומד רפואה במטרו- בולין, נשא אשה שלא מבני-ברית...

הג-הדר"ש

א.

מי לא יודע את ר' חיים ואת סוסו הלבן, או כמו שקוראים אותו „סוס־ המשיח“? הוא מבקר תמיד בבתי האכרים בעיני הכלל. אוסף בסף ושוהבסוף לטובת בנין הארץ, מטפל מדי שנה בשנתה בזריעת חלקה-אדמה לטובה הקרן הקיימת לישראל ומלווה את כל הישרדיו — והכול שלא על מנת, חלילה...

כלבי החצרות יודעים אותו. ולא זו בלבד שאינם מתנפלים עליו מדי התקרבו אל אחת מהן, אלא רצים לקדחהו, מביטשים כזנבותיהם, מלקקים את אצבעות ידיו וחוסמים את דרכו מעשי קונדסים. והאכרים מקבלים את פניו בסכר ומזמינים אותו הביתה ואנב ישיבה ושתית „מאטה“, הוא נוסד להם את החדשות האחרונות על סיכלות אחיו בארצות פזוריהם, ועל התהוות הסדינה היחודית בארץ ישראל לכל פרטיו. דבר לא נעדר, ר' חיים קורא כעתונים ובספרים בכל שעות הפנאי ועל משכבו כלילות עד שעה מאוחרת ונהידין לו כל חדשות היום. ובך היא דרכו מאז: ביוון שנכנס לבית אחד האכרים טוב לא יצא כישם כלי לשתות „מאטה“ וכלי שיחה, אבל חזקה עליו, שלא ישבח נס את מטרות כואו: לפניו קומו מעל הכסא מביע את חפצו והאכרים נתבעים ונותנים, מהם ביד רחבה, ועם כמה מהם עליו לעמוד על המקח. ריקם אין הוא יוצא מכית איש, ואיצי הפיסח ככלל. איצי זה מוחק לקמצן כאין במוחו, ממש נהרג על פחות משווה פרוטה...

ב.

זה כמה ימים שר' חיים שדוי בצער. כל האכרים מהבוננים כבר להריש, ולו אולו כל סיכויים להשיג חלקת אדמה בשכיל הקרן הקיימת לישי-

ראל, ולו — בחכירה. מלכר מה שצר לו צר לוותר על שלוש החגיגות הברור
בות ברבר — חריש, זרע וקציר, — כואב לו מאד על הכנסה זו שלא חבוא
חשנה ושכבספה אפשר היה לנאול חלקת ארמה מארמת המולדת.
על כל בתי המושבה כבר חזר והתחנן בדמעות ממש, שיתנו לו
במתנה, או יחברו כספם כמה הקטדים — ולשווא. כל אחר מהמתחמקים
נימוקו עמו: זה קצירו האחרון גביש, זה שקוע בחובות וזה בת בוגרת לו
ועליו להשיאה. גם בניו שהנחיל אותם את שררהו בהיין, השיבו את פניו
ריקם:

— בשתי השנים האחרונות הקציעו הם שלושה הקטדים כל אחד,
ולמה לא יזכה השנה מישוהו אחד כמצווה זו? הרי ישנם במושבה אמידים
גדולים מהם.

ראה ר' חיים בי כלו כל הקצין, והחליט לנסות שנית רבר אל איצי
הפיסה, דווקא.
— אולי!

ג.

עם אוד הכומר חלב ר' חיים את פרתו, התפלל בהטיפה ויצא אל בית
איצי הפיסה.

אם משום שלא הכירו אותו, או אולי שהיו בניהם כלבים חרשים
— הכלבים קיבלו אותו בנביחה איומה וביטניה לגרשם בשוט אשר בירו,
קפץ אחד מהם ואחז בכנה בגרו ומשבני בחזקה וחפילו לארץ.
לסוף צעקותיו יצא איצי ושיהרד אותו והקימו על רגליו.

— האם גם נשך אותך? שאל איצי.
— ובי לא רי לך בהפלה נדירא? — ענה ר' חיים, כשכילו חיזור
בסיד ומזיע.

איצי התחיל להטיפ לו מוסר:
— מתחיל אתה בסיכוכיך מבעוד לילה, כאילו קצר לך היום! אי
לך יהודי זמן שכמותך, עד מתי אתה אומר לכתת את רגליך ויתרדיך גם
את מנוחת הוולת?

— ובי מה? תמה ר' חיים. — לדעתך אתה עלי לשבה בביתי ולאמור
החלים?

— בטח! — קפץ איצי ממקומו — לאמור תהלים וגם ללמוד דת...

— נמרא — בא ר' חיים לעזרתו.
— בן, נמרא, ולא דף אחר, אלא כמה וכמה דפים.
ר' חיים אחז בידו את קצה זקנו:
— הנר נא לי, בבקשה ממך, ומי ידאג לטובת הכלל?
— ידאג כל אחר לעצמו! — התרעם איצי.
ר' חיים עשה מאמץ שלא לאבד את מתינותו:
— האם תס אתה או מיתמם ולא תרע בי מעבר לים נמקס אחינו,
שארית פלימתנו, במחנות-ההסנר, והאם אטמו אזניך משמוע את שוועת
ארץ אבותינו לנאלה מידי ודים?
כאן פקעה סבלנותו של איצי הפיסה וצעק כחרי-אף:
— דבר זה ענין לשלודרים! אף פרוטה אחת אינה מניעה לשם.
ראה ר' חיים בי אין לו כבר מה להפסיד ונזף בו:
— גסירות שבמותך, לא רי לך שאתה בן נח נהרג על פחות משוזה
פרוטה — פוסל אתה בבשרים! מה היה גודלך היום לולא היק"א?
רברי ר' חיים נגעו עד תוך תוכו, וכלי לחשוב הדבה נחן לארץ והרים
מערד:

— צא ברנע מחצרי, ואם לא ארוצין את גולגלתך!
— רצוני! אמר ר' חיים בקור-רוח והרכין את ראשו.
שעה קלה עמדו בכה המתקיף והנתקף, ולפתע נבהל איצי מחפצו והשי-
ליך את המערד הצירה.
הרבר נסתים בזה, שאיצי לא הרפה מר' חיים עד שלא פיוסו והזמינו
לביתו, ובו כיום נורע בכל רוחב המושבה, כי איצי הפיסה הכטיח להקציע
משרהו עשרה קטרים בשכיל הקרן הקיימת, חניס אין בסף, ולא עוד אלא
בעצמו ובכבודו יהיה גם בחורשים.

ד.

הראשון במסוס היה ר' חיים.
כל חלילה הקורם לא ישן ומהלך רעיונותיו התרבו מסביב לחג החדיש:
אם יספיק הכשר והיין אשר הבין, ואם יבואו כל החורשים. עם עלות
השחר סם, התפלל והתלבש בכגרי שבתו ויצא באסרתו לשרה איצי הפיסה.
לא עברו דסים מדוכים ובא גם איצי, ומייד התחילו נוהדים אל המקום
מכתורי המושבה עם מחדשותיהם ועגלות מלאות אבדים עם משפחותיהם

כשכולם לבושים כגדי שבת וחג. באו אורחים גם מהעירות הקרובות. קדו-
ביום וקחוקים הפכו והפכו כמעשה איצי הפיסת זבין המון ההוגנים התכלטו
פני ר' חיים, כשהוא רץ ממקום למקום ומצווה בקול מפקד:

— משה, לך לקרא לשיחט וישחט את העגלה.

— אכרחם, סע והבא את היין והרקיקים שהזמנתי.

— ואתם, הקשישים, — פונה הוא אל הזקנים — תהיו המשימים
היום.

עם ראותו כי הכול בסדר, קרא ר' חיים כפול:

— פנו דרך לחורשים! היום אינו עומד ויש להתחיל כעבודה.

תנועה. הכול נדחפים לצדין ותרים אחרי מקום סטרטגי, משם יימובו
לראות ולפתע עמד ר' חיים, כאילו נזכר בדכריתה וניגש לאחד הנעדים
הניצבים:

— אם יש את נפשך רחימאי, עלה על אסדתי וסע והבא את הזקנה
של. תשתתף גם היא בחגנו. כמעט ששכחתי.
הנער ציית לו.

— מדוע לא מתחילים לחרוש? — נשמע קול מעברים.

— נסעו להביא את אשתו של ר' חיים! — באו כמה תשוכות ככת
אחת.

הנימוק מתקבל על הלב ובעבור זמן-מה נראתה אסדה כאה, וכה
אשתו של ר' חיים עם מטפחת משו על ראשה. הכול רצים לקדאתה ומקדי-
מים את פניה בכרכה. גם ר' חיים ניגש ומושיט לה את ידו לעזרה לרדת.
אכל היא מוחה ויוררת כעצמה.

ר' חיים פינה לה מקום בין הנשים וכעצמו רץ אל מקום מצב המחר-
שות. שתיים עשרה מחרשות עמרו כשודה ארוכה ואיצי הפיסת הגדיל. תחת
לכוא במחרשה אחת, כהכחתן, כא עם שתיים. על השניה ישכ פועלו.

דנעיקט עמד ר' חיים כפוסת, ופחאום ניגש לאיצי והציע לו שפועלו
ימסור לו את מחרשתו והוא יצא כה כראש החורשים. איצי מתנגד מתחילה
ולסוף הוא מסכים. מאושר, שהעבודה תיעשה כולה בידי יהודים, מפשיל
ר' חיים את כנפי בגדו, עולה על המחרשה, ואוחז כמושכות.

— לכו אחרי!

המחרשות זוזו ממקומן לתרועת כל החוננים:

— יחי!

כִּדְנַע הַנִּפְכַת שְׂדֵה אִיצֵי הַפִּיסַת תְּרֹעָה אֲדִירָה, הַמַּהֲדֵרֶת כֻּכַל
הַמִּדְרָב.

ה.

בשוך הקולות פותח ר' חיים כשיר שהמציא לו ניגון משלו, ולימדו
כמשך כמה ימים את החורשים:

„שיר המעלות כשוכ ר' את שיבת ציון!“

„היינו כחולמים!“ — עונים אחדיו החורשים.

„אז ימלא שחוק פיגו ולשוננו רנה!“ — ממשיך ר' חיים ועד מהרה
הושך הכול שירה. הכול שרים, נרולים וקטנים, אנשים ונשים, השמש ממעל
והארץ מתחת, עד מעבר למושבה, ולקול צלילי השירה פוסעים הסוסים מרר-
רות ומתחת לסכיני המחרשות מתהפכים הנכים טרדים ומבושמים ונשארים
מוטלים כמתעלפים תחת קדגו השמש. מכל עבר באות סיעות-סיעות צפרים,
יורדות לארץ ומנקדות בתיאכון את התולעים המכסיעים.

ו.

עם גמר החריש מעמידים את המחרשות לאורך דרך-המלך, וכל
החוננים וכראשם ר' חיים ואשתו נמשכים למקום הצלי. הקשישים אותים
ככבוקים ומוזגים את הכוסות. ר' חיים מתכבד בכוס ראשון ושונה לחיו
החוננים:

— להיום יהודים! כשם שובינו לחרוש, כך נזכה לזרע ולקציר ולשלות
את כסף היכול לארצנו.

— לחיים, לחיים! — באה כרבת תשוכה. — נחבשר ישועות ונחמות
כמהרה בימינו.

מתחילה הסעודה. אלה אוכלים כמה שהכינו מן הבית, ואלה חות-
כים כסבינים מכשרהעגלה הניצלה. באו גם „גאוצ'ים“ לראות כחגיגה
ומכבדים גם אותם. וכעוד וקרוכים ורחוקים מימימים את לכס מתוך ישיבה
או עמידה, נעור ר' חיים כמו משינה מתוקה, קם על דגליו וקורא כפול:
— נצא כמחול!

בִּדְנַע עומדים כבר כמעגל, ר' חיים ואשתו כאמצע ורוקדים.
ממעל מביט השמש כאלפי עינים-קרנים, כאילו השתתף גם הוא בחג
החריש של אכרים יהודים בדרום הרחוק, לטובת גאולת ארמת מולדתו
הנתיקה-החדשה של ישראל סבא...

ביאורי מלים

„אלקלדה“ — שופט כפרי.
 „אנטרוריאנו“ — וליד הפלך אנטרה-ריוס.
 „אסטא-מאניאנז“ — עד יום המחרת.
 „ארוז'ו“ — נחל שוסף.
 „ארוז'רגראנדה“ — שם נחל בפלך אנטרה-ריוס.
 „נאוי“ (ג. „נאוצ'ה“) — יוצא ירך ספרדי והודית.
 „נאוצ'ים“ („נאוצ'וס“) — מספר רבים ס„נאוי“.
 „גרינגו“ (ר. „גרינגוס“) — זר, כינוי של גנאי ביתם למהגרים.
 „נאלייטים“ („נאלייטוס“) — רקיקים יבשים.
 „ראמה“ — גברת נבכרה, אשה פרקרת עם גבר.
 „ווקטניה“ — סמפחת עשויה משער בהמה בשם זה, סמפחת הגמלים.
 „זרבה“ — עשב מעשבי התח.
 „ווקטרי-נראנדה“ — נחל בשם זה בפלך אנטרה-ריוס.
 „סירור-סירור“ — סין צפור המוציא סגורנו קול מעין זה.
 „סריבול“ — תלתן, צמח בעל עלים סגלגלים הצומחים שלושה שלושה יחד.
 „לאס-סאוסאס“ — שם מקום, שפירושו: עצי הערבות.
 „סאסה“ — מין תה שנומאים אותו בשפופרת.
 „סוצ'אצוס“ — בחורים.
 „סליקו“ — שוסר כפרי.
 „ניגרו“ — כושי.
 „נינדה“ — כושית.
 „פאסרונסיטו“ — בעל-אחוזה צעיר, בעל-אחוזה בלשון חיבה.
 „פונצ'ו“ — מין סלית צמד עם פרס באסצע.
 „פריגורופיקו“ — בית-חרושת לקירור בשר ועיבודו.

„צ'אר" — מין ברכת-פרידה שגורה בפי ה„גאון".
 „צ'ריפה" — מין מטפחת צמר.
 „קוראנדירה" — חובשה, רופאה.
 „קואטרו־ראנצ'וס" — ארבעת ה„ראנצ'ים".
 „קורס" — כומר. בשם זה קוראים ה„גאונים" לשוחט היהודי.
 „ראנצ'ו" — צריף חומר.
 „ראנצ'ים" („ראנצ'וס") רבים מ„ראנצ'ו" — צריפי חומר.

Este libro se terminó de imprimir
 en los Talleres Gráficos de Julio
 Kaufman, Corrientes 1976, Buenos
 Aires, el día 4 de Enero de 1948.